निदान-कथा

निदान-कथा

NIDĀN-KATHĀ

अनुवादक

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

जिमिगु प्रकाशित सफूत

१. दीघनिकाय
२. मज्झिमनिकाय
३. संयुत्तनिकाय
४. मिलिन्द-प्रश्न (पुर्नमुद्रित)
५. इतिवुत्तक
६. कम्मट्ठान-दीपनी
७. The Buddha, The Truth and The Human Beings
८. महापरित्राणया संक्षिप्त परिचय
९. पायासि सूत्र
१०. मांयात निर्वाण-स्वाँ
११. बौयात निर्वाण-स्वाँ
१२. महापरिनिब्बान-सुत्त
१३. पूर्णवहादुर स्मृतिग्रन्थ
१४. निदान-कथा

बुद्ध संवत् : २५४३
नेपाल संवत् : ११२०
विक्रम संवत् : २०५६
ईस्वी संवत् : १९९९

मूल्य : ५०/=

कम्प्यूटर सेटिङ्ग : धर्मरत्न शाक्य
न्याखाचोक, तंचाको, यल।
फोन नं. ५३४६८२

Bir-Purna Memorial Publication Series No. # 8

NIDÃN-KATHÃ

(The Story of the Lineage)

Translated from Pali
by
Dunda Bahadur Bajracharya

Published by
Pavitra Bahadur Bajracharya
Ashok Ratna Bajracharya
Hera Devi Bajracharya
Bir-Purna Pustak Sangrahalaya,
Gabahal, Lalitpur-18, Nepal.

Works by the Same Author

The Digha Nikaya (Nepal Bhasha)
The Majjhim Nikaya (Nepal Bhasha)
The Samyutta Nikaya (Nepal Bhasha)
The Iti-vuttaka of Khuddhaka Nikaya (Nepal Bhasha)
Milindapanha (Questions of King Milinda in Nepal Bhasha)
Mahaparinibban Sutta (Nepal Bhasha)
Purna Bahadur Bajracharya Commemorative volume
Praggananda Commemorative volume (co-editor)
Man-yata Nirwan-swan (A Nibban Flower to the Mother)
Ba-yata Nirwan-swan (A Nibban Flower to the Father)
Baishakha Mahotsava (A collection of scholarly Articles on Buddhism) I & II Vols.
The Nidan-Katha (Nepal Bhasha)

First Edition 1999 A.D.

समर्पण

नेपालय् पुनः थेरवाद बुद्धधर्मया जग स्वनेगु ज्याय् अतुलनीय योगदान बिया बिज्याकम्ह नेपाःया प्रथम संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर (तःधिकम्ह भन्ते)यात वसपोलया जन्म शताब्दी झःझः धायेक दच्छियंक थीथी ज्या झ्वः तया हना च्वंगु झ्वलय् छम्ह शिष्य मचाया श्रम-श्रद्धाञ्जलि कथं थुगु सफू वसपोलयात देछाया ।

पिकाः पाखें

न्हापां निसें नेपालय् जातक बाखँ न्यनेगु कनेगु धार्मिक परम्पराय् जनमासं आपालं श्रद्धा तया वया च्वंगु खने दु। बुद्ध जुइत पूवंके मा:गु पारमिता पूवंका च्वंपिं बोधिसत्त्वपिंत नेपालय् अतिकं सम्मानया दृष्टिं हनेगु या: । वसपोलपिनिगु परम्पराय् थ:पिं नं बोधिसत्त्व जुइत याउँक अपुक म्हगस खंका च्वंपिं नं मदुगु मखु। बोधिसत्त्वपिनिगु न्हापा न्हापाया जीवनीया संग्रह पूवंक जातक अट्ठकथा पालिस संग्रह जुया च्वंगु दु। उकिं हे बौद्ध वाङ्मयय् जातक अट्ठकथाया स्थान त:सकं हे महत्वपूर्ण जू।

शाक्यमुनि जुया बिज्याइम्ह सुमेध ऋषिं दकलें न्हापां दीपंकर बुद्धया पाद मुलय् बुद्ध जुइत प्रार्थना यासें निसें वसपोलया बोधिसत्त्वया जीवन प्रारम्भ जूगु ख: । अत: नेपालय् दीपंकर बुद्धयात विशेष सम्मान तया थौं नं संस्मरण याना च्वंगु लुमंकेबह: जू। सुमेध ऋषि दीपंकर भगवान् बुद्धया इलं निसें काश्यप भगवान् बुद्धपिंत दर्शन याना बिज्यागु खँ थुकी दसा लिपा: थ:म्हं याये मा:गु लोकत्थचर्या पूवंकेगु भ्वलय् विश्वन्तर बोधिसत्त्व जुया थ: काय् म्हयाय् व जहान तक नं दान बिया दानपारमिता चरम सीमा तक परिपूर्ण याना बिज्यागु खँ थुकी दु। लिपा थ: स्वयं शाक्यमुनि जुया धम्मचक्कपवतन याना बिज्याये धुंसेंलि अनाथपिण्डिक महाजनं आ:तक सुं बुद्धं नं तोता बिमज्यागु गुगु थाय् ख: व हे थाय् न्याना अन जेतवन विहार दय्का बुद्ध प्रमुख चतुर्दिशां व:पिं मव:पिं भिक्षुसंघयात विहार दान ब्यूगु खं निदान-कथा क्वचागु जुल। थुगु निदान-कथा फ्वचाले धुंका जातकया ५४७ पु बाखँत अट्ठकथासं आरम्भ जुइगु जुया च्वन। प्रस्तुत सफू निदान-कथा जक ख: गुगु

पाठकपिंत जातक अट्ठकथा व बुद्धवंश सफू नेपाल भाषां पिहाँ वइबले अजागु सफूत ब्वनेत आपालं ग्वाहाली जूवनीगु आशा याये फु ।

थुगु जातक बाखँनय् निदान-कथा थःगु मातृभाषां पिकायेया निर्तिं भ्याः भचा हे अल्सी मचासे धैर्यपूर्वक ताःकालं निसें निरन्तर अनुवाद कार्यय् कुतः याना च्वंम्ह परिश्रमी अनुवादक किजा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया कुतःयात न्ह्याक्व च्वछाःसां कम जुइ मखु । जिमिसं नं थुजागु शुभकार्ययात अनुमोदन याना च्वना । बुद्धधर्मया मूल ग्रन्थ त्रिपिटकया अतिरिक्त थुजागु अट्ठकथा नं प्रकाशनय् वल धाःसा हे जक पाठकपिं नं बुद्धधर्मया खँ थुइकेत याउँक अपुक सक्षम जुइगु भापिया । थुजागु सफू पिकायेगु सौभाग्य जिमित ब्यूगुलिं किजायात न्ह्याक्व धन्यवाद ब्यूसां म्ह हे जुइ ।

अन्तय् पाठकवर्गपिंसं नं थुगु सफू ब्वनाथें थथः परिवार व मित्रजनपिंत नं ब्वंकेगु, न्यंकेगु, प्रचार यायेगु यायां पाठक – धर्म निर्वाह यासे पुण्य संचय याना कुशल धर्मय् छपला न्ह्योलुवा जुया बिज्याइ, दिइ धका आशा याना । अस्तु !

रत्नाकर महाविहार (हखबहाः)
गाःबहा यल, नेपाल ।
कछलाथ्व दुतिया, ने.सं. ११२०
(किजापूजा)

पवित्रबहादुर वज्राचार्य
अशोक रत्न वज्राचार्य
हीरादेवी वज्राचार्य
वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय,
गाःबहाल, यल ।

भूमिका

त्रिपिटक ग्रन्थ धयागु भगवान् बुद्धया मूल एवं प्रामाणिक वचन संग्रह ख:सा अट्ठकथा धयागु त्रिपिटक ग्रन्थ सम्बन्धय् आचार्यपिंसं च्वया त:गु व्याख्यापरक वचन ख: । विद्वानपिनिगु धापू कथं पालि साहित्यय् अट्ठकथाया ई प्यंगूगु शताब्दीं निसें कया झिंछगू शताब्दी तक माने याना त:गु दु । परन्तु आचार्य बुद्धघोषया विचा: कथं त्रिपिटकया लिसे लिसें तुं अट्ठकथाया नं संगायन जुया वंगु दु । स्थविर महेन्द्रं नं बुद्धवचन त्रिपिटक नापं अट्ठकथा नं थ: लिसें तुं श्रीलंकाय् ज्वना बिज्यागु ख: । सद्धम्मसङ्गहकारपिनि विचा: कथं श्रीलंकाय् वट्टगामिनी अभयया इलय् त्रिपिटकया लिपिबद्ध जूबले हे दक्व अट्ठकथात नं लिपिबद्ध जुइ धुंकूगु जुल । आचार्य बुद्धघोष श्रीलंकाय् बिज्याना वसपोलं सिहली भाषां च्वया त:गु अन च्वंगु प्राचीन अट्ठकथा स्वया थ:म्हं हे पालि भाषां अट्ठकथा रचना याना पुन: भारतय् हया बिज्यागु ख: धयागु आपासिया विश्वास दु । यद्यपि जातक अट्ठकथाया सम्बन्धय् स्वथी मत व्यक्त याइपिं मदुगु मखु । गुलिसिनं (१) जातकट्ठकथाया लेखक बुद्धघोष ख: धा:सा गुलिसिनं (२) थुकिया लेखक छम्ह अज्ञात सिंहली भिक्षु ख: धका धाइ, हानं गुलिसिनं (३) भाषा, शैली, उपोद्घातया ल्याखं थुकिया लेखक स्थविर बुद्धघोष मखु धका थथ:गु मत त:पिं गुलिं गुलिं विद्वानपिं नं दु । परन्तु अधिकांश विद्वानपिनिगु मत कथं थुकिया च्वमि स्थविर बुद्धघोष हे ख: धका माने याना त:गु दु ।

थनिं झिंछदँ न्ह्यो नेपालभाषां पिदंगु श्रद्धेय भिक्षु धर्मगुप्तया '**झिम्ह बोधिसत्त्वपिं**' धयागु सफूया निर्तिं जिं च्वयागु भूमिकाया छगू अंश थुगु सफूया पाठकपिंत नं ब्वंके मा:गु आवश्यक ताया, उकिं जिं थन छुं अंश उद्घृत याना च्वना । बोधिसत्त्व

विषयय् च्वये धयागु अपु मजू । थुगु विषयस च्वयेगु धयागु महासमुद्रया अथाह गम्भीर सिबे नं अति गम्भीरगु विषय जूगुलिं थुजागु विषयय् गुलि गुलि च्वयेगु कुत: यात उलि उलि हे अपूर्णथें जुइगु स्वभाविक हे ख: ।

बोधिसत्त्वया अर्थ : – बोधिसत्त्व निगू शब्द मिले जुया बने जूगु ख: – बोधि व सत्त्व । बोधिया अर्थ ख: – सम्यक् ज्ञान, लोकोत्तर प्रज्ञा, सर्वज्ञता, सम्यक्सम्बोधि आदि । सत्त्वया अर्थ ख: – प्राणी । अत: बोधिसत्त्वया अर्थ ख: – बोधिया नितिं संकल्पित प्राणी गुम्हसिया अन्तिम लक्ष्य सम्यक्सम्बुद्ध जुइगु ख: ।

तथागतया पाखें भविष्यवाणी प्राप्त : – बोधिसत्त्व जुइगु इच्छा न्ह्याम्हसिनं याना:थें न्ह्याम्हं बोधिसत्त्व जुइ फइ मखु । बोधिसत्त्व जुइगु कामना याइम्हं शुरुइ हे थ:गु सर्वस्व त्याग याना कर्म व कर्म फलय् विश्वास तया छं त्वता प्रव्रजित जुया व:थें बुद्ध उत्पत्ति जुया च्वंगु इलय् हे तथागतया सम्मुखय् वना बुद्ध जुइगु प्रार्थना या:म्ह जुइमा: । थुकथं प्रार्थना याइम्ह व्यक्ति व हे जन्मय् अर्हत् जुइ फूगु समर्थ दुम्ह जुइमा: नापं दृढ संकल्प दुथें बोधिचित्त उत्पत्तिया नितिं अभिनीहार पूरा याये फूम्ह नं जुइमा: । थुजाम्ह व्यक्तियात जक तथागतपाखें भविष्यवाणी प्राप्त जुइ । तथागतया वाणी गुबलें निष्फल वा अमोघ जुइ मखु ।

अभिनीहार : – बोधिसत्त्वं याइगु संकल्प साधारण संकल्पथें मखु । वसपोलपिंसं याना बिज्याइगु दृढ छन्दय् अर्थात् इच्छाय् प्रबलता दयेमा: । मालावन धा:सा – 'जलमय सम्पूर्ण चक्रवालयात थ:गु बाहुबलं लाल कया पार याये फूम्ह जुइमा: । अथवा ह्याउँक ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु मिं आवृत्त पृथ्वीमण्डलयात थ:गु ल्हा: तुतिया बलं न्ह्यांवनेगु प्रबल छन्द दुथें अदम्य उत्साह, अनवरत यत्न एवं सम्यक् पर्येषणां युक्त सर्वज्ञ ज्ञानया नितिं कुत: या:म्ह जुइमा: आदि आदि । थ्वयात हे अभिनीहार धाइ ।'

बोधिसत्त्व जुइत माःगु आधारभूत तत्त्वत : – दकले न्हापां बोधिसत्त्व जुइत च्यागू अङ्ग पूवनेमाः । छु छु च्यागू ? (१) मनुष्यभाव, (२) लिंग सम्पत्ति, (३) हेतु, (४) शास्तायागु दर्शन, (५) प्रव्रज्या, (६) गुण सम्पत्ति, (७) अधिकार व (८) छन्दता ।

(१) मनुष्य योनी जन्म जुइमाः, देव ब्रह्मादि जुया मखु । (२) लिङ्ग सम्पत्ति – मिसा वा नपुंसक वा पण्डक मजूसे मिजं हे जुइमाः । (३) हेतु – उगु हे जन्मय् अर्हत् जुइगु तक पुण्य दुम्ह बुद्ध-अंकुर, बुद्ध-बीज दुम्ह जुइमाः । (४) शास्तायागु दर्शन प्राप्त याना वसपोलया पाखें अनागतय् बुद्ध जुइगु भविष्यवाणी प्राप्त जूम्ह जुइमाः । (५) प्रव्रज्याः – गृह जीवन बोधिसत्त्वया प्रार्थना यायेया नितिं बाधापूर्ण खंका गृहत्याग याना प्रव्रजित जुया हे प्रार्थना यायेमाः, गृहस्थ जुया मखु । (६) गुण सम्पत्ति धयागु निगू गुणयात कया तःगु दु – (क) पञ्च अभिज्ञा व (ख) अष्ट समापत्ति । थ्व निगू गुणं युक्तम्ह पुरुषं हे जक बुद्धत्व प्रार्थना यानाथें सिद्ध याये फइ । (७) अधिकार धयागु आधिपत्य, शक्ति वा बलया द्योतक खः । सम्बोधित्वया नितिं माला वन धाःसा उक्त गुण दुम्हं थःगु सर्वस्व त्याग जक मयासे थःगु प्राण तक नं त्याग याये फूम्ह जुइमाः । (८) छन्दता – बुद्ध जुइगु महत् इच्छा, प्रबल इच्छा, महान उत्साह, अनवरत यत्न, पर्येषणा आदि याइम्ह जुइमाः अन्यथा जुइ मखु । थुजागु ८ गू गुण दुम्ह हे जक बोधिसत्त्वया नितिं योग्यम्ह उम्मेदवार जुइ ।

बुद्धभूमि व अध्याशय : – बोधिसत्त्व जुइम्हसिनं प्यंगू बुद्धभूमि व खुगू अध्याशययात बुद्धत्वया नितिं थःत लगे यासें निसें थःके अजागु गुण धर्म दयेका पूवंके माःगु जुया च्वन । उत्साह, उम्मग्ग, अवत्थान व हितचरिया धयागु प्यंगू बुद्धभूमि दु । थुकियात छसिंकथं वीर्य, प्रज्ञा, अधिष्ठान व मैत्री भावना नं धाइगु जुया च्वन । थथे हे नेक्खम्मज्झासय, पविवेकज्झासय, अलोभज्झासय, अदोसज्झासय, अमोहज्झासय तथा निस्सरणज्झासय धयागु खुगू

अध्याशय दु । पालिं अज्झासयया अर्थ खः विचार । थ्व खुगू अध्यासय (विचार) सकल बोधिसत्त्वपिंके दया च्वनी । गथे सिमा बँय् क्वातुक बल्लाक थातं च्वनेत हाः उपकारक जुइगु खः अथे हे बोधिसत्त्वपिंत बोधिचर्याय् स्थीर जुइत थुपिं विचार तःसकं उपकारक जू ।

बोधिज्ञानया न्ह्योने मेगु छुं नं अत्याज्य मजू : – बोधिज्ञान प्राप्तिया निर्तिं धन सम्पत्ति, राज्य सम्पत्ति, काय्, म्ह्याय्, कला व थः तक नं छुं तःधंगु खँ मखुगु खंका काइ । (१) कला, (२) काय्, (३) राज्य, (४) अङ्ग व (५) जीवन परित्याग तक नं याना बिज्याइ । थ्व न्यागू त्यागयात 'पञ्च महात्याग' धाइ । बोधिसत्त्वपिंके दइगु अल्याख गुण धर्म मध्ये थन उल्लेख यायेबहःगु खः – प्यंगू सम्पत्ति – (१) इन्द्रिय सम्पत्ति, (२) प्रतिपत्ति सम्पत्ति, (३) कौसल्य सम्पत्ति व (४) अध्यासय सम्पत्ति । थुपिं सम्पत्ति छ्यला, प्रयोग याना, त्याग याना, सदुपयोग याना, माःमाःबले माःमाःकथं उपयोग याना सर्वज्ञत्वया निर्तिं पारमी धर्म पूरा याइ । बोधिसत्त्वं यायेमाःगु अनेक चर्या मध्ये (१) लोकत्थचरिया, (२) ञातत्थचरिया व (३) बुद्धत्व चरिया पूवंक बिज्याइ ।

दसपारमिता : – बोधिसत्त्वं बुद्धत्वया निर्तिं संकल्प यासांनिसें पारमिता धर्मयात पूवंकेमाः । परयात अनुकम्पा तयेगु, दया तयेगु, पारमिताया लक्षण खः । परोपकार यायेगु हे पारमिताया रस खः । थुकथं बुद्धकारक धर्मयात 'पारमि' वा 'पारमिता' धका धाइ । गुलिसिनं थथे नं धाः पार जुया वनेगु अथवा पराकाष्ठा प्राप्त यायेगु हे पारमिताया अर्थ खः आदि ।

पारमिताया भेद : – पारमिता झिगू थथे खः (१) दानपारमिता, (२) शीलपारमिता, (३) नैष्क्रम्यपारमिता, (४) प्रज्ञापारमिता, (५) वीर्यपारमिता, (६) क्षान्तिपारमिता, (७) सत्यपारमिता, (८) अधिष्ठानपारमिता, (९) मैत्रीपारमिता, व (१०) उपेक्षापारमिता । पारमिता नं त्यागया ल्याखं स्वथी दु – (१)

पारमिता, (२) उपपारमिता, (३) परमत्थ पारमिता । (१) पारमिताय् भौतिक वस्तु अन्न, पान, धन, राज्य तथा अभौतिक सेवा वस्तु करुणा, मैत्री, क्षान्ति, प्रज्ञा आदि त्याग खः । (३) उपपारमिताय् थःगु शरीरया ला, हि, मिखा, छ्यों आदि शरीरया अङ्ग त्याग खः तथा (३) परमत्थ पारमिताय् थःगु जीवन त्याग । थुकथं दस पारमिता, दस उपपारमिता व दस परमत्थ पारमिता याना जम्मा स्वीगू पारमिता धर्म पूवंके धुनेवं जक बोधिसत्त्वया चर्या पाराकाष्ठाय् थ्यनीगु जुल ।

तुषितपुर : – बोधिसत्त्वं थुपिं पारमिता बांलाक पूवंक पूवंके धुंकेवं अन्तिम बोधिसत्त्व जन्म जुइ न्ह्यो तुषित देवलोकय् देवपुत्रया रूपय् जन्म कया बिज्याइ । लोकपाल देवतां वसपोल बुद्ध जू बिज्याइन धयागु सूचं समस्त लोकय् घोषणा याइ । फलतः दस सहस्त्र चक्रवालयापिं देवतापिं छम्ह छम्ह वया तुषित देवलोकय् बोधिसत्त्वया न्ह्योने वया मनुष्यलोकय् जन्म जुया बुद्ध जुइत प्रार्थना याःवइ – "मारिस ! छलपोलं सर्वज्ञताया कामना यायां लोकया उद्धार याना पारमिता धर्म पूवंका बिज्याये धुंकल । आः बुद्ध जुइत समय जुल आदि ।

पञ्च महाविलोकन : – बोधिसत्त्वं देवतापिनिगु थुजागु प्रार्थना न्यना (१) काल, (२) द्वीप, (३) देश, (४) कुल व (५) माता तथा आयु धयागु न्यागू खँय् विचाः याना बिज्याइ । थुकियात हे 'पञ्चमहाविलोकन' धाइ । पञ्चमहाविलोकन याये धुंका देवतापिं लिसें तुं नन्दन वनय् बिज्याइ । अन हे च्वना मनुष्यलोकय् उत्पन्न जुइत घोषणा याना बिज्याइ ।

प्रतिसन्धि ग्रहण व जन्म : – नन्दन वनय् थुलि घोषणा याये धुंका बोधिसत्त्व तुषित देवलोकं च्युत जुया मांयागु गर्भय् प्रतिसन्धि ग्रहण याइ । अन्तिम पटकय् बोधिसत्त्वं मांयागु गर्भय् प्रवेश याइबले खास याना निम्न मुख्य लक्षण खने दइ – देवलोकं च्युत जुया होश तया थः मांयागु कोखय् दुहाँ बिज्याइ; झिला तक

मांयागु गर्भय् च्वना बिज्याइ, मामं दना हे बोधिसत्त्वयात प्रसव याइ; बोधिसत्त्वयात देवतापिंसं फया कया मांमसित थथे धाइ – 'देवी ! प्रशन्न जुया बिज्याहुँ; छलपोलयात तःधंगु भाग्य दुम्ह पुत्ररत्न प्राप्त जुल ।' जन्म जुया बिज्याइबले छधाः ख्वाउँगु, छधाः क्वागु लः धाः हाइ । बोधिसत्त्व जन्म जुइ साथं वसपोलं घोषणा याना बिज्याइ – 'थ्व लोकय् जि हे अग्र खः, थ्व लोकय् जि हे जेष्ठ खः, थ्व लोकय् जि हे श्रेष्ठ खः, थ्व जिगु अन्तिम जन्म खः, आः जिगु हानं जन्म जुये म्वाल ।' बोधिसत्त्वयात जन्म ब्यूम्ह मां छगू सप्ताह दइबले सिना तुषित देवलोकय् जन्म जुइ आदि ।

गृहत्याग मयाकेगु कुतः – बोधिसत्त्वया बौनं सःस्यूपिं लक्षण स्यूपिं ब्राह्मणपिं सःता जन्म जूम्ह मचायात क्यनी । मचायाके दुगु लक्षण स्वस्वं उपिं ब्राह्मणपिंसं धाइ – छलपोलया पुत्र तःधंगु भाग्य दुम्ह खः । छपिंत तःधंगु लाभ जुल । थ्व कुमार स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्तम्ह खः । थुजाम्ह महापुरुषया निगू जक गति दइ – थुम्ह छेंय् च्वंसा चक्रवर्ती जुजु जुइ । यदि छें तोता प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आचरण हटे याइम्ह सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ ।' बौनं थः काय्यात चक्रवर्ती जुजुया रूपय् स्वयेगु इच्छां विभिन्न ऋतुयात लोयक तःतःधंगु स्वंगू भवन दय्का उकी सकतां प्रकारया सुख साधनं युक्त याना भुले याना तयेत कुतः याइ ।

प्यंगू निमित्त : – बोधिसत्त्व चाहु वनीबले वृद्ध, रोगी, सीम्ह व अन्तय् प्रव्रजित खनी । सत्त्वपिं जरा, ब्याधि व मरण धर्म खंका थुजागु जरा, व्याधि व मरण धर्मं मुक्तगु निर्वाण धर्मया खोजी यायेत अन्ततः महाभिनिष्क्रमण याना प्रव्रजित जुया बिज्याइ ।

बोधिलाभ :– अनंलि वसपोलं बोधिमण्डाभिरोहण याना अभेद्य आसनय् मुलपति छ्याना च्वनीबले न्ह्योने वःम्ह मारसेनासहित मारयात थःम्हं विजय याना रात्रीया प्रथम प्रहरय् पूर्वेनिवासानुस्मृति, द्वितीय प्रहरय् दिव्य चक्षु प्राप्त याना तथा तृतीय

प्रहरय् समस्त आस्रव क्षय याना प्रतीत्यसमुत्पादया अनुलोम प्रतिलोभ कथं विचार याना सम्यक्सम्वोधि प्राप्त याये धुंका निम्न गाथा प्रीति उद्गार व्यक्त याना विज्याइ –

'अनेकजाति संसारं, सन्धाविस्सं अनिब्बिसं ।
गहकारकं गवेसन्तो, दुक्खाजाति पुनप्पुनं ॥
गहकारक दिट्ठो'सि, पुन गेहं न काहसि ।
सब्बा ते फासुका भग्गा, गहकूटं विसङ्खितं ॥
विसङ्खारगतं चित्तं, तण्हानं खयमज्झगा ।'

थुकथं बोधिसत्त्वं प्रणिधान या:सांनिसें बुद्ध जुया उपदेश बिया विज्यागु खँयात छ्गू हे पालि सूत्रया निदानय् थुकथं व्यक्त याना त:गु दु : –

'पणिधानतो पट्ठाय तथागतस्सदसपारमियो, दसउपपारमियो, दसपरमत्थ पारमियो'ति । समतिंस पारमियो, पञ्चमहापरिच्चागे, लोकत्थचरियं, ञातत्थचरियं, बुद्धत्वचरिय'ति । तिस्सो चरियायो, पच्छिम भवे, गब्भ वोक्कन्ति, जातिं अभिनिक्खमनं, पधान चरियं, बोधिपलङ्के, मारविजयं, सब्बञ्ञुतञ्ञाणप्पटिवेधं धम्मचक्कपवतनं, नवलोकुत्तर धम्मेति ... आदि ।

स्वता प्रकारया बोधिसत्त्वपिं : – थुकथं सकल बोधिसत्त्वपिं समान रूपं बोधिसत्त्व पारमिता पूवंकूसां नं थुलिं गुलिं खँय् बोधिसत्त्वपिं छम्हं मेम्हलिसे एक समान मजू । बोधिसत्त्व प्रज्ञाधिक, श्रद्धाधिक व वीर्याधिकया ल्याखं फरक जूगु ख: । गथे आ:याम्ह गौतम बुद्धया बोधिसत्त्व जीवन प्रज्ञाधिक विशेषतां जा:गु ख: । थुजापिं प्रज्ञाधिकपिनि नितिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प फ्वचालेवं सम्बोधि प्राप्त याना विज्याइगु ख: । श्रद्धाधिक बोधिसत्त्वं बुद्धत्व प्राप्त यायेया नितिं च्यागू असंख्य व छगू लाख कल्प तथा वीर्याधिक बोधिसत्त्व भिंखुगू असंख्य व छगू लाख कल्प तक पारमिता पूरा याना सम्बोधि प्राप्त याना विज्याइ । बोधिसत्त्व छम्हं

मेम्ह (१) जीवन आयु, (२) म्हधीकः, (३) कुल, (४) दुष्करचर्या, (५) किरण, (६) छेंनं पिहाँवइबले छ्यलिइगु वाहन, (७) बोधिवृक्ष व (८) मुलपत्ति छ्याइगु आसनया साइज – थुलि खँय् फरक जुइ ।

च्वंनिसें क्वथ्यंक थाकु मचासे ब्वना संशोधन समेत याना बिज्याम्ह पूज्य बुद्धघोष महास्थविरप्रति कृतज्ञ जुया । प्रा. पूज्य सुदर्शन महास्थविरया सुत्तपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थत सन् २००० तकया दुने नेपालभाषां अनूदित जूगु स्वयेगु सद्इच्छायात तिबः जुइकेत थुगु सफू पिकया भिंतुना । थुगु सफूया पाण्डुलिपि तयार याःम्ह भिंचा मय्जु अन्ज़नी शाक्ययात धन्यवाद दु । कम्प्यूटर सेटिङ्गया ज्या इलय् हे याना बिज्याम्ह धर्मरत्न शाक्ययात व न्यू नेपाल प्रेसया प्रोप्राइटर विजय तुलाधरयात नं धन्यवाद दु ।

भ्रीथाय् त्रिपिटक ग्रन्थया अतिरिक्त अट्ठकथात नं दत धाःसा हे जक पाठकपिंसं दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय आदि ततःधंगु ग्रन्थत अपुक याउँक थुइका यंकु लिसे नेपाःया बौद्ध जनपिंत बुद्धया उपदेशयां मूल प्रवाहय् हयेत ग्वाहालि जूवनी धका वाचायेका थुगु सफू प्रकाशन याना बिज्याःपिं दाजु पवित्रबहादुर वज्राचार्य, काय्चा अशोकरत्न वज्राचार्य व तता सुश्री हीरादेवी वज्राचार्यपिं प्रति सदांथें कृतज्ञ जुया च्वना ।

अन्तस भ्रीसं दीपंकर बुद्ध व बोधिसत्त्वयात माने याना च्वनागु परम्पराय् थुगु सफू ब्वनेधुंका ज्ञानं थुइका चाय्का माने याये फत धाःसा थुगु सफूया उद्देश्य सिद्ध जुल धका जिं भापिये ।

रत्नाकर महाविहार, यल **– दुण्डबहादुर वज्राचार्य**
सकिमिलापुन्ही, ने.सं. ११२०
लुमंकेबहःम्ह बौ पूर्ण बहादुर वज्राचार्यया ९२ दँ बुदिं ।

विषय सूची

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

परमत्थजोतिका धयागु जातक अट्ठकथालय् वःगु

निदान-कथा

ग्रन्थारम्भकथा

"कोटां कोटी जन्म जन्मय् गुम्ह महर्षि लोकनाथं *(भगवान् बुद्ध)* लोक *(संसार)* यागु अनन्त हित याना बिज्यात, उम्ह भगवान् बुद्धयागु पाद चरणय् नमस्कार याना, धर्मयात ल्हा:निपां जोज्वलपा बिन्ति याना, सर्वसम्मान-भाजन-भिक्षुसंघयात पूजा याना, थथे बुद्ध, धर्म व संघ (त्रिरत्न[1]) यात नमस्कार यानागु पुण्यया प्रभाव सकतां उपद्रव मदयेमा।"

"लोकया उद्धार यायेया नितिं सुदीर्ध कालं निसें लोकनायक बुद्ध बुद्ध जुया बिज्यायेत अनन्त ज्ञान सामाग्रीया परिपालन याना पूरा याना बिज्यागु खँ प्र :ा स्वरूप महर्षिद्वारा विभिन्न अवसरय् न्हापा न्हापा जुया वंगु अपण्णकादि[2] जातक कना बिज्यागु खः। थुपिं फुक्क

---

१ बुद्ध, धर्म व संघयात 'त्रिरत्न' धाइ।

२ जातक बाखँया भ्वलय् दकले न्हापांगु जातक 'अपण्णक जातक' खः।

पूर्वजन्मयागु खँ छथासं मुंकूपिं धर्मसंग्रहकपिंसं[३] जातकया नामं संगायन याना ब्यूगु जुल।"

"थुगु बुद्धवंश अर्थात् बौद्ध परम्परायागु चिरस्थितियागु कामना याना बिज्या:म्ह स्थविर अर्थदर्शी, व वसपोलया सहभागी एकान्तप्रेमीम्ह, शान्त चित्तम्ह, पण्डितम्ह शिष्य बुद्धमित्र तथा महिशासक वंश *(निकाय)* य् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह शास्त्रज्ञ, शुद्ध बुद्धि दुम्ह भिक्षु बुद्धदेवपिनिगु अनुरोधय् जिं[४] महापुरुष *(भगवान् बुद्ध)* या चरित्रया अचिन्तनीय *(अनन्त)* प्रभावयात प्रकाशित याना बिइगु जातक अर्थवर्णनायात महाविहार वासीपिनिगु वाचनाक्रम *(पठन-पाठन)* या आधार कया वर्णन याये त्यना। जिगु थुगु व्याख्यायात सकल सज्जन वर्गपिंसं बांलाक ग्रहण याना बिज्याहुँ ग्रहण याना दिसँ।"

निदान-कथा

स्वंगू निदान

१. जातकयागु थुगु अर्थवर्णना 'दूरे-निदान' 'अविदूरे-निदान' व 'सन्तिके-निदान' – थुपिं स्वथी निदानयात शुरुनिसें क्यना बिइवं, सुनां च्वंनिसें त्यनी *(ब्वनी)* वं बांलाक थुइका कायेफइगु जुया जिं थुकियात थी थी ब्वति थला स्वथी याना निदान क्यने त्यना।

---

३ भगवान् बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपा त्रसपोलयागु उपदेश मूंकूपिं भिक्षुपिं

४ थ्व सफू च्वमि आचार्य बुद्धघोष महास्थविर।

दकले न्हापां थुपि स्वथी निदानया वर्गीकरणयात सिइकेमा: ।

(१) भगवान् दीपंकरयागु पाद चरणय् महासत्त्वद्वारा थ:त समर्पण यासें निसें कया जुजु वेस्सन्तरया शरीर परित्याग याना तुसित देवलोकय् उत्पत्ति जूगु तकया जीवन कथायात 'दूरे-निदान' धका धाइ ।

(२) हानं, तुसित देवलोकं च्युत जुया बोधिमण्डपय् फयेतुना सर्वज्ञता प्राप्ति तकया प्रवृत्त *(सिद्धार्थ कुमारया)* जीवन कथायागु अंशयात 'अविदूरे-निदान' धका धाइ ।

(३) वसपोल भगवान् बुद्ध जुया बिज्यासेंली विभिन्न थासय् चाचाहिला उगु उगु थाय्नापं सम्बन्धित जीवन कथाया अंशयात कया कना बिज्यागुयात 'सन्तिके-निदान' धका धाइ । थुकथं थुपिं स्वथी थी थी निदान ख: धका सिइकेमा: ।

दूरे-निदान

सुमेध कथा

२. दूरे-निदान धयागु थथे ख:, थुगु *(भद्र कल्प)* स्वया प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा अमरवती धयागु छगू नगर दु । अन सुमेध धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण दु । व मांबौपिं निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह, शुद्ध गर्भवास या:म्ह, कुल परम्परा कथं न्हेगू पुस्तां निसें जातिवादं छुं कलंक मदुम्ह, अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम सुन्दरतां युक्तम्ह तथा उत्तमगु वर्ण युक्तम्ह ख: । वं मेमेगु छुं ज्या मयासे ब्राह्मण विद्या ब्वन । मचाबले हे वया मांबौपिं मंत । अनंलि,

वया कोषाध्यक्ष अमात्यं खाता बहि न्ह्योने तया लुँ, वह, मणि, मोति आदिं भरिभराउ जुया च्वंगु धुकू चाय्‌का – 'कुमार ! थुलि छं मातृधन ख: *(अर्थात् मांया पाखें दुगु धन ख:)*, थुलि बौया पाखें दुगु धन ख:, थुलि बाज्याया पाखें दुगु ख:, थुलि तापा: बाज्यापिनि पाखें दुगु धन ख: ।' थुगु हे प्रकारं न्हेगू पुस्तातकयापिं घाँय्‌घाँय्‌चा बाज्यापिनिगु धनया विवरण क्यं क्यं– 'थुकियात रक्षा या' धका बिन्ति यात । पण्डित सुमेधं बिचा: यात – 'थुलि मच्छि धन मुंका जिमि बा, बाज्या आदिपिंसं परलोक वंबले छग: नं ध्यवा *(=कार्षापण)* ज्वना मवं, परन्तु जिं *(छु नं छुं)* ज्वना वनेगु उपाय माले माल ।' *(उकिं)* वं जुजुयाके निवेदन याना नगरय् नाय्‌खिं च्वय्‌का जनसमूहयात अपार *(धन)* दान बिया तपस्विथें भेष कया प्रव्रजित जुल ।

थुगु खँ बांलाक थुइके बिइत थन सुमेध लिसे स्वापू दुगु छगू बाखँ कनेमा: । उगु बाखँ बांलाक पूवंक बुद्धवंशय्[५] व:गु दु, अथेनं अन पद्यमय जूगु कारणं भचा थुइके अपू मजू । उकिं जिं उगु बाखनय् व:गु गाथातय्‌गु अर्थयात स्पष्ट यायेत बिचय् बिचय् खँ स्वाका कना यंके ।

३. प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा अमरवती अथवा अमर धयागु नगर छगू दुगु ख: । उगु नगर भिता प्रकारया शब्दं कालाकुलु हास: दुगु जुया च्वन । गुकिया बारे बुद्धवंशय् धया त:गु दु –

प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा दर्शनीय, मनोरम तथा भिता प्रकारयागु शब्दयुक्त अमर धयागु नगर दुगु ख: ॥१२॥

---

५ सुत्तपिटक अन्तर्गत खुद्दकनिकायया छगू ग्रन्थ ।

अन भिंता प्रकारयागु शब्द धयागु (१) किसियागु सः, (२) सलयागु सः, (३) रथयागु सः, (४) भेरियागु सः, (५) खिं *(मृदङ्ग)* यागु सः, (६) वीणायागु सः, (७) म्येयागु सः, (८) शंखयागु सः, (९) ल्हाःयागु *(लापा थाःगु)* सः व, (१०) 'न' 'त्वं' धयागु भिंगूगु सः सहित थुपिं हे भिंता प्रकारयागु सलं युक्तगु खः । थुपिं मध्ये थुजागु सःयात थुकथं ग्रहण याना कायेमाः –

किसियागु सः, सलयागु सः, रथयागु सः, भेरियागु सः, शंखयागु सः, खिं *(मृदङ्ग)* यागु सः, 'न' 'त्वं' तथा अन्नपानयागु घोष *(धया तःगु दु)* ॥१३॥

बुद्धवंशय् थुगु गाथायात कया –

(उगु) नगर सर्वांग सम्पन्न, सकल प्रकारया भोगं युक्त, न्हेगू रत्नं युक्त तथा विविध प्रकारयापिं मनूतय्गु समाकूल दुगु *(उगु)* देवनगर समान समृद्ध पुण्यात्मापिनिगु निवासस्थान *(रूप)* अमरवती नगरय् सुमेध धयाम्ह ब्राह्मण *(च्वना च्वंगु खः)*। अनेक कोटी धनया स्वामी, प्रभूत *(प्रशस्त)* धन धान्य *(अन्न)* दुम्ह, अध्यापक, मन्त्रधर स्वंगू वेदं पारंगतम्ह, लक्षणशास्त्र, इतिहास तथा सद्धर्मय् पूर्णता प्राप्तम्ह खः ॥१६॥

थथे धया तःगु दु –

सुमेध पण्डितया चिन्तना

४. छन्हु एकान्तय् उम्ह सुमेध पण्डित थःगु छेंया दकले च्वय्या *(बैगः)* तलाय् लायातःगु आसनय् फेतुना विचाः यात – 'पण्डित ! हानं हानं जन्म काये माःगु दुःख खः, उत्पन्न जुइवं अर्थात् प्रत्येक जन्मय् सिइ माःगु दुःख खः । जि जन्म-जरा-व्याधि-मरण-

धर्मा खः । उकिं जि जन्म-जरा-व्याधि-सुख-दुःखरहितगु शीतल अमृत रूपी महानिर्वाणया खोजय् लगे जुइमाः । जन्म-मरणं मुक्त निर्वाणपाखे वनिगु अवश्य नं छगू मखु छगू मार्ग दये हे माः ।

उकिं धया तःगु दु –

"एकान्तय् च्वना जिं थुजागु चिन्तना याना – पुनर्जन्म *(पुनर्भव)* व मृत्यु *(शरीर)* निगूलिं दुःख खः ॥१७॥"

जि जन्म-जरा-व्याधि-मरण-धर्मा खः । अतः जिं अजर, अमर क्षेम *(स्वरूप)* निर्वाण खोज याये ।

निश्चय नं ग्रिं अनेक प्रकारयागु मलं लिप्त थुगु अपवित्र शरीरयात तोता अनपेक्षी *(स्नेह बन्धन त्याग याना)* व अनभ्यर्थी जुया वनेमाः ।

मार्ग द हे दइ, थ्व अवश्य खः, मार्ग दइ मखु धयागु खँ जुइ हे फइ मखु । *(उकिं)* संसारं मुक्त जुइत जिं उगु मार्गया खोज *(गवेषणा)* याये ।

५. हानं नं, वं थथे गम्भीरं विचाः यात – गथे थ्व संसारय् दुःख दसा उकिया विपरित *(अःख)* सुख नं दु, अथे हे आवागमन *(भव)* या अःख विभव *(आवागमनया अभाव)* नं दये हे माः । गथे तान्वयेवं उकियात सिचुइकेत शीतलता दु, अथे हे रागादि अग्नि मदुगु निर्वाण अवश्य दये हे माः । गथे मभिंगु दोष दुगु मभिंगु धर्मया अःख कल्याणप्रद *(पुण्य रूप)* तथा कालुष्यरहित धर्म दुगु खः, अथे हे जन्म जूसां आवागमनं मुक्ति नं दये हे माः ।

उकिं धया तःगु दु –

गथे यदि दुःख दु धयागु खःसा सुख नं दये हे माः, अथे हे आवागमन दुसा आवागमनया अभाव नं दइ । गथे गर्मी दसा उकिया

अ:ख शीतलता नं दु, अथे हे त्रिविध अग्नि दसा निर्वाण नं दये हे मा: । गथे पाप दसा पुण्य नं दइ अथे हे जन्म दसा आवागमनया पाखें मुक्ति नं दये हे मा: ।

६. वं हानं विचा: यात – 'गथे फोहर भ्यातनाया गालय् क्वबा:म्ह मनुखं तापाकं निसें न्याथी रंगया पलेस्वाँ ह्वःगु छगू त:धंगु दहँ खना – न्ह्याथे याना:सां जि अन वने माल *(धका थथे मती लुइका)* उगु दहँ मा:वने मा:गु ख: । यदि मा: मवन धा:सा उगु दहँया दोष जुइ मखु, अथे हे *(समस्त)* क्लेशमलयात सिला छ्वये फुगु अमृतपद निर्वाण रूपी महासरोवर दय्क दय्कं नं उकियात नं मा: मवन धा:सा थ्व उगु अमृत पद निर्वाणरूपी महासरोवरया दोष जुइ मखु । गथे खुंतय्सं घेरा लगे याका च्वंम्ह मनू बिस्यूं वनेगु लँपु दय्क दय्कं नं बिस्यूं मवन धा:सा थ्व उगु लपुँया दोष जुइ मखु, बरू उम्ह मनूयागु हे दोष जुइ । थथे हे मलं लिप्त व ग्रष्ट जूम्ह मनू निर्वाण पाखे यंकिगु कल्याणप्रद मार्ग दय्क दय्कं नं उकियात खोज मयात धा:सा थ्व उगु मार्गया दोष जुइ मखु, उम्ह मनूयागु हे दोष जुइ । गथे रोगं क:म्ह मनू ल्वय् लायेका बिइ फुम्ह वैद्य दय्क दय्कं नं वैद्यया खोज मयासे वास: मयाकूसे च्वन धा:सा थ्व उम्ह वैद्यया दोष जुइ मखु, अथे हे मलव्याधिं ग्रष्ट जूम्ह मनू मलयात मदय्केगु उपाय स्यूम्ह दय्क दय्कं नं उम्ह आचार्ययात खोज मयात धा:सा थ्व वयागु हे दोष जुइ, मलयात मदय्कीम्ह आचार्ययागु दोष जुइ मखु' ।

उकिं थथे धया त:गु दु –

गथे फोहर खिगालय् ल्वबा:म्ह मनू ल: दुगु पुखु खना नं उगु पुखुया खोज मयात धा:सा थ्व उगु पुखुया दोष मखु ॥२४॥

अथे हे क्लेशरूपी मल सिला छ्वये फुम्हसिया नितिं अमृत सरोवर *(निर्वाण)* दय्क दय्कं नं *(उम्ह मनू)* उगु सरोवरया खोज

मयात धा:सा थ्व उगु सरोवरया दोष जुइ मखु ।

गथे शत्रुतय्सं घेरा लगे याना त:म्ह मनू बिस्यू वनेगु लँपु दय्क दय्कं नं बिस्यूं मवन धा:सा थ्व उगु लँपुयागु दोष जुइ मखु ।

गथे मलं लिप्त जूम्ह मनू कल्याणप्रद मार्ग दय्क दय्कं नं उकियात खोज मयात धा:सा थ्व उगु लँपुयागु दोष जुइ मखु ।

गथे रोगं क:म्ह मनुखं चिकित्सक दय्क दय्कं नं उगु रोगया उपचार मयाकल धा:सा थ्व उगु चिकित्सकया दोष जुइ मखु ।

गथे क्लेशरोगं दु:खीम्ह व पीडितम्ह मनुखं यदि उम्ह *(मल विनाशक)* आचार्यया खोज मयात धा:सा थ्व उम्ह आचार्ययागु दोष जुइ मखु ।

७. वं हानं नं विचा: यात – गथे बांलाके मा:म्ह मनुखं थ:गु ग:पतय् च्वंगु खिति तुला मदय्का सुखपूर्वक याउंक यच्चुक च्वनिगु ख:, अथे हे जि नं थुगु खिति था:गु म्हयात तोता अनपेक्षी अर्थात् ममतायात त्याग याना निर्वाण नगरय् दुहाँ वनेमा: । गथे मिसा वा मिजंनं शौचालयय् खि च्व: *(मलमूत्र)* त्याग याये धुंका मलयात न म्हिचाय् तया यंकी न रुमालय् प्वचिना ज्वना वनी बरू उकियात घृणायाना अनपेक्षी जुया उकियात *(अन हे)* तोता थकिइगु ख:, अथे हे जिं नं थुगु मलिन काय *(शरीर)* यात ममतारहित जुया तोता अमृत स्वरूप अर्थात् नाशरहित निर्वाण नगरय् प्रवेश यायेमा: । गथे माझी *(पुलांगु)* भ्वाथ:गु, भ्वाभ:गु ल: ज्व:गु डुंगायात उपेक्षित जुया तोता वनिगु ख:, अथे हे जिं नं निरन्तर फोहर पिहाँ वया च्वंगु थुगु गुप्वा: प्वा: दुगु शरीरयात परित्याग याना अनपेक्षी जुया निर्वाण नगरय् प्रवेश याये । गथे अनेक थरीयागु रत्न ज्वना वया च्वंम्ह मनुखं लँय् खुंत नाप लायेवं थ:म्हं ज्वना वयागु रत्न लुटे याइ धयागु भयं इमित तोता भय मदुगु लँपु लिना वनिगु ख:, अथे हे थुगु

अपवित्र शरीर रत्न लुटे याइम्ह खुँ समान खः । यदि जिं थुगु शरीर प्रति आसक्त जुल धाःसा पवित्र रत्न समानगु जिगु आर्यमार्ग नष्ट जुया वनी । उकिं उम्ह खुँयात तोता थःगु सुरक्षित लँपु लिना वंथें शरीर परित्याग याना निर्वाण नगरय् प्रवेश जुइमाः ।

उकिं धया तःगु दु –

"गथे मनुखं थःगु ककुइ *(गःपतय्)* घाना तःगु ध्वग्गी नवःगु घचायेपूगु सीम्ह *(लाश)* प्रति घृणा यायां स्वेच्छापूर्वक प्रसन्नतापूर्वक तोता छ्वइगु खः ॥३०॥"

"अथे हे थुगु थीथी प्रकारयागु अशुचिया पुचः जुया च्वंगु अपवित्र काय *(शरीर)* यात तोता अनपेक्षी जुया उकिया निष्प्रयोजन सिइकेमाः ॥३१॥"

"गथे मिसा मिजनं शौचालयय् मल मूत्र त्याग याना उकियात निष्प्रयोजन भापिया उकी प्रति आकांक्षारहित जुया तोता वनिगु खः ॥३२॥"

"अथे हे थीथीः प्रकारयागु मलं जाःगु शरीरयात शौचालयय् मल त्याग याःगु समान तोता वने ॥३३॥"

"गथे *(पुलांगु)* भ्वाथःगु, भ्वाभःगु, लः ज्वःगु नांचा *(डुंगा)* यात माझीं अनपेक्षी जुया तोता वांछ्वया वनिगु खः ॥३४॥"

"अथे हे गुप्वाः प्वालं न्ह्याबलें फोहर ज्वया च्वंगु शरीरयात थुवानं *(माझीं)* भ्वाथःगु भ्वाभःगु डुंगा तोता वंगु समान तोता वने ॥३५॥"

"गथे मालसामान ज्वना खुँत नाप वना च्वंम्ह मनुखं माल सामान लुटे याइगु भयं इमित तोता वनिगु खः ॥३६॥"

"अथे हे थुम्ह महाचोर समान शरीरयात पुण्य-विनाश याइगु भय कया तोता वने ॥३७॥"

सुमेध पण्डितया प्रव्रज्या

सुमेध पण्डितं थुकथं अनेक प्रकारयागु उपमाया लिधंसा कया निष्क्रमणयागु भावनांयुक्त उद्देश्य *(अर्थ)* या चिन्तना याना पूर्वोक्त ढंगं थ:गु छेंय् दुगु अनन्त *(असीमित)* भोग वस्तुत याचकतय्त व लँजवातय्त दान बिल, महादान बिया, वस्तुकाम तथा क्लेशकाम अर्थात् प्रिय वस्तुयात तथा वासनाजन्य इच्छायात परित्याग याना अमर नगरं पिहाँ वया याकचा हे हिमालयय् च्वंगु धर्मक धयागु पर्वतया लिक्क आश्रम, पर्णकुटी व चंक्रमणशाला[६] दय्का पंचनीवरण[७] रहित जुया – 'थुकथं चित्त एकाग्र जुइगु, आदि ढंगं धया त:गु *(समाधिया च्यागू कारण[८])* युक्त अभिज्ञा[९] नामक बल प्राप्तिया नितिं, उगु आश्रमय् गुता दोष दुगु वस्त्र परित्याग याना भिंनिता गुण दुगु वल्कल *(वस्त्र)* धारण याना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्या

---

६ योगाभ्यासया नितिं इरुथिरु जुइगु थाय् ।

७ चित्तयात तोपुइगु क्लेश-धर्मयात 'नीवरण' धाइ । नीवरण न्याथी दु – (१) कामच्छन्द *(=सकतां प्रकारयागु कामयागु इच्छा)* (२) व्यापाद *(=चित्तयागु द्वेषभाव)*, (३) थीनमिद्ध *(स्त्यानमृद्ध=शारीरिक व मानसिक आलस्यपन)*, (४) उद्धच्च-कुक्कुच्च *(=औद्धत्य-कौकृत्य=कायिक व मानसिक बेचैनता, अस्थिरपन)* व (५) बिचिकिच्छा *(शंका)*।

८ परिशुद्ध, परिअवदात, अंगणरहित, क्लेश वर्जित, मृदुभूत, कर्मणीय, स्थित, कम्पनरहित ।

९ दिव्यचक्षु, दिव्यश्रोत, पूर्वजन्मया स्मृति, ऋद्धिबल, व परिचित्त ज्ञानयात पंच अभिज्ञा धाइ ।

विधिं प्रव्रजित जुल । थुकथं प्रव्रजित जुया च्यागू दोष दुगु उगु पर्णकुटीयात तोता, भिगू गुण दुगु वृक्षमूल अर्थात् सिमा क्वय् च्वना अन्नं बने जूगु सकतां नसा त्याग याना सिमां कुतुं वया हाया व:गु नसा नइम्ह जुया, फेतुइगु, दनेगु, इरुथिरु जुइगु व ध्यानाभ्यास यायां *(तपस्या याना)* छगू सप्ताहया दुने हे च्यागू समापत्ति[10] तथा पंच अभिज्ञा प्राप्त यात । थुकथं गथे वसपोलं थ:म्हं इच्छा याना बिज्यागु ख: अथे हे अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया बिज्यात ।

उकिं हे थथे धया त:गु दु –

"थुकथं विचा: याना जिं अनेक अरबौ अरब धन याचकपिंत व अनाथपिंत बिया हिमालयय् वना ॥३८॥"

हिमालययागु लिक्क धर्मक *(धम्मक)* धयागु पर्वतय् *(गुँइ)* जिं आश्रम, पर्णकुटी व न्यागू दोष मदुगु चंक्रमणशाला दय्का अनंलि च्यागू गुण दुगु अभिज्ञाबल प्राप्त याना कायेया नितिं कुत: याना ।

गुता दोष दुगु वस्त्र तोता भिंनिता गुण दुगु वल्कलया वस्त्र धारण याना ॥४१॥

च्याता दोष दुगु पर्णकुटी *(सिमा ह:या बलचा)* तोता भिता गुण दुगु वृक्षमूल अर्थात् सिमा क्वय् आश्रय कया ॥४२॥

पिना *(सया)* बुया व:गु अन्न त्याग याना अनेक गुण दुगु सिमां *(हाया)* कुतुं व:गु फल *(सिसा बुसा)* ग्रहण याना ॥४३॥

अन *(च्वं च्वं)* दना, फये तुना, चंक्रमण यायां ध्यानाभ्यास याना, *(अले)* छवा:या दुने हे अभिज्ञा-बल प्राप्त याना कया ॥४४॥

---

१० प्यंगू रूप-ध्यान व प्यंगू अरूप-ध्यान जम्मां याना च्यागू समापत्ति ध्यान ।

थुगु पालि अर्थात् बुद्धवचनय् थथे धया त:गु दु – सुमेध पण्डितं आश्रम, पर्णकुटी व चंक्रमणशाला थ:गु ल्हातिं दय्कूगु ख: । थुकिया अर्थ थथे ख: – महासत्त्वयात हिमालयय् वना च्वंम्ह – 'थौं धर्मक पर्वतय् वने' धका मती लुइका पिहाँ वया च्वंगु खंका देवतापिनि जुजु शक्रं देवपुत्र विश्वकर्मायात स:ता ज्या ब्वल – "तात ! थुम्ह सुमेध पण्डित प्रव्रजित जुइ धका निश्चय याना पिहाँ वये धुंकल । वा, वया नितिं निवासस्थान दय्का ब्यु ।" वं वयागु खँ न्यना न्ह्याइपुसे च्वंगु आश्रम, सुरक्षित पर्णकुटी व बांलासे च्वंगु चंक्रमणशाला दय्का ब्यूगु ख: । भगवानं उगु इलय् *(बुद्धकालीन इलय्)* थ:गु प्रज्ञाबलं *(सिइका, लुमंका)* उगु आश्रमयागु बारे कया थथे आज्ञा जुया बिज्यागु ख: – "सारिपुत्र ! उगु धर्मक पर्वतय् जिगु नितिं *(वं)* बांलासे च्वंक आश्रम, पर्णकुटी व न्याता दोष मदुगु चंक्रमणशाला दय्का ब्यूगु ख: ।"

१०. **'तत्थ सुकतो मय्हं'** अर्थात् जिगु नितिं बांलाक दय्का ब्यूगु धयागुया तात्पर्य जिं दय्कागु ख: । **'पण्णसाला सुमापिता'** या अर्थ ख: सिमा हलं दय्का त:गु कुटी नं जिगु नितिं दय्कूगु ख: । **'पञ्चदोसविवज्जितं'** या अर्थ ख: – चंक्रमणभूमि धयागुली न्यागू दोष दया च्वन – (१) *(भूमि)* छा:गु व माथं मवंगु, (२) दथुइ सिमा दुगु, (३) गाजलं दा:गु अर्थात् किच: दुगु थाय्, (४) त:सकं चिव्या: जूगु व (५) आपालं तव्या: तहाकगु थाय् ।

(१) छा:गु व माथं मवंगु स्यलय् चंक्रमण यायेवं चंक्रमण याइम्हसिया तुति पला:खय् ला च्वतुला *(ब्वला)* वइ, *(पालि त:)* फ्वं गाइ, चित्त एकाग्र जुइ मखु, कर्मस्थान स्यना वनी *(अर्थात् ध्यानाभ्यास यायेया नितिं कर्मस्थानय् चित्त थातं तया तये फइमखु)* । नायूगु व माथंवंगु स्यलय् *(चंक्रमण)* सुखद् जुइगुया कारणं कर्मस्थान सिद्ध जुइ – उकिं हे छा:गु व माथं मवंगु स्य:यात छगू दोष सम्झे जुइमा: । (२) चंक्रमण स्य:या सिथय्, दथुइ वा गनं *(थासय्)* सिमा

दत धाःसा *(गुवलें गुवलें)* होश मदयक् *(प्रमादपूर्वक)* चंक्रमण याना जुइवले उकी कपाः वा छ्वंय् ध्वांक हाये फु, उकिं दथुइ सिमा दइगुया निगूगु दोष खः । (३) घाँय्, गसिमा आदि तमाः जुइव ख्वातुक किंच्च दुथाय् चंक्रमण यायेवले ख्यउंगु इलय् तहाः *(सर्प)* आदि प्राणीपिंत *(थःगु तुति)* न्हुइवं सी फु वा इमिसं न्याना दुःख जुइफु । उकिं घाँय् तःमा जुइक व ख्वातुक दइगुया ध्व *(स्वगूगु)* दोष खः । (४) तःसकं चिव्याःगु चंक्रमण थाय् – गुगु व्यां कुच्छि वा बाकु जक दुगु जुइ – उकी चंक्रमण यायेव नुलुया दयेवं लुसि फाः ब्वलेफु वा पतिं समेत तोधुइफु । उकिं चिव्याःगु चंक्रमण यायेगु थाय्या ध्व *(प्यंगूगु)* दोष खः । (५) अति तःव्याःगु तःधंगु थासय् चंक्रमण यायेवं चित्त उखें थुखें व्वाँये वनी, चित्त थातं तया तये फइ मखु, उकिं *(चंक्रमण यायेगु स्थान तःसकं चकंगु व तहाकगुया)* ध्व *(न्यागूगु)* दोष खः । चंक्रमणयात साधारणतया निखें जःखः कुच्छि, कुत्याः ब्याः, अनुचंक्रमण दुगु कुत्याः व्याः दुगु हाकलं ख्वीकु हाकः दुगु फिस्सः ब्वः दुगु माथं वंगु जुइमाः । सिंहलद्वीपयात *(भगवान् बुद्धप्रति)* श्रद्धायान् वने याना व्यूम्ह स्थविर महेन्द्रया चेतियगिरि विहारय् च्वंगु चंक्रमण *(स्थान)* नं अथे हे च्वंगु खः । उकिं अन न्यागू दोष मदुगु चंक्रमण स्थान वा शाला दयकल धका तया तःगु *(खास ध्व हे कारणं)* खः ।

११. "अट्ठगुणं समुपेतं" या अर्थ खः श्रमणपिनिगु च्यागू सुख । श्रमणपिंनिगु सुख थुपिं खः – (१) धन धान्यया संग्रह यइ मखुगु, (२) निर्दोष भिक्षा प्राप्त जुइगु, (३) व्यूगु भिक्षाटन भोजन यायेगु, (४) राष्ट्रयात पीडा बिया धन वा कार्षापण *(ध्यबा)* काकां राजकुलयात *(वःकया)* खंका स्वयं राष्ट्र पीडा मबिइगु, (५) बस्तुप्रति निस्पृह व अनासक्त जुइगु, (६) खुँतयूसं खुया यंकीगु पाखें निर्भय जुइगु, (७) जुजु वा जुजुया मन्त्री *(राजनीतिक व्यक्तिपिं)* पिनि निकट सम्पर्क मदइगु व (८) प्यंगू दिशाय् बिना रोकतोक निर्बाध रूपं जुइ दइगु । थथे धया तःगु दु – उकिं हे थुगु आश्रमय् निवास यायां थुपिं

च्यागू श्रमण–सुखयागु आनन्द काये फइ धका च्यागू गुण दुगु आश्रम दय्कूगु जुल ।

१२. “**अभिञ्ञाबलमाहरिं**” या अर्थ ख:, अनं लिपां उगु आश्रमय् च्वं च्वं कसिण *(ध्यान यायेगु निमित्त)* या आधारय् ध्यानया नितिं अभ्यास *(परिकर्म)* यायां अभिज्ञा तथा समापत्ति प्राप्त यायेत ‘सकतां अनित्य, सकतां दु:ख’ धका विपश्यना ध्यान शुरु याना क्वातुक विपश्यना-बल प्राप्त याना कया बिज्यात । ‘उकिं हे उगु आश्रमय् थुगु बल प्राप्त याये फुम्ह जुये’ धका अभिज्ञा प्राप्त यायेत विपश्यना-बल अनुकूल जुइक निर्माण याना तयार या:गु ख: धयागु खँ थन थुइकेमा: ।

१३. “**साटकं पजहिं तत्थ नवदोसमुपागतं**” थन आनुपूर्वीक कथा *(छसिंकथं भवलाक खँ)* वइ । उगु इलय् कुटी, गुफा, चंक्रमण आदिं युक्त स्वाँ व फलफुल दुगु सिमां त्व:पूगु, न्ह्याइपूगु, व यइपूगु लखं भये ब्यूगु पुखू समेत तथा ग्यानपूपिं पशुपंछि आदि मदुगु शान्तगु आश्रम छगू दय्का बांलागु चंक्रमण ख्य:या निखें सिपौ लाया चंक्रमण ख्य:या दथुइ फय्तुइत भिम्पू रंगयागु माथं वंगु क्वपु दय्का पर्णकुटीया दुने जटामण्डल, वल्कल वस्त्र, त्रिदण्ड कुण्डी आदि तपस्विपिं समान, मण्डपय् ल: तयेगु थल, ल: दुगु शंख, त्वनेत ल:या पात्र, अग्निशालाय् मिं च्याका गंगु सि, घाँय् आदि प्रवन्ध याना प्रव्रजितपिनि नितिं छु छु उपकारी आवश्यक वस्तु ख: उपिं फुक्क अन मिले याना पर्णकुटीया अंगलय् – ‘सुं गुम्ह प्रव्रजित जुइमा:म्हसिनं थुपिं सामग्री कया प्रव्रजित जुइमा’ – धका *(तत:गोगु)* आख: च्वया देवपुत्र विश्वकर्मा देवलोकय् तुं लिहाँ वनेवं सुमेध पण्डितं हिमालयया क्वय्या भूभागय् पर्वत गुफाय् अनुसरण यायां थ:त सुखपूर्वक *(यांउँक)* च्वनेत लोगु थाय् *(अनुकूल स्थान)* मामां खुसी ह्वं लिक्क विश्वकर्माद्वारा निर्मित तथा इन्द्रद्वारा दयेका ब्यूगु न्ह्याइपूगु आश्रमयात खंका चंक्रमणया सिथय् वना स्वंवबले अन

गनं पलाख्वाँय् मखंगुलिं 'अवश्य नं प्रव्रजितपिं लिक्क च्वंगु गामं भिक्षा फ्वना त्यानुक्क लिहाँ वया पर्णकुटी दुहाँ वना च्वं बिज्याइगु जुइ' धका मती लुइका छुं ई तक अन लंच्वना – 'वसपोलपिं छाय् थपाय्चो लिबाका च्वन जुइ, छक सिइकेमाल' धका विचाः याना पर्णकुटीया लोखा चाय्का दुने दुहाँ वना उखें थुखें मिखा ब्वया स्वबले दुने अंगलय् च्वया तःगु आखः ब्वना – 'थुपिं वस्तुत जिगु नितिं खः, थुपिं ग्रहण याना प्रव्रजित जुये' धका निश्चय याना थःम्हं पुना तःगु नितां वसः तोतल । उकिं धया तःगु दु – 'अन वस्त्र तोतल' । थुकथं *(उगु आश्रमय्)* दुहाँ वना "सारिपुत्र ! जिं उगु पर्णकुटी वस्त्र तोतागु खः ।"

१४. **'नवदोसमुपागतं'** या अर्थ खः 'गुता दोषयात खंका वस्त्रया परित्याग यात' धका क्यंगु खः । प्रव्रज्या ग्रहण याःम्ह तपस्वियात नितिं वस्त्रय् गुता दोष खनिगु जुया च्वन । उकी मध्ये (१) अति मू वंगु जुइगु – थ्व न्हापांगु दोष खः, (२) मेपिनि आश्रय कया प्राप्त याये माःगु ¨, (३) पुनेवं याकनं हाकुइगु ¨, (४) हाकु जुइवं उकियात हिइ माःगु, रंग छिइ माःगु, पुना उपभोग यायेवं गुइगु जुइगु ¨, (५) गुइवं, भ्वाथः जुइवं सुइ माःगु *(उलि जक मखु)* हानं वस्त्र दय्केत माला माला थाकुक दय्के माःगु नं छगू दोष खः, (६) तपस्विपिनि अनुरूप मजूगु नं छगू दोष खः, (७) खँतय्सं खुया यंके फुगु नं छगू दोष खः, (८) खुँतय्सं उकियात खुया यंके मफय्मा धका सुचुका तये मालीगु तथा वस पुनेवं अलंकारया कारण जुइगु नं छगू दोष खः तथा (९) ज्वना जुइबले ब्वहलय् घाना तये माःगु भारी बने जुइगु तथा अजागु मनोभाव दय्का च्वने माःगु नं छगू दोष खः ।

१५. **"वाकचीरं निवासेसिं"** *(धयागुया अभिप्राय खः)* "सारिपुत्र ! उबले जि, थुपिं गुता दोषयात सिइका वस्त्रया परित्याग याना वल्कल वस्त्र धारण याना मूंज घांय्यात फाया थाना दय्कागु वल्कल वस्त्र धारण यायेत पुनेत ग्रहण यानागु खः", थ्व हे थुकिया अर्थ खः ।

१६. "द्वादसगुणसुपागत" या अर्थ ख: भिंनिता कल्याणप्रद गुण दुगु । वल्कल वस्त्रय् भिंनिता गुण दु । (१) अल्प मूल्य वंगु जुइगु, यइपुसे च्वनागु तथा विहित जुइगु, (२) थ:गु हे ल्हातं तयार याये ज्यूगु, (३) थुलु थुलु ह्लाकुइगु भचा जक ह्लाकुइगु *(हिइ हे मा:सां)* ह्निइत थाकु मजुइगु, (४) पुना भ्वाथ जुल गुत धा:सा सुया च्वनेगु भ्रभ्रत मदुगु, (५) मालेवं अपुक प्राप्त जुइगु, (६) तपस्विपिनि अनुरूप जुइगु, (७) खुँतय्‌त ज्या लगे मजूगु, (८) पुनेवले तिसा अथवा मण्डणया भावना भ्रल्के मजुइगु, (९) पुनेवले याउँगु, (१०) अजागु वस्त्र प्रति अल्पेक्षा जुइगु, (११) सिमा ख्वालां वने जूगु कारणं पवित्र एवं निर्दोष जुइगु व (१२) वल्कल नष्ट जुइवं उकि प्रति आशक्ति भाव मदइगु ।

१७. "अट्ठकेससमाकिण्णं पजहिं पण्णसाटकं" वस्त्रयात वसपोलं गुकथं तोता बिज्यात ? वसपोलं थ:गु श्रेष्ठ वस्त्र युग्म *(धोति व गा:)* त्याग याना चीवर त:क्यंका खायेगु पँथय् तया त:गु अनोजपुष्प स्वाँथें स्याँउगु रंगया वल्कल कया पुना उकी थोनय् मेगु लुँथें स्याउँगु वल्कल धारण याना पुन्नाग स्वाँया शय्या समान खुर दुगु मृगचर्म छखे ब्वह्लय् पा:छाया बिज्यात । चिना त:गु जरा फ्यना बिज्यात । ज:गु ल्हातं तुतां ज्वना पणशालां पिहाँ वया ख्वीकु ह्लाकगु चंक्रमण स्थलय् छगू कुनं मेगु कुनय् चंक्रमण यायां थ:गु भेषयात स्वस्वं 'आ: जिगु मनोरथ सफल जुल, प्रव्रज्या जित शोभा दु, थुगु प्रव्रज्या बुद्ध आदि सकल वीर पुरुषपिनिपाखें वर्णित तथा प्रशंशित ख:, जिगु गृही-बन्धन चवुइ धुंकल, गृहविहीनभावया नितिं पिहाँ वया, जित उत्तम प्रव्रज्या दत, जिं श्रमण धर्म पालन याये, अले मार्गसुख प्राप्त याना नं काये' धका उत्साहपूर्वक चंक्रमण यायां विचय् खारिका *(ऋषिपिंत ८ ता आवश्यक वस्तु मध्ये छता)* वँय् दिका भिंम्पुथें स्याउँगु लोहंफाँटय् लुँयागु प्रतिमा समान फयतुना न्हिच्छिं थिते जुइवं सन्ध्या इलय् पर्णकुटी दुहाँ वया पंयागु खाताय् लाया त:गु सिपौती गोतुला विश्राम कया बिज्यात । अनंलि *(कन्हे खुन्हु,*

सतिखुन्हु) सुथन्हापानं दना थः वयागु खँय् थुकथं विचाः याना विज्यात –

१८. "जि गृहीजीवनय् दोष खंका असीमित *(अपरिमित)* भोग सामग्री तथा अनन्त यश तोता निष्काम भावया खोज *(गवेषणा)* यायां वनय् वया प्रव्रजित जुयाम्ह खः । उकिं आवंलि जिगु नितिं आलस्य जुइगु उचित मजुल । एकान्त चिन्तनयात तोता *(निरुद्देश्य)* विचरण यायेवं मिथ्या वितर्करुपी भुजिंतय्सं नइ । उकिं जिं एकान्त चिन्तनया अभिवर्द्धन यायेमाः । जिं गृही जीवनयात बाधापूर्ण खंका गृह त्याग यानागु खः । थ्व जिगु मनोहर पर्णकुटी पाके जूगु वेल समान म्हासुगु वर्णयागु सुशोभित भूमि, वहथें तुयुगु अंगः, वखुंचिया तुतिथें जाःगु स्याउला हःया पौ, विचित्रगु खाताथें जागु पंयागु खाता दुगु च्वनेवहःगु सुखद् स्थान खः, थ्व सिवेनं भिंगु जिगु गृहसम्पदा खने मदु, थुलि विचाः याना पर्णकुटीयागु दोषया वारे च्यागू दोष खंकल ।"

१९. पर्णकुटीया उपभोगय् च्यागू दोष दु । (१) तःसकं थाकूक कुशादि निर्माण सामग्रीत मुंका दय्केत यत्न याये माःगु – थ्व न्हापांगु दोष खः, (२) घाँय् सिमा हः, चा आदि कुतुं वयेवं हानं हानं वरोवर दय्का, ल्स्वना च्वनेमाःगु ''' , (३) शयनासन वुढापिनि नितिं खः *(अतः इपिं वयेवं)* आसनं दना विइ मालेवं चित्तय् एकाग्रता जुइ मफइगु जूगुलिं आसनं दना विइमाःगु चिन्ता – थ्व स्वंगूगु दोष खः, (४) शीत तथा गर्मीया कारणं शरीर सुकुमार जुइगु ''', (५) छेंय् दुनें च्वना न्ह्यागगु नं पापकर्म याये फु, पापयात तोपुइ फुगु भाव ''' (६) 'थ्व जिगु खः' धयागु थःगुपनया भावना दइगु ''', (७) छें दु धयागुया अर्थ खः मेम्ह पासा नापं च्वनेगु *(अर्थात् छें दयेवं सहवास प्रिय जुइगु भाव)* ''', (८) धँय् कुसि मायविलि आदि कीत त्याकनं दइगु – थ्व च्यागूगु दोष खः । थुपिं च्यागू दोषयात खंका महासत्त्वं पर्णशाला तोता विज्यात्त । उकिं धया तःगु दु – 'च्यागू दोष दुगु पर्णकुटी परित्याग याना विज्यात ।'

२०. 'उपागमिं रुक्खमूलं गुणे दसहुपागतं' धका धाःगुया अर्थ खः पौ दुगु कुटी तोता झिता गुण दुगु सिमाया किचलय् च्वं बिज्यागु । थुपिं झिता गुण थथे खः (१) सामानत मुंके थाकु मजूगु ···, (२) दय्केत छुं प्रकारया परिश्रम याये म्वाःगु ···, (३) बँ पुसां अथवा मपुसां निगू अवस्थाय् नं च्वनेत अनुकूल जूगु तथा *(थकालिपिं वयेवं)* दना बिइमाः धयागु चिन्ता कया च्वने म्वाःगु ···, (४) निन्ध कर्मयात सुचुके म्वाःगु, अन पाप कर्म याःसा मछालेमाः *(थुकथ)* पापकर्मयात तोपुये म्वाःगु भावयात प्यंगूगु गुण धाइ, (५) खुल्लागु आकाश क्वय् च्वनेवं गुगु शरीरयागु रुक्ष जुइ धयागु गुगु भाव दइगु खः व दइ मखुगु ··· , (६) वस्तुत माल सामान संग्रह यायेगु भाव मदइगु ··· । (७) गृह प्रति आशक्ति मदइगु ···, (८) सःत छें *(सार्वजनिक गृह)* ल्त्वनमाः, 'थनं दना हुँ' धका धायेका च्वने म्वाःगु ···, (९) अन च्वना च्वनेवं प्रीतिं युक्त जुइगु ···, (१०) वृक्षमूल *(सिमा क्वय्)* शयनासन धयागु न्ह्याथाय् वंसा अपुक दइगुलिं उकिया प्रति माया मदइगु – थ्व झिगूगु *(गुण)* खः । थुपिं हे झिगू गुणयात खंका वृक्षया किचलय् च्वं वन, थथे धया तःगु खः ।

२१. थुपिं सकतां खँय् विचाः याना महासत्त्व कन्हेखुन्हु भिक्षाया नितिं *(गामय्)* दुहाँ वन । उगु गामय् च्वंपिं मनूतय्सं आपालं उत्साह तया भिक्षा बिल । वसपोलं भोजन धुंका आश्रमय् वया फेतुना थथे चिन्तना याना बिज्यात – 'आहार दइ मखु धका विचाः याना जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः, परन्तु थुजागु नायुगु आहारं याना अभिमान व पुरुषमदयात बढे याइगु जुया च्वन, थुजागु आहारं उत्पन्न जुइगु दुःखया अन्त गनं मदु । जिं पिना बुया वःगु अन्नं बने जुइगु नसा मनःसे केवल सिमां हाया कुतुं वःगु फल जक छाये मनये ।' वसपोलं अनंलि थुजागु भोजन ग्रहण याना ध्यानाभ्यासया नितिं उद्योग यायां छगू सप्ताहया दुने हे च्यागू समापत्ति व न्यागू अभिज्ञा लाभ याना कया बिज्यात ।

उकिं धया तःगु दु –

"जिं पिना बुया वःगु अन्न निरवशेष *(बिलकुल)* परित्याग याना अनेक गुणं युक्तगु कुतुं वःगु फल आहार याना ।"

"अन च्वना, दना, चंक्रमण यायां योगाभ्यास याना अले छ्वाःया दुने अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया ।"

दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् बुद्धभावया नितिं अभिनीहार

थुकथं अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया सुमेध तपस्वीया समयय् समापत्ति सुखपूर्ण रूपं न्ह्याना च्वंगु इलय् हे दीपङ्कर धयाम्ह शास्ता *(बुद्ध)* थुगु लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया प्रतिसन्धि ग्रहण *(माया गर्भय् प्रवेश)* जन्म, बोधिलाभ, धर्मचक्र प्रवर्तनया इलय् सम्पूर्ण दस सहस्र लोकधातु प्रकम्पित जुल, नाप नापं महानाद नं जुल । स्वीनिता पूर्व निमित्त *(लक्षण)* प्रकट जुल । परन्तु तपस्वी सुमेधं समाधि सुखं परिव्याप्त जुया ई फुका च्वंगुलिं वसपोलं न थुजागु शब्द *(महारव)* ताल न थुजागु हे निमित्त *(लक्षण)* खन ।

उकिं धया तःगु दु –

'थुकथं जिं सिद्धि प्राप्त याना शासनय् अर्थात् धर्माचरणय् लीन जुया च्वनाबले लोकनायक दीपङ्कर बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात' ॥४५॥

'ध्यानाभ्यासय् रत जुया च्वनागु कारणं जिं वसपोलया

प्रतिसन्धि, जन्म[११], सम्बोधिलाभ तथा धर्मचक्र प्रवर्तनया इलय् जूगु प्यंगू निमित्त *(लक्षण)* खंके मफुत' ॥४६॥

२३. उगु इलय् दसबल सम्पन्न भगवान् दीपङ्कर प्यंगू लाख अर्हतपिं नापं छसिंकथं चारिका यायां रम्यक धयागु नगरय् थ्यंकः बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् बिज्याना च्वन । रम्यक नगरवासिपिंसं 'श्रमणेश्वर दीपङ्कर बुद्ध उत्तम पद सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्म-चक्र प्रवर्तन याना छसिंकथं चारिका यायां रम्य नगरय् बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् बिज्याना च्वंगु दु धयागु *(खबर)* ताल । इमिसं ध्यः, मक्खन, वासः, वस्त्र, लासा आदि ज्वना ज्वंका ल्हातय् सुगन्ध, माला आदि ज्वना बुद्ध धर्म तथा संघ प्रति श्रद्धा तया शास्तायाथाय् वना वन्दना याना सुगन्ध आदिं *(वसपोलयात)* पूजा याना छखेलिक्क फेतुना धर्मदेशना न्यन । इमिसं कन्हेकुन्हुया भोजनया निर्तिं निमन्त्रणा याना आसनं दना वन । कन्हेकुन्हु महादान तयार याना नगरयात छाय्पिया बांलाका बुद्ध *(दशबल)* बिज्याइगु लँयात सफासुग्घर याना लखं छ्वाका थाय् थासय् गाःवंथाय् चां ल्हाकाः माथं वंका उकी घोने वहपाताया दुपट्टाथें च्वंक फि लाया ताय् व स्वाँ ह्वला, रंगीबिरंगीयागु कापःया ध्वजा पताका ब्वय्का केरामा थना लःघः भ्वःभ्वः तया छाय्पिल । उगु इलय् तपस्वी सुमेध थःगु आश्रमं ब्वया उपिं मनूतय् फुसं फुसं *(च्वं च्वं)* आकाशमार्ग वना च्वंवले क्वय् साप हे लय् लय्ताया च्वंपिं मनूतय्त खंका 'थुकिया छु कारण जुइ' *(धका मती लुइका)* आकाशं कुहाँ वया छखे लिक्क दना मनूतय्के न्यन – "दाजुपिं ! छिकपिंसं थ्व लँयात छाय् थपाय्च्वतं बांलाका च्वना दीगु ?"

---

११ न्ह्यांम्ह बोधिसत्त्वया अन्तिम प्रतिसन्धिं निसें जन्म जुइवले प्रायः उथें उथें च्वंगु आश्चर्य अद्भुत घटनात जुइगु जुया च्वन । स्वया दिसँ म.नि. नेपाल भाषा पृ. ६५१ स च्वंगु अच्छरियअद्भुत-सुत्त ।

उकिं धया तःगु दु –

'सिमान्त प्रदेशय् बुद्धयात निमन्त्रणा याना सन्तुष्ट चित्तं मनूतय्सं वसपोल बिज्याइगु लँयात दय्का च्वन' ॥४७॥

'उगु इलय् जि थःगु आश्रमं पिहाँ वया थःगु वल्कल वस्त्रयात प्रकम्पित यायां आकाश मार्ग वना च्वनागु खः' ॥४८॥

'*(उगु इलय्)* मनूतय्त प्रमुदित सन्तुष्ट एवं प्रसन्न चित्त जूगु खंका उगु इलय् आकाशं कुहाँ वया मनूतय्के न्यंवना' ॥४९॥

'थुपिं हृष्ट तुष्ट प्रमुदित प्रसन्न चित्तपिं जनसमूह छुया नितिं लँ दय्का च्वन ?' ॥५०॥

२४. अन मनूतय्सं धाल – "भन्ते सुमेध ! छु छलपोलं मस्यूला ? दशवल दीपङ्कर सम्यक्सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्मचक्र प्रवर्तन याना छगू थासं मेगु थासय् चारिका यायां जिमिगु नगरय् बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् वास याना बिज्याना च्वंगु । जिमिसं वसपोल भगवान्यात निमन्त्रित यानागु दु । वसपोल भगवान् बुद्ध बिज्याइगु लँ जिमिसं सफासुग्घर याना बांलाका च्वनागु खः ।"

तपस्वी सुमेधं विचाः यात – "बुद्ध-शब्दया घोष तक नं लोकय् दुर्लभ खः धाःसा बुद्ध प्रकट जुइगुया खँ छु ? जिं नं थुपिं मनूत नापं मिले जुया वसपोल दशवलं युक्तम्ह बुद्धया नितिं लँ बांलाकेगु यायेमाल ।" वसपोलं उपिं मनूतय्त धाल – "दाजुपिं ! यदि छिमिसं बुद्धया नितिं *(लँ)* बांलाका च्वनागु खःसा जित नं छकु थाय् ब्यु । जिं नं छिपिं लिसे मिले जुया लँ बांलाकेगु याये ।" इमिसं "ज्यू, हवस्" धया स्वीकृति बिल । तपस्वी सुमेध ऋद्धि सम्पन्नम्ह खः धका सिइका लखं दुवे जूगु ध्याचःगु थाय् खंका वसपोलयात बिया – "छलपोलं थुगु थाय् बांलाका बिज्याहुँ" धका धाल । सुमेधं बुद्धारम्मणं प्राप्त प्रीति तया विचाः याना बिज्यात – 'जिं थुगु थाय्

ऋद्धिबलं बांलाके फु । परन्तु थुकथं यात धा:सा जिगु मनय् संतुष्टि जुइ मखु । थौं जिं म्हं *(दु:ख सिया)* सेवा यायेमा:' *(धका मती लुइकु लुइकुं)* फि हया उगु थासय् तये हल ।

२५. वसपोलयागु उगु थाय् बांलाके सिमधनिबले हे दशबल दीपङ्कर प्यंगू लाख क्षीणास्रव, खुगू अभिज्ञा प्राप्त प्रतापवानपिं अर्हत्पिं *(भिक्षुपिं)* ब्वना देवतापिनि पाखें सुगन्ध, माला आदिं पूजित जुइका दिव्य गीतं सङ्गायन याका, मनुष्यपिनिपाखें लौकिक सुगन्ध तथा पुष्पमाला आदिं पूजित जुइका अनन्त बुद्धलीला सहित जुइका मनोशिलां शिकार वनेत दना व:म्ह सिंहथें जुया उगु बांलाका त:गु लँय् थ्यंक: बिज्यात ।

२६. तपस्वी सुमेधं मिखा चायेका स्वबले बांलाका त:गु लँय् मिखा क्वछुइका बिज्याना च्वंम्ह बुद्धयागु स्वीनिता महापुरुष लक्षण[१२] दुम्ह, चय्ता अनुव्यञ्जनं[१३] सुशोभितम्ह ब्याम प्रभामण्डलं परिवृत्तम्ह तथा मणियागु आकाश क्वय् थीथी प्रकारयागु हावालासा विद्युत प्रकाशथें प्रकम्पित एवं छजो छजो कथं खुताप्रकारयागु बुद्ध रश्मि पिहाँ वया परम सौन्दर्य जा:या च्वंगु शरीरयात खंका – "थौं जि, भगवान्या नितिं जीवन परित्याग याये । भगवानं ध्याचलय् पला तये म्वालेमा, मणि फालं बने जूगु ताय् *(तापुती)* वंगु समान प्यद्बल क्षीणास्रव अरहन्तपिं नापं जिगु जनफातय् न्हुया बिज्यायेमा, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया नितिं जुइ" धका विचा: याना छ्य्ंनय् च्वंगु सँ चकंका मृगचर्म, जटा, वल्कल वस्त्र आदि फोहरगु ध्याचलय् लाया मणिफातं बने जूगु ताँ *(तापु)* समान उगु ध्याचलय्

---

१२ स्वीनिता महापुरुष लक्षण धयागु छु छु ख: धयागु खँ सिइकेत दी.नि.पृ. ४०६ वा म.नि.पृ. ४८६ स्वया दिसँ ।

१३ ८० अनुव्यञ्जन छु छु ख: धयागु खँ सिइकेत बुद्धकालीन श्राविका चरित्र भाग १ पृ. ४७९ स्वया दिसँ ।

गोतुला ताँ थे जुया बिल ।

उकिं धया त:गु दु –

जिं न्यनेवं उपिं मनूतय्‌सं लोकय्‌ अनुपमम्ह शास्ता दीपङ्कर बुद्ध प्रकट जुया बिज्यात धका न्यंकल ॥५१॥

'वसपोल *(बुद्ध)* या नितिं थुगु लँ माथं वंका सफा याना च्वंगु ख: । उगु इलय्‌ 'बुद्ध' धका शब्द न्यने दयेवं जिगु मनय्‌ प्रीति उत्पन्न जुल ॥५२॥'

'बुद्ध', 'बुद्ध' धाधां जिके सौमनस्य दया वल । प्रीतिं जन्य उत्साह एवं सन्तोषं जा:गु मनं अन हे दना दना तुं विचा: याना ॥५३॥

'जिं थन *(कुशल कर्मया)* पुसा पियेमा:, थुगु अवसर तोफिके मज्यू *(धका विचा: याना जिं धया)* – यदि बुद्धया नितिं थुगु लँ सफा याना च्वनागु ख:सा जित नं छकुचा थाय्‌ ब्यु ॥५४॥'

जिं नं थुगु लँ सफा याये । उपिं मनुखं सफा यायेत जित नं छकू थाय्‌ बिल ॥५५॥

'बुद्ध', 'बुद्ध' धका नां काकां जिं उगु इलय्‌ लँ सफा याना च्वना । उबले जिं याना च्वनागु थासय्‌ ज्या सिमधनिबले महामुनि दीपङ्कर बुद्ध खुगू अभिज्ञा प्राप्तपिं क्षीणास्रव-विगतमल, प्यंगू लाख भिक्षुपिं ब्वना उगु लँय्‌ थ्यंक्क बिज्यात ॥५६-५७॥

'लसकुस यायेत ठीक जुया च्वन । आपालं भेरी खिं बाजं थाये धुंकल । प्रमुदित चित्तपिं देवता व मनुष्यपिंसं साधुकार बिया च्वन ॥५८॥'

'देवतापिंसं मनुष्यपिंत खं, मनुष्यपिंसं देवतापिंत खं, इपिं निखलं नं ल्हा: ज्वजलपा बुद्धया ल्यू ल्यू वना च्वन ॥५९॥'

'देव़तापिंसं दिव्य *(म्वालि)* पुया तथा मनुष्यपिंसं मनूया वाजं थाथां पुपुं तथागतया ल्यू ल्यू वना च्वन ॥६०॥'

'आकाशय् स्थित जुया देवतापिंसं मन्दार स्वाँ, पलेस्वाँ, पालिजा: स्वाँ आदि दिव्य पुष्प स्वाँ सकभनं वा गाका हल ॥६१॥'

'भूमि तलय् *(पृथ्वीस)* च्वंपिं मनूतय्सं चम्पा स्वाँ, थंसि स्वाँ, कदम स्वाँ, नाग स्वाँ, पुन्नाग स्वाँ, केतकी स्वाँ आदि सकभनं दिशाय् ह्वला हल ॥६२॥'

'सँ चकंका, वल्कल वस्त्र व मृगचर्म *(छ्यंगु पा:)* ध्याचलय् लाया जिं क्वपुसां पुया *(ख्वालं चुया)* ग्वारा तुला ॥६३॥'

बुद्ध, शिष्यपि सहित जित न्हुया विज्याहुँ, वसपोलपिनि पालि त:लय् ध्याच: मकिइमा । थ्व जिगु हितया नितिं जुइ ॥६३क॥

२७. ध्याचलय् गोतुतुं वसपोलं छको मिखा चायेका दीपङ्कर बुद्धयागु बुद्धश्रीयात स्वस्वं थथे विचा: यात – 'यदि जिं इच्छा जक या:सा सकतां चित्तमल नष्ट याना भिक्षु जुया रम्यनगरय् प्रवेश याये फु । (परन्तु) अज्ञात भेषं सकतां चित्तमल नष्ट याना निर्वाण प्राप्त यायेगु जिगु उद्देश्य मखु । जिं जक नं छाय् दीपङ्कर बुद्धंथें परम अभिसम्वोधि प्राप्त याना धर्मया दुंगाचा दयेका जनसमूहयात संसार सागरं पार तरे याना जक थ: स्वयं निर्वाण प्राप्त मयाये ? धात्थें जिं याये मा:गु ज्या थ्व हे ख: ।' उकिं *(अनं लिपा)* च्यागू धर्मय् विचा: यायां बुद्ध जुइगु कामनां अन गोतुला विल ।

उकिं धया त:गु दु –

'ध्याचव्वय् गोतुला च्वनावले जिगु मनय् थथे जुल – यदि जिं इच्छा जक या:सा थौं हे जिगु चित्तमलयात नष्ट याये फु[१४] ॥६४॥'

१४ अर्हत्व प्राप्त याये फु ।

'जित थुगु अज्ञात भेषय् धर्म साक्षात्कार यानां छु लाभ ? सर्वज्ञता प्राप्त यानां देव सहित समस्त लोकया बुद्ध जुये' ॥ ६५॥

'जिथें जाम्ह सामर्थ्य दुम्ह पुरुष याकचा पार ज़ुया छु याये ? जिं सर्वज्ञता प्राप्त यानां देव सहित थुगु लोकयात हे तरे याये' ॥६६॥

'थुम्ह जिथें जाःम्ह समर्थवानम्ह पुरुषं थुकथं *(दीपङ्कर बुद्धयात)* गुगु सेवा यानागु खः उकिया फलस्वरूप जिं सर्वज्ञता प्राप्त याना अपार जनसमूहयात पार तरे याये' ॥६७॥

'जन्म-मरणया प्रवाहयात त्वाः ल्हाना स्वंगू भव[१५] यात नष्ट यानां धर्म रूपी दुंगाय् च्वना देव सहित थुगु लोकयात तरे याये' ॥६८॥

२८. बुद्धत्वयागु कामना याइम्ह व्यक्तियाके मनुष्ययोनि, लिङ्गप्राप्ति, हेतु, शास्ताया दर्शन, प्रव्रज्या, गुण सम्पत्ति, अधिकार *(योग्यता)* तथा छन्दता – थुपिं च्याता धर्म दयेवं जक बुद्धत्व प्राप्तिया इच्छा *(अभिनीहार)* पूर्ण जुइ ॥६९॥

मनुष्य योनी उत्पन्न जुया हे बुद्धत्वयागु कामना याइम्हसिया इच्छा पूरा जुइ । नाग, गरुड वा देवतापिनिगु योनी पूरा जुइ मखु । मनुष्य योनी नं पुरुषया रूपय् उत्पन्न जूसा जक पूर्ण जुइ । स्त्री, नपुंसक वा मिजँ मिसा नितां लिङ्ग *(निता अंग)* दुम्ह पुरुषयागु नं कामना सिद्ध जुइ मखु । पुरुष जूसां नं उगु जन्मय् बुद्धत्वया उपलब्धिया नितिं हेतु[१६] सम्पन्न जूसा जक इच्छा पूर्ण जुइ, मखुसा जुइ मखु । बुद्धत्वया नितिं हेतु दसां नं बुद्धया विद्यमान जुया

---

१५ काम-भव, रूप-भव व अरूप-भव ।

१६ पूर्व कर्मया पुण्य फल अर्थात् कारणं सम्पन्न युक्तम्ह ।

च्वंबले वसपोलया समीपय् वना इच्छा याम्हसियागु कामना पूरा जुइ। बुद्धया निर्वाण जुइ धुंका चैत्य वा बोधिवृक्षया समीपय् वना कामना यागु इच्छा पूरा जुइ मखु। बुद्धया समीपय् थःगु कामना याःसां नं प्रव्रजित भावय् जक इच्छा पूर्ण जुइ, गृहस्थया रूपय् च्वनां पूरा जुइ मखु। प्रव्रजित जूसा नं न्यागू अभिज्ञा तथा च्यागू समापत्ति लाभी पुरुषयागु हे जक पूर्ण जुइ, थुपिं गुण मदुनिम्हसिया जुइ मखु। *(उलिं जक)* गुणं सम्पन्न जुयां जकं मगाः, थःगु जीवन बुद्ध जुइया नितिं अर्पित याये फुम्ह जुइमाः गुकिं याना थुगु त्यागपूर्ण सेवां प्राप्त अधिकारं अर्हत्वयागु कामना सिद्ध जुइ फुम्ह जुइमाः, अन्यथा मेपिनिगु जुइ मखु। *(उलि जक)* अधिकारं युक्त जुयां जक नं मज्यू, गुम्हसियाके बुद्धकारक धर्मप्रति प्रबल इच्छा महान उत्साह, पर्यत्न तथा पर्येषणा दुम्ह नं जुइमाः। थथे जुइवं जक वयागु कामना सिद्ध जुइ।

थन छन्द अर्थात् दृढ इच्छायागु महानताया बारे छगू उपमा *(कना तःगु)* दु। यदि थथे जूसा, सुं मनुखं जलामय जुया च्वंगु सम्पूर्ण चक्रवालयात थःगु बाहुबलं लाल कया पार तरे जुइ फत धाःसा वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ। गुम्ह मनुखं सम्पूर्ण चक्रवालय् व्याप्त पं भ्राः *(वेलु गुम्ब)* हटे याना, त्वाः ल्हाना चिइका थःगु तुतिं न्यासिं वना पार जुया वने फु, वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ। अथवा गुम्ह मनुखं भाला व त्रिशूल भरिभराउ जुया जाःगु सम्पूर्ण ब्रह्माण्डय् च्वगु भाला व त्रिशूल *(पला पला पतिकं)* चिइका थःगु तुतिं न्यासिं वना पार जुया वने फइ, वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ। अथवा गुम्ह मनुखं ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु सम्पूर्ण चक्रवाल गर्भयात थःगु तुतिं न्हुया पार जुया वने फइ वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ। सुं गुम्हसिनं थुपिं मध्ये न्ह्यांगू ज्या नं थःगु नितिं दुष्कर भापी मखु, 'जिं थनं लाल कया वा न्यासिं वना पार तरे जुये', थुजागु महान इच्छा, उत्साह, यत्न तथा पर्येषणां युक्त जुइ। वयागु कामना पूर्ण जुइ, अन्यथा मेपिनिगु जुइ मखु। तपस्वी सुमेधं

थुपिं च्याता धर्मयागु चिन्तना यानां बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं अभिनीहार याना अन हे गोतुल।

२९. भगवान् दीपङ्कर तपस्वी सुमेधया लिक्क विज्याना वसपोलया छ्यं फुसय् दना मणिं बने जूगु भ्याः चाय्केगुथें न्यागू वर्णया चक्षुप्रसाद युक्त मिखा चायेका ध्याचलय् गोतुला च्वंम्ह तपस्वी सुमेधयात स्वया – 'थुम्ह तपस्वी बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं दृढ संकल्प *(अभिनीहार)* याना च्वं च्वन, वयागु थुगु इच्छा पूर्ण जुइलाकि जुइ मखु' – धका भविष्य विचाः याना स्वया विज्याबले थनिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प विते जुइ धुंका गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ धका खंका विज्यात। *(अनंलि)* परिषद् विचय् दना व्याकरण याना विज्यात – "खंला, छिमिसं, थुम्ह कठिन तप याना च्वंम्ह तपस्वीयात ?"

"खना, भन्ते ! "

"थुम्ह तपस्वी बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं दृढ संकल्प याना च्वं च्वन। वयागु कामना पूरा जुइ, थनिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प विते जुइ धुंका थुम्ह तपस्वी गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ। उगु जन्मय् वयागु निवास कपिलवस्तु[१७] धयागु नगर जुइ, माया धयाम्ह देवी वया मां जुइ, शुद्धोदन धयाम्ह जुजु बौ जुइ। उपतिष्य *(धर्म सेनापति सारिपुत्र महास्थविर)* धयाम्ह स्थविर अग्रश्रावक जुइ। कोलित *(मोग्गलान महास्थविर)* धयाम्ह निम्हम्ह श्रावक जुइ। आनन्द परिचारक *(उपस्थाक)* जुइ। खेमा धयाम्ह स्थविरा अग्रश्राविका जुइ, उत्पलवर्णा धयाम्ह निम्हम्ह श्राविका जुइ। ज्ञान परिपक्क जुइवं वं महाभिनिष्क्रमण याइ : महान तपस्या याये धुंका न्यग्रोध वर्मा सिमा क्वय् खीर ग्रहण याना नेरञ्जरा नदी सिथय् भोजन याना बोधिमण्डप द्योने च्वना वंगल सिमाक्वय् बुद्धत्व प्राप्त याना काइ।"

---

१७ नेपाःया छगू जिल्ला कपिलवस्तु।

उकिं धया तःगु दु –

'लोकया ज्ञाता, आहुति अर्थात् आदरया पात्र जुया बिज्याकम्ह भगवान् दीपङ्करं जिगु छ्यं फुसय् च्वना थुगु वचन आज्ञा जुया बिज्यात ॥७१॥'

'थुम्ह उग्र तपस्या यानां च्वंम्ह जटाधारी तपस्वीयात खंला ? थनिं अपरिमेय्य कल्प लिपा अर्थात् प्यंगू असंख्य छगू लाख कल्प लिपा थुम्ह तपस्वी बुद्ध जुइ ॥७२॥'

'*(उगु इलय् सिद्धार्थ बोधिसत्त्व)* तथागत कपिलवस्तु धयागु रम्यनगरं पिहाँ बिज्याना यत्न एवं दुष्कर ज्या यानां अजपाल सिमा क्वय् खीर भोजन ग्रहण याना नेरञ्जरा नदी सिथय् बिज्याइ ॥७२-७३॥'

'*(अनं लिपा)* तथागत नेरञ्जरा नदीया सिथय् खीर भोजन भपा बिज्याना सुसज्जित एवं श्रेष्ठ लँपुं बिज्याना बोधिवृक्षया क्वय् बिज्याइ ॥७४॥'

'अलौकिक एवं महा यशस्वी पुरुष बोधिमण्डपयात प्रदक्षिणा याना वंगल सिमा क्वय् सम्बोधि प्राप्त याना कया बिज्याइ ॥७५॥'

'वयात जन्म बिइम्ह मां माया *(देवी)* जुइ, बौ शुद्धोदन जुइ अले थुम्ह तपस्वी स्वयं गौतम जुइ ॥७६॥'

'क्षीणास्रव, वीतराग, शान्त चित्त तथा समाधि प्राप्त कोलित तथा उपतिस्स धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं जुइ ॥७७॥'

'आनन्द धयाम्ह परिचारकं उम्ह बुद्धयागु परिचर्या *(सेवा)* याइ । चित्तमलरहित अनासक्त शान्तचित्त, समाधिप्राप्त क्षेमा तथा उत्पलवर्णा धयाम्ह अग्र श्राविकापिं जुइ । वंगल सिमा उम्ह भगवान्या बोधि अर्थात् बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं सिमा जुइ ॥७८-७९॥'

'जिगु अभिलाषा पूरा जुइ' धका तपस्वी सुमेधं विचा: याना खुशी प्रसन्न जुल । 'तपस्वी सुमेध बुद्ध वीज, बुद्ध अंकुर दुम्ह ख: धयागु दीपङ्कर बुद्धयागु थुगु वचन न्यनां जनसमुदाय प्रसन्न जुल । इमिसं नं मनय् थथे विचा: याना कामना यात –

'गथेकि सुं मनुखं खुसी छिइत न्ह्योने च्वंगु घाटं पार तरे जुइ मफुत धा:सा क्वय्या घाटं खुसी छिना वनेत कुत याइगु ख: अथे हे जिपिं नं भगवान् दीपङ्करयागु शासन कालय् यदि मार्गफल प्राप्त याये मफुत धा:सा भविष्यय् गुवले वसपोल बुद्ध जुया बिज्याइ उवले वसपोलया सन्मुखय् मार्गफल प्राप्त याये फुपिं जुइमा ।' दीपङ्कर बुद्धं नं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यायां च्याम्हू स्वाँनं वसपोलयात पूजा याना प्रदक्षिणा याना बिज्याना वसपोल अनं बिज्यात । प्यंगू लाख अर्हन्तपिंसं नं सुगन्ध व पुष्पमालां बोधिसत्त्वयात पूजा याना प्रदक्षिणा याना अनं बिज्यात । देव मनुष्यपिंसं नं अथे हे वसपोलयात पूजा वन्दना याना वन ।

३१. सकलें वने धुंका दनां बोधिसत्त्वं 'पारमितायागु चिन्तना याये' *(धका मती लुइका)* स्वाँद्वँय् मुलपतिं थ्याना फेतुत । बोधिसत्त्व थुकथं फेतुइवं सम्पूर्ण भिद्वल चक्रवालयापिं देवतापिं मुना वसपोलयात साधुकार बिया बिन्ति यात – "आर्य तपस्वी सुमेध ! न्हापायापिं बोधिसत्त्वपिनि पारमितायागु चिन्तना याये" धका विचा: याना मुलवत्ति थ्याना फय्तूगु इलय् गुगु पूर्व निमित्त प्रकट जूगु ख: व फुक्कं थौं नं प्रकट जूगु दु । जिमिसं थुकिं सिइका कया – 'छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ' । गुम्हसियागु नितिं थुपिं निमित्त प्रकट जुइ, उम्ह अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ । उकिं छलपोलं थ:गु वीर्ययात क्वातुका यत्न याना बिज्याहुँ । थुकथं थीथी कथं स्तुति याना इमिसं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यात ।

उकिं धया त:गु दु –

"थुम्ह तपस्वी बुद्ध-वीज, बुद्ध-अंकुर *(चुलि)* खः धयागु अनुपम महर्षि *(दीपङ्कर बुद्ध)* यागु वचन न्यना सकल देव मनुष्यपिं प्रसन्न जुल ॥८०॥"

उगु इलय् देव सहित भिन्द्वल लोकया प्राणीपिंसं लय्ताःगु सलं उद्घोषित याःगु जुल, लाःपाः थाःगु जुल, मुसु मुसु न्हिला ल्हाः ज्वजलपा *(बोधिसत्त्वयात)* नमस्कार याना च्वंगु जुल ।

यदि जिमिसं थुम्ह दीपङ्कर बुद्धया शासन कालय् *(मार्गफल प्राप्त याये)* मफुत धाःसा भविष्यय् थुम्ह तपस्वी सुमेध बुद्ध जुइवं *(अवश्य)* सफल याये दयेमा ।

गथे खुसि छिना वनिम्ह मनुखं न्ह्योने च्वंगु घाटं पार तरे जुया वने मफुसा क्वय् क्वय्या घाटं छिना पार जुया वनिइगु खः, अथे हे यदि जिपिं सकसिनं थुम्ह दीपङ्कर बुद्ध त्वफित धाःसा भविष्यय् वसपोलया न्ह्योने अर्हत् जुये दयेमा ॥८३-८४॥

लोकविदू *(लोकयात स्यूम्ह)* सर्व-सम्मान-भाजन भगवान् दीपङ्करं जिगु ज्यायात प्रशंसा याना जःगु पलाः ल्ह्वना बिज्यात ॥८५॥

अन दुपिं भगवान्‌या शिष्यपिंसं नं जित प्रदक्षिणा यात । मनुष्य, नाग तथा गन्धर्व सकसिनं जित अभिवादन याना वन ॥८६॥

भिक्षुसंघ सहित लोकनायक *(दीपङ्कर)* जिगु मिखां खने मदयेवं जिं अतिकं प्रसन्न चित्त जुया ग्वतुला च्वनागु आसनं दना फेतुना ॥८७॥

सुखं सुखी, प्रमोदं प्रमुदित, प्रीतिं सन्तुष्ट जुया जिं मुलपति थ्याना फेतुना ॥८८॥

मुलपति थ्याना फेतुना जिं थथे विचा: याना – जिके ध्यान प्राप्त जुइ धुंकल, अभिज्ञा जिके दये धुंकल ॥८९॥

भिद्वल लोकय् नं जिथें जा:म्ह ऋषि सुं मदु । ऋद्धियात वशीभूत यायेगुली जिथें जाम्ह मेपिं सुं मदु *(थुकथं विचा: यायां)* जिके थुजागु सुख प्राप्त जुल ॥९०॥

जिं मुलपतिं थ्याना फेतुइवं भिद्वल सहस्त्र लोकया निवासीपिंसं महानाद याना उद्घोषित यात – 'छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ' ॥९१॥

न्हापा बोधिसत्त्वपिंसं मुलपति थ्याना फेतुना बिज्यायेवं गुगु लक्षण खने दइगु ख: व थौं नं खने दया च्वन ॥९२॥

चिकुगु तना वन, तान्व:गु शान्त जुया वन – थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९३॥

भिद्वल लोक नि:शब्द व विघ्न बाधा छुं मन्त – थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । *(उकिं)* न त:सकं फय् वो, न त:सकं हे खुसि न्त्या: – थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९५॥

जल व स्थलय् ह्वइगु सकतां स्वाँ ह्वल । ··· छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९६॥

"उगु इलय् फुक्क गसि *(लहरा)* व सिमाय् ज्वाँय् ज्वाँय् फल सया क्वछुना च्वन ··· छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९७॥"

उगु इलय् आकाश व पृथ्वी च्वंगु रत्न प्वाल्ला प्वाल्ला थिना च्वनिगु खः । इपिं फुक्क थौं नं प्वाल्ल प्वाल्ल थिइक थिना च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९८॥

उगु इलय् मनुष्य व देवतापिंसं तूर्य *(तूरही, म्वालि)* पुइगु खः । इपिं निखलं नं थौं पुया च्वन *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥९९॥

उगु इलय् आकाशं रंगी चरंगी थी थी स्वाँ वा गाइगु खः । अजागु स्वाँ थौं नं वा गात । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१००॥

उगु इलय् महासमुद्र भमरी चाहिला च्वन, झिद्वल लोकधातु कम्प जुइगु जुया च्वन । इपिं नितां थौं कम्प जुया सः वया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०१॥

उगु इलय् झिद्वल लोकया नरकय् मि सिना वनी । थौं नं उपिं मि सिना वन । *(उकि)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०२॥

उगु इलय् सूर्य निर्मल जुइगु खः, सकतां तारा खने दइगु खः । इपिं नं थौं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०३॥

उगु इलय् वा मवयकं हे जमिनं ल धा बुया वइगु खः । अथे हे थौं नं जमिनं लः बुया पिहाँ वया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०४॥

उगु इलय् आकाशमण्डलय् नगुत *(तारागण)* तथा नक्षत्रत चम्के जुइगु खः । थथे थौं नं जुया च्वन । उकिं छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०५॥

उगु इलय् बँय् दुने प्वालय् व गुफाय् च्वनिपिं सकल प्राणीपिं थथःगु च्वनेगु थासय् छेंय् मच्वंसे पिहाँ वइगु खः । इपिं सकलें थौं नं पिहाँ वया च्वन । उकिं छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥१०६॥

फसं अनिष्ट गन्ध अर्थात् दुर्गन्ध पुइक यंकीगु खः, दिव्य सुगन्ध वास वइगु खः । थुगु निमित्तं जिमिसं सिइका च्वना – छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११२॥

अरूपावचर देवतापिं वाहेक मेपिं सकल देवतापिं *(उगु इलय्)* खने दइगु खः । इपिं सकलें थौं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११३॥

गुलि नं नरकत दुगु खः इपिं सकतां उगु इलय् खने दइगु खः । इपिं सकतां थौं नं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११४॥

अंग, पःखा, लुखा, गुं पर्वत आदिं उगु इलय् छेकवारया ज्या याइ मखु । थौं थुपिं सकतां आकाशथें जुया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११५॥

उगु इलय् *(सत्त्व प्राणीपिनि)* जन्म व मरण जुइ मखुगु जुया च्वन । उकथं थौं नं खने दया च्वन । *(उकिं)* छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११६॥

छलपोलं थःगु उत्साहयात क्कातुका बिज्याहुँ, लिफः स्वया बिज्याये मते, न्ह्यज्यां बिज्याहुँ । जिमिसं थ्व खँ स्यू, छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ॥११७॥

३२. दीपङ्कर बुद्ध तथा झिद्वल चक्रवालयापिं देवतापिनिगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं लय् लय्तातां *(आनन्दातिरेक)* उत्साहित जुया थःथम्हं विचाः यात – "बुद्धपिनिगु वचन अमोघ जुइ । बुद्धपिनिगु

वचन *(गुबलें)* फरक जुइ मखु । गथेकि आकाशय् वांछ्वःगु चा ग्वारा अवश्य बँय् कुतुं वये माःगु खः, जन्म जुइपिनि नितिं सिइमाःगु खः, चा फुना वनेवं पूर्वय् ह्यांउ खने दयेवं सूर्य लुइ माःगु खः थःगु आश्रय अर्थात् गुफां पिहाँ वःम्ह सिंहया सिंहनाद याये माःगु खः, प्वाथय् दुम्ह मिसाया प्रसव जुइ माःगु अनिवार्य व अवश्यंभावी खः अथे हे बुद्धयागु वचन निश्चय रूपं अमोघ जुइ । जि निश्चय नं बुद्ध जुये ।"

उकिं धया तःगु दु –

दीपङ्कर बुद्ध तथा भिङ्वल लोकया देवतापिनि नितां वचन न्यनां जिं सन्तुष्ट जुया प्रसन्न मनं विचाः याना ॥११८॥

बुद्धं केवल छता जक वचन न्वं वाना बिज्याइ, गुम्हसियागु वचन अमोघ जुइ । बुद्धपिनिगु वचन असत्य जुइ मखु । जि निश्चय नं बुद्ध जुये ॥११९॥

गथे आकाशय् वाछ्वःगु चाः गः अवश्य हे बँय् कुतुं वइगु खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन सत्य व अवश्यम्भावी खः ॥१२०॥

गथे सकल प्राणीपिनिगु मरण सत्य व अवश्यम्भावी खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन नं खः ॥१२१॥

गथे चा फोःचालेवं सूर्य लुइगु निश्चित खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन पूर्ण जुइगु निश्चित खः ॥१२२॥

गथे थःगु गुफा छेंनं पिहाँ वःम्ह सिंह गर्जे जुइगु निश्चित खः,अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन *(सत्य जुइगुलि)* सत्य व अवश्यम्भावी खः ॥१२३॥

गथे गर्भय् च्वंवःम्ह प्राणीया प्रसव निश्चित खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन *(चरितार्थ जुइगुलि)* सत्य व अवश्यम्भावी खः ॥१२४॥

बुद्धकारक धर्मयागु चिन्तना

(१) दानपारमिता

३३. "जि निश्चय नं बुद्ध जुइ" धका निश्चय याना वसपोलं बुद्धकारक धर्मयागु चिन्तना यायेगु उद्देश्यं 'बुद्धकारक धर्म गन दु ? च्वय्, क्वय्, भिंगू दिशाय् व अनुदिशाय् गन दु धका छ्सिकथं सकतां धर्म*(धर्मधातु)*स विचा: यायां न्हापा न्हापायापिं बोधिसत्त्वपिनि पाखें सेवित सर्वप्रथम दानपारमितायात खंका थुकथं थ:त थ:म्हं धाल – "पण्डित सुमेध ! छं आवंनिसें दकले न्हापां दानपारमिता पुरे यायेमा: । गथेकि लखं जा:गु घ: भोपुइवं थ:त थ:म्हं विल्कुल खालि याना ल: प्वंकिइगु ख: । हानं प्वंके धुंकूगु ल: लित काइ मखुगु ख: अथे हे धन, यश, काय्, कला व शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्ग प्रति अनाशक्त जुया, न्ह्योने व:पिं याचकपिंत इमिगु सकतां इच्छित वस्तुत बांलाक प्रदान याना बोधिवृक्षया क्वय् च्वना छ बुद्ध जुइमा: ।" अनं वं विचा: यानां न्हापांगु दानपारमितायागु पूर्तिया निर्तिं दृढ संकल्प *(अधिष्ठान)* यात ।'

उकिं धया त:गु दु –

"अहा, जिं बुद्धकारक धर्म थन, अन, च्वय्, क्वय्, भिंगू दिशाय् गन तक धर्मधातु दु व सकतां संचय याये ॥१२५॥"

(सकभनं) थथे विचा: यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित महान मार्ग दानपारमितायात खंका ॥१२६॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु ख:सा थुकियात *(दानपारमिता)* दृढतापूर्वक ग्रहण याना दानयागु चरम सीमा तक थ्यंक: हुँ ॥१२७॥

गथे जा:गु ल:घ: भ्वोपुकेवं जम्मां खालि जुया ल: प्वनिगु ख:, भ्या: भचा नं ल्यनी मखुगु ख: अथे हे हीन, उत्तम, मध्यम सकतां प्रकारयापिं याचकपिंत खंका छं भ्वोपूगु घ: समान जुया सर्वस्व दान या ॥१२८-१२९॥

(२) शीलपारमिता

३४. अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त*(धर्म)*यागु सम्बन्धय् विचा: यायां निगूगु पारमिता शीलपारमितायात खंका वसपोलं थथे विचा: यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि शीलपारमिता पूरा या । गथे च्वामोसां थ:गु प्राणयात वास्ता मयासे थ:गु न्हिपंयात रक्षा याइगु ख:, अथे हे छं नं आवंलि थ:गु प्राणयागु चिन्ता मयासे शीलयागु रक्षा याइम्ह जुया बुद्ध जुइत स्व ।" अनं वं विचा: यानां निगूगु शील पारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ सङ्कल्प यात ।

उकिं धया त:गु दु –

थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । गुलि नं मेगु बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१३०॥

थथे विचा: यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनिपाखें सेवित निगूगु *(पारमिता)* शीलपारमितायात खंका ॥१३१॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु खःसा थुगु निगूगु पारमिता शीलपारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण याना शीलयागु चरम सीमा तक थ्यंकः हुँ ॥१३२॥

गथे च्वामोसां गनं तक्यना च्वंगु थःगु न्हिपंया रक्षाया नितिं थःगु प्राण तक नं तोते माःसां तोतिगु खः परन्तु न्हिपं तोती मखु ॥१३३॥

अथे हे प्यखेरं नं शीलया भूमिं शीलया परिपूर्तिया नितिं गथे च्वामोसां न्हिपंया रक्षा याःथें शीलयागु रक्षा या ॥१३४॥

(३) नैष्क्रम्यपारमिता

३५. अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचाः यायां स्वंगूगु पारमिता नैष्क्रम्य पारमितायात खंका वासपोलं थथे विचाः याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि नैष्क्रम्य पारमितायात पूरा या । गथे तन्हुमच्छि भ्यालखानाय् च्वना वःम्ह मनुखं उगु भ्यालखाना प्रति स्नेह तइ मखुगु खः, बरू अनाशक्त जुइगु खः अन च्वने ययेका च्वनी मखु । अथे हे छं नं सकतां भव अर्थात् योनियात भ्यालखाना समान भाप्यु, फुक्क थनं मुक्त जुइया नितिं उत्कण्ठित जुया नैष्क्रम्यपाखें अभिमुख जु, थुगु कथं छ बुद्ध जुइत स्व ।" वं विचाः याना स्वंगूगु नैष्क्रम्य पारमिताया नितिं दृढ संकल्प यात ।

थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु, उकियात जिं माले ॥१३५॥

थथे विचाः यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित स्वंगूगु *(पारमिता)* नैष्क्रम्य पारमितायात खंका ॥१३६॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु खःसा थुगु स्वंगूगु पारमिता नैष्क्रम्य पारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण यानां नैष्क्रम्ययागु चरम सीमा तक थ्यंकः हुँ ॥१३७॥

गथे चिरकाल तक भ्यालखानाय् च्वना दुःख सिया च्वंम्ह मनुखं उगु भ्यालखानाप्रति आशक्ति तइ मखुगु खः, अनं छुटे जुइत स्वया च्वनिगु खः ॥१३८॥

अथे हे छं सकतां भवयात भ्यालखाना भाप्यु, भव अर्थात् आवागमनं मुक्त जुइया नितिं नैष्क्रम्य अभिमुख*(उन्मुख)* जु ॥१३९ ॥

(४) प्रज्ञापारमिता

३६. अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं मेगु *(धर्म)* या सम्बन्धय् विचाः यायां प्यंगूगु पारमिता प्रज्ञापारमितायात खंका वसपोलं थथे विचाः याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि प्रज्ञापारमितायात पूरा या । उत्तम, मध्यम, तथा हीनपिं सुयातं नं मतोतूसे सकल पण्डितपिंथाय् वना छं न्ह्यसः न्यं वनेमाः । गथे भिक्षाचारी भिक्षु उत्तम, मध्यम तथा हीनगु फुक्क कुलय् भेदभाव मतसे सुयातं नं मतोतूसे भोलाक्क पिण्डाचार यायां याकनं हे भोजन प्राप्त याना काइगु खः, अथे हे छं नं सकल पण्डितपिंथाय् वना न्ह्यसः न्यं न्यं बुद्ध जुइत स्व ।" अन वं विचाः याना प्रज्ञापारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ सङ्कल्प यात ।

उकिं धया तःगु दु –

थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१४०॥

थथे विचा: यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनिपाखें सेवित प्यंगूगु *(पारमिता)* प्रज्ञापारमितायात खंका ॥१४१॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु ख:सा थुगु प्यंगूगु पारमिता प्रज्ञापारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण यानां प्रज्ञायागु चरम सीमा तक थ्यंक: हुँ ॥१४२॥

गथे भिक्षाचार यायां भिक्षु उत्तम, मध्यम तथा हीन गुगुं छगू कुलयात नं मतोतूसे पिण्डयात प्राप्त याइगु ख: ॥१४३॥

अथे हे छं फुक्क पण्डितजनपिंके न्ह्याबलें न्ह्यस: न्यं न्यं प्रज्ञायागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना काइ ॥१४४॥

(५) वीर्यपारमिता

३७. अनं ल्यू, थुलिं जंक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचा: यायां न्यागूगु पारमिता वीर्यपारमितायात खंका वसपोलं थथे विचा: याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि वीर्यपारमिता पूरा या । गथे मृगराज सिंह न्ह्यागुं अवस्थाय् नं दृढ उत्साह दयेका च्वं च्वनी, अथे हे छं नं फुक्क योनी तथा अवस्थाय् दीर्घ उद्योगी अनासक्त एवं वीर्यवान् जुया बुद्ध जुइत स्व ।" अन वं विचा: याना न्यागूगु वीर्यपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात ।

उकिं धया त:गु दु –

थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१४५॥

थथे विचाः यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित न्यागूगु *(पारमिता)* वीर्यपारमितायात खंका ॥१४६॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु खःसा थुगु न्यागूगु पारमिता वीर्यपारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण यानां वीर्ययागु चरम सीमाय् थ्यंकः हुँ ॥१४७॥

गथे मृगराज सिंह फय्तूसां, दंसां, उखें थुखें वंसां, न्ह्यागुं अवस्थाय् नं न्ह्याबलें आलस्यहीन, उद्योगी तथा दृढ मन दुम्ह जुइ ॥१४८॥

अथे हे छं नं फुक्क योनी दृढ उत्साह धारण यायां वीर्ययागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ॥१४९॥

(६) क्षान्तिपारमिता

३८. अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचाः यायां खुगूगु पारमिता क्षान्ति-पारमितायात खंका वसपोलं थथे विचाः याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि क्षान्तिपारमिता पूरा या, सम्मान अथवा अपमान निगू अवस्थाय् नं क्षमाशील जुइमाः । गथे मनुखं पृथ्वीलय् शुद्धगु वस्तु नं वांछ्वइ, अशुद्धगु वस्तु नं वांछ्वइ । अथे धका पृथ्वीनं *(शुद्ध वस्तु वांछ्वइम्हसित)* न स्नेह याइ, न *(अशुद्ध वस्तु वांछ्वम्हसित)* हिंसा भावना तइ, वं इमित क्षमा याइ, सह याइ तथा फुक्कं स्वीकार याना काइ । अथे हे छं नं सम्मान अथवा अपमान निगू अवस्थाय् नं क्षमाशील जुजुं बुद्ध जुइत स्व ।" अले वं विचाः यानां खुगूगु क्षान्तिपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात ।

उकिं धया तःगु दु –

थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु। मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१५०॥

थथे विचाः यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित खुगूगु *(पारमिता)* क्षान्ति पारमितायात खंका ॥१५१॥

यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु खःसा थुगु खुगूगु पारमिता क्षान्ति पारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण याना क्षान्तियागु चरम सीमा तक थ्यंकः हुँ ॥१५२॥

गथे पृथ्वीं पवित्र तथा अपवित्र वस्तुत वांछ्वया तःसां सकतां सह याइ, न प्रसन्नता वा न हीनताया भावनां युक्त जुइ ॥१५३॥

अथे हे छं नं सम्मान अपमान प्रति सहनशील जुया क्षान्तियागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त यानाकी ॥१५४॥

(७) सत्यपारमिता

३९. अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइमखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचाः यायां न्हेगूगु पारमिता सत्य-पारमितायात खंका वसपोलं थथे विचाः याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि सत्य पारमिता पूरा या। छंगु छ्यंनय् मलखं कसानं धन आदिया कारणं अथवा मेगु छुं इच्छायागु वशीभूत जुया चायेक चायेकं मखुगु खँ ल्हायेमते। गथे शुक्रतारा गुगुं ऋतुइ नं थःगु गमनमार्ग तोता मेगु मार्गय् वनी मखु, थःगु हे मार्गं वनिगु जुया च्वन। अथे हे छं नं सत्य खँ जक न्वंवाना असत्य खँ न्वसकासे

सत्यवान जुया बुद्ध जुइमा: ।" अले वं विचा: यानां न्हेगूगु सत्य पारमितायागु पूर्तिया निर्तिं दृढ संकल्प यात ।

उकिं धया त:गु दु –

"थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१५५॥"

थथे विचा: यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित न्हेगूगु *(पारमिता)* सत्यपारमितायात खंका ॥१५६॥

छं थुगु न्हेगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना कम्पन रहित छगू वचन न्वंवाइम्ह जुया सम्बोधियात प्राप्त या ॥१५७॥

गथे शुक्रतारा देवलोकय् एक समान जुया च्वनी, वर्षा ऋतु वा न्ह्यागूं समय जूसां थ:गु गमनमार्ग अतिक्रमण याइ मखु ॥१५८॥

अथे हे छं नं सत्यया विषय सत्यकथनमार्गं गबलें नं विचलित जुइमते । *(थुकथं)* सत्य कथनय् च्वना सत्ययागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ॥१५९॥

(८) अधिष्ठानपारमिता

४०. अनं ल्यू, 'थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइमखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचा: याया च्यागूगु पारमिता अधिष्ठान पारमिता खंका वसपोलं थथे विचा: याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि अधिष्ठानपारमिता पूरा या, छं गुलिनं निश्चय याइ उकी अचल जुया च्वं । गथे पर्वतयात प्यखे दिशां व:गु फसं न संके फइ न कम्प याये फइ, थ:गु हे थासय् स्थिर जुया च्वनी, अथे हे छ थ:गु निश्चयलय् अचल जुजुं बुद्ध जुइमा ।" अले वं

विचाः याना च्यागूगु अधिष्ठानपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ सङ्कल्प यात ।'

उकिं धया तःगु दु –

"थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइमखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१६०॥"

थथे विचाः यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित च्यागूगु *(पारमिता)* अधिष्ठान पारमितायात खंका ॥१६१॥

छं थुगु च्यागूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना उकी अचल जुया सम्बोधियात प्राप्त या ॥१६२॥

गथे अचल तथा सुप्रतिष्ठित शैल पर्वत प्रचण्ड वायुया झोकां कम्प जुइ मखु, थःगु थासय् स्थित जुया च्वनी ॥१६३॥

अथे हे छं नं थःगु निश्चयलय् सर्वदा अडिग जुया अधिष्ठान पारमितायागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ॥१६४॥

(९) मैत्रीपारमिता

४१. अनं ल्यू, 'थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइमखु, थुलिं अतिरिक्त *(धर्म)* यागु सम्बन्धय् विचाः यायां गुंगूगु पारमिता मैत्री-पारमितायात खंका वसपोलं थथे विचाः याना विज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि मैत्रीपारमिता पूरा या । हित, अहित अर्थात् मित्र व शत्रु निम्हसिया प्रति समान भाव तयेमाः । गथे लःखं पापी व पुण्यात्मा निम्हसिया नितिं एक समान शीतलता धारण याइगु खः अथे हे छं नं सकल प्राणीपिं प्रति एक समान मैत्री चित्तं युक्त जुजुं

बुद्ध जुइ।" अले वं विचाः यायां गुंगूगु मैत्रीपारमितायागु पूर्तिया निर्ति दृढ सङ्कल्प यात।'

उकिं धया तःगु दु –

"थुलि हे जक बुद्धकारक धर्म खइमखु। मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१६५॥"

थथे विचाः यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित गुंगूगु *(पारमिता)* मैत्रीपारमितायात खंका ॥१६६॥

छं थुगु गुंगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना मैत्री अद्वितीय जु, यदि छं सम्बोधियात प्राप्त याये योसा ॥१६७॥

गथे लःखं पापी व पुण्यात्मा निम्हसित नं समान रूपं शीतलता प्रदान याइगु खः, निम्हसियागु नं मल सिला बिइगु खः ॥१६८॥

अथे हे छं नं शत्रु मित्रु निम्हसियाप्रति समान भावं मैत्रीयागु भावना ततं मैत्रीयागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ॥१६९॥

(१०) उपेक्षापारमिता

४२. अनं ल्यू, 'थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, मेगु नं दु धका विचाः यायां झिगूगु पारमिता उपेक्षापारमितायात खंका वसपोलं थथे विचाः याना बिज्यात – "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि उपेक्षापारमिता पूरा या। सुख दुःखय् उपेक्षित जुया च्वं। गथे पृथ्वीस शुद्ध, अशुद्ध वस्तु वान्छोसा नं मध्यस्थ हे जुया च्वनिगु खः, अथे हे छं नं सुख दुःख निगू अवस्थाय् नं मध्यस्थ जुया बुद्ध

जुइमा: ।" अले वं ति्चा: याना भिंगूगु पारमितायागु पूर्तिया निर्तिं दृढ संकल्प यात ।'

उकिं धया त:गु दु –

"थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइमखु । मेगु नं गुलि नं बोधि प्राप्त यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ॥१७०॥"

थथे विचा: यायां जिं न्हापायापिं महर्षिपिनि पाखें सेवित भिंगूगु *(पारमिता)* उपेक्षापारमितायात खंका ॥१७१॥

छं थुगु भिंगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना तुलाभूत अर्थात् समान भाव सम्पन्न एवं दृढ जुया सम्बोधियात प्राप्त या ॥१७२॥

गथे पृथ्वीं थ:त शुद्ध व अशुद्ध वस्तुत वांछोया त:सां निगूलिं प्रति क्रोध एवं प्रसन्नता रहित उपेक्षा भाव तइगु ख: ॥१७३॥

अथे हे छं सुख दु:ख प्रति सर्वथा समानदर्शी उपेक्षायागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ॥१७४॥

४३. अनं ल्यू, वसपोलं थथे विचा: याना बिज्यात – "थुगु लोकय् बोधिसत्त्वपिंसं न्हापां याये मा:गु, बोधियात परिपक्व याये मा:गु तथा बुद्धकारक धर्म थुलि हे ख: । थुपिं भिंता पारमिता बाहेक मेगु मखु । थुपिं भिंता पारमिता न च्वय् आकाशय् दु, न क्वय् पृथ्वीलय् दु, न पूर्व आदि दिशाय् दु, बरू जिगु हृदय गर्भय् हे च्वना च्वंगु दु ।" थुकथं वसपोलयागु हृदयलय् प्रतिष्ठित जूगु खँ सिइका फुक्कयात दृढतापूर्वक अधिष्ठान यायां हानं हानं लुमंकुं लुमंकुं अनुलोम प्रतिलोम क्रमं वसपोलयागु ज्ञानयात क्वातुकल । वसपोलं अन्तंनिसें शुरु याना आदी तक थ्यंकल, आदिंनिसें शुरु याना अन्त तक थ्यंकल, मध्यय् प्रारम्भ यांना निखेरं च्वकाय् थ्यंकल । हानं

निखेंनं च्वकां शुरु याना मध्यय् थ्यंका क्वचायेकल । थःगु अङ्गया परित्याग पारमिता, वाह्य वस्तुया परित्याग उपपारमिता, जीवनया परित्याग परमार्थ पारमिता यानां स्वथी दु । *(थुकथं)* झिगू पारमिता, झिगू उपपारमिता, झिगू परमत्थपारमिता – *(थुपिं)* चिकं पेले यायेगु सालय् निगू चिकं धाः यायेथें महासुमेरु पर्वत मंथन यायेगु कथिं चक्रवाल रूपी महासमुद्रयात मंथन यायेथें यायां विचाः यात ।

उगु दस पारमिताया बारे हानं हानं विचाः याबले धर्म तेजं प्यंगू नहुत *(अरब)* निगूलाख योजन धन दुगु थुगु महापृथ्वी गथे किसिं न्हुगु न्ह्याइपं कथि प्वांय्थें अथवा यन्त्रं प्यले याःगु तुमांथें तःसकं ग्यानापुक सःवयेक सन, कम्प जुल, कुम्हाःया घःचाथें अथवा चिकं सालय् च्वंगु घःचा ह्यूथें हिल, सन ।

उकिं धया तःगु दु –

"बोधि अर्थात् परमज्ञानया परिपाकया नितिं लोकय् थुलि हे धर्म दु । थुलिं अप्पो मेगु मदु । उकिं उकी दृढतापूर्वक प्रतिष्ठित जु ॥१७५॥"

स्वभाव, रस तथा लक्षण सहित थुगु धर्मय् विचाः याःबले धर्म तेजया कारणं झिद्वल लोक दुगु पृथ्वी कम्प जुल । तु पेले जुया च्वंगु यन्त्र सना च्वंथें अथवा चिकं सालय् च्वंगु कोल्ह चक्र हिला च्वंथें थुगु पृथ्वी सन, कम्प जुल, अले थुकिं ग्यानापूगु सः पिहां वल ॥१७६॥

४४. महापृथ्वी कम्प जूगु कारणं याना रम्यनगर बासी दनाच्वने मफुत, गथे प्रलय वायुं प्रताडित महासालवृक्ष गोतुथें मूर्छित जुया गोतुवन । घः आदि कुम्हाःतय्सं दयेका तःगु थल बल थवंथवे ल्वाना नचूक्क तःज्यात । भयभीत व त्रसित जूपिं जनसमुदाय भगवान्याथाय् वना न्यंवन – "भगवान् ! छु थ्व नागतय्गु विप्लव

खः अथवा भूत, यक्ष, देवतापिं मध्ये सुयागुं थ्व उपद्रव खः ? जिमिसं मसिल । सकल जनंता भयभीत जुया च्वन । छु थुकिं थुगु लोक अनिष्ट जुइगुला कि अथवा भिनी ? छलपोलं जिमित थुकिया कारण आज्ञा जुया बिज्याहुँ ।"

शास्तां इमिगु खँ न्यनां थथे आज्ञा जुया बिज्यात – "ग्यायेम्वाः, चिन्ता कःयेम्वाः, थ्व भययाा कारण मदु । थौं गुगु जिं पण्डित सुमेधयागु भविष्यय् गौतम नामक बुद्ध जुइ धका भविष्यवाणी यानागु खः आः उम्हं *(पण्डित सुमेधं)* पारमितायागु विचाः याना च्वन । वयागु पारमिताय् विचाः याना च्वंबले तथा मन्थन याना च्वंगु इलय् धर्म तेजया कारणं भिद्वल लोकधातु छकलं कम्प जूगु खः तथा घनघोर सः पिहाँवगु खः ।"

उकिं धया तःगु दु –

बुद्धया भोजन याना बिज्याःगु स्थानय् गुलि नं परिषद् दुगु खः इपिं अन कम्पित, मूर्छित जुया पृथ्वीलय् गोतुवन ॥१७८॥

अनेक द्वलंद्व घः, सलंसः चाः भाडा थवं थवय् ल्वाना नचुक्क धू जुल ॥१७९॥

जनसमुदायीपिं उद्विग्न, त्रसित, भयभीत, भ्रान्त तथा उत्पीडित जुया काच्चाकाचां तथागत दीपङ्करयाथाय् वना *(न्यन)* ॥१८०॥

हे चक्षुमान ! थुगु लोकयात छुं अनिष्ट जुइ त्यंगुलाकि अथवा छुं भिं जुइ त्यंगु खः ? समस्त लोक उपद्रव आपन्न जुया च्वन, थुगु कष्टयात छलपोलं मदय्का बिज्याहुँ ॥१८१॥

अनंलि महामुनि दीपङ्करं इमित आज्ञा जुया बिज्यात – छिपिं थुगु भूमी कम्पनं ग्यायेम्वाः आस्वस्त जु ॥१८२॥

थौं जिं गुम्हसियागु बारे धयागु खः – *(थुम्ह तपस्वी सुमेध)* लोकय् बुद्ध जुइ, वं न्हापायापिं जिनपिंसं सेवित धर्मयागु विचाः याना च्वन ॥१८३॥

वयागु बुद्धभूमि बारे धर्मयागु खँय् पूर्ण रूपं विचाः यायेवं देव सहित थुगु भिद्वल लोक दुगु पृथ्वी कम्प जुल ॥१८४॥

४५. जनसमुदाय तथागतयागु वचन न्यनां सन्तुष्ट जुया माला गन्ध विलेपन आदि ज्वना रम्यनगरं पिहाँवया बोधिसत्त्वया थाय् वना माला आदिं पूजा, वन्दना व प्रदक्षिणा याना रम्यनगरय् ल्यहाँ वल । बोधिसत्त्व नं दस पारमिताया बारे विचाः यायां थःगु चित्तयात दृढ याना फयेतुना च्वंगु आसनं दन ।

उकिं धया तःगु दु –

"बुद्धयागु वचन न्यनां तत्क्षणय् हे जिगु मन शान्त जुल । सकसिनं जिथाय् वया हानं जित वन्दना यात ॥१८५॥"

अनंलि जिं बुद्ध गुणयागु ध्याना याना चित्तयात क्वातुका दीपङ्करयात नमस्कार याना आसनं दना वया ॥१८६॥

४६. अनंलि बोधिसत्त्व आसनं दना वये साथं सकल भिद्वःल चक्रवालया देवतापिं मुना दिव्य माला गन्धं वसपोलयात पूजा याना थुकथं स्तुति मंगल आदि ब्वन – आर्य तपस्वी सुमेध ! थौं छलपोलं भगवान् दीपङ्करयागु चरण कमलय् तःधंगु अभिलाषा व्यक्त याना बिज्यात । छलपोलयागु थुगु अभिलाषा निविघ्नपूर्वक पूरा जुइमा । छलपोलयात भय-विघ्न बाधा उपद्रव छुं मजुइमा । छलपोलयागु शरीरय् छुं नं ल्वय् मजुइमा । याकनं हे छलपोलं पारमितायात पूरा

याना उत्तमगु बुद्ध पद प्राप्त याना कया बिज्याहुँ । गथे स्वाँ व फल सइगु मां इलय् हे स्वाँ व फल ह्वयेकीगु व सयेकीगु खः अथे हे छलपोलं नं समयया अतिक्रमण यायेम्वाकः याकनं हे उत्तमगु बोधिपद लाभ याना विज्याहुँ । थुगु कथं स्तुति याना इपिं थथःगु देवलोकय् वन । बोधिसत्त्व नं थुगु कथं देवतापिनि पाखें प्रसंशित जुया – "जिं दस पारमितायात पुरे याना प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प पूर्ण जुइवं बुद्ध जुये" धका तःधंगु उत्साह तया दृढ सङ्कल्प याना आकाश मार्गं हिमालयय् बिज्यात ।

उकिं धया तःगु दु –

"*(बोधिसत्त्व)* आसनं दना वयेवं देव व मनुष्यपिसं दिव्य व मानुषिक नितां प्रकारयागु स्वाँ वा गाकल ॥१८७॥ "

देव व मनुष्य निखलःसिनं *(बोधिसत्त्वया नितिं)* मंगल कामना व्यक्त याना च्वन । 'छलपोलं तःधंगु अभिलाषा याना विज्यात । गथे छलपोलं याना बिज्यानागु प्रार्थना खः अथे हे छलपोलयागु अभिलाषा पूर्ण जुइमा ॥१८८॥'

सकतां प्रकारयागु उपद्रव मदयेमा, रोग, शोक विनाश जुइमा । छलपोलयात विघ्न वाधा छुं मवयेमा । उत्तम पद बुद्धत्व छलपोलं याकनं प्राप्त याना कया बिज्यायेमा ॥१८९॥

गथे स्वाँमाय् इलय् हे स्वाँ ह्वोइगु खः, अथे हे, हे महावीर ! छलपोल बुद्ध ज्ञानं स्वाँ ह्वयेमा ॥१९०॥

गथे सुं गुपिं बुद्ध जुया बिज्यापिं खः इपिं सकसिनं दस पारमितायात पूरा यात, अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं दस पारमिता पुरे याना बिज्याहुँ ॥१९१॥

गथे सुं गुपिं बुद्ध जुया बिज्यापिं खः इपिं सकसिनं नं बोधिमण्डलय् बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात, अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं जिन *(बुद्ध)* पिंसं प्राप्त याना कयाबिज्यागु बोधि लाभ याना बिज्याहुँ ॥१९२॥

गथे सुं गुपिं बुद्धपिंसं धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात; अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं धर्मचक्र प्रर्वतन याना बिज्याहुँ ॥१९३॥

गथे पून्ही खुन्हु चन्द्रमा निर्मल जुया जहाँ थीगु खः, अथे हे, छलपोलं नं पूर्ण मन जुया *(अभिलाषा पूर्ण याना)* भिंद्वल *(लोक)* य् प्रकाशित जुया बिज्याहुँ ॥१९४॥

गथे ग्रहणं *(राहुं)* मुक्तम्ह सूर्य थःगु तेजं अत्यन्त प्रकाशमान जुइगु खः, अथे हे छलपोल लोकं मुक्त जुया थःगु श्रीं प्रकाशित जुया बिज्याहुँ ॥१९५॥

गथे गुलि नं नदीत दुगु खः इपिं फुक्क महासमुद्रय् क्वब्वावनिगु जुया च्वन, अथे हे देव सहित सकल लोक छलपोलयाथाय् वयेमा ॥१९६॥

थुकथं *(उपिं देवतापिनि पाखें)* प्रशंसित तपस्वी सुमेधं भिंता धर्म ग्रहण याना उकिया परिपूर्तिया नितिं बनय् दुहाँ बिज्यात ॥१९७॥

सुमेध कथा क्वचाल ।

१. दीपङ्कर भगवान् बुद्ध

४७. रम्य नगरवासीपिंसं नं नगरय् दुहाँ वना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात महादान *(भोजन)* यात । शास्तां इमित धर्मोपदेश याना जनसमूहयात त्रिसरणादिस प्रतिष्ठापित याना रम्यनगरं पिहाँ बिज्यात । अनं लिपा नं अवशेष *(बाकी)* आयु दत्तले समस्त बुद्धकृत्य पूरा याना छ्सिंकथं अनुपादिशेष निर्वाणधातुं परिनिर्वाण[१८] जुया बिज्यात । थन गुलि नं मेगु धायेमाःगु खँ दुगु खः उपिं खँ बुद्धवंशय् वःकथं थुइकेमाः ।

अन धया तःगु दु –

"अनंलि इमिसं भिक्षुसंघ सहित लोकनायक*(बुद्ध)*यात भोजन याके धुंका भगवान् दीपङ्करयागु शरणय् वन ॥१९८॥"

तथागतं गुलिंसित शरणागमनय्[१९], गुलिंसित पञ्चशीलय्, गुलिंसित दसशीलय् स्थापित याना बिज्यात ॥१९९॥

तथागतं गुलिंसित प्यंगू उत्तम फलं *(स्रोतापत्ति फल सकृदागामि फल, अनागामि फल व अर्हत् फले)* स्थापित याना बिज्यातसा गुलिंसित अनुपमगु *(अर्थ प्रतिसम्भिदा, धर्म प्रतिसम्भिदा, निरुक्ति प्रतिसम्भिदा, प्रतिभान-प्रतिसम्भिदा)* य् स्थापित याना बिज्यात ॥२००॥

---

१८ परिनिर्वाण निथी दु, (१) सउपाधि-शेष परिनिर्वाण व अनुपाधि-शेष परिनिर्वाण ।

१९ बुद्ध, धर्म व संघया शरणय् प्रतिष्ठित याका बिज्यागु ।

वसपोल पुरुष श्रेष्ठं गुलिसियात च्यागू श्रेष्ठ समापत्ति *(प्यंगू रूपसमापत्ति, प्यंगू अरूपसमापत्ति)*स तया बिज्यात । गुलिसियात स्वंगू विद्याय्, गुलिसियात खुगू अभिज्ञाय् स्थपित याना बिज्यात ॥२०१॥

महामुनि दीपङ्करं थुगु कथं जनसमूदाययात उपदेश बिया बिज्यागु जुया च्वन । थुगु हे कारणं वसपोल लोकनाथ अर्थात् भगवान् दीपकंरयागु शासन तःसकं विस्तार जुल ॥२०२॥

महाहनुम्ह *(मन्चा तःफाम्ह)*, बृषभस्कन्ध *(बोह चकंम्ह)* दीपङ्कर नामक बुद्धं आपालं मनुष्यपिंत संसार सागरं तरे याना दुर्गतिं मुक्त याना बिज्यात ॥२०३॥

महामुनि दीपङ्कर छगू लाख योजन तापाक बिज्याये मातलें बोधनेय्य अर्थात् ज्ञान तत्व थुइके फुपिं मनूतय्त खंका तुरन्तमय् हे अन बिज्याना इमित बोध या बिज्याइ ॥२०४॥

छगू अरव अरहन्त भिक्षुपिं मूवोगु जुया च्वन । प्रथम सम्मेलनय् *(अभिसमयय्)* तथागतं छगू अरव मनुष्यपिंत बोध याना बिज्यात । निगूगु सम्मेलनय् सच्छिगु करोड *(भिगू अरव ?)* मनुष्यपिंत बोध याना बिज्यात ॥२०५॥

बुद्धं देवलोकय् धर्मदेशना याना बिज्याबलय् गुइगु कोटी *(करोड) (गुंगू खरव ?) (देवतापिंत)* बोध याना बिज्यात ॥२०६॥

दीपङ्कर बुद्धया स्वंगू सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् दस खरव सम्मिलित जूगु जुल ॥२०७॥

हानं नारद कूटय् *(पर्वत शिखरय्)* शास्ता एकान्तवास च्वना बिज्यागु इलय् छगू अरव मनूत क्षीणास्रव मल रहित जुया शान्तिपद *(निर्वाण)* प्राप्त याना काल ॥२०८॥

महावीर दीपङ्कर सुदर्शन धयागु तःजागु पर्वतय् च्वना बिज्यागु इलय् वसपोलया अन गुंगू खरव मनूतय्गु परिवार दुगु खः ॥२०९॥

उगु इलय् जि जताधारी उग्र तपस्वी खः । आकासय् विचरण याइम्ह खः, न्यागू *(पंच)* अभिज्ञाय् पारंगतम्ह खः ॥२१०॥

छगू इलय् भिंद्ध, नीद्ध मनूतय्त धर्माभिबोध जुल । छकः निकः यायां गुपिंत धर्माभिबोध जुल, इमिगु संख्या अल्याख जुल ॥२११॥

उगु इलय् दीपङ्करया सुपरिशुद्ध शासन विस्तृत, व्यापक समुन्नत एवं वैभव प्राप्त जूगु खः ॥२१२॥

खुगू अभिज्ञा प्राप्तपिं ऋद्धिमान प्यंगू लाख मनुष्यपिं लोकया ज्ञाता दीपङ्करया लिक्क न्ह्याबलें च्वना च्वनिगु जुया च्वन ॥२१३॥

उगु इलय् सुं गुपिं मनूत अप्राप्त मन जुया शैक्ष जुइका तुं मनुष्य जीवन त्वता वने माल धाःसा इपिं निन्दित जुइ मालिगु जुया च्वन । *(छाय् धासां अर्हत् जुइ मखंगुलिं)* ॥२१४॥

तथागतया सुपुष्पित प्रवचन देवलोक सहित थुगु लोकय् क्षीणास्रव परम परिशुद्ध अर्हत्पिं पाखें सुशोभित जुया च्वन ॥२१५॥

शास्ता दीपङ्करया जन्मभूमि रम्यवती नगर खः । सुदेव क्षत्रिय धयाम्ह वसपोलया बौ खः, सुमेधा धयाम्ह वसपोलया मां खः ॥२१६॥

शास्ता दीपङ्करया सुमंगल व तिष्य निम्ह अग्रश्रावकपिं खः, सागत वसपोलया उपस्थापक *(सेवक)* खः ॥२१७॥

नन्दा व सुनन्दा वसपोल भगवान्या निम्ह अग्रश्राविकापिं खः, वसपोलया बोधिवृक्ष पीपल वृक्ष खः ॥२१८॥

महामुनि दीपङ्करया म्हधिक चय्कु हाकः दु, गुगु दीपवृक्ष व प्रफुल्लित सालराज समान शोभायमान जुया च्वन ॥२१९॥

वसपोल महर्षियागु आयु छगू लाख वर्ष दुगु खः । उलि समय तक जीवित जुया वसपोलं तःधंगु जनसमूहयात *(संसार सागरं)* तरे याना बिज्यात ॥२२०॥

सद्धर्मयात प्रकाशित याना छगू तःधंगु जनसमूहयात *(संसार सागरं)* तरे याना वसपोल भगवान् दीपङ्करं थः शिष्यपिं नापं अग्नि राशिथें प्रज्वलित जुया परिनिर्वाण जुया बिज्यात ॥२२१॥

उगु ऋद्धि, उगु यश, उगु चरणय् अङ्कित चक्ररत्न सकतां अन्तरधान जुया वन । धात्थें नं सकतां संस्कार सार रहित अर्थात् विनाश धर्मी खः ॥१२२॥

२. कौण्डिन्य भगवान् बुद्ध

४८. भगवान् दीपङ्करं लिपा छगू असंख्य *(कल्प)* फुइ धुंका कौण्डिन्य धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु शिष्य सम्मेलनय् भिगू खरव, निगूगुली भिगू अरव व स्वंगूगुली गुइगु *(९०)* करोड प्राणी *(भिक्षु)* सम्मिलित जूगु खः । उगु इलय् बोधिसत्त्वं विजितावी धयाम्ह चक्रवर्ती राजाया रूपय् उत्पन्न जुया बुद्ध प्रमुख भिगू खरव भिक्षुपिंत महादान *(भोजन)* बिल । शास्तां 'बोधिसत्त्व बुद्ध जुइ' धका आज्ञा जुया बिज्याना धर्मोपदेश याना बिज्यात । वसपोलं शास्तायाके धर्म प्रवचन न्यना राज्य परित्याग याना प्रव्रजित जुया बिज़्यात । वसपोलं त्रिपिटक ब्वंना च्यागू *(अष्ट)* समापत्ति व न्यागू *(पंच)* अभिज्ञा प्राप्त याना छुं नं ध्यानं मतोतूसे *(सिनां)* ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात ।

कौण्डिन्य बुद्धया जन्मभूमि रम्यवती धयागु नगर खः । आनन्द धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ खः । सुजाता धयाम्ह देवी मां

खः । भद्र व सुभद्र धयापिं वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । अनुरुद्र *(अनिरुद्ध)* वसपोलया उपस्थापक खः । तिष्या व उपतिष्या निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सालकल्याणी वृक्ष वसपोलया बोधि *(सिमा)* खः । वसपोलया म्हधिकः चय्च्याकु हाकः व छगू लाख वर्ष *(वसपोलयागु)* आयु खः ।

"भगवान् दीपङ्करं लिपा कौण्डिन्य धयाम्ह लोकनायक बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनन्त तेज दुम्ह अमित यश दुम्ह व अप्रमेय अनुपमम्ह खः" ॥२२३॥

३. मङ्गल भगवान् बुद्ध

४९. वसपोलयां लिपा छगू असंख्य *(कल्प)* फुइ धुंका छगू हे कल्पय् प्यम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात – मंगल, सुमन, रेवत तथा शोभित । भगवान् मंगलया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । वसपोलया न्हापांगु सम्मेलनय् भ्रिगू खरव भिक्षु सम्मिलित जूगु खः । निगूगुली भ्रिगू अरव व स्वंगूगुली गुइगु (९०) करोड *(भिक्षुपिं दुगु खः)* । चिरीमां पाखें दुम्ह किजा आनन्द कुमार गुइगु (९०) करोड दुगु परिषद् ब्वना धर्मोपदेश न्यनेया निर्तिं शास्तायाथाय् थ्यंकः वल । भगवानं इमित आनुपूर्विक कथा कना बिज्यात । वसपोलं *(आनन्द कुमारं)* थःगु परिषद् नापं प्रतिसम्भिदा सहितं अर्हत्व प्राप्त याना कया बिज्यात । भगवानं उपिं कुलपुत्रपिनिगु पूर्व चरित्र सिइका इमित योगबलं हे चीवर दइगु सिइका जःगु ल्हाः स्वना – 'वा भिक्षुपिं' *(धका आज्ञा जुया बिज्यात)* । इपिं सकलें तत्क्षणय् ऋद्धिबलं प्राप्त जूगु पात्र व चीवर धारण याना ख्वीदँ दुपिं भिक्षुपिनिगु आकृति सम्पन्न जुया भगवान्यात वन्दना याना वसपोलया छचालं फेतुत । थ्व हे वसपोलया स्वंगूगु शिष्य सम्मेलन खः ।

५०. *(थन छता विशेष खँ छु धा:सां)* गथे मेमेपिं बुद्धपिनि चय्कु हाक: दुगु शरीरप्रभा दइगु ख: अथे वसपोलयागु मखु । वसपोल भगवान्यागु शरीरप्रभा न्ह्याबलें झिगू लोकधातु तक व्याप्त जुइक फैले जुया च्वनी । *(गुकिं याना)* सिमा, पृथ्वी, पर्वत समुद्र व मेमेगु वस्तुत जक मखु थलबल त्वा:चा आदि नं लुं सिया तगुथें खनेदुगु जुया च्वन । वसपोलया आयु ग्वीद्व दँ दुगु ख: । थुगु काले तक चन्द्र सूर्य व अन्य दिव्य वस्तुतय्सं थ:गु प्रकाश प्रकाशित याये मफुनिगु ख: । *(उगु इलय्)* चां न्हिया भेद सिइके मफुगु ख: । गथे सूर्यया प्रकाशं खयेका सत्त्व प्राणीपिं विचरण याइगु ख: अथे हे इपिं *(प्राणीपिं)* न्ह्याबलें बुद्ध प्रकाशं विचरण याइगु ख: । सन्ध्या ई स्वाँ ह्व:गु सिइका अले सुथे भङ्गपंक्षीत हा:गु सिइका चा: न्हि सिइकिगु जुया च्वन । यदि सुनानं जिके थथे न्यन धा:सा – छु मेपिं बुद्धपिंके थुजागु प्रभाव मदुला ? जिं थथे लिस: बिये – अवश्य वसपोलपिंके दु, वसपोलपिंके नं इच्छा जुल धा:सा झिद्वल लोकधातु अथवा वयासिबेनं अप्पो थ:गु प्रकाशं व्याप्त याना बिज्यायेफु । न्हापा याना व:गु प्रार्थना कथं मंगल भगवान्यागु शरीरप्रभा मेपिं बुद्धपिनिगु व्यामप्रभा समान न्ह्याबलें झिद्वल योजन तक व्याप्त जुया च्वंगु ख: ।

५१. भगवान् मंगल बोधिसत्त्व जुया बिज्याबले वेसन्तर जुजुथें उत्पन्न जुया थ: कला: काय्पिं नाप वङ्कपर्वत वंगु समान छगू पर्वतय् वना च्वना च्वंगु जुया च्वन । उबले खरदाठिक धयाम्ह छम्ह यक्ष महापुरुषं बिया च्वंगु दानयागु खँ न्यना ब्राह्मण भेषा कया महासत्त्वयाथाय् वया वसपोलया निम्ह मस्त फ्वन । महासत्त्वं *(थथे विचा: याना)* – 'ब्राह्मणयात काय्पिं बिये' धका प्रसन्न चित्त तया जल सहित पृथ्वी कम्प याका निम्हं मस्त ब्यूगु ख: । उम्ह यक्षं चंक्रमण *(ख्य:या)* सिथय् आलम्मणया नितिं तया त:गु सिपौत लिधंसा कया अन हे दना तुं महासत्त्वं खंक खंक लैंथें निम्ह मस्त नल । यक्षया म्हुतुप्वा: चायेकुबले म्हुतुं अग्नि ज्वाला वगु समान

हिधाः वया च्वंगु खंका नं महासत्त्वयागु मनय् सँ गोछिनं दौर्मनस्य उत्पन्न मजूं ।*(बरू)* थथे विचाः यायां – 'जिपाखें उचित हे दान यानागु जुल' वसपोलयागु शरीरय् आपालं प्रीति व सौमनस्य उत्पन्न जुल । वसपोलं थुजागु कामना याना बिज्यात – भविष्यय् थुकिया फलस्वरूप थुकिया प्रभावं रश्मि पिहाँ वयेमा । वसपोलयागु थुजागु कामनाया फलस्वरूप बुद्ध जुया बिज्यायेवं शरीरं रश्मि पिहाँवया थुलि थाय् तक व्याप्त जुया स्थित जुया च्वंगु खः ।

५२. वसपोलया मेमेगु नं पूर्व चरित्र दु । वसपोल बोधिसत्त्व जुया च्वंवले छम्ह बुद्धयागु चैत्य खना 'थुम्ह बुद्धया नितिं जिं जीवन परित्याग यायेमाः' धकाः विचाः याना मशालय् कापः हिनेथें थःगु म्ह छम्हं कापःतं हिना रत्न थुनातगु लाखौं दांवंगु लुंया देमाय् घ्यो तया उकी द्वोलंद्वो देवा च्याका उकियात छ्योनय् तया म्ह छम्हं मि च्याकाः चैत्य चाः ह्युः ह्यु चच्छि विते यात । थुकथं सूर्योदय तक कोशिस यात नं वयागु शरीरय् चिम्सँ प्वाःति नं मक्वाः । पद्यगर्भ *(पलेस्वाँ भरिभराउ जुगु पुखुली)* दुहाँ वनेथें जक जुल । धर्मं हे धर्म रक्षा याइम्हसित रक्षा याइ ।

उकिं हे भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु दु –

"धर्माचरण याइम्हसियागु रक्षा निश्चयनं धर्मं याइ । उचित ढंगं धर्माचरण यायेवं धर्मं सुख पाखे यंका बिइ । धर्माचरणया थ्व हे फल खः, धर्माचारी दुर्गती वनी मखु" ॥२२४॥

थ्व हे कर्मया फलस्वरूप भगवान् मंगलयागु शरीरप्रभा झिद्वल लोकधातु तक व्याप्त जुया च्वंगु खः ।

५३. उगु इलय् भीम्ह बोधिसत्त्वं सुरुचि धयाम्ह ब्राह्मण जुया भगवान्यात निमन्त्रणा यायेगु विचारं वसपोलयाथाय् बिज्याना मधुरगु धर्म कथा न्यना – 'भन्ते ! कन्हे जिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ' धका बिन्ति यात ।

'ब्राह्मण ! छंत गोम्ह भिक्षु मा: ?'

'भन्ते ! छपिने गुलि परिवार भिक्षु दु ?'

उगु इलय् भगवान्या न्हापांगु सम्मेलन जक जूगु ख:, उकिं 'भिगू अरव दु' धका आज्ञा जुया बिज्यागु ख: ।

'भन्ते ! सकलें ब्वना जिगु छेंय् भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ ।'

भगवानं स्वीकार याना बिज्यात ।

ब्राह्मणं कन्हेया नितिं *(भिक्षुसंघ सहित भगवान्यात)* निमन्त्रणा याना छेंय् वना च्वंगु इलय् विचा: यात – 'जिं थुलिमछि भिक्षुपिंत यागु, जा:, वस्त्र आदि ला अवश्य बिये फु परन्तु वसपोलपिंत फेतुकेत थाय् गन कायेगु ? वसपोलयागु थुजागु चिन्तां याना चय्प्यद्वल योजन तापाक्क च्वना च्वंम्ह देवराज इन्द्रयागु पण्डुकम्वल शिलासनय् क्वाना वल । शक्रं थथे विचा: यात – 'सुनां जित थुगु थासं च्युत यायेत स्वयाच्वन' धका दिव्यचक्षुं स्वगु बखतय् महापुरुषयात खंका – 'थुम्ह सुरुचि धयाम्ह ब्राह्मणं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात निमन्त्रणा याना वसपोलपिनि नितिं फेतुकेत थाय्यागु बारे धन्दा चिन्ता कया बिज्याना च्वन, जि नं अन वना पुण्यय् सहभागी जुइ माल धका विचा: याना वसिला व क:ति ल्हाती तया सिकंमियागु भेष कया महासत्त्वया न्ह्योने प्रकट जूवन ।'

वं न्यन – 'पुयां छुं ज्या याके माला ?' महापुरुषं वयात खनां न्यन – 'छिं छु ज्या याना दी फु ?' *(वं लिस: बिल)* 'जिगु नितिं छु नं विद्या *(शिल्प)* अज्ञात मजू, छें दय्के मा:सां, मण्डप *(हल)* दयेकेमा:सां न्ह्यांगु दयेकेमा:सां जिं दय्का बिइ स: ।'

'अथे जूसा जिथाय् ज्या दु ।'

'आर्य ! व छु ज्या ख: ?'

'जिं कन्हे भिंगू अरव भिक्षुपिनिया नितिं निमन्त्रणा बिया वये धुन । छु वसपोलपिंत फयतुके नितिं *(छिं)* मण्डप दयेका बिये फुला ?'

'जिं दयेका बिइ फु यदि छलपोलं जित ज्याला बिया बिज्याये फुसा: ।'

'तात ! जिं बिइ फु ।'

'साधु ! अथेसा दयेका बिइगु जुल धका धया थाय् स्ववन ।'

५४. उगु भिंनिगू योजन ब्या: दुगु व भिंस्वंगू योजन हाक: दुगु भूभाग कसिणमण्डल समान माथं वन । वं – 'थुलि थासय् न्हेगू रत्न दुगु मण्डप बने जुइमा' धका विचा: याना अवलोकन यात । उगु इलय् पृथ्वी त:ज्यानां छगू मण्डप पिहाँ वल । उगु लुँयागु थांमय् वह:यागु घ:,वह:यागु थांमय् लुँयागु घ: दुगु जुया च्वन । मणियागु थामय् मणिमय् घ: व सप्तरत्नमय थांमय् सप्तरत्न दुगु घ: थापना याना त:गु दु । अनंलि वं *(थथे विचा: याना)* अवलोकन यात – 'मण्डपया दुने बिचय् बिचय् गं मालाया किनकिन जाल दयेमा' । वं खंक खंक थुजागु गं किनकिन जाल खायातगुथें च्वंक दत, गुकिं विस्तारं फये वयेवं न्याता प्रकारया तूर्ययागु मधुरगु ध्वनी पिहाँ वइगु ख:, दिव्य संगीत या:गु समान आवाज वइगु जुया च्वन । हानं वं विचा: यात – 'बिचय् बिचय् सुगन्ध व मालायागु लहर खाया त:गु दयेमा: ।' *(तत्क्षणय्)* माला खायात:गु दत । 'भिंगू खरव भिक्षुपिनि नितिं आसन व ख:चा पृथ्वी तज्याना पिहाँ वयेमा' । उगु हे क्षणय् इपिं फुक्क पिहाँ वल । 'छगू छगू कुँ पत्तिकं छग: छग: ल: घ: पिहाँ वयेमा: ।'

थथे वं छु विचा: यात तुरुन्तमे हे अन ल:घ: पिहाँ वल। थुलि दय्के धुंका वं ब्राह्मणयाथाय् वना धा:वन – 'आर्य ! बिज्याहुँ, थ:गु मण्डप स्वया जित ज्याला बिया बिज्याहुँ'।

५५. महापुरुषं *(बोधिसत्त्वं)* मण्डप स्ववन। खनेसाथं हे वयागु म्ह छम्हं त्यात। प्रकारयागु प्रीतिं *(आनन्दं)* जाल। अनंलि मण्डप स्वया वयात थथे जुल – 'थुगु मण्डप सुं मनुष्यपाखें बने जूगु अवश्य मखु।' जिगु विचा: व जिगु गुणया कारणं निश्चय नं इन्द्रया भवन क्वाना वल जुइ। अनंलि देवराज शक्र पाखें थुगु मण्डप दय्के ब्यूगु जुइमा। थुजागु बांलागु मण्डपय् च्वना छन्हु जक दान बिइगु धयागु जिगु नितिं उचित मजू। जिं छगू सप्ताह तक दान बिये धका वसपोलं विचा: याना बिज्यात। वाह्य पदार्थ न्त्याक्को दान ब्यूसा नं बोधिसत्त्व धयापिंत गुबलें सन्तोष जुइ मखु। समाये यानां त:गु छ्यों ध्येना, अज: उला त:गु मिखा लिकाया, नुग: स्यें ध्यना विइगु इलय् जक बोधिसत्त्वपिंत त्यागयागु खँय् सन्तोष जुइगु जुया च्वन।

शिविजातकय् भीम्ह बोधिसत्त्वयात नं न्हि न्हिं न्यागू अम्मण कार्षापण बिया, नगरया प्यखें नं धोकाय् दान बिइकल नं त्यागजनित तृप्ति प्राप्त याये मफु। देवराज इन्द्रं ब्राह्मण भेषय् वया वसपोलयागु निग: मिखा फ्वोंवगु वखतय् उवलय् मिखा लिकया ब्यूगु इलय् हे जक वसपोलयात प्रसन्नता जुल। उगु इलय् सँ गोछि नं वसपोलया चित्त विकृत मजू। थुगु कथं *(पिनेया)* दानं बोधिसत्त्व धयापिं तृप्ति जुइ मखु। अथे हे महापुरुषं नं, 'छगू सप्ताह तक भिगू खरव भिक्षुपिंत दान बियेमा:' धका विचा: याना उगु मण्डपय् च्वना छगू सप्ताह तक 'गवपान' धयागु दान बिल।

त:तगोगु कराइलय् दुरु तया मि च्यागु भुतुलिइ देछुनां दुरु सुकेबले पा जुजुं सुके जुयेवं निग:चा जाकि तया कस्ती, साख: चुं,

घ्यो आदि तया थुइगु भोजनयात 'गवपान' धाइ । *(अन केवल)* मनूतय्सं जक जाः तयां फुगु मखु । देवतापिंसं नं मुना जाः तायेत ग्वाहालि यावल । उगु भिंनिगू योजन तब्यागु थासय् सकल भिक्षुपिं च्वनेत थाय् मगाःगु जुया च्वन । वसपोल भिक्षुपिंसं थःथगु योगवलं फेतुत ।

५६. अन्तिम दिनय् सकल भिक्षुपिनिगु पात्र सिला भैषज्यया निर्ति घ्यो, मखन, कस्ति, साखः आदि उकी जाय्का स्वपू स्वपू चीवर तया बिल । नवप्रव्रजित भिक्षुपिंत प्राप्त जूगु चीवर छज्वया छगू लाख मू वं । शास्तां थुगु दानयात अनुमोदन यायां – 'थुम्ह पुरुषं थुजागु दान बिल, भविष्यय् थ्व छु जुइ, *(धका विचाः यायां)* निगू असंख्यय्य छगू लाख कल्प लिपा भविष्यय् थुम्ह गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ' धका खंका महापुरुषयात सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात – 'थुजा थुजागु समय फुइ धुंका छलपोल गौतम धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ' ।

महापुरुषं वसपोल *(बुद्ध)* यागु व्याकरण त्यना – "जि बुद्ध जुइगुसा जित गृहीजीवन छु यायेत ? जि प्रव्रजित जुइ" आदि अनेक प्रकारं चिन्तना याना थःगु उगु *(अपार)* सम्पत्ति ई फायेथें तोता शास्तायाथाय् वना प्रव्रजित जुया बुद्धवचन सिइका अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना आयु फुइ धुंका ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जू वन ।

५७. भगवान् मंगलयागु नगरया नां उत्तर खः । वसपोलया बौ नं उत्तर धयाम्ह क्षत्रिय खः । मांया नां उत्तरादेवी खः । सुदेव व धर्मसेन निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । पालित वसपोलया उपस्थापक खः । सीवली व अशोका धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । चय्कु (८०) हाकःगु वसपोलया म्ह धिकः खः । ग्वीद्ध दँ तक जीवित जुया वसपोल महापरिनिर्वाण प्राप्त याना बिज्यात । उबले भिंद्वल चक्रवालय् तत्क्षणय् अन्धकार जुल ।

सकभनं चक्रवालयापिं मनुष्य *(प्राणी)* पिं तःतसकं ख्वयेगु हालेगु यात ।

"भगवान् कौण्डिन्यं लिपा मंगल धयाम्ह लोकनायकं *(बुद्धं)* लोकयागु अन्धकार नष्ट याना धर्म रूपी प्रकाश दीप धारण याना बिज्यात" ॥२२५॥

४. सुमन भगवान् बुद्ध

५८. थुगु प्रकारं भिंद्वल लोकधातुयात अन्धकार याना भगवान् मंगल महापरिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं सुमन नामक शास्ता *(बुद्ध)* उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिंगू अरव भिक्षुपिं मुन । कञ्चन पर्वतय् जूगु निगूगु सम्मेलनय् गुंगू खरव व स्वंगुगू सम्मेलनय् च्यागू अरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः । उगु इलय् महासत्त्व अतुल धयाम्ह महर्द्धिक व महानुभावम्ह नागराज जुया च्वन । वसपोलं 'बुद्ध उत्पन्न जुल' धयागु न्यना थःगु जाति कुलयापिं सकलें ब्वना नागभवनं पिहाँ वया भिंगू अरव भिक्षुपिंसं चाहुइका बिज्याना च्वंम्ह वसपोल भगवान्यात दिव्य बाजं थानां सत्कार यायां महादान बिया छम्ह छम्ह भिक्षुपिंत छज्व छज्व दुशासा बिया त्रिरत्नयागु शरण ग्रहण यात । वसपोलं *(सुमन बुद्धं)* "छलपोल भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ" धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां क्षेम खः । सुदत्त वसपोलया बौ व सिरिमा वसपोलया मां खः । शरण व भावितात्मा वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । उदेन उपस्थापक खः । सोणा व उपसोणा निम्ह

अग्रश्राविकापिं ख: । नागवृक्ष बोधिवृक्ष ख: । गुइकु हाक:गु वसपोलया म्ह धिक ख: । गुइद्वोल वर्ष वसपोलया आयु दुगु ख: ।

"भगवान् मंगलयां लिपा सुमन धयाम्ह लोकनायक *(बुद्ध)* जुया बिज्यात, गुम्ह वसपोल सकतां खँय् अनुपमम्ह व सकल प्राणीपिं मध्ये श्रेष्ठम्ह ख:" ॥२२६॥

५. रेवत भगवान् बुद्ध

५९. वसपोल *(सुमन भगवानं)* यां लिपा रेवत धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात । वसपोलया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिक्षुपिनिगु ल्या: असंख्य जुया च्वन । निगूगु सम्मेलनय् भिंगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु व स्वंगूगु सम्मेलनय् नं उलि हे दुगु जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं अतिदेव धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण जुया शास्तायागु धर्मदेशना न्यना *(त्रिरत्नयागु)* शरणय् प्रतिस्थित जुल । अले वसपोलं निपा ल्हा: ज्वजलपा चित्त मल प्रहाणया नितिं वसपोल शास्तायागु स्तुति याना उत्तरासंग ब्वोहलय् पाछाया वसपोलयात पूजा यात । वसपोलं नं 'छपिं बुद्ध जुया बिज्याइ' धका आज्ञा जुया बिज्यात । वसपोल भगवान् *(रेवत)* या नगरया नां धान्यवती ख: । विपुल धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ ख: व विपुला धयाम्ह वसपोलया मां ख: । वरुणा व ब्रह्मदेव वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । संभव धयाम्ह उपस्थापक ख: । भद्रा व सुभद्रा निम्ह अग्रश्रांविकापिं ख: । नागवृक्ष हे बोधिवृक्ष ख: । वसपोलया म्ह धिक: चय्कु हाक: दु, ख्वीद्वो दँ वर्ष आयु ख: ।

"भगवान् सुमनं लिपा रेवत धयाम्ह नायक *(बुद्ध)* जुया बिज्यात, गुम्ह वसपोल अनुपम, अद्वितीय, अतुल व उत्तम जुया बिज्याकम्ह जिन *(बुद्ध)* ख:" ॥२२७॥

६. सोभित भगवान् बुद्ध

६०. वसपोल *(बुद्ध रेवत)* यां लिपा सोभित धयाम्ह शास्ता *(बुद्ध)* उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु खः । न्हापांगु सम्मेलनय् छगू अरब भिक्षुपिं दुगु खः । निगूगुली ग्वीगू करोड व स्वंगूगुली चय्गु करोड भिक्षुपिं दुगु खः । उगु इलय् बोधिसत्त्वं अजित धयाम्ह ब्राह्मण जुया शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना *(त्रिरत्न)* या शरणय् प्रतिस्थित जुया बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपिंत भोजन याका बिज्यात । वसपोलं नं "छपिं बुद्ध जुइ" धका आज्ञा जुया बिज्यात । उगु इलय् भगवान्या नगर सुधर्म धयागु खः । बौ सुधर्म धयाम्ह जुजु खः, सुधर्मा धयाम्ह वसपोलया मां खः । असम व सुनेत्र निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । अनोम धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । नकुला व सुजाता निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष हे बोधिवृक्ष खः । न्येच्याकु हाकःगु वसपोलया म्हधिकः व ग्वीद्व दँ वसपोलया आयु खः ।

"भगवान् रेवतं लिपा सोभित धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह समाधि प्राप्त शान्त, अतुलनीय व अद्वितीय पुरुष खः" ॥२२८॥

७. अनोमदर्शी भगवान् बुद्ध

६१. वसपोल *(सोभित भगवान्)* यां लिपा छगू असंख्य *(कल्प)* फुइ धुंका व हे छगू कल्पय् अनोमदर्शी, पद्म व नारद धयापिं स्वम्ह बुद्ध जुया बिज्यात ।

भगवान् अनोमदर्शीया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु खः । न्हापांगुली च्यागू लाख भिक्षुपिं, निगूगुली न्हेगू लाख भिक्षुपिं व

स्वंगूली खुगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः। उगु इलय् बोधिसत्त्व महाऋद्धि भावं सम्पन्नपिं आपालं प्रतापीपिं करौडौं यक्षतय् मालिक जुया च्वंम्ह छम्ह यक्ष सेनापति खः। बुद्ध उत्पन्न जुल धयागु खँ न्यना वसपोल अन वना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात भोजन याकल। शास्तां 'छपिं बुद्ध जुया बिज्याइ' धका आज्ञा जुया बिज्यात।

अनोमदर्शी भगवान्यागु नगरया नां चन्द्रवती खः। यशवान धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व यशोधरा वसपोलया मां खः। निसभ व अनोम वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः। वरूण धयाम्ह उपस्थापक खः। सुन्दरी व सुमना निम्ह अग्रश्राविकापिं खः। अर्जुनवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः। वसपोलया म्ह धिकः न्येच्याकू हाकः दु, छगू लाख वर्ष वसपोलया आयु दुगु खः।

"भगवान् सोभितं लिपा नरश्रेष्ठ भगवान् अनोमदर्शी उत्पन्न जुया बिज्यात, गुम्ह अपार यश सम्पन्न तेजस्वी व अदुर्जयम्ह खः" ॥२२९॥

८. पद्म भगवान् बुद्ध

६२. वसपोल *(अनोमदर्शी भगवान्)* यां लिपा पद्म धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात। वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु खः। न्हापांगु सम्मेलनय् झिगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः। निगूगुली स्वंगू लाख भिक्षुपिं व स्वंगूगुली, गुगु गामं तापाक्क जंगलय् जूगु खः, उकी महावनखण्डवासी भिक्षुपिं मध्ये निगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः। तथागत उगु इलय् वन्धखण्डय् बिज्याना च्वंबलय् बोधिसत्त्व सिंह जुया शास्तायात निरोधसमापन्न जुया बिज्यागु खंका प्रसन्न चित्त तया वसपोलयात वन्दना व

प्रदक्षिणा यानां प्रीति व सौमनस्य प्राप्त याना काल । हानं स्वको तक सिंहनाद याना छगू सप्ताह तक बुद्धारमणय् ध्यान च्वं च्वं *(उपलब्ध)* प्रीतियात मतोतूसे उगु प्रीति दुगु आनन्दय् निमग्न जुया जीवनया मोह त्याग याना शिकारया निर्तिं मवंसे ध्यानय् तुं च्वना च्वन ।

छगू सप्ताह वनेवं समापत्ति ध्यानं दना बिज्याम्ह शास्तां सिंहयात खंका चिन्तना याना बिज्यात – थुम्ह सिंहं भिक्षुसंघ खना श्रद्धा सम्पन्नम्ह जुया भिक्षुसंघयात वन्दना याइ, *(उकिं)* भिक्षुसंघ *(थन)* वयेमा । भिक्षुपिं तत्क्षणय् हे अन थ्यंकः वल । सिंहयाके संघ प्रति श्रद्धा उत्पन्न जुल । वयागु मनयागु खँ सिइका शास्तां 'छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् पद्मया चम्पक धयागु नगर खः । असम धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः, असमा धयाम्ह मां खः । साल व उपसाल धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । वरूण धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । रामा व सुरामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सोणवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । न्ययच्याकु हाकःगु म्हधिकः वसपोलया शरीर खः । छगू लाख दँ वसपोलया आयु खः ।

"भगवान् अनोमदर्शीयां लिपा नरश्रेष्ठ पद्म धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपम व अद्वितीय खः" ॥२३०॥

९. नारद भगवान् बुद्ध

६३. वसपोल *(भगवान् पद्म)* यां लिपा नारद धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल ।

न्हापांगु सम्मेलनय् झिगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् गुंगू अरव, स्वंगूगुली च्यागू खरव भिक्षुपिं मूंगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व ऋषि परम्परा कथं प्रव्रजित जुया न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ती पूर्ण अधिकार प्राप्त याना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात भोजन याका ह्याउँगु श्रीखण्डं वसपोलयात पूजा यात । वसपोलं नं 'छपिं भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरय। नां धान्यवती ख: । सुदेव धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ व अनोमा धयाम्ह वसपोलया मां ख: । भद्रशाल व जितमित्र निम्ह अग्रश्रावकपिं ख: । वशिष्ठ वसपोलया उपस्थापक ख: । उत्तरा व फाल्गुणी निम्ह अग्रश्राविकापिं ख: । महासोणवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख: । च्यय्च्याकु हाक: वसपोलया शरीर दु, गुइद्वो दँ वसपोलया आयु ख: ।

"भगवान् पद्मयां लिपा नर श्रेष्ठ नारद धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह व अद्वितीय पुरुष ख:" ॥२३१॥

१०. पद्मोत्तर भगवान् बुद्ध

६४. भगवान् नारदयां लिपा छगू लाख कल्प बिते जुइ धुंका छगू कल्पय् छम्ह जक पद्मोत्तर धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य संम्मेलन जुल । न्हापांगु संम्मेलनय् झिगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । वैभार पर्वतय् जूगु निगूगु सम्मेलनय् गुगूं खरव व स्वंगूगुली च्यागू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं जटिल धयाम्ह महाराष्ट्रिय *(सम्मानीत नागरिक)* जुया बुद्ध प्रमुख भिक्षुपिंत स्वंगू चीवर *(अन्तरवासक, उत्तरासंग, संघाटी)* दान बिल । वसपोलं नं – 'छपिं भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् पद्मोत्तरया बुद्ध इलय् अन्य तीर्थिकपिं सुं मदुगु जुया च्वन । सकल देवतापिं व मनुष्यपिं बुद्धयागु शरणय् प्रतिस्थित जूपिं खः । वसपोलयागु नगरयागु नां हंसवती खः । आनन्द धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ, सुजाता धयाम्ह वसपोलया मां खः । देवल व सुजात धयापिं वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । सुमन धयाम्ह उपस्थापक खः । अमिता व असमा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सालवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर चय्च्याकु हाकः दु । *(वसपोलया)* शरीरयागु प्रकाश छचाःखेरं भिंनिगू योजन तक फैलेजुया च्वंगु खः । छगू लाख वर्ष तक वसपोलया आयु दुगु खः ।

"भगवान् नारदयां लिपा पुरुष श्रेष्ठ पद्मोत्तर धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह सागर समान चांचल्य रहितम्ह खः" ॥२३२॥

११. सुमेध भगवान् बुद्ध

६५. वसपोल पद्मोत्तर भगवानयां लिपा ३० हजार कल्प बिते जुइ धुंका छगू हे कल्पय् सुमेध व सुजात धयापिं निम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् सुमेधया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलन सुदर्शन नगरय् जुल । अन छगू अरव क्षीणास्रव अर्हत्‌पिं सम्मिलित जूगु जुल । निगूगुली गुइगू करोड व स्वंगूगुली चय्गू करोड दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व उत्तर धयाम्ह माणवक जुया बँय् म्हुया स्वथना तगु चय्गू करोड धन लिकया ईना बिया बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात् भोजन याका धर्मोपदेश न्यना *(त्रिरत्नयागु शरणय् प्रतिष्ठित जुया)* छेंनं पिहाँ वया प्रव्रजित जुल। वसपोल शास्तां नं 'छपिं भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात।

भगवान् सुमेधया नगरया नां सुदर्शन ख:। सुदत्त धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व सुदर्शना धयाम्ह वसपोलया मां ख:। शरण व सर्वकाम धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं ख:। सागर वसपोलया उपस्थापक ख:। रामा व सुरामा धयापिं वसपोलया अग्रश्राविकापिं ख:। महाकदम्बवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख:। वसपोलया शरीर चय्च्याकु हाक: दु, ग्वीद्वो दँ तक वसपोलया आयु दु।

"भगवान् पद्मोत्तरयां लिपा सुमेध धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह दुराक्रमणीय उग्रतेज व समस्त लोकय् उत्तमम्ह मुनि ख:" ॥२३३॥

१२. सुजात भगवान् बुद्ध

६६. वसपोल *(भगवान् सुमेध)* यां लिपा सुजात धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात। वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल। न्हापांगु सम्मेलनय् न्हेद्व भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु ख:। निगूगुली न्ययद्वो व स्वंगूगुली प्यीद्व भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु ख:।

उगु इलय् बोधिसत्त्व चक्रवर्ती जुजु जुया च्वंवले बुद्ध उत्पन्न जुल धयागु खँ न्यना वसपोलयाथाय् थ्यंक: वना धर्मोपदेश न्यना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात सप्तरत्न सहित प्यंगू महाद्वीपयागु राज्य दान बिया शास्तायाथाय् वना प्रव्रजित जुल। सकल

देशवासीपिं देशय् उत्पन्न जूगु पदार्थ ज्वना भिक्षुसंघया नितिं आरामिक कृत्य यायां बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात न्हि न्हिं भोजन दान बिइगु जुया च्वन । वसपोलं नं 'छ:पिं भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां सुमंगल ख: । उग्रत धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व प्रभावती धयाम्ह वसपोलया मां ख: । सुदर्शन व देव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । नारद वसपोलया उपस्थापक ख: । नागा व नागसमाला धयापिं अग्रश्राविकापिं ख: । महावेणु *(पंमा)* वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख: । धया त:गु दु, उगु पंया ह्व: मदुगु ख्वातुसे च्वंगु त:त्यागु सिमाथें जागु वृक्षय् त:तकागु कचा फैले जूगु च्वका म्हेखाया पापौथें च्वाउंसे च्वंगु बांलागु जुया च्वन । वसपोल भगवान्या शरीर न्ययक्‌ू हाक: व वसपोलया आयु गुइद्व वर्ष दु ।

"मेगु हे मण्ड कल्पय् सुजात धयाम्ह लोकनायक जुया बिज्यात, गुम्ह सिंहयाथें वाकुधी दुम्ह वृषभस्कन्ध दुम्ह अप्रमेय दुराक्रणीयम्ह ख:" ॥२३४॥

१३. प्रियदर्शी भगवान् बुद्ध

६७. वसपोल *(भगवान् सुजात)* यां लिपा भिंच्यास: कल्प बिते जुइ धुंका छगू कल्पय् प्रियदर्शी, अर्थदर्शी, धर्मदर्शी धयापिं स्वम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् प्रियदर्शीया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिंगू खरब भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् ग्वीगू करोड व स्वंगूगुली चय्‌गु करोड भिक्षुपिं दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह काश्यप धयाम्ह माणवक जुया शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना भिगू खरव धन खर्च याना संघाराम *(विहार)* दयेका *(त्रिरत्नयागु)* शरण व पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित जुल ।

उब्ले शास्तां भिंच्यास: कल्प विते जुइवं 'छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां अनोम ख: । सुदिन्न धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ ख:, चन्द्रा धयाम्ह वसपोलया मां ख: । पालित व सर्वदर्शी धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । सोभित वसपोलया उपस्थापक ख: । सुजाता व धर्मदिन्ना धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं ख: । प्रियंगुवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख: । वसपोलया शरीर चय्कु हाक: व वसपोलया आयु गुइद्व वर्ष दु ।

"भगवान् सुजातयां लिपा लोकनायक प्रियदर्शी बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह स्वयम्भु, दुराक्रमणीय, अनुपम व महायशस्वीम्ह ख: ।"

१४. अर्थदर्शी भगवान् बुद्ध

६८. वसपोल *(भगवान् प्रियदर्शी)* यां लिपा अर्थदर्शी धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् गुइच्यागू (९८) लाख भिक्षुपिं दुगु ख: । निगूगु व स्वंगूगु सम्मेलनय् चय्च्यागु लाख भिक्षुपिं दुगु ख: ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व सुसीम धयाम्ह ऋद्धिं सम्पन्नम्ह तपस्वी जुया देवलोकं मन्दार पुष्प स्वाँया कुसा: हया शास्तायात पूजा यात । वसपोलं नं 'छपिं बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शोभित खः । सागर धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सुदर्शन धयाम्ह वसपोलया मां खः । शान्त व उपशान्त धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । अभय धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । धर्मा व सुधर्मा धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । चम्पक वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । चय्कु हाकःगु वसंपोलया शरीर खः । शरीरप्रभा न्ह्याबलें छचाखेरं छगू योजन तक ब्याप्त जुया च्वना च्वनी । छगू लाख वर्ष वसपोलया आयु खः ।

"उगु मण्ड कल्पय् नरश्रेष्ठ अर्थदर्शी भगवानं घोर अन्धकारयात विनष्ट याना उत्तम पद सम्बोधि प्राप्त याना बिज्यात" ॥२३६॥

१५. धर्मदर्शी भगवान् बुद्ध

६९. वसपोल *(अर्थदर्शी भगवान्)* यां लिपा धर्मदर्शी धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् छगू अरव भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् न्ह्य्गु (७०) करोड व स्वंगूगुली चय्गु करोड भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व देवतापिनि जुजु शक्र जुया दिव्य गन्ध व पुष्प व दिब्य बाजं थाना पूजा यात । वसपोलं नं 'छपिं भविष्यय् बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शरण खः । शरण धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सुनन्दा धयाम्ह वसपोलया मां खः । पद्म व स्पर्शदेव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । सुनेत्र धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । क्षेमा व सर्वनामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । ह्याउंगु कुरवकवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः,

उकियात विम्बिजाल धाइगु नं जुया च्वन । वसपोलया शरीर चय्कु हाक: दु व छगू लाख कल्प तक वसपोलया आयु दु ।

"वहे मण्ड कल्पय् महायशस्वी धर्मदर्शी बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह उगु अन्धकारयात विनष्ट याना देव सहित थुगु लोकय् प्रकाशित जुया विज्यात" ॥२३७॥

१६. सिद्धार्थ भगवान् बुद्ध

७०. वसपोल *(भगवान् अर्थदर्शी)* यां लिपा थुगु कल्पं गुइप्यंगू कल्पय् *(न्हापां)* सिद्धार्थ धयाम्ह छम्ह हे जक बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू अरब भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् गुंगू खरब व स्वंगूगुली च्यागू खरब भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व उग्रतेज अभिज्ञा बल सम्पन्न जुया मंगल धयाम्ह तपस्वी जुया महाजम्बुफल हया तथागतयात चढे यात । तथागतं उगु फल भपा बिज्याना 'ग्वीप्यंगू कल्प बिते जुइ धुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइम्ह बोधिसत्त्व ख:' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां वैभार ख: । जयसेन धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ ख: । सुस्पर्शा धयाम्ह वसपोलया मां ख: । सम्बहुल व सुमित्र धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । रेवत धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक ख: । सीवली व सुरामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं ख: । कर्णिकारवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख: । स्वीकु हाक:गु वसपोलया शरीर ख: । छगू लाख वर्ष तक वसपोलया आयु ख: ।

"धर्मदर्शीयां लिपा सिद्धार्थ धयाम्ह बुद्धं सर्व अन्धकारयात नष्ट याना सूर्यथें उदय जुया बिज्यात" ॥२३८॥

१७. तिष्य भगवान् बुद्ध

७१. वसपोल *(भगवान् सिद्धार्थ)* यां लिपा थुगु कल्पं ग्वीनिगू कल्प न्हापा तिष्य व पुष्य धयापिं निम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जुया बिज्यात। भगवान् तिष्यया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल। न्हापांगु सम्मेलनय् छगू अरव भिक्षुपिं दुगु जुल। निगूगु सम्मेलनय् गुइगु करोड व स्वंगूगुली चय्‌गु करोड भिक्षुपिं दुगु जुल।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं महाऐश्वर्य व यशं सम्पन्नम्ह सुजात धयाम्ह क्षत्रिय जुया ऋषि परम्परा कथं प्रव्रजित जुया महान् ऋद्धिबल प्राप्त याना बिज्याना च्वंबले बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु दु धका न्यना दिव्य मन्दार स्वाँ, पलेस्वाँ व पारिजात स्वाँ हया प्यंगू प्रकारया परिषदया बिचय् वना तथागतयात पूजा यात। आकाशय् स्वाँ ह्वला पूजा यात। वसपोल शास्तां नं वसपोलयात नं 'थुगु कल्पं ग्वीनिगू कल्प बिते जुइ धुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात।

वसपोल भगवान्‌या नगरया नां क्षेम खः। वसपोलया बौ जनसन्ध धयाम्ह क्षत्रिय खः, मांया नां पद्मा खः। ब्रह्मदेव व उदय धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः। संभव धयाम्ह उपस्थापक खः। फुस्सा व सुदत्ता धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः। असनवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः। वसपोलया म्ह धिकः ख्वीकु हाकः दु, छगू लाख वर्ष तक वसपोलया आयु दु।

"भगवान् सिद्धार्थयां लिपा अनन्त शील सम्पन्नम्ह,

अमितयश दुम्ह, अनुपमम्ह, अद्वितीय पुरुष तिष्य धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात" ॥२३९॥

१८. पुष्य भगवान् बुद्ध

७२. वसपोल *(भगवान् तिष्य)* यां लिपा पुष्य धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् ख्वीगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगुली न्येगू लाख व स्वंगूगुली स्वीनिगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व विजितावी धयाम्ह जुजु जुया *(थ:गु)* विशाल राज्य परित्याग याना शास्तायाथाय् वना भिक्षु जुया त्रिपिटक ब्वना जनसमुदाययात धर्मकथा कनिम्ह जुया च्वन । *(वसपोलं)* शील पारमितायागु नं पुरे याना बिज्यात । वसपोल बुद्धं नं वसपोलयात कया अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगर काशी ख: । जयसेन धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ ख: । सिरिमा धयाम्ह वसपोलया मां ख: । सुरक्षित व धर्मसेन धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । सभिय धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक ख: । चाला व उपचाला धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं ख: । आमलक वृक्ष बोधिवृक्ष ख: । वसपोलया शरीर न्येच्याकु हाक: दु । ग्वीइद्व वर्ष वसपोलया आयु दु ।

"उगु मण्ड कल्पय् अलौकिक शास्ता पुष्य धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह, अद्वितीयम्ह लोकनायक ख:" ॥२४०॥

१९. विपश्यी भगवान् बुद्ध

७३. वसपोल *(भगवान् पुष्य)* यां लिपा थुगु कल्पं ग्वीछगू कल्प न्हापा भगवान् विपश्यी उत्पन्न जुया बिज्यात। वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल। न्हापांगु खुइच्यागू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल। निगूगु सम्मेलनय् छगू लाख व स्वंगूगुली चयद्व भिक्षुपिं दुगु जुल। उगु इलय् बोधिसत्त्वं महर्दिक महानुभाव सम्पन्नम्ह अतुल धयाम्ह नागराजा जुया सप्तरत्न जडे याना त:गु छगू लुँया सिंहासन भगवान्यात चढे यात। वसपोलं नं 'थुगु कल्पं ग्वीछगू कल्प बिते जुइ धुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात।

वसपोल भगवान्या नगरया नां वन्धुमती ख:। वन्धुमान् धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ ख:। बन्धुवती धयाम्ह वसपोलया मां ख:। खण्ड व तिष्य वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं ख:। अशोक वसपोलया उपस्थापक ख:। चन्दा व चन्द्रमित्रा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं ख:। पाटलिवृक्ष बोधिवृक्ष ख:। चयकु हाक:गु वसपोलया शरीर ख:। शरीरप्रभा न्ह्याबलें न्हेगू योजन तक व्याप्त जुया च्वनिगु ख:। वसपोलया आयु चयद्व वर्ष ख:।

"भगवान् पुष्यया लिपा नर श्रेष्ठ, चक्षुमान विपश्वी धयाम्ह बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात" ॥२४१॥

२०. शिखी भगवान् बुद्ध

७४. वसपोल *(भगवान् विपश्वी)* यां लिपा थुगु कल्प सिबे स्वीछगू कल्प न्हापा शिखी व विश्वभू धयापिं निम्ह बुद्धपिं उत्पन्न

जुया बिज्यात । भगवान् शिखीया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् छगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् चयद्वल व स्वंगूगुली न्हेयद्व (७० हजार) भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं अरिन्दम धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात चीवर सहित भोजन प्रदान याना सप्तरत्नं सुसज्जित हस्तिरत्न दान बिया हानं किसि बराबर विहित वस्तुत चरे यात । वसपोलं नं 'थुगु कल्पं स्वीछगू कल्प बिते जुइ धुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या अरुणवती धयागु नगर खः । अरुण धयाम्ह क्षत्रिय जुजु वसपोलया बौ खः, प्रभावती वसपोलया मां खः । अभिभू व संभव निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । क्षेमंकर धयाम्ह उपस्थापक खः । मखिला व पद्मा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । पुण्डरीक वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । स्वीन्हेय्कु हाकः वसपोलया शरीर खः । वसपोलया शरीरप्रभा स्वंगू योजन तक व्याप्त जुया च्वन । स्वीन्हेयद्व वर्ष दँ वसपोलया आयु खः ।

"भगवान् विपश्वीयां लिपा नरश्रेष्ठ शिखी धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह व अद्वितीय पुरुष खः" ॥२४२॥

२१. विश्वभू भगवान् बुद्ध

७५. वसपोल *(भगवान् शिखी)* यां लिपा वेस्सभू *(विश्वभू)* धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोंलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् चयगू लाख भिक्षुपिं दुगु खः । निगूगुली न्हेद्वल भिक्षुपिं व स्वंगूगुली खुीद्वल दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व सुदर्शन धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले बुद्ध

प्रमुख भिक्षुसंघयात चीवर सहित भोजन दान बिया वसपोलयाथाय् वना प्रव्रजित जुया आचारगुणं सम्पन्न जुया बुद्धरत्न प्रति अपार श्रद्धा व प्रीति उत्पन्न याना काल । वसपोलं नं 'थनिं स्वीछगू कल्प विते जुइ धुंका छलपोल बुद्ध जुइ' धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां अनोम खः । जुजु सुप्रतीत वसपोलया बौ खः, यशवती वसपोलया मां खः । सोण व उत्तर वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । उपसान्त वसपोलया उपस्थापक खः । समा व समाला वसपोलया निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । शालवृक्ष बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर स्वीइकु हाकः दु, स्वीद्व वर्ष वसपोलया आयु खः ।

"व हे मण्ड कल्पय् अतुलनीय व अद्वितीय वेस्सभू धयाम्ह बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात" ॥२४३॥

२२. ककुसन्ध भगवान् बुद्ध

७६. वसपोल *(भगवान् विश्वभू)* यां लिपा थुगु कल्पय् ककुसन्ध, कोणागमन, काश्यप व भीम्ह बुद्ध *(गौतम बुद्ध)* धयाम्ह यानां जम्मा प्यम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जुया बिज्यात । ककुसन्ध भगवान्या छगू जक शिष्य सम्मेलन जुल । उकी पीद्वल भिक्षुपिं दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व क्षेम धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात पात्र चीवर सहित महादान बिया अञ्जन भैषज्यादि बिया शास्तायाके धर्मोपदेश न्यना प्रव्रजित जू वन । वसपोल शास्तां नं वसपोलया बारे अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् ककुसन्धया नगरया नां क्षेमवती खः । अग्निदत्त धयाम्ह ब्राह्मण वसपोलया बौ खः, विशाखा धयाम्ह ब्राह्मणी वसपोलया मां खः । विधुर व संजीव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । बुद्धिज धयाम्ह उपस्थापक खः । श्यामा व चम्पा धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । महाशिरीष वृक्ष बोधिवृक्ष खः । प्यीकु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । प्यीद्व वर्ष वसपोलया आयु खः ।

"भगवान् वेस्सभूयां लिपा पुरुष श्रेष्ठ, अप्रमेय, दुराक्रमणीय ककुसन्ध धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात" ॥२४४॥

२३. कोणागमन भगवान् बुद्ध

७७. वसपोल *(भगवान् ककुसन्ध)* यां लिपा कोणागमण धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं छगू जक शिष्य सम्मेलन जुल । उकी स्वीद्व भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं पर्वत धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले मन्त्रीगणपिंसं चाहुइका शास्तायाथाय् वना धर्मोपदेश न्यना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपिंत निमन्त्रणा याना भोजन याका प्रतूर्ण चीनवस्त्र, रेशमी कम्बल, दुकूल, लुँया तास चढे याना वंसपोलयाके प्रव्रज्या ग्रहण यात । वसपोलं नं वसपोलया बारे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शोभवती खः । यज्ञदत्त ब्राह्मण वसपोलया बौ खः, उत्तरा धयाम्ह ब्राह्मणी वसपोलया मां खः । भीय्योस व उत्तर धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । स्वस्तिज धयाम्ह उपस्थापक खः । सुभद्रा व उत्तरा निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । उदुम्बर वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । स्वीकु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । स्वीद्वल वर्ष वसपोलया आयु खः ।

"भगवान् ककुसन्धयां लिपा नरश्रेष्ठ कोणागमन धयाम्ह बुद्ध जुया विज्यात, गुम्ह लोक ज्येष्ठ नरपुंगव ख:" ॥२४५॥

२४. काश्यप भगवान् बुद्ध

७८. वसपोल *(भगवान् कोणागमन)* यां लिपा काश्यप धयाम्ह बुद्ध जुया विज्यात । वसपोलया छगू जक शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । गुकी नीद्वल भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु ख: ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह पृथ्वी व आकाश सकभनं प्रसिद्धम्ह ज्योतिपाल धयाम्ह ब्राह्मण जुया बिज्याना च्वंबले वसपोल घटीकार धयाम्ह कुम्हा:या पासा जुया च्वन । वं थ: मित्र ब्वना शास्तायाथाय् वना धर्मकथा न्यना प्रव्रजित जुया कोशिस याना त्रिपिटक ब्वना संघप्रति यायेमा:गु व्रत *(कर्तव्य)* यायां बुद्धशासनयागु शोभा बढे यात । वसपोलं नं वसपोलया बारे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवानया जन्मभूमि वाराणसी नगर ख: । ब्रह्मदत्त ब्राह्मण वसपोलया बौ ख:, धनवती वसपोलया मां ख: । तिष्य व भारद्वाज निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं ख: । सर्वमित्र वसपोलया उपस्थापक ख: । अनुला व उरुवेला निम्ह अग्रश्राविकापिं ख: । न्यग्रोध वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष ख: । नीकु हाक:गु वसपोलया शरीर ख: । नीद्वल वर्ष वसपोलया आयु ख: ।

"भगवान् कोणागमनयां लिपा नरश्रेष्ठ, धर्मराज, प्रवंकर काश्यप धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात" ॥२४६॥

सकल बुद्धपिं

७९. गुगु कल्पय् दशबल दीपङ्कर उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । उगु कल्पय् *(वसपोल स्वया न्ह्यब)* मेपिं स्वम्ह बुद्धपिं नं उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । वसपोलपिनि पाखें बोधिसत्त्वयात बुद्ध जुइगु भविष्यवाणी याना बिमज्यागुलिं वसपोलपिंत थन क्यना मतगु खः । अट्ठकथालय् उगु कल्पंनिसें प्रारम्भ याना सकल बुद्धपिंत क्यना तःगु जुया सकल बुद्धपिंत क्यनेया नितिं थथे धया तःगु दु –

"तण्हंकर, मेघंकर, शरणंकर, दीपङ्कर नरश्रेष्ठ कौण्डिन्य धयापिं सम्बुद्ध जुया बिज्यात" ॥२४७॥

(हानं) मंगल, सुमन, रेवत, शोभित, अनोमदर्शी, पद्म, पद्मोत्तर बुद्ध जुया बिज्यात ॥२४८॥

(हानं) सुमेध, सुजात, महायशस्वी, प्रियदर्शी, अर्थदर्शी, धर्मदर्शी व सिद्धार्थ लोकनायक जुया बिज्यात ॥२४९॥

(हानं) तिष्य, पुष्य, विपश्वी, शिखी, वेस्सभू, ककुसन्ध, कोणागमन, काश्यप बुद्ध जुया बिज्यात ॥२५०॥

वसपोलपिं सकलें वीतराग, एकाग्रचित्त बुद्ध महाअन्धकारयात सूर्ययागु किरणं विध्वंस याःथें याना उत्पन्न जुया बिज्यापिं खः । अग्निपुञ्जथें प्रज्वलित जुया शिष्यपिं सहित निर्वाण जुया बिज्यात ॥२५१॥

धर्माचरणया आनिशंस

८०. थुकथं भीम्ह बोधिसत्त्व दीपङ्कर आदि नीप्यम्ह बुद्धपिंथाय् सेवा व्रतया सम्पादन यायां प्यंगू असंख्य छगू लाख कल्प

बिते याना *(थन)* थ्यंक: बिज्यात । भगवान् काश्यपयां लिपा थुम्ह सम्यक्सम्बुद्ध बाहेक भंपिं सुं बुद्ध जुया बिमज्यानि । थुकथं दीपङ्कर बुद्ध आदि नीप्यम्हसिनं नं थुम्ह बोधिसत्त्वयात बुद्ध जुया बिज्याइगु भविष्यवाणी याना बिज्यागु ख: ।

वसपोलयापाखें – मनुष्ययोनि, लिङ्गसम्पत्ति *(=पुरुष)*, हेतु, शास्ताया दर्शन, प्रव्रज्या, गुण सम्पत्ति, अधिकार *(योग्यता)* तथा छन्दता *(इच्छा)* – थुपिं च्याता धर्म दयेवं जक बुद्धत्व प्राप्तिया इच्छा *(अभिनीहार)* पूर्ण जुइ *(थथे धया त:गु ख:)*।

थुपिं च्यागू धर्म संग्रह याना भगवान् दीपङ्करयागु चरणय् गुम्हसिनं थुजागु मुक्तिया कामना यात हानं 'आ: जिं न्ह्याथासंनं बुद्धकारक धर्मयागु खोज याये' धका विचा: याना उत्साह तया खोज यायां 'उबले जिं दकले न्हापां दानपारमितायात खंका' थुगु क्रमं दानपारमिता आदि बुद्धकारक धर्म गुम्हसिके खने दत । उम्हसित *(=बुद्धकारक धर्मयात)* पूरा यायां वसपोल वेसन्तरयागु जन्म तक थ्यंक बिज्यात । थुकथं बिज्यापिं बोधिसत्त्वपिंके अभिनीहारयागु गुणयागु बारे थुकथं धया त:गु दु –

"थुगु कथं गुम्ह सर्वाङ्ग सम्पन्न पुरुष ख:, गुम्हसिया बुद्ध जुइगु निश्चित ख: उम्ह छगू अरव कल्प तक ता:हाकगु अवधितक *(छगू भवं मेगु भव)* संसरण या:सां नं अवीचि धयागु नरकय् उत्पन्न जुइ मखु, उम्ह लोकान्तर *(स्वंगू चक्रवालया बिचय् च्वंगु शीत प्रधान नरक)*स नं उत्पन्न जुइ मखु, उम्ह निज्झामतृष्णा क्षुधापिपासां व्याकुलगु प्रेतयोनी अथवा कालकञ्जक धयागु अशुरयोनी उत्पन्न जुइ मखु न अति क्षुद्र जन्तुया रूपय् उत्पन्न जुइ न त दुर्गती हे वनी" ॥२५२-२५३॥

मनुष्ययोनी उत्पन्न जूसां उम्ह जन्मान्ध जुइ मखु । न उम्ह न्हायपं ख्वाँय् जुइ न पाक: जुइ ॥२५४॥

मिसाया रूपय् नं उत्पन्न जुइ मखु, निगू लिङ्ग दुम्ह नपुंसक नं जुइ मखु। गुम्ह मनू बुद्ध जुइगु निश्चितम्ह खः व लौकिय *(लोक प्रपञ्चं युक्त)* जुइ मखु ॥२५५॥

उम्ह आनन्तरिय कर्म *(मातृघात, पितृघात, अर्हत्‌या हत्या, बुद्धयागु शरीरं ही पिकयेकीगु, सङ्घभेद)* पाखें मुक्त जुइ। उम्ह मिथ्यादृष्टिक जुइ मखु, कर्म व कर्मफलयागु सिद्धान्तय् विश्वास याइ ॥२५६॥

स्वर्गय् उत्पन्न जूसां नं उम्ह असंज्ञीसत्त्वया रूपय् उत्पन्न जुइ मखु। शुद्धावास धयापिं देवपिंथाय् उत्पन्न जुइ माःगुया नं छुं कारण दइ मखु ॥२५७॥

उम्ह सत्पुरुष भवाभवं विसंयुक्त जुया नैष्कृम्य जुया भुके जुया च्वनी। उम्ह सकतां पारमिता पूरा याना लोकया कल्याणया नितिं विचरण याइ ॥२५८॥

जातकय् कनातःगु पारमिता पूरा जूगु खँ

(१) दानपारमिता

८१. बोधिसत्त्व थुपिं धर्माचरणयागु फल प्राप्त यायां *(थन तक)* बिज्यात। पारमिता पूरा याना बिज्यासे वसपोलं अकीर्ति ब्राह्मण, शंख ब्राह्मण, धनञ्जय राजा, महासुदर्शन, महागोविन्द, निमि महाराज, चन्द्र कुमार, विसय्ह श्रेष्ठी, शिविराजा व

वेस्सन्तरयागु इलय् दानपारमिता पूरा याना बिज्यागुली छुं सीमा मदु । छगू शश पण्डित जातकय् निश्चय रूपं थथे धया तल –

"भिक्षाया नितिं वोपिं याचकपिंत खंका थ:गु म्ह तकं दान बिया । दान बिइगुली जिथें जोम्ह मेपिं सुं मदु । थुजागु जिगु दानपारमिता ख:" ॥२५९॥

थुगु कथं थ:गु शरीरया परित्याग याना या:गु वसपोलया दानपारमिता परमार्थ पारमिता जुल ।

(२) शीलपारमिता

८२. अथे हे शीलव नागराज, चम्पेय्य नागराज, भूरिदत्त नागराज, छद्दन्त नागराज, जयद्दिस राजाया काय् अलीन शत्रुकुमारयागु जन्मय् शीलपारमिता पूरा यागुली छुं सीमा मदु । संखपालक जातकय् निश्चय रूपं –

"शूलं सूसां नं हानं भालां प्रहार या:सा नं जिके भोजया काय्पिं खना तं पिहाँ मव । थ्व जिगु शीलपारमिता ख:" ॥२६०॥

थुगु कथं आत्मउत्सर्ग याना या:गु थुगु शीलपारमिता परमार्थ पारमिता धका धाइ ।

(३) नैष्क्रम्यपारमिता

८३. अथे हे सौमनस्य कुमार, हस्तिपाल कुमार, अयोधर पण्डितया इलय् महान राज्य परित्याग याना नैष्क्रम्यपारमिताया पूर्ति या:गुया सीमा मदु । चूत सुतसोम जातकय् निश्चय रूपं –

"जिं थःगु ल्हातय् दुगु तःधंगु राज्ययात ई फायेथें याना त्याग याना । थुगु परित्याग यानाबलय् भ्याः भतिचा नं आशक्ति मजू। थुजागु जिगु नैष्क्रम्यपारमिता खः" ॥२६१॥

थुगु कथं निरलिप्त जुया राज्यया परित्याग याःगु थुगु नैष्क्रम्यपारमिता परमार्थ पारमिता धका धाइ।

(४) प्रज्ञापारमिता

८४. अथे हे विधुर पण्डित, महागोविन्द पण्डित, कुद्दाल पण्डित, अरक पण्डित, बोधि परिव्राजक, महोसध पण्डितयागु जन्मय् प्रज्ञा- पारमितायागु पूर्ति जूगुया सीमा मदु। सत्तुभत्त जातकय् सेनक पण्डितया इलय् निश्चय रूपं –

"प्रज्ञायागु खोज यायां जिं ब्राह्मणयात दुःखं मुक्त याना बिया। प्रज्ञा पूर्तिइ जिथें जोम्ह मेपिं सुं मदु। थ्व जिगु प्रज्ञापारमिता खः" ॥२६२॥

(थुगु कथं) म्हिचाय् दुने च्वंम्ह सर्पयात क्यनेगुली वसपोलयागु प्रज्ञा पारमिता परमार्थ पारमिता धका धाइ।

(५) वीर्यपारमिता

८५. अथे हे वीर्यपारमिता आदि पारमितायागु पूर्तीया नं सीमा मदु। महाजनक जातकय् निश्चय रूपं –

"समुद्रया किनारा खंके मफुपिं लखय् दथुइ सकलें मनूत सिइपिंथें जुल। परन्तु जिगु चित्तय् भ्याः भतिचा नं विकार उत्पन्न

सिइपिंथें जुल । परन्तु जिगु चित्तय् भ्याः भतिचा नं विकार उत्पन्न मजू । थ्व जिगु वीर्यपारमिता खः" ॥२६३॥

(६) क्षान्तिपारमिता

८६. क्षान्तिवाद जातकय् –

अचेतन *(जड)* वस्तुयात पां पालेथें जित नःगु पां पाला बिल नं काशिराजाया प्रति जिके तं पिहाँ मवः । थुजागु जिगु क्षान्ति-पारमिता खः ॥२६४॥

थुगु कथं जड वस्तुथें महादुःख *(असह्य वेदना)* सह यायां याःगु क्षान्तिपारमिता परमार्थ पारमिता धका धाइ ।

(७) सत्यपारमिता

८७. महासुतसोम जातकय् –

"सत्यवचन रक्षा यायां थःगु जीवन परित्याग याना जिं सच्छिम्ह क्षत्रियपिंत मुक्त याना बिया । थुजागु जिगु परमार्थ सत्यपारमिता खः" ॥२६५॥

थुगु कथं जीवन परित्याग याना सत्ययागु रक्षा याःगु सत्यपारमितायात परमार्थ पारमिता धका धाइ ।

(८) अधिष्ठानपारमिता

८८. मूगपक्ष जातकय् –

"न जित म। बौपिं लिसे छुं द्वेष दु न महायश हे दु। जित सर्वज्ञता यो। उकिं जिं थुगु व्रतया अधिष्ठान यानागु ख:" ॥२६६॥

थुगु कथं जीवनया परित्याग याना या:गु अधिष्ठानपारमिता परमार्थ पारमिता धका धाइ।

(९) मैत्रीपारमिता

८९. एकराज जातकय् –

"न जित छुं डर दु, न जि सुं खना ग्याये मा:गु दु। जिं मैत्री बलय् आश्रित जुया न्ह्याबलें वनय् विचरण याना च्वना" ॥२६७॥

थुगु कथ जीवन तकया नं चिन्ता मकासे मैत्रीयागु अभ्यास या:गु मैत्रीपारमिता यान परमार्थ पारमिता धका धाइ।

(१०) उपेक्षापारमिता

९०. लोमहंस जातकय् –

"जिं मसानय् सिम्ह लाश व क्वँय्यात फुंगा तया देनागु ख:। सा: जवा मस्तय्सं जित हाय्क वइगु व प्रशंसा या: वइगु ख:, थुपिं प्रति जि उपेक्षित जुया च्वं च्वना" ॥१६७॥

थुगु कथं गामय् च्वंपिं मस्तय्सं ई फाइगु आदि पीडा ब्यूसां नं अथवा माला गन्धया उपहार आदि बिया सुख ब्यूसां नं समभावया उलंघना मयाना । थुगु कथं उपेक्षापारमिता जुल । थुलि थन संक्षिप्तं जक खः । विस्तारं थुकिया अर्थ चरियापिटक[२०] अनुसारं सिइका कायेमाः । थुगु प्रकारं पारमिता पूरा यायां वसपोल *(बोधिसत्त्व)* वेस्सन्तरयागु जन्म तक थ्यंकः बिज्यात ।

"थुगु पृथ्वी अचेतन खः, सुख दुःखयागु अनुभव याइ मखु । *(अथेसा नं)* व नं जिगु दानयागु बलं न्हेकः तक कम्प जुल" ॥२६९॥

थुगु प्रकारं महापृथ्वीयात कम्पित याना बिइगु महापुण्य याना आयु फुइ धुंका तुषित देवलोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् दीपङ्करयागु चरणंनिसें आरम्भ याना तुषित धयागु देवलोकय् उत्पन्न जूगु तकया खँ *(जीवन कथा)* यात दूरे-निदान धका सिइकेमाः ।

अविदूरे-निदान

९१. बोधिसत्त्व तुषितपुर देवलोकय् बिज्याना च्वंबले बुद्धकोलाहल उत्पन्न जुल । लोकय् स्वता प्रकारयागु कोलाहल उत्पन्न जुइगु जुया च्वन – कल्पकोलाहल, बुद्धकोलाहल व चक्रवर्तीकोलाहल ।

---

२० खुद्दकनिकायया छगू गन्थ ।

९२. छगू लाख वर्ष बिते जुइ धुंका कल्प उत्थान जुइ धका विचाः याना लोकव्यूह धयापिं कामावचर देवतापिं छ्यं उला, सँ भ्यालां तया, ख्वयेमास्तेवगु ख्वाः तया ल्हातं ख्ववी हुहुं ह्याउँगु वस्तं पुना अत्यन्त कुरूप भेषधारण याना मनुष्यलोकय् चाःह्युह्यूं थथे हाला जुइगु जुया च्वन – "मारिस ! थनिं छगू लाख वर्ष बिते जुइ बले कल्प उत्थान *(प्रलय)* जुइ । थुगु लोक नष्ट जुया वनी । महासमुद्र गना वनी । थुगु महापृथ्वी व पर्वतराज छोया नष्ट जुया वनी । ब्रह्मलोक तक सकतां लोक विनास जुया वनी । मारिस ! मैत्री भावना या । मारिस ! करुणा, मुदिता, उपेक्षा भावना या । मांया सेवा या, बौया सेवा या, कुलय् थकालिपिंत सेवा या" । थ्वयात कल्पकोलाहल धाइ ।

९३. द्वच्छि दँ बिते जुइवं सर्वज्ञ बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्याइ धका विचाः याना लोकपाल देवतां थथे उद्घोषण यायां विचरण याइगु जुया च्वन – "मारिस ! थनिं द्वच्छि दँ बिते जुइबले लोकय् बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्याइ" । थ्वयात बुद्धकोलाहल धाइ ।

९४. सच्छि दँ बिते जुइ धुंका चक्रवर्ती जुजु उत्पन्न जुइ धका विचाः याना देवगणपिं लोकय् उद्घोषण यायां याइगु जुया च्वन – "मारिस ! सच्छि दँ बिते जुइबले चक्रवर्ती जुजु जुइ" । थ्वयात चक्रवर्तीकोलाहल धाइ ।

देवतापिनिगु याचना

९५. थुपिं स्वंगुलिं महान कोलाहल जुया च्वन । उकी मध्ये बुद्धकोलाहल शब्द न्यनां सकल झिद्वल चक्रवालय् च्वंपिं देवतापिं छथासं मुनां 'फलानाम्ह सत्त्व बुद्ध जुया बिज्याइ' धका सिइका वसपोलयाथाय् वना प्रार्थना याःवनिगु जुया च्वन । थुजागु याचना

इमिसं पूर्वनिमित्त उत्पन्न जुइवं जक याइगु जुया च्वन । उबले सकल देवतापिंसं चातुर्महाराजिकपिं, शक्र, सुयाम, सन्तुषित, निर्माणरति, परनिर्मित वसवर्ती, महाब्रह्मापिं नाप छगू चक्रवालय् मुना तुषित भवनय् च्वना बिज्याम्ह बोधिसत्त्वयाथाय् वना थथे प्रार्थना यात – 'मारिस ! छपिंसं दस पारमिता पूरा याना बिज्यागु न इन्द्र सम्पत्ति, न मार, न ब्रह्मा, न चक्रवर्ती पद प्राप्त यायेया नितिं ख: । लोकया उदार यायेया नितिं सर्वज्ञताया कामना यायां छलपोलं पूरा याना बिज्यात । मारिस ! आ: बुद्ध जुइगु ई *(काल)* जुल । मारिस ! थ्व बुद्ध जुइगु समय ख:' ।

पञ्च महाअवलोकन

९६. अनंलि बोधिसत्त्वं देवतापिंत *(थ:गु जन्मया बारे)* छुं वचन मब्यूसे काल, द्वीप, देश, कुल व मांया आयु *(मातृआयु परिच्छेद)* – थुपिं न्याता खँय् विचार याना स्वया बिज्यात ।

समय

९७. उकी न्ह्ये दकले न्हापां थ्व *(जन्म जुइत)* उचित समय ख: लाकि मखु धका वसपोलं समयया बारे विचा: याना स्वया बिज्यात – 'छगू लाख वर्ष स्वया अप्व: आयु-प्रमाण *(आयु अवधि)* उचित मजू । व छु कारणं ? उगु इलय् प्राणीपिंत जन्म, जरा, मरणयागु ज्ञान दइ मखु । बुद्धपिनिगु धर्मदेशनाय् गुबलें नं स्वंगू लक्षणं रहित जुइ मखु । अनित्य, दु:ख, अनात्माया बारे खँ कनेवं मनूतय्सं – 'थ्वं छु धया च्वंगु, थ्वयागु खँ न्यने मज्यू, थ्वयात श्रद्धा तये मज्यू' धका मती तयेफु । उकिं इमित धर्मया ज्ञान प्राप्त जुइ

फइ मखु । धर्मया ज्ञान मदुगु कारणं बुद्धशासन *(संसार सन्तरणय् इमि निर्तिं)* सहायक जुइ मखु । उकिं अजागु समय अनुकूल मजूगु खः ।

सच्छि दँ स्वया कम आयु प्रमाण नं पाय्छिगु समय मखु । व छु कारणं ? उगु समयय् सत्त्वप्राणीपिं चित्त मलय् दुबिना च्वनी । चित्त मलय् दुबिना च्वंपिं मनूतय्‌त बिइगु उपदेश, उपदेशया रूपय् सुग्रहीत जुइ मखु, लखय् कथिं ध्वः कीगु समान याकनं हे मदया वनिगु जुया च्वन । उकिं अजागु नं असमय खः । छगू लाख वर्षं क्वय् व सच्छिदँ स्वया च्वय्‌या आयु काल ठीकगु समय खः । हानं ठीक उगु ई नं सच्छिदँया समय जुया च्वन । उकिं महासत्त्व उत्पन्न जुइगु उचित समय थ्यंकः वल धका वसपोलं खंका कया बिज्यात ।

द्वीप

९८. अनंलि द्वीपया बारे अवलोकन याना बिज्यात । उपद्वीप सहित प्यंगू द्वीप खंका स्वंगू द्वीपय् बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्याइ मखु, जम्बुद्वीपय् हे जक उत्पन्न जुया बिज्याइ धका वसपोलं द्वीपयात खंका बिज्यात ।

देश

९९. अनंलि, जम्बुद्वीप धाःसा भिद्व योजना तःधं जू । 'गुगु प्रदेशय् बुद्ध जन्म जुइमाः धका *(जन्म)* स्थानया अवलोकन यायां मध्य देश स्वया खंका बिज्यात – 'मध्य देशया पूर्व दिशाय् कजंगल धयागु निगम दु । अनं उखे महासाल व अनं नं उखे सीमान्त जनपद दु थनं मध्यय् *(उगु मध्य देश खः)* । पूर्व दक्षिण दिशाय् सललवती

नदी दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ *(मध्य देश ख:)*। दक्षिण दिशाय् स्वेतकर्णिक धयागु निगम दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ *(मध्य देश)* दु । पश्चिम दिशाय् थूण धयागु ब्राह्मण गां दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ *(मध्य देश दु)* । उत्तर दिशाय् उशीरध्वज धयागु पर्वत दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ *(उगु देश)* दु । थुगु प्रकारं विनयपिटकय् थुगु प्रदेशया वर्णन दु । थुगु स्वसः *(३००)* योजन ताःहाकगु, निसःत्या *(२५०)* योजन ब्याः दुगु व गुसः *(९००)* योजन चाकः दुगु खः । थ्व हे प्रदेशय् बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, अग्रश्रावक, अस्सीमहाश्रावकपिं, चक्रवर्ती जुजु व मेपिं महाप्रतापी, ऐश्वर्य सम्पन्नपिं क्षत्रिय ब्राह्मण व गृहपतिपिं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । *(थौं म्हिग)* थ्व व हे कपिलवस्तु धयागु नगर खः । अन जिं जन्म कायमाः' धका निश्चय याना बिज्यात ।

कुल

१००. अनंलि कुलयागु बारे अवलोकन यायां 'बुद्ध धयाम्ह वैश्य कुल अथवा शुद्र कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याइ मखु, लोकं ह्वाःगु सम्मानित क्षत्रियकुल अथवा ब्राह्मणकुल – थुपिं निगू कुलय् जक जन्म काइगु जुगः च्वन । थौंम्हिग क्षत्रिय कुल लोकमान्य जुया च्वन । उकिं अन हे जन्म काये । शुद्धोदन धयाम्ह जुजु जिमि बौ जुइ' धका कुलयात खंका बिज्यात ।

मां व आयु

१०१. अनंलि मांयागु बारे अवलोकन यायां – 'बुद्धया मां चंचल व मद्यपान याइम्ह जुइ मखु । छगू लाख कल्पं निसें पारमिता

पूरा याये धुंकूम्ह व जन्मंनिसें पञ्चशील अखण्ड रूपं पालन याना च्वंम्ह जुइमा: । थुम्ह मायादेवी धयाम्ह देवी थुजाम्ह हे ख: । थुम्ह जिमि मां जुइ । *(हानं)* वयागु *(मां जुइम्हसियागु)* आयु गुलि दु ? भिला व न्हेनु' धका खंका बिज्यात ।

प्रतिसन्धि ग्रहण

१०२. थुगु कथं थुपिं पञ्चमहाअभिलोकन यात, अभिलोकन याना – 'हे देवतापिं ! जिगु बुद्ध जुइगु थ्व हे समय ख:' थुजागु वचनं देवतापिंत आश्वस्त याना वचन बिया – 'छलपोलपिं बिज्याहुँ' धका उपिं देवतापिंत छ्वया तुषित देवलोकया देवतापिंसं चा:हुइका तुषित देवलोकया नन्दन वनय् दुहाँ बिज्यात । फुक्क देवलोकय् नन्दन वन दइगु जुया च्वन । अन देवगणपिंसं "थनं च्युत जुया सुगति प्राप्त याना बिज्याहुँ, थनं च्युत जुया सुगति प्राप्त याना बिज्याहुँ" धका विचरण याना च्वंवले न्हापा याना त:गु भिंगु ज्या लुमंका बिइगु जुया च्वन । थुगु कथं देवतापिनिपाखें पुण्य लुमंके ब्युब्युं इमिसं चा:हूइका अन विचरण यायां अनं च्युत जुया महामायादेवीया प्वाथय् प्रतिसन्धि *(=जन्म)* ग्रहण याना कया बिज्यात । थुकियात बांलाक स्पष्ट यायेया नितिं क्वय् कना तया:गु कथं विवरण खने दु –

महामायादेवीया स्वप्न

१०३. उगु इलय् थथे धया त:गु दु, कपिलवस्तु नगरय् आसादी नक्षत्र *(आसाद उत्सव)* घोषणा यागु जुया च्वन । जनसमूहं त:धंक नख: हना च्वन । महामायादेवी पुन्ही न्हय्नु न्ह्यो निसें विना मद्यपानं मालागन्ध सुशोभित जुया उत्सव नख: हना आनन्द काकां

न्हेनु दुखुनु सुथ न्हापनं दना सुगन्धित लखं म्वोल्हुया, प्यंगू लाख *(दां)* परित्याग पूर्वक महादान बिया फुक्क सिसां सुसज्जित जुया शुद्धगु भोजन ग्रहण याना, उपोषथ अंग अधिष्ठान याना अलंकृत शयनागारय् प्रवेश याना श्रीशय्याय् गोतुला द्योन, न्ह्योव:बले थुजागु म्हगस: खन –

१०४. प्यम्ह दिकपालपिं *(महाराजापिं)* वयात खाता नापं ल्ह्वनां यंका हिमवन्त प्रदेशय् यंका ख्वीगू योजन दुगु 'मनोशिला' धयागु लोंतय् द्यंने न्हेगू योजन दुगु त:मागु शालवृक्ष क्वय् दिका छ्खेलिक्क दना च्वन । अनं लिपा देवीपिंसं वया मायादेवीयात अनोतत्तदहलय् यंका मनुष्यमल मदय्केत म्वोल्हुय्का दिव्यवस्त्र पुंका सुगन्धयागु लेपं इला दिव्य स्वाँ नं छाय्पिइका बिल । अनंलि लिक्कसं च्वंगु रजत पर्वतय् दुनें च्वंगु कनकविमान धयाथाय् पूर्व दिशाय् छ्यंलाका: दिव्यशय्याय् *(खाताय्)* वयात गोतुइका थ्यन ।

१०५. अनं लिपा, बोधिसत्त्व तुयूम्ह किसि जुया अनं लिक्क च्वंगु सुवर्ण पर्वतय् विचरण यायां हानं अनं च्वय् रजत पर्वतय् गया उत्तर दिशां वया रजत दामवर्ण स्वँय् तुयूगु पलेस्वाँ ज्वना कौञ्चनाद याना कनक विमानय् दुहाँवया मांयागु खाताय् स्वक: तक चा:हुला जव:गु याक्व फाया प्वाथय् दुहाँ वंथें जुल । थुगु कथं उत्तराषाद नक्षत्रय् वसपोलं गर्भय् प्रवेश याना बिज्यात ।

स्वप्न विचार

१०६. कन्हय् खुनु न्ह्यलं चायेवं मायादेवीं जुजुयात म्हगसया खँ बिन्ति यात । जुजुं ख्वीप्यम्ह प्रमुख ब्राह्मणपिंत सतका, बँछिका वा: ताय् ह्वला बँय् मूल्यवान् आसन लाया उकी फयतूपिं

ब्राह्मणपिंत लुँ वहय: देमाय् घ्यो, करि:, साख: तया दयेका त:गु खीर तया उकियात लुँ, वहया देमां तोपुया दान यात । मेगु न्हुगु वस्त्र व कपिलासा दान आदि इमित बिया संतृप्त यात । थुगु प्रकारं इमिगु फुक्क इच्छा पूरा याये धुनेवं स्वप्नयागु खँ न्यंका 'थुकिया छु फल जुइ' धका न्यन ।

१०७. ब्राह्मणपिंसं धा:ल – महाराज ! छलपोल ग्याना बिज्याये मा:गु छुं मदु, छलपोलया देवीया प्वाथय् गर्भ प्रतिस्थापित जुल । उगु पुरुष-गर्भ ख:, स्त्री-गर्भ मखु । छलपोलयात काय् दइ । व यदि छेंय् च्वन धा:सा चक्रवर्ती जुजु जुइ । यदि छेंय्नं पिहाँ वया प्रव्रजित जुल धा:सा लोकयागु आवरण हते याइम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ ।

स्वीनिता पूर्वनिमित्त

१०८. बोधिसत्त्व मांयागु गर्भय् प्रवेश जूगु इलय् सकल झिद्वल लोकधातु कम्प जुया छगुलिं मेगुलि ल्वात । स्वीनिता पूर्वनिमित्त *(लक्षण)* प्रकट जुल । झिद्वल चक्रवालय् अनन्त प्रकाशं खल, मानौं उगु प्रकाश खंकेया निर्तिं कांतय्के मिखा दुगु जुल । ख्वाँय्तय्सं स: ताल । पाक:तय्सं खँ ल्हायेफत । धुसिलूपिं त:प्यन । खुत्यांपिं न्यासिं वने फत । भ्यालखानाय् कुनांत:पिं सकलें मुक्त जुल । फुक्क नरकय् मि सीत । प्रेतपिंत भूख प्यास पित्या:गु मंत । पशुपंछीपिंत भय मंत । सकल प्राणीपिंत लोय् *(रोग)* धयागु मदया वन । सकल प्राणीपिं मधुरभाषी जुल । यइपूगु सलं सल हाला हल । किसि नं यइपूगु सलं हाला हल । सकतां बाजं थ:थगु सलं आकाझाकां थाना हल । मनूतय्गु ल्हाती च्वंगु तिसा थवं थवय् मल्वा:सां आकाझाकां स: पिहाँ वल । फुक्क दिशाय् शान्त जुल । प्राणीपिंत सुख दइगु मधुरगु व शीतलगु फय् वल । आकाशय् नं

न्याना वा: वल । पृथ्वीलं ल: पिहाँ वया खुसी बा: न्ह्याात । झङ्गपन्छीत आकाशय् ब्वयेगु मयात । खुसी धा: मन्ह्यात । महासमुद्रय् ल: मधुर जुल । न्ह्याथाय्सनं न्याता रंगया पलेस्वाँ ह्वल । सकतां स्वाँ जलस्थलय् ह्वल । वृक्षस्कन्धय् स्कन्ध कमल, शाखाय् शाखा कमल व लताय् लता कमल स्वाँ ह्वल । बँय् ल्वहँ त:ज्याना च्वय् च्वय् न्हय्फो न्हय्फो दण्डपद्म पिहाँ वल । आकाशय् लचके जुइगु कमल स्वाँ ह्वल । सकभनं स्वाँ वा: गात । आकाशय् दिव्य तूर्य बाजं थानाहल । सकल झिद्वल लोकधातु दक्षम्ह मालीं हना त:गु स्वाँमा:थें जुल, बांलाक बुट्टा भरे याना त:गु स्वाँमा:या आसनथें जुल, स्वाँमा:या भ्वथें अथवा स्वाँ, धूप, सुगन्ध दुगु च्वामोथें त:सकं बांलासे खने दया च्वन ।

१०९. थुगु कथं प्रतिसन्धि ग्रहण या:गु इलं निसें हे मांयागु गर्भय् प्रवेश जूम्ह बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयात उपद्रव मदय्केत सुरक्षाया निर्ति ल्हातय् तलवार ज्वना प्यम्ह देवपुत्रपिं पा:च्वंवल । बोधिसत्त्वया मांयात पुरुष प्रति आसक्ति उत्पन्न मजुल । वसपोल आपालं लाभ व यश प्राप्त याना सुखी व अक्लान्त जुल । वसपोलं थ:गु प्वाथय् च्वना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात शुभ्र मणिरत्नया ह्व प्वालय् तया त:गु म्हासूगु सुकायात स्पष्टं खंथें खंका बिज्यात । लुमंकेबह: जू, बोधिसत्त्वं बास याना बिज्याये धुंकूगु चैत्यगर्भ समानगु प्वाथय् अन्य प्राणीपिं च्वंवयेगु अथवा परिभोग या:वयेगु आसक्य ख: । उकिं बोधिसत्त्वया मां बोधिसत्त्व जन्म जुइ धुंका छगू सप्ताह लिपा हे सीना तुषित देवलोकय् जन्म ग्रहण याइगु जुया च्वन । गथे मेपिं गुला अथवा झिला अथवा थुलिं नं मयाक कोखय् मचा तया फय्तुना वा देना नं प्रसव याइगु ख:, अथे बोधिसत्त्वया मामं याना बिज्याइ मखु । बोधिसत्त्वया मामं बोधिसत्त्वयात पूरा झिला तक प्वाथय् तया दना दना हे प्रसव याना बिज्याइ । थ्व हे बोधिसत्त्वया मांयागु धर्मता *(लक्षण)* ख: ।

बोधिसत्त्वया जन्म

११०. महामायादेवीं नं पात्रय् चिकं तयेथें भिला तक थ:गु प्वाथय् बोधिसत्त्वयात धारण याना गर्भ परिपूर्ण जुइवं थ:छें वनेगु इच्छा शुद्धोदन महाराजयात थथे बिन्ति या:वन – "देव ! जि थ:छें देवदह नगर वने मास्ते वल"। "ज्यू हुँ" धका जुजुं वचन बिइवं कपिलवस्तुं देवनगर तक लँ माथं वंके बिया मर्मत सम्भार याना थाय् थासय् केरामां थना जा:गु घ: भ्व भ्व तया ध्वजापताका आदिं सजे यात। द्वछिम्ह अमात्यपिं व छगू त:धंगु सेवक दलं सेवा याका देवीयात लुँयागु पालकी फय्तुका छ्वल।

१११. निगू नगरया बिचय् निगू नगरयापिनि लुम्बिनी वन धयागु छगू मंगल शालवन दुगु जुया च्वन। उगु इलय् स्वाँ सिमा दँ नं निसें कया दकले चीधंगु कचाय् तकनं बांलाक स्वाँ ह्वया च्वंगु व फल सया च्वंगु जुया च्वन। कचा व स्वाँया बिचय् न्याता रंगया भम:त व थीथी प्रकारयापिं भंगपन्छित बथां यइपूगु सुमधुर सलं हाला च्वना च्वन। सम्पूर्ण लुम्बिनी वन चित्रलता वनथें अथवा सुं महाप्रतापी जुजुया सुसज्जित पस: भ्वथें न्ह्याइपूसे च्वं च्वन। थुजागु न्ह्याइपुगु वातावरण खना देवीया मनय् शालवनय् छक क्रिडा यायेगु इच्छा जुल। अमात्यपिं देवी ब्वना शालवनय् दुहाँ वन। वसपोलं मंगल शालया क्वय् वना शाल सिमाया कचा ज्वनेगु इच्छा यात। सिमा कचा बांलाक दय्का त:गु तुतांया च्वकाथें भुके जुया देवीया न्ह्योने क्वछुना न्ह्यावल। वसपोलं ल्हा: ल्ह्वना कचा ज्वना बिज्यात। उगु हे इलय् वसपोलयात प्रसव वेदना जुल। उकिं अन पर्दा चा:हुइकल, मनूत अनं चिला वन। शालसिमा कचा ज्वना दना दना हे वसपोलया गर्भ उत्थान जुल। ठीक उगु हे इलय् शुद्ध चित्तपिं प्यम्ह महाब्रह्मा लुँया जाल ज्वना थ्यंक: वल। उगु लुँया जालय् बोधिसत्त्वयात फया कया मांया न्ह्योने तया बिन्ति यात –

'देवी ! प्रसन्न जुया बिज्याहुँ, छलपोलयात त:धंगु भाग्य दुम्ह पुत्र छम्ह उत्पन्न जुल ।'

११२. गथे मांया कोखं पिहाँ वइबले मेपिं प्राणीपिं अपवित्र मलं लिप्त जुया वइगु ख: अथे बोधिसत्त्वपिं पिहाँ वइ मखु । बोधिसत्त्व धयापिं मांया प्वाथं पिहाँ वइबले धर्मासनं क्वहाँ वम्ह धर्मकथिकथें अथवा स्वहानं क्वहाँ वया च्वंम्ह मनूथें अथवा निपां ल्हा: तुति चकंका दना च्वंम्हथें अथवा शुद्ध विशुद्ध काशीयागु वस्त्रय् प्वचीना त:गु मणिरत्नथें मांया प्वाथं छुं गुगुं प्रकारयागु मलं अलिप्त, प्रकाशमान जुया मांया प्वाथं पिहाँ वइगु जुया च्वन । थथे जुइवं बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयागु सत्कार यायेया नितिं आकाशं निधा: ल:धा: हाया बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयागु शरीरयात शीतल याना बिल ।

११३. अनं लिपा, वसपोलयात लुँयागु जालय् फया दना च्वंपिं ब्रह्मापिनिगु ल्हातं प्यम्ह महाराजपिंसं मंगलमय जुइगु सुख स्पर्श युक्तगु मृगचर्मय् बोधिसत्त्वयात ग्रहण याना काल । इमिगु ल्हातं मनुष्यपिंसं दुकूल चुम्बटय् तया ग्रहण यात । मनुष्यपिनिगु ल्हातं क्वहाँ बिज्याना पृथ्वीलय् दना पूर्व दिशा पाखे स्वया बिज्यात । अनेक सहस्र लोक वसपोलया नितिं छगू चुकथें छस्वा जूगु खने दत । देव व मनुष्यपिंसं सुगन्ध, माला आदिं पूजा यायां थथे बिन्ति यात – "महापुरुष ! थन छपिं समानम्ह सुं मदु धा:सा गनं मेम्ह त:धंम्ह दये फइ" । थुकथं प्यंगू दिशा, प्यंगू अनुदिशा च्वय् व क्वय् – थुपिं झिगू दिशाय् अवलोकन यायां थ: समानम्ह सुयातं मखंका, थुगु उत्तर दिशा ख: *(धका विचार याना)* वसपोलं न्हय्पला: छिना बिज्यात । महाब्रह्मां स्वेतछत्रं कुइका, सुयाम देवतां च्वांमोलं गायेका बिल, मेपिं देवतापिंसं अवदोस राजकीय ककुध सामाग्री *(खड्ग, छत्र,*

पगडी, पादुका, पंखा) ल्हातं ज्वना ल्यू ल्यू वंबले न्हेपला: छि धुंका दना लोकय् 'जि हे सर्व श्रेष्ठ ख:' आदि[२१] आर्ष वचन आज्ञा जूसे सिंहनाद याना बिज्यात ।

११४. बोधिसत्त्वं महोसध जन्म, वेस्सन्तर जन्म व थुगु जन्म समेत स्वंगू जन्मय् मांया गर्भं पिहाँ वये साथं थुजागु आर्ष वचन न्वंवाना बिज्यागु ख: । महोसध जन्मय् बोधिसत्त्व मांया प्वाथं पिहाँवये साथं देवराज शक्र अन वया वसपोलया ल्हातय् भिंगु श्रीखण्ड छत्वा: तया वंगु ख: । वसपोलं व ज्वना ल्हा: म्हूछिना हे पिहाँ बिज्यागु ख: । अनंलि, वसपोलया मामं न्यन – 'बाबु ! छं छु ज्वना वया ?' 'वास: ख:, मां ! ' *(धका वसपोलं लिस: ब्यूगु ख:)* । औषध ज्वना व:म्ह जूगु कारणं याना वसपोलया नां औषदारक त:गु ख: । उगु वास: हया चाघ:लय् क्वफाना बिल । व:पिं कांपिं, ख्वांय्पिं रोगीपिंत रोग शान्ति यायेया नितिं व हे वास:लं लाल । थ्व महान औषध ख: धाधां वसपोलया नां महौषध *(महोसध)* जूगु ख: । वेस्सन्तर जन्मय् मांया प्वाथं पिहाँ वये साथं जवगु ल्हा: चकंका – 'मां ! छेंय् छुं दुला, जिं दान बिइ माल' धका न्वंवा:गु ख: । अले मामं – 'बाबु ! छ धनी कुलय् जन्म जूम्ह ख:' धका धाधां वसपोलयागु ल्हातय् थ:गु ल्हातं द्वछिसाहि दां दुगु म्हिचा तया बिल । थुगु जन्मय् नं वसपोलं थुगु प्रकारं सिंहनाद याना बिज्यात । थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं स्वंगू जन्मय् मांया प्वाथं पिहाँ वये साथं न्वंवाना बिज्यागु दुगु जुया च्वन ।

---

२१ "थ्व लोकय् जि हे अग्र ख: । थ्व लोकय् जि हे जेष्ठ ख: । थ्व लोकय् जि हे श्रेष्ठ ख: । थ्व जिगु अन्तिम जन्म ख: । आ: हानं *(जि)* जन्म जड म्वाल ।" – दी.नि.पृ. १६३ ।

११५. प्रतिसन्धि जूगु इलय्थें हे जन्म जूगु समय नं स्वीनिता पूर्वनिमित्त लूगु जुल । भीम्ह बोधिसत्त्वं लुम्बिनी वनय् जन्म जुया बिज्याबले हे राहुल माता देवी *(यशोधरा)*, छन्न अमात्य, कालुदायी अमात्य, आनन्द राजकुमार, हस्तिराज आजानीय, अश्वराज कन्थक, महाबोधि वृक्ष व प्यंगः निधिकुम्भ *(धन जाःगु घः)* उत्पन्न जूगु खः । उकी मध्ये छगः घः छब्यूति *(=निगू माइल)* प्रमाण दुगु मेगु छगः घः बच्छि योजन प्रमाण दुगु हानं मेगु छगः घः स्वंगू गब्यूति प्रमाण दुगु व मेगु छगः घः छगू योजन प्रमाण दुगु जुया च्वन । थुपिं न्हेतां छकलं उत्पन्न *(सहजात)* जूगु खः । निगूलिं नगरय् च्वंपिं वासिन्दापिंसं बोधिसत्त्व ब्वना कपिलवस्तु नगरय् थ्यंकः वल ।

तपस्वी कालदेवल

११६. ठीक उखुनुया दिनय् हे कपिलवस्तु नगरय् शुद्धोदन महाराजया काय् बुल, थुम्ह कुमार बोधिवृक्ष क्वय् च्वना बुद्ध जुया बिज्याइ, धका धाधां तावतिंस देवलोकयापिं देवगणपिं सन्तुष्ट जुजुं आकासय् वस्त्र वांछ्वछ्वं लय्ताता म्हिता च्वंगु जुया च्वन । उगु इलय् महाराज शुद्धोदनया कुलमान्य कालदेवल धयाम्ह अष्टसमापत्ति लाभी तपस्वी भोजन याना दिवा विहारया निर्तिं तावतिंस भवन वना अन दिवा विहारया निर्तिं फय्तुना च्वंबले वं उपिं देवतापिं खना इमिके न्यन – 'छु कारण खः छलपोलपिं थपाय्सकं सन्तुष्ट जुया क्रीडा याना च्वना बिज्याना च्वनागु ? जित नं थुकिया कारण कना बिज्याहुँ ।'

देवतापिंसं लिसः बिल – 'मारिस ! जुजु शुद्धोदनया काय् बुल । वसपोलं बोधिवृक्षया क्वय् फय्तुना बुद्ध जुया बिज्याना धर्मचक्र प्रवर्तित याना बिज्याइ । जिमिसं वसपोलयागु अनन्त बुद्धलीला स्वये खनिगु जुल, धर्मोपदेश न्यने खनिगु जुल धका हे

जिपिं थन तःसकं लय्ताताँ च्वनागु खः ।'

११७. इमिगु खँ न्यना काचा काचां तपस्वी कालदेवल देवलोकं क्वहाँ वया राजभवनय् दुहाँ वना लायातःगु आसनय् फय्तुना – 'महाराज ! छलपोलया काय् बुल धका धाःल वसपोलयात दर्शन याये माल' धका धाल । जुजुं बांलाक समाये याना तःम्ह कुमारयात हया तपस्वीयात वन्दना याकेत न्ह्योने यंकल । बोधिसत्त्वया तुति पालि थहाँ वया तपस्वीयागु जताय् लाःवन । बोधिसत्त्व जुइबले वसपोलया नितिं वन्दना याये बहःपिं सुं दइमखु । यदि मसिइकं बोधिसत्त्वया छ्यं वयागु तुतिइ लाःगु जूसा तपस्वीयागु छ्यं न्हेकु *(टुक्रा)* दइगु जुइ । तपस्वीं जिं थःत थःम्हं स्यंकेगु फुकेगु उचित मजू धका विचाः याना आसनं दना बोधिसत्त्वयात ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति यात । थुगु आश्चर्य खना जुजुं नं थः काय्यात वन्दना यात ।

११८. तपस्वीयाके अतीतयागु पीगू कल्प व भविष्ययागु पीगू कल्प–जम्मां ८० गू कल्पयागु खँ लुमंके फुगु शक्ति दुगु जुया च्वन । वं बोधिसत्त्वयागु म्हय् लक्षण स्वया – 'थुम्ह बुद्ध जुइलाकि जुइमखु धका आवर्जन याना स्वबले निश्चय नं थुम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ' धका सिइका थुम्ह अद्भुत पुरुष खः धका मुसुक्क न्हिल । हानं थुम्ह बुद्ध जुइबले जिं वसपोलयात खनी लाकि खनी मखु, खंके फइलाकि फइमखु धका स्वःगु बखतय् थः बिचय् हे सीना अरूप लोकय् उत्पन्न जुइ, ःान सच्छिम्ह वा द्वच्छिम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जूसां ज्ञान प्राप्त यायेगु छुं सम्भव मदुगु खः, जिं थुजाम्ह अद्भुत पुरुष बुद्ध जुइगु स्वये खनी मखुत, थुकिं जित आपालं तःधंगु हानि जुइगु जुल धका विचाः याना मिखां ख्वबि तिकि तिकि नंका ख्वल । 'भीम्ह आर्य छकः न्हिल, हानं छकः ख्वल' धका खंका मनूतय्सं वसपोलयाके न्यन – 'भन्ते ! छु जिमिम्ह आर्यपुत्रयात छुं संकट *(पका:)* दुला ?'

'वसपोलयात छुं संकट मदु, वसपोल निश्चय नं बुद्ध जुया बिज्याइ ।'

'अथेसा छपिं छाय् ख्वया बिज्याना ?'

'थपायधंम्ह अद्भुत पुरुष बुद्ध जुया बिज्याइगु जिं खनी मखुत, थ्व जिगु निर्ति तःसकं तःधंगु हानि जुल धका थःगु बारे विचाः यायां जि ख्वयागु खः ।'

अनंलि, 'हानं जिमि थः थिति मध्ये सुनानं वसपोलयात बुद्ध जुया बिज्याइगु खनी लाकि खनी मखु' धका विचाः याना स्वबले वं थः भिन्चा नालक धयाम्ह मचायात खंकल । वं थः क्येंहेंयाथाय् वना न्यन – छिमि काय् नालक गन दु ?

'आर्य ! व छेंय् हे दु ।'

'वयात सति ।'

थःथाय् वयेवं वयात धाल – "बाबु ! महाराज शुद्धोदनया कुलय् काय् मचा छम्ह बुल । वसपोल बुद्धअंकुर *(बुद्ध जुइगु चुलि त्वःम्ह)* प्राप्तम्ह खः, स्वीन्यादँ लिपा बुद्ध जुया बिज्याइ । छं वयागु दर्शन याये खनी । उकिं थौं हे छ प्रव्रजित जुया हुँ ।"

जि स्वीन्हेगू करौड धन सम्पत्ति दुगु कुलय् जन्म जूम्ह काय्मचा खः,जिमि पाजुं जित स्यंकेत अवश्य स्वगु खइ मखु धका उगु हे इलय् बजारय् काषायवस्त्र व चाया पात्र काय्के छ्वया सँ दान्हि ग्वाय् खाना काषायवस्त्रं पुना – 'लोकय् गुम्ह उत्तम पुरुष खः वयागु हे लक्षय् जिगु प्रव्रज्या खः' धका धया बोधिसत्त्व दुगु पाखे ल्हाः ज्वजलपा न्यागू अंगं वन्दना याना भिक्षापात्र म्हिचाय् तया ब्वहलय् पाःछाया हिमालयय् दुहाँ वना श्रमण-धर्म पालन याःवन ।

(लिपा) परमपद बुद्धत्व प्राप्त जूम्ह तथागतयाथाय् वना नालकपटिपदा आज्ञा जुया बिज्यायेवं *(उपदेश न्यना)* हानं हिमालयय् दुहाँ वना अर्हत्व प्राप्त याना उत्कृष्ट मार्गय् प्रतिपन्न जुया न्हेला तक म्वाना छगू सुवर्ण पर्वत लिक्क वना दना दनां हे वसपोल अनुपादिशेष निर्वाणधातुं निर्वाण जुया बिज्यात ।

लक्षण-कथन

११९. न्यान्हु दुखुन्हु बोधिसत्त्वयात म्वोह्युइका नामसंस्कार यायेत राजभवन प्यंगू प्रकारया सुगन्धं बँथीला लावा: सहित न्याता प्रकारया स्वाँ ह्वला: ल: छप्ते मदुगु *(शुद्ध दुरुयागु)* खीर थुया स्वंगू वेदं पारंगतपिं सच्छि व च्याम्ह ब्राह्मणपिंत निमन्त्रणा याना राजभवनय् फय्तुइका सुभोजन याका परम सत्कार याना लक्षणयागु बारे न्यन – *'(कुमार)* छु जुइ ?'

उपिं मध्ये राम, ध्वज, लक्ष्मण, मन्त्री, कौडिण्य, भोज, सुयाम व सुदत्त धयापिं थुपिं च्याम्ह ब्राह्मण उगु इलय् खुगू अंग *(शिक्षा, कल्प, निरुक्ति, ज्योतिष, व्याकरण व छन्द)* स्यूपिं जुया च्वन, थुमिसं व्याकरण *(भविष्यवाणी)* यात ॥२७०॥

१२०. थुपिं हे च्याम्ह लक्षण स्यूपिं *(देवज्ञ)* ब्राह्मणपिं ख: । प्रतिसन्धि ग्रहण याना बिज्यागु दिनय् जूगु स्वप्नयागुबारे नं इमिसं हे विचा: या:गुं ख: । इपिं च्याम्ह ब्राह्मणपिं मध्ये न्हेम्हसिनं निपतिं धस्वाका भविष्यवाणी या:गु ख: । थुजागु लक्षण दुम्ह पुरुष छेंय् च्वन धा:सा चक्रवर्ती जुजु जुइ अथवा गृहत्याग याना प्रव्रजित जुल धा:सा बुद्ध जुया बिज्याइ । थुगु प्रकारं चक्रवर्ती जुजुया श्रीसम्पन्न वैभवया वर्णन यात । परन्तु इपिं मध्ये दकले क्वकालिम्ह कौण्डिन्य गोत्रीय ब्राह्मण माणवकं धा:सा बोधिसत्त्वयागु श्रेष्ठ लक्षण खंका – "थुम्ह

छेंय् च्वनिगु सम्भावना द हे मदु, थुम्ह निश्चय नं बुद्ध जुया बिज्याइ" धका सिइका छपतिं जक धस्वाका छता: जक भविष्यवाणी यात । थुम्ह कृत अधिकार दुम्ह अन्तिम शरीर धारण याम्ह तथा ज्ञानय् नं मेपिं न्हेम्ह स्वया थँजिम पुरुषं वसपोलयाके छगू जक गति खंका – 'थुगु लक्षणं सम्पन्नम्ह पुरुष छेंय् च्वनिगु सम्भावना द हे मदु, थुम्ह निश्चय नं आवरणरहित बुद्ध जुया बिज्याइ' धका सिइका छपतिं जक धस्वाका क्वजिक भविष्यवाणी या:गु ख: । थुगु प्रकारं नामकरण या:गु इलय् सकसियागुं अर्थसिद्धि जूगु कारणं वसपोलयात 'सिद्धार्थ' नां छूगु जुल ।

पंचवर्गीय भिक्षु

१२१. अनंलि उपिं ब्राह्मणपिंसं थथ: छेंय् वना काय्पिंत धा:ल – "बाबु ! जिपिं बुढा जुइ धुंकल, महाराज शुद्धोदनया काय् बुद्ध जुया बिज्याइबले जिमिसं खनिला खनी मखुला थ्व खँ *(जिमिसं)* मस्यू । छिपिं उम्ह कुमार बुद्ध जुइबले वसपोलयागु धर्मय् प्रव्रजित जू हुँ ।"

इपिं न्हेम्ह मनूत आयुभर थन म्वाना धर्मानुसार लोकलीला समाप्त यात । कौण्डिन्य माणवक छम्ह जक जीवित जुया च्वन । वं महासत्त्वयागु आयु वृद्धि अनुसारं गृहत्याग याना छसिंकथं उरुवेलय् वना, 'थुगु भूमिभाग रमणीय जू, ध्यानाभ्यार्थी कुलपुत्रपिनि ध्यानाभ्यास यायेया नितिं थुगु लोगु थाय् ख:' धका विचा: याना अन हे च्व च्वं 'महापुरुष प्रव्रजित जुइ धुंकल' धका न्यनां उपिं ब्राह्मणपिनि काय्पिंथाय् वना थथे धा:वन – "सिद्धार्थ कुमार प्रव्रजित जुइ धुंकल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ, यदि छिमि बौपिं दनिगु जूसा थौं इपिं छें तोता प्रव्रजित जुल जुइ । यदि छिपिं नं न्ह्या:सा वा, जि

उम्ह पुरुषया ल्यू ल्यू प्रव्रजित जू वने त्यना । इपिं सकलें छगू मत जुइ मफुत । इपिं मध्ये स्वम्ह प्रव्रजित मजुल । कौण्डिन्य ब्राह्मणयात थःपिं मध्ये थःकालिम्ह माने याना मेपिं प्यम्ह नं प्रव्रजित जुल । इपिं न्याम्हसित हे 'पंचवर्गीय भिक्षु' धका धाइ ।"

प्यंगू पूर्वनिमित्त

१२२. छुन्हु जुजुं न्यन – "छु खना जिमि काय् प्रव्रजित जुइ ?"

"प्यंगू पूर्वनिमित्त खना ।"

"छु छु प्यंगू ?"

"वृद्ध, रोगी, सीम्ह व प्रव्रजित ।"

जुजुं धाल "थनिंनिसें थुजापिं मनूतय्त जिमि काय्याथाय् वय्के बिइ मते । जित जिमि काय् बुद्ध जुइके माःगु मदु । जिं जिमि काय्यात निद्व द्वीपं चाःहुउगु प्यंगू महाद्वीपयात आधिपत्य व ऐश्वर्य तया राज्य यायां स्वीखूगु योजन मण्डलाकार परिषद् बिचय् आकाशं क्वय् विचरण याःगु स्वये मास्तेवः" धका धया वं थुपिं प्यंगू प्रकारयापिं मनूतय्त कुमारयागु मिखां ताःपाकेया नितिं प्यंगू दिशाय् स्वक्वय् स्वक्वय् ताःपाक पाः तय्के बिल ।

उगु दिनय् उगु मंगलमय् थासय् मुना च्वंपिं चयद्व थःथितिपिंसं थथःगु परिवारं छम्ह छम्हसिनं छम्ह छम्ह काय् बिइगु प्रतिज्ञा यात । 'थुम्ह बुद्ध जुइमा अथवा जुजु, जिमिसं छम्ह छम्ह काय् बियेगु जुल । यदि थुम्ह *(कुमार)* बुद्ध जुल धाःसा क्षत्रिय श्रमणपिनि पाखें पुरस्कृत व परिवारित जुया विचरण याइ । यदि जुजु जुल

धा:सा क्षत्रिय कुमारपिनि पाखें पुरस्कृत व परिवारित जुया विचरण याइ।' जुजुं बोधिसत्त्वया नितिं उत्तम रूप सम्पन्नपिं व सकतां दोष मदुपिं धाइमांपिं तया बिल। बोधिसत्त्व अनन्त परिवार व महती श्री व शोभा तसे छसिंकथं त:धि जुल।

बुँई वा पिइगु मंगल उत्सव

१२३. छन्हु जुजुया वा पिइगु नख: वल। उखुन्हुया दिनय् *(मनूतयूसं)* सम्पूर्ण नगरयात देवविमानथें सुसज्जित याना समाये यात। सकल कर्मचारीत न्हून्हूगु वसतं पुनां सुगन्ध व माला आदिं धारण याना राजकुलय् सामेल जू वल। जुजुयागु *(कृषि)* कर्मय् द्वछिगु हल जोटे या:गु जुया च्वन। उखुनुया दिनय् द्वोंत व खिप फालि सहित छगू पा: च्यास: रजतमय हल दुगु जुल। जुजुया हल प्रभासहित लुँ *(सिंया त:गु)* यागु जुया च्वन। द्वोया न्येकू, खिप:, फालि, चाबुक, आदि लुँ भुना त:गु जुया च्वन।

विशाल परिवार सहित नगरं पिहाँ वया जुजुं थ:म्ह काय्यात नं ब्वना यंकूगु जुल। बुँई लिक्क आपालं ख्वातुक ह:हि कचामचा दया किच: दुगु जामुन सिमा छमा दुगु जुया च्वन। व सिमाया क्वय् कुमारयागु शय्या लाया उकी द्योने लुँयागु तासं भुनां अन पा: तया जुजुं थीथी प्रकारया तिसां तिया अमात्यपिंसं चा:हुइका हल जोटे यायेत बुँई वन। अन जुजुं लुँयागु हल ज्वन। अमात्यपिंसं छगू पा: च्यास: *(७९९ गू)* वहयागु हल ज्वन। कृषकपिंसं मेमेगु हल ज्वना इपिं सकसिनं नं सा: वावां उखें थुखें जोटेयात। जुजुं छगू थासं मेगु थासय् लिरु थिरु याना जोटे याना च्वना च्वन। हानं उगु थासं मेगु थासय् जोटे याना लिहाँ वया च्वन। उगु थासय् राजश्री *(राजकीय)* छाटं अपार शोभा दया च्वन। बोधिसत्त्वयाथाय् छचालिं पिया च्वंपिं

धाइमांपिं जुजुं हल जोटे या:गु स्वये धका कुमारयात तोता स्ववन । बोधिसत्त्वं उखे थुखे छचालं स्वया बिज्याबले सुनं मखना काचा काचां दना मुलपत्तिं थ्याना आनापानाया अभ्यास यायां प्रथमध्यान प्राप्त याना कया बिज्यात ।

१२४. नयेगु त्वनेगुली धाइमांपिनि लगे जुइ मा:गुलिं भचा अलमल जुल । न्हिने दक्व सिमाया किच:त चिलावन परन्तु बोधिसत्त्व च्वना बिज्यागु सिमाया किच: मण्डलाकार जुया अन हे थातं च्वना च्वन । धाइमांपिंसं – 'आर्यपुत्र याकचा जुया च्वन' धका ग्यागयां याकनं दुरुर ब्वाँये वना स्वंबले बोधिसत्त्वयात लासाय् मुलपतिं थ्याना च्वंगु चमत्कार खना जुजुयाथाय् वना बिन्ति या:वन – 'देव ! कुमार थुकथं फयेतुना बिज्याना च्वन । मेमेगु सिमाया किच:त चिला वन परन्तु जामुन वृक्षया किच: मण्डलाकार जुया अन हे थातं च्वना च्वन । जुजु काचा काचां हथायेचाचां अन वया स्व:वबले थुजागु चमत्कार खना – 'बाबु ! थ्व जिगु छंत निगूगु वार वन्दना ख:' धका पुत्रयात वन्दना यात ।

शिल्प-प्रदर्शनी

१२५. छसिंकथं बोधिसत्त्व भिंखुदँया वैंश थ्यन । जुजुं बोधिसत्त्वया नितिं स्वंगू ऋतुयात अनुकूल जुइक स्वंगू प्राशाद *(दरवार)* दय्का बिल, छगू गुत जा:गु, छगू न्हेत जा:गु, छगू न्यात जा:गु । पीद्व नर्तकी मिसात तया तल । बोधिसत्त्व अप्सरा पुचलं चा: हुइका देवतापिं च्वना च्वंथें अलंकृत नर्तकीपिंसं चाहुइका मिसापिनि पाखें तूर्य बाजं आदिं सेवित महान सम्पत्तिया उपभोग यायां ऋतु क्रम अनुसारं अन भवनय् च्वना च्वन । राहुलमाता देवी वसपोलया अग्रमहिषी ख: ।

वसपोलया थुकथं महान सम्पत्ति अनुभव याना च्वंवले छन्हु थ:थितिपिनि बिचय् थुजागु खँ पिहाँवल – 'सिद्धार्थ म्हिता जक च्वन, वं छुं शिल्प मसयकू, युद्ध जुल धा:सा थ्वं छु याइ ? जुजुं बोधिसत्त्वयात स:ता धा:ल – 'बाबु ! छिमि थ:थितिपिंसं सिद्धार्थ छुं शिल्प मसयेकुसे म्हिता जक च्वन धका धया च्वन । छं छु मति तया ?'

'देव ! जिं शिल्प सय्का च्वने मा:गु आवश्यक मदु । नगरय् जिगु शिल्प स्वयेया नितिं नाय्खिं च्वय्का बिज्याहुँ । थनिं न्हेनु त्वालं जिं थ:थितिपिंत शिल्प क्यना बिये ।' जुजुं नं अथे हे यात । बोधिसत्त्वं अक्षवेदी, बालवेदी, स्वरवेदी, शब्दवेदी, यशस्वी धनुर्धरपिंत सतका जनसमूहया बिचय् मेपिं धनुर्धरपिं स्वया विशेष रूपं असाधारण कथं झिंनिगू प्रकारयागु शिल्प प्रदर्शनी थ:थितिपिंत क्यना बिज्यात । थुपिं फुक्क सरभंग धयागु जातकय् दुगु वर्णन कथं सिइकेमा: । अनं निसें वसपोलया प्रति वसपोलया थ:थितिपिंके दया च्वंगु शंका मदुगु जुल ।

प्यंगू पूर्व-निमित्त

१२६. छन्हु बोधिसत्त्व उद्यान चाह्यु वनेगु विचा: सारथियात स:ता – 'रथ जोते या' धका आज्ञा दय्का बिज्यात । 'ज्यू, हवस्' धका सारथिं लिस: बिया त:धंगु व त:जिगु रथयात सकतां अलंकारं छायेपिया तुयुगु पलेस्वाँया ह: *(कुमुदपत्र)* थें तुइसे च्वंक प्यम्ह भिंपिं सलतयत जोते याना बोधिसत्त्वयात सूचं बिल । बोधिसत्त्व देवविमानथें जा:गु रथय् च्वना उपवन पाखे बिज्यात ।

जरा जीर्ण पुरुष

१२७. देवतापिंसं – 'कुमार सिद्धार्थया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याइगु ई न्ह्योने थ्यंकः वल, जिमिसं *(वसपोलयात)* पूर्व निमित्त क्यने माल' धका विचाः याना सु छम्ह देवपुत्रयात बुढा जुया बमलाम्ह, वा हाये धुंकूम्ह, सँ तुइ धुंकूम्ह, स्वाहानेथें धेचूम्ह, तुतामं चुया थरथर खाम्हथें जुइक बने याना क्यन । वयात वोधिसत्त्व व सारथि निम्हसिनं जक खंके फुगु जुया च्वन ।

अनंलि सारथियाके न्यन – 'सौम्य सारथि ! थ्व मनू सु खः ? वया सँ नं मेपिनिथें मच्वं, म्ह नं मेपिनिथें मच्वं ।' धका महापदान *(सुत्त)* य्[२२] कना तःगु अनुसारं प्रश्न याना बिज्यावले सारथियागु लिसः न्यना *(थथे)* धाःल – 'धिक्कार खः, थुगु जन्मयात गुगु जन्म जूपिंत बुढा जुइमाःगु, अनुभव याये माःगु जुया च्वन धका उद्विग्न हृदय तया अनं लिहाँवया थःगु प्रासादय् बिज्यात ।'

जुजुं न्यन – 'जिमि काय् छाय् याकनं लिहाँ वल ?'

वं लिसः बिल – 'देव ! बुढाम्ह मनू खना ।'

थुजाम्ह बुढाम्ह मनू खना प्रव्रजित जुइ, छिमिसं जित छाय् नाश याये त्यना ? याकनं हे जिमि काय्या नितिं प्याखँ क्यनेगु या । थुजागुली भुले याना प्रव्रज्या जुइगुली वयागु मन मवनेमा धका धया प्यखेरं थाय् थाय्या दिशाय् बच्छि बच्छि योजन तक पाः तया बिल ।

---

२२ स्वया दिसँ – दीघनिकाय, नेपाल भाषां पृ. १६५ ।

रोगी

१२८. हानं बोधिसत्त्व अथे हे उद्यान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिंसं दयेकातःम्ह छम्ह रोगीम्ह मनू खना न्हापाथें हे त्यना शोकाकूल जुया लिहाँवया प्रासादय् वन । जुजुं नं न्हापाथेंतुं त्यना मन सुख मदयेका पाः तया तःपिंत प्यखेरं थाय् थाय्या दिशाय् पौउने पौउने योजन तक पाः बढे याना बिल ।

सीम्ह

१२९. अनं छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्व उद्यान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिंसं दयेकातःम्ह छम्ह सीम्ह मनू खना न्हापाथें हे त्यना मन सुख मदयेका लिहाँ वया प्रासादय् वन । जुजुं नं न्हापाथें तुं त्यना मन सुख मदयेका पाः तया तःपिंत प्यखेरं थाय् थाय्या दिशाय् छगू छगू योजन तक पाः बढे याना झन क्वातुका बिल ।

प्रव्रजित

१३०. हानं छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्व उदान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिंसं बांलाक वसःतं पुंकातःम्ह चीवरं पुना तःम्ह छम्ह प्रव्रजितयात खना सारथियाके त्यन – "सौम्य ! थ्व सु खः ?" उबले बुद्ध उत्पन्न मजूनिगुया कारणं सारथिं प्रव्रजित अथवा प्रव्रजितयागु गुण तक नं मस्यूगु जुया च्वन । देवतापिनिगु आनुभावया कारणं – 'देव ! थ्व प्रव्रजित धयाम्ह खः' धका धया प्रव्रज्या गुणयागु वयान यात । बोधिसत्त्वं प्रव्रज्याय् रुचि उत्पन्न याना उगु दिनय् उद्यानय्

बिज्यात । दीर्घभाणकपिनिगु धाःपू कथं बोधिसत्त्वं प्यंगू निमित्त छन्हुया हे दिनय् खंका लिहाँ बिज्यागु खः।

अन्तिम श्रृङ्गार

१३१. बोधिसत्त्व न्हिच्छिं *(उद्यानय्)* न्हाईपुक विते याना मंगल पुष्करिणी मोल्हुया सूर्य लुकू बिना वनेवं थःन छाय्पिइया नितिं बांलागु छगः ल्वहँ फाँतय् फेतुना बिज्यात । उगु इलय् वसपोलया परिचारकत *(सेवकत)* विविध वर्णयागु दुशाला, अनेक थरीयागु तिसा ज्वलं व माला गन्ध विलेपन आदि हया छचालं चाहिइका दना च्वन । उगु इलय् इन्द्रयागु आसन क्वाना वल । वं – "सुनां जित थुगु स्थानं च्युत याये त्यन" धका विचाः याना स्ववले बोधिसत्त्वया छाय्पिइगु ई जूगु सिइका विश्वकर्मायात सःतल – 'सौम्य विश्वकर्मा ! कुमार सिद्धार्थ थौं बाचा इलय् महाभिनिष्क्रमण याना बिज्याइ । आः थ्व वसपोलया अन्तिम कथं श्रृंगार जुइ त्यंगु दु । उद्यानय् वना महापुरुषयात दिव्य अलंकारं अलंकृत याना व्यु' ।

'ज्यू, हवस्' धका वं लिसः बिया देवतानुभावं व हे इलय् अन थ्यंकः वना वसपोलयात मोल्हुइका बिइम्ह नौथें च्वंम्ह जुइका वसपोलया ल्हातं फेता कया बोधिसत्त्वयात पुइका बिल । बोधिसत्त्वं वयागु ल्हातं थःत थिइखतं अवश्य थुम्ह मनुष्य मखु, सुं देवता जुइमाः धका सिइका कया बिज्यात । उगु फेता चिना च्वंवले छ्यनय् मणिरत्नथें जाःगु द्वलछिपु दुशाला व भिक हिंउबले भिद्वल दुशाला उत्पन्न जुल । थन शंका याये मज्यू, छ्यं चिगोसानं दुशाला यक्व दुगु जुल । उपिं मध्ये दकले तःगोगु दुशाला श्यामलता स्वाँ अपाय्गो जक खः । बाकी फुक्व कुतुम्बक स्वाँ आपाय्गो खः । बोधिसत्त्वया सँ हिना तःगु किंजलक युक्त कुय्यपुष्प समान खः । वसपोल सकतां

प्रकारया तिसां छायेपिया संगीतकारपिं सकसिनं थथःगु प्रतिभा प्रदर्शन याये धुंकेवं तथा ब्राह्मणपिंसं 'जय नरेन्द्र' आदि वचनं *(नारां)* अले सूत मागधपिनिगु थीथी प्रकारयागु मांगलिक वचन व स्तुति ध्वनिं सम्मांनित जुया सकतां प्रकारया छाय्पिइगु वस्तुकं छाय्पिया तःगु उत्तमगु रथय् च्वं बिज्यात।

राहुल कुमार

१३२. 'पाय्छि उगु हे इलय् राहुल मातां काय् छम्ह बुइकल' धयागु न्यना शुद्धोदन महाराजं जिमि काय्यात थुगु न्ह्याइपूगु खवर न्यंका ब्यु' धका आज्ञा बिल। बोधिसत्त्वं थुगु खँ न्यनेखतं – 'का राहु बुल, बन्धन उत्पन्न जुल' धका धया बिज्यात। जुजुं 'जिमि कायं छु धाल' धका न्यंबले अजागु वचन आज्ञा जुया बिज्यागु खँ न्यना अर्थे जूसा जिमि छय्यागु नां "राहुल कुमार" जुइमा धका धाल।

कृशा गौतमीया उद्‌गार

१३३. बोधिसत्त्वं उत्तमगु रथ गया महान यश, अति मनोरम ऐश्वर्य एवं शोभा युक्त जुया नगरय् दुहाँ बिज्यात। उगु इलय् थःगु दरवारया बैगलय् च्वना च्वंम्ह कृशा गौतमी धयाम्ह छम्ह क्षत्रिय कन्यां नगर चाहुउला बिज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयागु रूप सौन्दर्य खना प्रीति एवं सौमनस्य युक्त जुया थुजागु उद्‌गार व्यक्त यात –

उम्ह माता परम शान्त जू, उम्ह पिता नं परम शान्त जू,
उम्ह मिसा नं परम शान्त जू, गुम्हसिया थुजाम्ह मिजं दु।

बोधिसत्त्वं वयागु खँ न्यना थथे विचाः यात – वं थथे धया च्वन – 'थुजागु रूप खंम्ह मांया नुगः शान्त जुइ, बौया नुगः शान्त जुइ, कलाया नुगः शान्त जुइ' । धात्थें छु शान्त जुइवं नुगः शान्त जुइगु ले ? उबले चित्तमलं विरक्त जुया च्वंम्ह बोधिसत्त्वया मनय् थथे जुल – 'राग अग्नि शान्त जुइवं शान्त जुइ, द्वेश अग्नि शान्त जुइवं शान्त जुइ, मोह अग्नि शान्त जुइवं मान दृष्टि आदि फुक्व क्लेश व तृष्णा उपशमन जुइवं शान्त जुइ । वं जित खूव बांलागु खँ न्यंकल । जि ला निर्वाणया खोजय् लगे जुया च्वनाम्ह खः । थौं हे जिं गृह जीवन त्याग याना प्रव्रजित जुया निर्वाणयागु खोज याः वनेमाः । थ्व उपहार वयात गुरुदक्षिणा जुइमा' धका मती लुइका थःगु गपःतं छगू लाख मूल्य वंगु मोतिमाः त्वया कृशा गौतमीयात बिइके छ्वया बिज्यात । 'सिद्धार्थ कुमारं जि लिसे आसक्त जुया कोस्याली बिया हल' धका वं मती तल ।

निर्वेद

१३४. बोधिसत्त्व नं परम श्रीसौभाग्य ज्वना थःगु प्रासादय् वना श्रीशय्याय् गोतुला बिज्यात । उगु इलय् सकतां तिसां अलंकृत, नृत्य गीतय् निपुणपिं देव कन्याथें जापिं रूप सौन्दर्य दुपिं मिसातय्सं थीथी प्रकारयागु बाजं ज्वना वसपोलयात छचालं चा हु हुं लय्ताताः प्याखं हुलेगु, म्ये हालेगु, बाजं थायेगु यात । बोधिसत्त्वया धाःसा चित्तमलं विरक्त जूगु कारणं प्याखँ, म्ये, बाजनय् ध्यान मवंगुलिं याकनं न्ह्योवय्का बिज्यात । इपिं मिसातय् नं 'गुम्हसियागु निर्तिं जिमिसं प्याखँ आदि हुला च्वनागु खः, व हे द्यने धुंकल धाःसा जिमिसं छाय् थथे सना च्वने माःगु धका बाजँ ज्वना तुं *(ल्हाः तुति)* चताःवाना *(न्ह्योवय्का)* द्यन । ह्वाला ह्वाला वास वगु चिकं मत बांलाक च्याना च्वन ।'

१३५. आकाभ्काकां न्ह्यलं चायेका दना खाताय् फेतुवले बोधिसत्त्वं उपिं मिसापिंत बाजं ज्वना चता:वाना थस: थिस: पाया च्वंपिं खंका बिज्यात । गुलिंसिया म्हुतुं लाहा स्वाल्यायां पिहाँ वया म्ह प्याना छुट्टी जुया च्वन, गुलिसिनं वा करकर न्ह्ययया स:वयेका च्वन, गुलिसिनं घ्वारर घ्वारर न्ह्यस: वय्का च्वन, गुलिसिनं न्ह्यलय् लालाथे हाला च्वन, गुलिसियां वाका तया च्वन, गुलिसिया म्हं वस: कुतुं वगुलिं विमत्स गुह्य स्थान छ्यातां खने दया च्वन । थुजागु विकार स्वयां वसपोलयात कामभोग प्रति भ्कन हे विरक्त जुया वल । वसपोलयात थ: च्वना च्वनागु इन्द्रभवनथें बांलागु महाभवन नं थीथी प्रकारयागु ध्वग्गीगु लाशया लाशं जाया च्वंगु मसानथें भ्किंभ्कां दना वल । स्वंगू भव *(कामभव, रूपभव, अरूपभव)* मिं नया च्वंगु छेंथें खने दत । थुजागु दृष्य खना 'हा कष्ट' 'हा दु:ख' धका आकाभ्काकां म्हुतुं स: पिहाँ वल । वसपोलयागु चित्त प्रव्रज्याया नितिं भ्कन हे व्याकुल जुल ।

महाभिनिष्क्रमण

१३६. 'आ: थौं हे जिं महाभिनिष्क्रमण यायेमा:' धका मती तया खातां दना वया लोखाय् लिक्क वना 'अन सु दु' धका न्यना बिज्यात । लोखा खलुस थ:गु छ्यं दिका द्यना च्वंम्ह छन्नं बिन्ति यात – 'आर्यपुत्र ! जि छन्दक ख: ।'

'छन्द ! आ: जिं थौं हे महाभिनिष्क्रमण याये त्यना । जिगु नितिं छम्ह सल तयार या ।'

'ज्यू, हवस्' धया सल म्हय् तयेगु काठी आदि सामान ज्वना सलगलय् वना ह्वाला ह्वाला वास व:गु चिकनं च्याना च्वंगु मत जलं तिमिलाया ज:लय् न्ह्याइपुसे च्वंगु थासय् दना च्वंम्ह अश्वराज

कन्थक सलयात खंका – 'थौं जिं थ्वयात हे तयार यायेमा:' धका कन्थक सलयात हे ल्यल ।

कन्थक सलं थ:त कसे यानाच्वंगुलिं मेमेबलेथें मजूसे थौं अवश्य नं छगू गम्भीर कथं तयारी याना च्वंगु जुइमा धका सिइका काल । जिमि आर्यपुत्र थौं महाभिनिष्क्रमणया इच्छुक जुया बिज्यात धका उम्ह सल लय्ताया त:तसकं हाल । उगु हा:स: सम्पूर्ण नगरय् फैले जुइ त्यंगु ख: परन्तु देवतापिंसं उगु हा:स:यात रोके याना सुनानं मताय्का बिल ।

१३७. बोधिसत्त्वं नं छन्दयात ज्या छ्वया काय्यागु ख्वा: छको स्वये धका मती तया आसनं दना राहुलमाताया कोथापाखे स्वया वना तीजक खापा चायेका बिज्यात । उगु इलय् कोथा छगूलिं मग मग बास व:गु चिकं मत च्याना च्वंगु जुया च्वन । राहुलमाता ह्वाला ह्वाला बास व:गु जिस्वाँ आदिं दुगु खाताय् काय्या कपालय् ल्हा: दिका द्यना च्वन । लोखा खलुई तुती तया दना वयात स्वया बोधिसत्त्वं – 'यदि जिं देवीयागु ल्हा: चिइका जिमि काय् छको काये धा:सा देवीया न्ह्यलं चाइ । थुकिं याना ज़िं वनेत पंगल जुइ । बुद्ध जुइका लिपा हे जक काय्या ख्वा: स्ववये' धका विचा: याना दरवार तोता बिज्यात । जातक अर्थकथालय् कना त:कथं उगु इलय् राहुल कुमार छवा दयेधुंकूगु ख: परन्तु थ्व खँ मेमेगु अर्थकथालय् *(खने)* मदु । उकिं च्वय् कनाथें हे धका सिइका कायेमा: ।

१३८. थुकथं बोधिसत्त्व दरवार तोता लोखाय् लिक्क दना थ:म्ह सलयात थथे धया बिज्यात – 'तात कन्थक ! छं थौं छचा जित तरे याना ब्यु, जिं छंगु *(थुगु)* गुहालि कया बुद्ध जुया देव सहित थुगु लोकयात तरे याना बिये ।' अनंलि तिंग न्हुया कन्थकयागु म्हय् च्वना बिज्यात । कन्थकया ग:प:निसें भिंचाकु हाक:, उकियात लोय्क म्ह ल्ह्वं, बल वेग दुम्ह भिंगु शंखथें म्ह छम्हं तुइसे च्वंम्ह

जुया च्वन । यदि उम्ह सल छक: हाल अथवा तुतिं पला छपला: छित धा:सा उगु पला: स: नगर छगूलिं फैले जुइगु जुया च्वन । उकिं हे देवतापिंसं थ:गु प्रतापं सुनानं स: मतायेमा धका सलया स: पना गन गन वं पला तल अन अन इमिसं थथ:पिनिगु पा:ल्हा: तया ब्यूगु जुया च्वन ।

१३९. बोधिसत्त्वं भिंम्ह सलया म्हय् गया छन्दकयात वयागु न्हिपं ज्वं धका धया बाचा: इलय् नगरया त:ढोका लिक्क थ्यंका बिज्यात । उगु इलय् बोधिसत्त्वं गुगुं इलय् नगरया ढोका चायेका पिहाँ मवनेमा धका ढोकाया निपा खापा मध्ये छपा खापा चाय्केत द्वछिम्ह मनूतयेसं चाय्के माय्क दय्का त:गु जुया च्वन । महाबल सम्पन्नम्ह बोधिसत्त्व किसिया ल्याखं १००००० *(अश्व)* किसियागु बल दुम्ह जुया बिज्या:, मनूया ल्याखं छगू खरव मनूया बल दुम्ह जुया बिज्या: । उकिं वसपोलं विचा: याना बिज्यात – 'यदि खापा मचाल धा:सा थौं कन्थकया म्हये च्वना न्हिपं ज्वना च्वंम्ह छन्दक नापं कन्थकयात म्हय् खम्पां काका भिंचाकु हा:कगु प:खा: हाचां गाया वने ।' छन्दकं नं विचा: यात – 'यदि खापा मचाल धा:सा जिं आर्यपुत्रयात जिगु ब्वहलय् फय्तुका कन्थक सलयात जव:गु ल्हातिं प्वाथय् प्यंका लिक्क च्वंगु प:खा: थुना हाचां गाय्का यंके ।' कन्थकं नं विचा: यात – 'यदि खापा मचाल धा:सा थ:गु म्हय् बिज्याना च्वंम्ह स्वामियात व न्हिपं ज्वना च्वंम्ह छन्दकयात ब्वना प:खा: हाचां गाया वने ।' यदि *(धात्थें)* खापा मचागु जूसा च्वय् विचा:यागु कथं स्वता मध्ये छता अवश्य याइगु जुइ । परन्तु खापाय् च्वंपिं देवतापिंसं खापा चाय्का बिल ।

१४०. उगु हे इलय् पापी मारं बोधिसत्त्वयात गना लित ब्वना हये धका विचा: याना आकाशय् दनां थथे धा:ल – 'मारिष ! पिहाँ वने मते । थनिं न्हेनु त्वाकं छपिंत चक्ररत्न प्रकट जुइ । निद्वल

चीचिधंगु द्वीप सहित प्यंगू द्वीपय् छंगु राज्य चले जुइ । मारिष ! लिहाँ हुँ ।'

"छ सु ख: ?"

"जि वशवर्ती मार ख: ।"

"मार ! जिं नं चक्ररत्न प्रकट जुइ धयागु खँ स्यू । जित राज्य मा:गु मदु, भिद्वल लोकधातु सकलें लय्लय् ताय्का हर्षध्वनी या:का बुद्ध जुये ।"

मार – "थौं निसें छंगु मनय् कामवितर्क वा व्यापादवितर्क वा विहिंसावितर्क वल धा:सा जिं छंत यायेगु स्यूका" धका धया मौका मामां ग्बलें छुटे मजुइगु किच:थें मतोतूसे ल्यू ल्यू जुल ।

१४१. बोधिसत्त्वं नं थ:गु ल्हातय् वये त्यंगु चक्रवर्ती राज्ययात ई फायेथें त्याग याना उकियात – वास्ता मयासे अषाढ पुन्ही खुन्हु उत्तराषाढ नक्षत्र दुबलय् महासत्कारपूर्वक नगर पिहाँ बिज्याबले हानं छको नगर स्वयेगु इच्छा जुल । थथे मनय् विचा: वये साथं महापृथ्वी कुम्हाया घ:चाथें जुया कम्प जुल, मानौं – महापुरुष ! छं थ:गु इच्छा पुवंकेगु जूसा लिफ: स्वये मा:गु ज्या गुबलें छाय् मा:गु धका धा:गुथें च्वन । बोधिसत्त्व नगर पाखे ख्वा: लाका दना नगर स्वया अन थासय् कन्थकनिवर्तन-चैत्यया स्थान दर्शन याना थ: वने मा:गु लँय् कन्थकयात स्वका महाआदर एवं अपारश्री सौभाग्यपूर्वक बिज्यात ।

१४२. उगु इलय् देवतापिंसं वसपोलया न्त्योने ख्वीद्व, ल्यूने ख्वीद्व, जवय् ख्वीद्व:, खवय् ख्वीद्व: म्वा:स्या:प्वा: च्याका ज्वना वंगु दु धका धया तल । मेमेपिं देवतापिंसं चक्रवाल ढोकाय् असंख्य म्वा:स्या:प्वा: ज्वना च्वन । मेपिं देवता, नाग, गरुड आदिपिंसं नं

दिव्य गन्ध, माला, चूर्ण व धूपं पूजा याना च्वन । पालिजा: स्वाँ, मन्दार स्वाँयागु स्वाँ वा वगुलीं ख्वातुसे च्वंगु सुपाचं वा वगु ल: फुतिथें आकाशं स्वाँ वा गात । दिव्य संगीत छचाखेरं न्यना च्वन । सकभनं च्याता प्रकारया तूर्य *(म्वा:लि)*, ख्वीता प्रकारया तूर्य, ख्वीन्हेगू लाख बाजं थाना हल । थुमिगु शब्द समुद्रयागु गर्भय् नंन्यागुथें युगन्धरया प्वाथय् समुद्र गर्जन इलय्थें गुञ्जित जुया च्वन । थुजागु ऐश्वर्य व शोभा तया बिज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्व चच्छिया दुने स्वंगू राज्य पार याना स्वीगू योजन ता:पागु अनोमा खुसी सिथय् थ्यंक: बिज्यात ।

१४३. छु व सल अनं नं उखे पुला वने मफुतला ? मखु, वने मफुगु मखु । उम्ह सल पृथ्वीया छगू कुनामं चाहिला मेगु कुनामय् हिलेथें छचाखेर सकभनं चा:हिला सुथेसिया जलपानया ई स्वया न्हेव: हे थ्यंक: वया थ:गु निम्ति दय्का त:गु नसा न:वये फुम्ह ख: । उगु इलय् आकाशय् दना देव, नाग, गरुड आदिपिंसं वा गायेका ह:गु गन्ध माला आदिं *(उम्ह सलयागु)* जँतक तोपूगुलिं थ:गु शरीरयात गन्ध माला आदि पाखें पिहाँ वया न्ह्योने वनेत वयात त:सकं थाकुल । उकिं व स्वीगू योजन जक वने फुगु जुल ।

प्रव्रज्या

१४४. अनं लिपा बोधिसत्त्व नदी सीथय् दना छन्दकयाके न्यन – "थ्व नदीयागु नां छु ख: ?"

"देव ! अनोमा नदी ख: ।"

"जिगु नं प्रव्रज्या अनोमा *(धया थासय्)* जुइ" धका प्वाथं सलयात ब्व ब्व स्याना इसरा यात । सल च्यागू ऋषभ *(छगू*

ऋषभया दुने १४० कु) ब्या: दुगु नदी हाचां गाया पार तरे जुया पारिं वारी थ्यंक: वना दना च्वन । बोधिसत्त्वं सल म्हं क्वहाँ बिज्याना वहथें तुइसे च्वंगु फिस: ब्वंय् दना छन्दकयात धया बिज्यात – "सौम्य छन्दक ! छं जिगु तिसा व कन्थक ब्वना लिहाँ हुँ, जि थन हे प्रव्रजित जुये ।"

"देव ! जि नं छपिं नापं तुं प्रव्रजित जुये ।"

"छंत प्रव्रज्या दइ मखुनि, छ लिहाँ हुँ ।" थुगु कथं स्वक: तक गना तिसा वं कन्थक सल वयात ल:ल्हाना थथे विचा: याना बिज्यात – "जिगु थुपिं सँ श्रमण जुइत मलो, हानं बोधिसत्त्वयागु सँ खाना बिइत योग्यपिं सु मेपिं दुगु मखु, उकिं जिं थम्हं स्वयम् सँ खाये ।" वसपोलं जव:गु ल्हातं तलवार ज्वना खव:गु ल्हातं सँ प्वाँय् ज्वना सँ त्वा: ल्हाना बिज्यात । सँ निलौं जक ल्यं दनीबलय् सँ जवं कुलि कुलि चिना छ्यनय् प्येपुन । वसपोलया जीवन काछिं तकं सँ उकि हे जक जुया च्वन । ग्वाय् दाह्री नं अथे हे जुल । हानं छक: सँ ग्वाय् दाह्री खाना च्वने मा:गु धयागु मंत ।

१४५. बोधिसत्त्वं थ:म्हं खानागु आगंस आकाशय् वांछ्वया – 'यदि जि बुद्ध जुइगु ख:सा थ्व आकाशय् थातं च्वना च्वनेमा, मखु धयागुसा पृथ्वीलय् कुतुं वयेमा धका धाधां च्वय् वांछ्वया बिज्यात । उगु चूडामणी सँ प्वाँय् योजनभर च्वय् तक थहाँ वना आकाशय् थातं च्वना च्वन । देवराज इन्द्रं दिव्यचक्षुद्वारा खंका उकियात बांलागु रत्नयागु थलय् फया तावतिंस देवलोकय् यंका चूडामणि चैत्य स्थापना यात ।'

"अग्र पुरुषं श्रेष्ठ सुगन्ध वास व:गु आगंसँ ध्यना आकाशय् वांछ्वया बिज्यात । सहस्र नेत्र दुम्ह इन्द्रं उकियात लुंयागु थलय् फया छेंनय् तया यंकल ।"

१४६. हानं, बोधिसत्त्वं विचाः याना बिज्यात – "थुपिं काशी दय्‌का तःगु वस्त्र जित श्रमण जुइत मल्वः ।" अनंलि काश्यप बुद्धया पालेयाम्ह वसपोलया न्हापायाम्ह पुलांम्ह पासा घतिकार महाब्रह्मा, गुम्ह छगू बुद्धान्तर बिते याये धुंकूसां नं बुढा मजूनिम्ह खः, मित्रभावं विचाः यात – "थौं जिमि पासां महाभिनिष्क्रमण यात, वया नितिं, जिं श्रमण परिष्कार *(सामान)* यंके माल ।"

स्वपु चीवर, छग पात्र, ख्वचा, मुलु, कायवन्धन व लः छाने यायेगु चालिं कापः थुपिं च्याता वस्तु योगाभ्यासय् जुया च्वंम्ह भिक्षुया नितिं माःगु ज्वलं खः ॥२७३॥

थुपिं च्याता श्रमणयागु सामान हया *(वसपोलयात)* लः ल्हाये हल । बोधिसत्त्वं अर्हत्‌ध्वज धारण याना प्रव्रजितयागु उत्तम भेष ग्रहण याना छन्दकयात लिछ्वयेत प्रेरित याना बिज्यात – "छन्दक ! जिगु भाषां मांबौपिंत आरोग्य जूगु खँ न्यंकि ।"

१४७. छन्दकं बोधिसत्त्वयात वन्दना व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन । कन्थकं छन्दक व बोधिसत्त्वया दथुइ जूगु खँ न्यना अन दना दना हे – 'आः जित हाकनं जिमि स्वामीयागु ख्वाः स्वये दइ मखुत' धका सह यानां सह याये मफयेकल । अले व बोधिसत्त्वयात मिखां खने मदयेवं शोकं सह याये मफुगु कारणं नुगःचू तःज्याना सित । सिना तावतिंसं देवलोकय् कन्थक धयाम्ह देवपुत्र जुया जन्म जू वन । छन्दकयात न्हापा हे छगू शोक दुगु खः । कन्थक सीवं आः झन हे निगूगु शोकं पीडित जुइका ख्वः ख्वं नुगः मछिंका नगरय् लिहाँ वन ।

राजगृहय् बोधिसत्त्व

१४८. बोधिसत्त्व प्रव्रजित जुया बिज्याना अन च्वंगु अनुप्रिय धयागु आम्रवनय् छवा: *(छगू सप्ताह)* तक प्रव्रज्या सुख अनुभव यायां बिते याना बिज्यात । छन्हुं हे स्वीगू योजन तकयागु लँ न्यासिं वना राजगृहय् दुहाँ बिज्यात । अन वसपोलं छेखा छेखापतिकं भिक्षाटन याना बिज्यात । मानों धनपाल कुवेर राजगृहय् प्रवेश या:गु समान अथवा असुरेन्द्रयागु देवनगरय् प्रवेश या:गु समान सम्पूर्ण नगर बोधिसत्त्वयागु रूप दर्शनं प्रभावित जुल । उकिं राजपुरुषपिंसं जुजुयाथाय् वना खवर ब्यू वन – 'महाराज ! थुजा थुजाम्ह छम्ह मनू नगरय् भिक्षाटन याना च्वन । उम्ह देवता ख:ला अथवा मनुष्य, नाग ख:ला अथवा गरुड अथवा सु ख: धयागु खँ जिमिसं मस्यू ।'

जुजुं दरवारया बैगलय् च्वना महापुरुषयात खंका आश्चर्य चकित जुया थ: मनूतय्त हुकुम बिल – 'हुं, हे, स्वहुं, यदि उम्ह मनुष्य मखुसा नगरं पिने थ्यने साथं अन्तर्धान जुया वनी, यदि देवता ख:सा आकाश मार्ग ब्वया वनी, यदि नाग ख:सा पृथ्वीलय् दुसुना वनी, यदि मनुष्य ख:सा प्राप्त जूगु भोजन *(छथाय् च्वना)* नइ ।'

१४९. महापुरुषं नं पात्रय् ल्वाक:बुकगु भोजन मुंका थुलिं हे जित गात धका सिइका थ: वयागु नगर धोकां तुं पिहाँ वना पाण्डव पर्वतया किचलय् पूर्व स्वया फयेतुना भोजन भपा: बिज्यायेगु याना बिज्यात । अनंलि वसपोलयात प्वाथय् च्वंगु आलपति नापं म्हुतुं पिहाँ वइथें च्वंक घोचाया वल । उगु बखतय् वसपोलयात थुगु जीवन *(जन्म)* य् न्हापा न्हापा गुबलें नं थुजागु भोजन थ:म्हं स्वये मनंगुलिं उजागु प्रतिकूल आहार खना खिन्न जुया थ:त थ:म्हं थथे बोध याना बिज्यात – "सिद्धार्थ ! छ यक्व अन्न दुगु कुलय् स्वदँ पुलांगु ह्वाला ह्वाला बास व:गु जा: व त:तामच्छि त:जिगु लोसा घा:सा तया नयेगु

थासय् जन्म जूसां नं छम्ह पांशुकूलधारी *(भिक्षु)* यात खंका उवले छं थुजाम्ह भिक्षु जुया भिक्षा फ्वना नयेगु गुबले जुइ धका *(मती लुइकागु)* मखुला ? छें नं पिहाँ वये धुंका आ: हानं थौं छं थ्व छु याना च्वनागु ?" थुकथं थ:त थ:म्हं बोध याना विकाररहित जुया भोजन भपा: बिज्यात ।

१५०. राजपुरुषपिंसं उगु जूगु वृतान्त खँ जुजुयाथाय् वना बिन्ति यावन । जुजुं थ: दूततय्‌गु खँ न्यना तुरन्त हे हथाय् चाचां नगरं पिहाँ वया बोधिसत्त्वया न्ह्योने वबले वसपोलयागु इर्यापथ *(चालढाल, स्वभाव ?)* खना प्रसन्न जुया बोधिसत्त्वयात थ:गु सम्पूर्ण राज्य ल:ल्हात । बोधिसत्त्वं आज्ञा जुया बिज्यात – "महाराज ! जित वस्तुकाम अथवा क्लेशकाम धयागु छुं ज्या लगे मजू । जिं परमपद अभिसम्बोधि माले धका पिहाँ वयाम्ह ख: ।" जुजुं वसपोलयात अनेक प्रकारं याचना या:त नं वसपोलया मन भुके मजूगु खनां आखिरय् थथे बिन्ति यात – "अवश्य छपिं बुद्ध जुया बिज्याइ । छलपोल बुद्ध जुया बिज्याये धुनेवं दंकले न्हापां जिगु थुगु राज्यय् नि बिज्याहुँ ।" थन थ्व संक्षिप्त प्रस्तुति जक ख: । थुकिया विस्तार रूप प्रव्रज्याया वर्णन सम्बन्धी अट्ठकथा सहित पब्वज्जा-सुत्त[२३] स्वया थुइकेमा: ।

बोधिसत्त्वया तपश्चर्या

१५१. बोधिसत्त्वं नं जुजुयात वचन बिया छसिकथं चारिका यायां आलार कालाम व रामया काय् उद्दक *(रामपुत्र=रामया काय्=रामाचार्यया शिष्य उदक)* याथाय् वना समापत्ति लाभ याना

---

२३ स्वया दिसँ – सुत्तनिपातया मार वर्गय् च्वंगु पब्वज्जा-सुत्त अट्ठकथा ।

कया बिज्याना थुपिं सम्बोधिया नितिं उत्तमगु मार्ग मखु, उगु समापत्ति भावनां जक गागु मखु धयागु खंका देव सहित अन्य लोकयात थःगु बल, वीर्य क्यनेया नितिं महान तपश्चर्या यायेगु इच्छां उरुवेल थ्यंकः बिज्याना – "थुगु भूमिभाग रमणीय जू" धका विचाः याना अन हे च्वना महातप याना बिज्यात । कौण्डिन्य समेत इपिं न्याम्ह प्रव्रजितपिं नं गां, निगम व राजधानी भिक्षाटन यायां गन बोधिसत्त्व बिज्याना च्वंगु दु अन थ्यंकः वल । वसपोलया खुदँ तक तपश्चर्या याना बिज्याना च्वंबले 'वसपोल आः बुद्ध जुया बिज्याइन, अले बुद्ध जुया बिज्याइन, हनिचा बुद्ध जुया बिज्याइन *(धका आशा यायां)* आश्रमय् बँ पुना बिइगु' निसें कया मेमेगु शारीरिक कर्तव्य याना वसपोलयागु सेवा टहल यायां वसपोलयाथाय् च्वना च्वंगु जुल ।

१५२. बोधिसत्त्वं नं पराकाष्ठा तक दुष्करक्रिया याये धका बिचाः याना छगः छगः हामो जाकिं तक नं समय बिते याना बिज्यात । छसिंकथं आहार ग्रहण यायेगु हे तोता बिज्यात । देवतापिंसं नं वसपोलयागु चिमिसँ प्वालं दिव्यओज तया बिल । अनंलि वसपोलं भोजन मयासे च्वना बिज्यागु कारणं नं क्वँय् क्वँय् जक जुइक गंसि जुया शरीरया सुवर्णवर्ण नं हाकुया वन । महापुरुषया स्वीनिता लक्षण नं खनेमदया विलिन जुया वन । छकः निःश्वास ध्यान अभ्यास याना बिज्याना च्वंबले दुःसाध्य वेदनां पीडित जुया मचलाः वना चंक्रमणय् गोतु वन । उबले गुलिं देवतापिंसं – श्रमण गौतम सित धका नं धाल । गुलिं गुलिं देवतापिंसं – 'अर्हतपिनि थुजागु हे विहार खः' नं धाल । इपिं मध्ये वसपोलयात सित धका भापिया च्वंपिं *(गुलिं)* देवतापिं महाराज शुद्धोदनयाथाय् वना छिमि काय् सित धका न्यंकः वन ।

"जिमि काय् बुद्ध जुया सित लाकि बुद्ध मजूसे सित ?"

"बुद्ध जुये मफुत, तपश्चर्या भूमी गोतु वना सित । इमिगु खँ न्यना जुजु पत्या: मजू । अले जुजुं धाल – "जिं *(छिमिगु खँय्)* पत्या: मजुया । बुद्धत्व प्राप्त मयासे जिमि काय् अवश्य सी मखु ।"

जुजुं छाय् विश्वास मयागुले ? तपस्वी कालदेवलयागु वन्दना खंगुलिं व जम्बुवृक्ष सिमा क्वय् जूगु चमत्कार खंगुलिं ।

हानं चेतना लाभ याना बोधिसत्त्व दना फेतुना बिज्यायेवं इपिं देवतापिं जुजुयाथाय् वया थथे धा:वल – "महाराज ! छिमि काय् सकुशल जू ।"

जुजुं धाल – 'जिं जिमि काय् मसिनि धका स्यू ।'

१५३. खुदँ तक महासत्त्वं याना बिज्यागु दुष्करक्रिया आकाशय् ताय् दुगु गंस:या स:यात छथाय् कुनेत या:गु प्रयास समान निष्फल जुल । थुजागु दुष्कर तपश्चर्या धयागु बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं मार्ग मखु धका सिइका वसपोलं स्थूल आहार ग्रहण यायेया नितिं गां, नगरय् भिक्षाटन याना भोजन भपा: बिज्यायेगु याना बिज्यात । हानं स्वीनिता महापुरुष लक्षण खने दया वल । वसपोलया शरीर हानं लुँया रंगथें बांलाना वल ।

'खुदँ मच्छि दुष्कर तपस्या यात नं थ्वं सर्वज्ञता प्राप्त याये मफु धा:सा आ: गामय् भिक्षा फ्वना स्थूल नसा नया जूम्हं छु याये फइ । थ्व आपा: लोभी जुल । तपस्या स्यंम्ह मनू जुल । मोल्हुइगु इच्छा दुम्ह मनुखं सीत *(ओस)* विन्दु मालेगुथें भीसं थुयापाखें आशा कायेगु बेकार ख:, थ्वया पाखें भीत छु दइ' धका पञ्चवर्गीय भिक्षुपिंसं महापुरुषयात तोता थथ:पिनिगु पात्र चीवर ज्वना भिंच्यागू योजन ता:पाक्क ऋषिपतनय् वना *(अलग)* च्वं वन ।

सुजातायागु भोजन

१५४. उगु इलय् उरुवेलया सेनानि धयागु निगमय् च्वंगु सेनानि परिवारय् उत्पन्न जूम्ह सुजाता धयाम्ह छम्ह कन्या ल्यासे जुइवं छमा बरहमा *(वर्मा सिमा)* क्वय् थुजागु प्रार्थना याना त:गु दया च्वन – "यदि समान जातीया कुलय् वना प्रथम गर्भय् काय् मचा छम्ह दत धा:सा दँय् दँसं छगू लाख खर्च याना भव्य रूपं जिं छंत *(न्यगोध वृक्षदेवतायात)* पूजा *(बलिकर्म)* याये ।" धात्थें वयागु भाकल *(प्रार्थना)* नं पूरा जुल । महासत्त्वया दुष्कर तपस्याया खुगूगु दँ पूवंगु बैशाख पुन्ही खुन्हु बलिकर्म यायेगु इच्छां न्हापां वं द्वछिम्ह सा:तय्त यष्टिमधु वनय् भ्ोय्‌का इमिगु दुरु न्या:सम्ह सा:यात त्वंका, हानं इमिगु दुरु निस:त्याम्ह सा:यात त्वंका, थुगु हे प्रकार. भिंखुम्ह सा:यागु दुरु च्याम्हसित त्वंकेधुनेवं दुरु ताकुगु, माकुगु व ओजयागु कामना याना खीर परिवर्तन यात ।

१५५. वं वैश।ाख पुन्हीया दिनय् सुथ न्हापानं वलिकर्म यायेगु इच्छां चा: फ्वचालेवं हे च्याम्ह सा:यागु दुरु न्ह्यात । *(उखुन्हुया दिनय्)* सा:या मस्तय्‌सं नं साया दुरुप्व:लय् ख्वा: तक नं मसो । दुरुप्व: लिक्क न्हूगु थ:ल फये खतं थ:गु धर्मतावस *(स्वाभाविक कथं)* दुरु धा: तिन्त न्ह्यात । उगु आश्चर्य खना सुजातां थ:गु ल्हातं दुरु न्ह्याना न्हूगु कसौरी तया थ:गु ल्हातं मिं च्याका खीर थुइगु ज्या यात । उगु खीर थुया च्वंगु इलय् जा: दासिवगु जवं चाक: चाक: हिला च्वन । छफुति नं भयेबिया दासी मव: । भुतुलिं भ्या: भचा हे कुं पिहाँ मव: । उगु इलय् प्यम्ह लोकपालपिं वया भुतुलीइ पा: च्वं व:गु ख: । महाब्रह्मां छत्रं कुइका बिल । इन्द्रं सिं हया मि च्याका बिल । देवतापिंसं निद्वल द्वीप समूह व प्यंगू महाद्वीपं देव व मनुष्यपिनि योग्य ओजयात हा:प्वलय् च्वंगु कस्ति लिकायेथें थ:गु देव प्रतापं मुंका उकी तया बिल । मेगु इलय् देवतापिंसं ओज छप्ये छप्ये

पत्तिकं तया बिल । सम्बोधि प्राप्तिया दिनय् व महापरिनिर्वाणया दिनय् नं अथे हे उगु पात्रय् तया ब्यूगु ख: ।

१५६. सुजातां थ्व हे छन्हुया दिनय् अनेक आश्चर्यजनक घटनात घटे जूगु खना थ:म्ह पूर्ण धयाम्ह दासीयात स:ता *(अन्हे यात)* धा:ल – "मै पूर्ण ! थौं भ्नी द्यो त:सकं लय्ताथें च्वं । थुयां न्हापा जिं थौंतक थुजागु आश्चर्यजनक घटनात गुबलें मखना । याकनं वना देवस्थल सफा सुघर या हुँ ।" "ज्यू, हवस्" धका वयागु खँ न्यना हथाये चाचां ब्वाँये ब्वाँये वना सिमा क्वय् वन । बोधिसत्त्वं नं उखुनुया चान्हे न्यागू महास्वप्न खंका 'थौं जि अवश्य बुद्ध जुइ' धका निश्चय याना बिज्यात । उगु चा: फ्वचालेवं शौचादि क्रिया सिधयेका थ:गु प्रभां समस्त वृक्षयात प्रकाशित यायां सुथ न्हापनं हे उगु त:मागु सिमा क्वय् भिक्षाटन वनेया निर्तिं ई पिया च्वं च्वं फेतुना बिज्याना च्वं च्वन ।

१५७. पूर्णा सिमा क्वय् पूर्व दिशा स्वया च्वंम्ह, फय्तुना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खंकल । वसपोलयागु शरीरं पिज्वया च्वंगु प्रभां समस्त वृक्ष सिमा छमां लुँया रङ्गथें जा:गु रश्मि प्रज्वलित जुया च्वंगु खंका वं मनं मनं थथे धाल – थौं जिमि देवता थ:गु हे ल्हातं बलि ग्रहण याना कायेत सिमां कुहाँ वया फयेतू बिज्याना च्वन ।

काचा काचां हथाये चाचां ब्वाँय् लिहाँ वना सुजातायात थ्व खँ कं वन । सुजातां वयागु खँ न्यना लय्ताया – 'थौं निसें छ जिमि त:धिकम्ह म्ह्यायया थासय् च्वं' धका धया म्ह्याय्यातथें वयात सकतां तिसा बिल ।

१५८. बोधिसत्त्व धयाम्हसित न्ह्याबलें बुद्धत्व प्राप्ति जुइकुन्हु छगू लाख मूवंगु लुँयागु देमा प्राप्त जुइगु ख: । उकि वं – जिं लुँया देमाय् खीर तया यंके धका विचा: याना छगू लाख मू वंगु देमा काय्के छ्वया उकी खीर ताना बिइगु इच्छां भोजन पाखे ध्यान

तल । पलेस्वाँ हलय् दुगु लःथें छकलं खीर कुतुं वया देमाय् लाःवल । खीर देमा जाय्क दुगु जुल । उगु देमायात मेगु छगू लुँया देमां त्वपुया तुयुगु कापतं भुनां थःत सकतां तिसां छाय्पिया बांलाका थःगु छ्यनय् उगु भु तया आपालं ऐश्वर्य साथ उगु न्यग्रोध वृक्ष *(वरह सिमा)* क्वय् थ्यंकः वन । सिमा क्वय् बिज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खनेखतं तःसकं तय्ताया वं वसपोलयात "वृक्षदेवता" भाःपिल, खनेसाथं लय्ताया छ्यं क्वछुयेका सिमा क्वय् थ्यनेवं थःगु छ्यनं देमा क्वकाल, बोधिसत्त्वयात लुँया भारी च्वंगु सुगन्धित लखं ल्हाः सिइकेत न्ह्योने वना दँ वन । घटिकार महाब्रह्मां बिया तःगु चाःया पात्र तःन्हु तक बोधिसत्त्वयाथाय् दसां नं उगु इलय् खने मदया वन ।

१५९. बोधिसत्त्वं पात्र मखना जवगु ल्हाः ल्ह्वना लः फया कया बिज्यात । सुजातां लुँदेमा नापं खीर महापुरुषया ल्हाती तया बिल । महापुरुषं सुजाताया ख्वाः स्वया बिज्यात । वं उगु संकेत थुइका – "आर्य ! जिं बियागु भोजन ग्रहण याना गन बिज्यायेमाल अन बिज्याना ग्रहण याना बिज्याहुँ" धका धया वन्दना यात – "जिगु मनोकामना सिद्ध व पूर्ण जूथें छलपोलया नं मनोकामना सिद्ध व पूर्ण जुइमा" धका भिंतुना छगू लाख मूवंगु देमायात गंगु लप्तेयात तोता वनेथें अनपेच्छि जुया अनं तोता वन ।

१६०. बोधिसत्त्वं नं फयेतुना च्वनागु थासं दना सिमाया जवं *(चाःहुला)* देमा ज्वना नैरञ्जना नदी खुसी सिथय् बिज्यात । लाखौं बोधिसत्त्वपिंसं, बुद्धत्व प्राप्ति याना बिज्याइगु दिनय् खुसी क्वहाँ वना मोल्हुइ बहःगु उगु सुप्रतिस्थित तीर्थ खः, अन सिथय् देमा *(बँय्)* तया क्वहाँ वना मोल्हुया लाखौं बुद्धपिंसं मुना तःगु अर्हत्ध्वज *(=चीवर)* पुना पूर्व पाखें स्वया फयेतुना पीगुप्ये खीर भोजन भया बिज्यात । थ्व हे *(भोजन)* बुद्धत्व प्राप्ति याना बिज्यासें निसें न्हेगू हप्ता तक बोधिमण्डपय् बिज्याना च्वंबलय् पीगुन्हु तकया नितिं नसा जुल । थुलि ई तक वसपोलं मेगु नसा भपा बिमज्याः, न स्नान याना

बिज्या:, न मुख धोवन याना बिज्या:, न शारीरिक *(शौचादि)* क्रिया हे याना बिज्यागु जुल । ध्यान-सुख, मार्ग-सुख व फल-सुख अनुभव यायां समय बिते याना बिज्यात ।

१६१. खीर भपा बिज्याये धुंका लुँया देमा ज्वना नदी थथे धया बिज्यात – "यदि जि बुद्ध जुइ फइगु ख:सा थ्व नदीया ल:धा:या विपरीत न्त्याना वनेमा, यदि जुइ मफुम्ह जूसा नदीया ल:धा: अनुसारं ज:कथं वनेमा" धका लुँया देमा वांछ्वया बिज्यात । उगु लुँया देमा नदीया ल:धा:या विपरीत लं दथुं दथुं ब्वाँये व:म्ह सलथें चय्कु तक नदीया अख: धारं न्त्याना छगू गालय् क्वहाँ वना कालनागराजया भवनय् ला:वन । स्वम्ह बुद्धपिंसं वान्छ्वया बिज्याना त:गु देमा खालाङ्ग खालाङ्ग स: वयेक कुतुं वना दकले त:ले तँ तँ जुया च्वंवन । कालनाग राजां उगु स: ताया म्हिग जक छम्ह बुद्ध उत्पन्न जुल, हानं थौं नं छम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइन धका सलंस: गाथां स्तुति याना ब्वन । उम्ह नागराजयात पृथ्वी छगू योजन स्वंगू गव्यूति आकाशय् व्याप्त याना थहाँ व:गु इलय् थौं व म्हिगथें जक जुल ।

बोधिमंडाभिरोहण

१६२. बोधिसत्त्व खुसी सिथय् बांलाक स्वाँ ह्वया च्वंगु साल वनय् दिवा विहार याना सन्ध्या इलय् ··· स्वाँ वा:गागु ई देवतापिंसं अलंकृत च्यागु ऋषव तव्या:गू लँय् सिंह गतिं गन बोधिवृक्ष सिमा दु उखे पाखे बिज्यात । नाग, यक्ष, गरुड आदिं दिव्य, गन्ध व पुष्पं वसपोलयात पूजा यात । दिव्य संगीत हाला हल । झिद्वल लोकधातु एक समान सुगन्धित, एक समान अलंकृत, एक समान "साधु, साधु" धयागु शब्दं गुञ्जयमान जुल ।

१६३. उगु इलय् न्ह्योनेया लं घाँय् ज्वना वया च्वंम्ह सोत्थिय धयाम्ह छम्ह घाँसीं महापुरुषयागु व्यक्तित्व *(आकार)* यात खंका च्याम्हु घाँय् वसपोलयात लःल्हाना बिल । बोधिसत्त्वं उगु घाँय् कया बोधिमण्डपय् थहाँ वना दक्षिण दिशाय् उत्तरपाखे स्वया फेतुना बिज्यात । उगु क्षणय् दक्षिण चक्रवाल कुहाँ वना मानौं अवीचि तक पाः लुया कुहाँ वंथें जुल । उत्तर चक्रवाल थहाँ वया मानौं भवाग्र तक थहाँ वंथें जुल । बोधिसत्त्वं थुजागु थाय् सम्बोधि प्राप्तिया नितिं पायुछि मजू धका विचाः याना चाहुला वना पश्चिम दिशा पाखें बिज्याना पूर्व पाखें स्वया दना बिज्यात । उगु क्षणय् नं पश्चिम चक्रवाल कुहाँ वना मानौं अवीचि तक पाः लुया कुहाँ वंथें जुल । वसपोल गन गन वना दना बिज्यात, अन अन महापृथ्वी थहाँ कुहाँ वंथें जुल, गथेकि नाभियागु बलं चुया च्वंगु छगू तःधंगु रथया घःचा नेमि *(आसिंया च्वकां)* थिया गोतु वंगुथें थथ्याः क्वथ्याः जुल । थुगु थाय् नं बुद्धत्व प्राप्ति यायेया नितिं पायुछि मजू धका विचाः याना चाःहुला उत्तर दिशा पाखे वना दक्षिण दिशा पाखे स्वया दना बिज्यात । उगु क्षणय् उत्तर चक्रवाल कुहाँ वना मानौं अवीचि तक पाः लुया कुहाँ वंथें जुल । बोधिसत्त्वं थुजागु थाय् सम्बोधि प्राप्तिया नितिं पायुछि मजू धका चाहुला पूर्व दिशा पाखे बिज्याना पश्चिम पाखे स्वया दना बिज्यात । 'पूर्व दिशा भाग हे सकल बुद्धपिनिगु पलंक स्थान खः गुगु न भयं व्याप्त जू, न कम्पित हे जू ।'

१६४. महासत्त्वं थुगु सकल बुद्धपिंसं थःनागु अचल स्थान खः, क्लेश पन्जर *(चित्त मल)* या विध्वंसक स्थान खः धका सिइका उगु घाँयम्वो ज्वना थाथा याना लाया बिज्यात । उगु इलय् अन भिंप्यकु हाकःगु आसन बने जुल । उगु घाँय् नं तःसकं बांलाक बसे जुल गथे सुं सःम्ह चित्रकार वा शिल्पकारं तक नं बने याये मफुगुथें च्वं । बोधिसत्त्वं सिमायात जनफाः पाखे लाका पूर्वपाखे स्वया चित्तयात क्वातुका – 'चाहे जिगु छ्यंगु, नसा, क्वँय् गना वनेमा,

चाहे जिगु म्हय् च्वंगु ला, हि गना वनेमा, बुद्धत्व प्राप्ति मयाय्कं थुगु आसन तोते मखु' *(धका)* निश्चय याना सलंसः मलखं कःसां मस्यनिगु अपराजित आसन लगे याना फेतुना बिज्यात ।

मार-पराजय

१६५. उगु इलय् मार देवपुत्रं सिद्धार्थ कुमार जिगु बसं *(अधिकारं)* पिहाँ वनिन, वयात जिं पिछ्वये मखु धका मती लुइका मारसेनातय्थाय् वना इमित थःगु खँ न्यंका मारघोषणां घोषित याना थःगु सेना तयार याना पिहाँ वल । उगु मारसेना न्ह्योने भिनिगू योजन तक, जःख भिनिगू भिनिगू योजन तक व ल्यूने पाखे चक्रवालया अन्त तक च्वय् पाखे गुंगू योजन तक फैलेजूगु जुल, इपिं हाःगु सः द्वछि योजन तापाकं निसें पृथ्वी तःज्यागु सः समान तायेदुगु जुल । उबले देवपुत्र मारं सत्याः योजन हाकः दुम्ह गिरिमेखल धयाम्ह किसि गया द्वछिका ल्हाः निर्माण याना उकी थीथी प्रकारयागु आयुध ज्वना वल । मेमेपिं मारसेनापिं मध्ये छता हे प्रकारयागु सुनानं नं ज्व ज्व मलागु हतियार ज्वना वल । इमिसं थीथी प्रकारयागु रङ्ग व ख्वाः ज्याना बोधिसत्त्वयात छचालं घेरे यात ।

भिद्वल चक्रवालयापिं देवतापिंसं महासत्त्वयागु स्तुति यात । देवराज शक्र *(इन्द्रं)* विजयोत्तर शंख पुपुं दना च्वन । उगु शंख सच्छि व नीकु हाकः दुगु खः । छकः पुइवं प्यला तक सः पिहाँ वया च्वनिगु खः । महाकाल नागराजं सच्छिगु गाथां मयाक गुणगान यायां दना च्वन । महाब्रह्मां श्वेत छत्रं कुइका च्वन । मारया सेनात सुं नं बोधिमण्डपया लिक्क लिक्क दना च्वने मफुत । न्ह्योने थ्यनेवं बिस्यूंवन । कालनागराज पृथ्वीस थःगु न्यासः योजन दुगु मञ्जेरिक भवनय् वना निपाः ल्हातं ख्वाः त्वपुया भोसुना च्वन । विजयोत्तर शंख

जनफातय् लुकुं छिना शक्र चक्रवालया सिथय् वना दना च्वंवन । श्वेत छत्रयात चक्रवालया सिथय् तया महाब्रह्मां स्वयं थः ब्रह्मलोक वन । छम्ह नं देवतापिं अन च्वना च्वने मफुत । महापुरुष याकचा जक फेतुना बिज्याना च्वन ।

१६६. मारं थः सेनातय्त हुकुम बिल – "तात ! शुद्धोदनया काय् सिद्धार्थथें जाम्ह मेपिं सुं वीर पुरुष मदु । भीसं न्ह्योने मुखामुखं युद्ध याये फइमखु, ल्यूनेपाखें युद्ध याये नु । महापुरुषं नं स्वंगू दिशा पुलुक स्वया बिज्याबले सकल देवतापिं बिस्यूं वने धुंकूगु कारणं शून्य जूगु खंका बिज्यात । हानं उत्तर पाखें मारया सेना ग्वाः ग्वाः बथान बथान न्ह्यांवगु खना – 'थुपिं उलिमछि थुलिमछि यत्न व पराक्रम क्यना जि याकचिया विरुद्धय् सना च्वन । थुगु थासय् जिमि मांबौपिं दाजुकिजापिं वा सुं थःथितिपिं धका दुगु मखु । थ्व दस पारमिता हे दीर्घकालंनिसें पालन पोषण याना तयापिं थःथिति समान खः । उकिं पारमितायात ढाल दयेका पारमिता शस्त्रं प्रहार याना थुपिं मारसेनायात जिं विध्वंस यायें माल धका मती लुइका पारमिता आवर्जन यायां *(लुमंकु लुमंकु)* फेतुना बिज्याना च्वन' ।"

१६७. अनंलि थुम्ह सिद्धार्थयात बिसिक छ्वये धका विचाः याना तःसकं फय् वय्काहल । उगु इलय् पूर्वयागु, पश्चिमयागु आदि फय् वयेका वागू योजन, छगू योजन, निगू योजन, स्वंगू योजन तःगोगु पर्वत चोकायात नं फसं पुइकःयंके फुगु, वन जंगलयात नं मदयेके फुगु, गां निगमयात नं धू धू याना चकनाचूर याये फुगु जुया नं महापुरुषया तेजं प्रभावहीन जुया वसपोलया लिक्व थ्यनेवं वसपोलयागु चीवर भ्या भतिचा नं फितिकं संके मफुगु जुल ।

अनं लिपा, 'थ्वयात लःखय् दुबे याना स्याये' धका बिचाः याना घनघोर नक्सां वा वय्का हल । वयागु प्रभावं च्वं सच्छि व द्वछि वः सुपाँय् वया वा वय्का हल । वा वःगु धारया वेगं पृथ्वीलय् थाय् थासय् प्वाः प्वाः गन । अन वृक्ष फुसय् भयंकर नक्सां नंन्याना

वा: वयेकूसां नं शीत फुति व:गु समान जुया महासत्त्वयागु चीवर भ्या:भतिचा नं प्याके मफुगु जुल ।

अनं लिपा लोहं ग्व ग्व वा वय्का हल । त:तगोगु पर्वतय् कूं वयेका मिं च्या च्यां आकाश मार्ग वया बोधिसत्त्वयाथाय् थ्यने साथं दिव्य स्वाँ माला जुल ।

अनंलि आयुध वर्षा याना हल । ह्याउँक प्रज्वलित जूगु छखें पाखें धा: दुगु, निखे पाखें धा: दुगु तलबार, भाला तीर आकाशं कुतुं वया बोधिसत्त्वयाथाय् थ्यंबंले शीतलगु दिव्य पुष्प स्वाँ बने जुल ।

हानं, मिया वर्षा याना हल । ह्याउँसे च्वंगु मिं आकाश मार्गं कुतुं वया वा गाबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यने साथं दिव्य पुष्प जुल ।

हानं, नौया वर्षा याना हल । त:सकं ह्याउँक क्वा:गु मिं समानगु नौ आकाश मार्गं कुतुं वया वा: गाबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यंबले श्रीखण्ड चुं जुल ।

अनं लिपा फिया वर्षा याना हल । त:सकं मिहीनगु ह्याउँक प्रज्वलित जूगु फिचुं वा गाबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यने साथं दिव्यपुष्प जुल ।

अनंलि, ध्याच:यागु वर्षा याना हल । ह्याउँक प्रज्वलित जूगु ध्याच: आकाशं वर्षे जुया बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यंबले तुरन्तमय् हे दिव्य लेप जुल ।

अनंलि, सिद्धार्थयात ख्याना बिसिक: छ्वये धका ख्युउँक अन्धकार उत्पन्न याना बिल । प्यंगू अङ्ग युक्त भयंकरगु अन्धकार बने जुया बोधिसत्त्वया लिक्क व:बले निभा लुइवं ख्युउँगु मदया चकना वंथें ख्युउँगु मदया वन ।

१६८. थुकथं मारं वायु, जल, ल्वहँ, आयुध, मिं, क्वागु नौ, फि, ध्याचः व अन्धकारयागु वर्षा याना हल नं बोधिसत्त्वयात विसिकः छ्वये मफुसेंलि थःगु परिषद्यात स्वया भ्फोके जुल – 'छिपिंसं छु स्वया च्वनागु ? थुम्ह कुमारयात ज्वं, स्या, पा, बिसिकः छ्व ।' थः स्वयं गिरिमेखल धयाम्ह किसिया म्हय् च्वना ल्हाती चक्र ज्वना सिद्धार्थया न्ह्योने वना धाल – "सिद्धार्थ ! थुगु आसनं दँ, थ्व छंगु नितिं मखु, थ्व जिगु खः ।" वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं लिसः विया विज्यात – 'मार ! छं न त दसपारमिता पुरे याःगु दु, न उपपारमिता न परमार्थ पारमिता हे पुरे याःगु दु, न त छं त्यागू महादान याःगु दु हानं न त छं ज्ञानया नितिं न त लोक कल्याणया नितिं न त वुद्धत्व प्राप्तिया नितिं आचरण याःगु दु, थ्व आसन छंगु नितिं मखु, थ्व जिगु नितिं खः ।'

१६९. बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना तंपिकया तंया वेग सह याये मफया मारं महापुरुषयात चक्रं कय्का हल । दस पारमिता आवर्जन याये मात्रं स्वाँमा बने जुया वसपोलया फुसय् इलांथें जुया थपक च्वंवल । उगु तीक्ष्ण धार दुगु चक्र मेमेबलय् जूसा वं तंपिकया तोतूगु जूसा ल्वहँया थांयात नं पंथें चत्त याउँक चाना पाला विइ फुगु जुया च्वन । उगु इलय् स्वाँमाया इलांथें बने जुइवं ल्यं दुपिं मारपरिषदं आः भ्फीसं थ्वयात आसनं थना भागाभाग जुइक बिसिकः छ्वये धका तःतगोगु पर्वत चोकां वयात कय्का हल । उपिं दक्व नं दस पारमिता लुमंके मात्रं महापुरुषया न्ह्योने वया स्वाँमा बने जुया पृथ्वीस स्वाँ वा वल ।

देवता गणपिं चक्रवालया सिथय् दना ककु तताःहाकः याना तःस्वका छ्यं च्वय् ल्स्वना स्वया – 'आकाः ! सिद्धार्थ कुमारया बांलासे च्वंगु शरीर नंष्ट जुइन, घाः ! च् च् !! आः वसपोलं छु याना बिज्याये फइ ! ' धका चिन्ता कया कालाकुलु हाला च्वन ।

१७०. पारमिता पूरा याना बिज्याकम्ह बोधिसत्त्वयात बुद्धत्व प्राप्त जुइगु दिनय् प्राप्त जूगु पलंक आसन 'जिगु नितिं ख:' धका दावी याना च्वंम्ह मारयाके महापुरुषं न्यना बिज्यात – "मार ! छं दान बियाबले सु साछि दु ?"

थुपिं उलिमछि साछि दु का धका धाधां मारसेनातय्त क्यना मारं ल्हा: ब्वय्का क्यन । उगु इलय् मारपरिषद्पिंसं नं 'जि साछि दु' 'जि साछि दु' धका काल्लकुल्ल ह्वा:गु स:लं पृथ्वी हे तज्याइथें च्वन । अनंलि मारं महापुरुषथाके न्यन – "सिद्धार्थ ! छं दान बियाबले सु साछि दु ले ?" महापुरुषया लिस: ख: – 'छं दान ब्यूबले साछि सचेतन प्राणी ख:सा थन जिं बियागु दानया सचेतन प्राणीपिं सु साछि मदु । जिं मेमेगु जन्मय् बियागु दानया खँ तोति । केवल वेस्सन्तरया जन्मय् हे जक जिं न्हेगू सप्ताह तक बियागु महादान यानाबलेयाम्ह थुम्ह अचेतन महापृथ्वी साछि दु' धका चीवरया दुनें जव:गु ल्हा: पिकया 'वेस्सन्तरया जन्मय् जिं न्हेगू सप्ताह तक बियागु महादानया छ साछि ख: लाकि मखु' धका महापृथ्वीयात ल्हातं थिया भूमि स्पर्श याना बिज्यात ।

महापृथ्वीं – 'जि उगु इलय्याम्ह छपिनि साछि ख:' धका सलंस: वाणीं द्वलंद्व उद्घोषं, लखंलख उद्घोषं न्वंवायेवं मारया सेना छ्यालबिछ्याल जुया वन ।

१७१. अनंलि "सिद्धार्थ ! छं महादान या:गु दु, उत्तम दान या:गु दु" धका वेस्सन्तर जन्मयागु दानयागु खँ स्वीकार याना *(सत्या: योजन हाक: दुम्ह)* गिरिमेखल किसि पुलिं चुया नतमस्तक जुल । मारसेनात विभिन्न दिशाय् चिला मिला दनां बिस्यूं वन । छकालं निम्हं तक नं वने मफुत । छ्यनय् तिया त:गु तिसा व म्हय् पुना त:गु वस: तक नं उखेला थुखेला मदय्क छ्याल ब्याल जुइक वांछ्वया न्ह्योने ला:गु दिशां लिफ: हे मस्वसे इपिं भागाभाग जुइक

बिस्यूं वन । भागाभाग जुया बिस्यूं वंपिं मारसेनातय्त खंका देवतापिंसं – 'मारयागु पराजय जुल, सिद्धार्थ कुमारयागु विजय जुल, विजयी जूम्हसियागु पूजा याये माल धका नागपिंसं नागपिंत, गरुडपिंसं गरुडपिंत, देवतापिंसं देवतापिंत खबर छ्वया ल्हाती गन्ध माला आदि तया महापुरुषया बोधिपलङ्क *(बोधि आसन)* या लिक्क थ्यंक: वल । वया गाथाद्वारा इमिसं थथे ब्वन –

'श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल ।' उगु इलय् आनन्दं न्भिोर जूपिं नागतय्सं बोधिमण्डपय् महर्षियागु विजय गान यायां उद्घोषणा यात ॥२७४॥

बोधिमण्डपय् मुना च्वंपिं प्रसन्न चित्त दुपिं गरुडतय्सं – 'श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल', महर्षियागु विजय जुइवं जय ध्वनि यात ॥२७५॥

'श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल ।' उगु इलय् प्रमूदित जूपिं देवतापिंसं बोधिमण्डपय् महर्षियागु जय जय गान यात ॥२७६॥

उगु इलय् बोधिमण्डपय् मुनां च्वंपिं आल्हादित ब्रह्मापिंसं 'श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल' धका धाधां महर्षियागु जय जय गान यात ॥२७७॥

भिद्वल चक्रवालय् च्वंपिं ल्यं दुपिं अन्य देवतापिंसं नं माला गन्ध विलेपन आदिं पूजा व स्तुति यात ।

सम्बोधि

१७२. थुकथं महापुरुषं निभा: दनिबले मारया सेनातय्त नष्ट याना बिज्यायेवं वसपोलया चीवरया द्योने बोधिवृक्ष सिमां

ह्याउँगु भिम्पूथें जा:गु अंकुर स्वाँ हाया कुतुं वया पूजित जुया रातया प्रथम प्रहरय् पूर्वजन्मया ज्ञान प्राप्त याना बिज्यात, निगूगु प्रहरय् दिव्यचक्षु विशुद्ध याना बिज्यात, अनंलि, अन्तिम प्रहरय् प्रतीत्यसमुत्पादयागु ज्ञान[२४] साक्षात्कार याना कया बिज्यात। अनंलि, भिनिगू अंग दुगु प्रतीत्यसमुत्पादयात वर्त-विवर्त दृष्टिं तथा अनुलोम-प्रतिलोम क्रमं छसिंकथं विचा: याना बिज्यात। उगु इलय् भिद्वल लोकधातु भिंनिक: कम्प जूगु जुल।

१७३. भिद्वल लोकधातुयात उन्नादित याना महापुरुषं अरुणोदय बेलाय् सर्वज्ञता प्राप्त याना बिज्यायेवं सकल भिद्वल लोकधातु अलंकृत जूगु जुल। पूर्वयागु चक्रवालय् दकले सिथय् ब्वय्का त:गु ध्वजा पताकायागु प्रभा *(किरण)* पश्चिम चक्रवालयागु सिथय् थ्यंक: थ्यंगु जुल। अथे हे पश्चिम चक्रवालया सिथय् ब्वय्का त:गु पूर्वयागु चक्रवालया सिथय् तक, उत्तरयागु चक्रवालया सिथय् ब्वय्का त:गु दक्षिण चक्रवालया सिथय् तक, दक्षिण चक्रवालया सिथय् ब्वय्का त:गु ध्वजा पताकायागु प्रभा उत्तर चक्रवालया सिथय् थ्यंक: खया च्वन। पृथ्वी तलय् ब्वया च्वंगु ध्वजा पताकां ब्रह्मलोक थिया च्वन। ब्रह्मलोकय् च्वंगु पृथ्वी तक थ्यना च्वन। भिद्वल चक्रवालय् च्वंगु फुक्क स्वाँमाय् स्वाँ ह्वया च्वन। फल सइगु सिमा दक्व फलया भारं क्वछुना च्वन। चुइ पलेस्वाँ *(स्कन्ध पद्म)* ह्वया च्वन। कचाय् शाखा पद्म, लताय् लता पद्म, आकाशय् कोछुइगु पद्म ल्वहँ तज्याना थाहाँ थाहाँ वया न्हेफो न्हेफो जुया दण्डक पद्म स्वाँ ह्वया च्वन। भिद्वल लोकधातु आवेष्ठित जुया कोखाय्कूगु मा:थें अथवा स्वाँ ह्वला त:गु स्वाँयागु खाताथें जुल। चक्रवालया बिचय् च्याद्व योजनया लोकान्तरयागु थासय् गन न्हेम्ह सूर्ययागु प्रकाशं नं न्हापा गुबलें प्रकाश खयके मफुगु ख: आ: अन नं बांलाक प्रकाश

---

२४ स्वया दिसँ – दीघनिकायया महानिदान-सुत्त पृ. १७९।

खया अन्धकार मदया वन । चय्प्यद्वल योजन जा: दुगु महासमुद्रया ल: त्वने ज्यूगु व त्वनेबले सा:गु जुल । खुसी मन्त्यासें दिना च्वन । जन्मान्धपिंसं नं रूप खन । जन्मंनिसें ख्वाँय्पिंसं नं स:ताल । जन्मंनिसें खू जूपिंसं नं न्यासिं वने फत । न्यव: सिख: आदि आकाश्काकां च्वबुना बँय् कुतूंवन ।

१७४. थुगु कथं अप्रमेय शोभा व वैभवपूर्वक पूजित तथा अनेक प्रकारयागु आश्चर्यजनक घटना जुइक वसपोलं बुद्धत्व साक्षात्कार याना बिज्याये धुंका सकल बुद्धपिंसं *(तोमफीइक)* आज्ञा जुया बिज्यागु उदान वसपोलं *(सम्यक्सम्बुद्धं)* आज्ञा जुया बिज्यात[२५] – "हानं हानं जन्म काये मा:गु दु:खया दु:ख जक जूया नितिं जिं थ्व शरीररूपी छें दय्कूम्ह गृहकारकयागु खोजे यायां जिं अनेक जन्म तक व्यर्थं भत्के जुइ धुन" ॥२७८॥

"गृहकारक ! आ: जिं छंत खंके धुन । आ: हानं छं छें दय्के फइमखुत । छें दय्केत मा:गु फुक्व छंगु मूसिं तोधुइ धुंकल, छेंया प्वोल दुना वने धुंकल, चित्त संस्कार रहित जुइ धुंकल, तृष्णायागु क्षय जुइ धुंकल" ॥२७९॥

थुकथं तुषितपुरंनिसें शुरु याना थन बोधिमण्डपय् सर्वज्ञता प्राप्त याना बिज्यागु जीवन कथा तकयात अविदूरे-निदान *(धाइ)* धका सिइकेमा: ।

सन्तिके-निदान

१७५. सन्तिके-निदान – 'भगवान् श्रावस्ती अनाथपिण्डकया आराम जेतवनय् विहार याना बिज्याना च्वन, वैशाली महावनया

---

२५ धम्मपद गाथा नं. १५३-१५४ ।

कूटागारशालाय् विहार याना बिज्याना च्वन आदि थुकथं थाय् थासय् विहार याना बिज्याज्यां उगु उगु थासय् च्वना बिज्यात धका धया तल। गुलिनं थथे धया त:गु ख: उकियात शुरुंनिसें थथे सिइकेमा:।'

जयपल्लंक

१७६. उगु उदान व्यक्त याना बिज्याना जय आसनय् फेतुना बिज्याम्ह भगवान्यात थथे जुल – 'जि थुगु *(विजय)* आसनया नितिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प तक व्वाँये व्वाँये जुया च्वना। थुगु आसनया नितिं हे जिं थुलिमछि दिन तक बांलास्ये च्वंगु थ:गु छ्यं ग:प: तकं ध्यनां बिइ धुन, बांलास्ये च्वंगु मिखा व नुग:चु लिकया बिइ धुन, जालिय कुमारथें जाम्ह काय्, कृष्णाजिनाथें जाम्ह म्ह्याय् व मद्रीदेवीथें जाम्ह जाहानयात दास जुइकेत दान याये धुन। थ्व जिगु आसन जय आसन ख:, श्रेष्ठ आसन ख:। थुकी हे फेतुना जिगु संकल्प पूरा जूगु जुल। जि थन आ: दने मखु।' दशौं खरव समापत्ति लाभ यायां छगू सप्ताह तक अन हे फेतुना च्वना बिज्यात। थ्व हे लक्ष कया धया त:गु दु – "अनंलि भगवान् छगू हे आसनय् च्वं च्वं विमुक्ति सुखया आनन्द कया बिज्याना च्वन।"

अनिमेष-चैत्य

१७७ अनंलि सायद कुमार सिद्धार्थया अभ्र नं छुं याये ल्यं दनी जुइ, वसपोलं आसन प्रति दुगु आशक्तियात तोता बिमज्यानि धका गुलिं गुलिं देवतापिनि मनय् थुजागु शंखा उत्पन्न जुल। शास्तां देवतापिनिगु मनयागु वितर्क सिइका इमिगु शंखा मदय्का बिइया नितिं आकाशय् बिज्याना यमकप्रातिहार्य क्यना बिज्यात।

बोधिमण्डपय् क्यना बिज्यागु थुगु प्रातिहार्य, थःथितिपिनिगु समागमयागु अवसरय् याना बिज्यागु प्रातिहार्य, पाथिकपुत्र समागमय् याना बिज्यागु प्रातिहार्य – थुपिं फुक्व प्रातिहार्य गण्डववृक्ष सिमा क्वय् याना बिज्यागु यमकप्रातिहार्य समान खः । थुगु प्रकारं शास्तां थुगु प्रातिहार्यद्वारा देवतापिनिगु शंखा मद्यका आसनं भतिचा उत्तर पूर्वपाखे दना 'थ्व हे आसनय् च्वना जित सर्वज्ञता प्राप्त जुल' धका बिचाः याना प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प तक यानागु पारमिताया फलस्वरूप प्राप्त स्थान उगु आसनयात निर्निमेष दृष्टिं स्व स्वं छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात । उगु थाय्या नां 'अनिमेष-चैत्य' जुल ।

रत्नचंक्रमण-चैत्य

१७८. अनंलि उगु आसनं दना च्वना बिज्याना च्वंगु थाय्या विचय् चंक्रमण दयेका पूर्व पश्चिम हाकःगु रत्नचंक्रमणय् चंक्रमण यायां छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात । उगु थाय्या नां 'रत्नचंक्रमण-चैत्य' जुल ।

रत्नघर

१७९. प्यंगूगु सप्ताह देवतापिंसं बोधि सिमायापाखें उत्तर पश्चिम दिशाय् रत्नघर दय्का बिल । अन आसनय् मुलपतिं थ्याना बिज्याना शास्तां अभिधर्मपिटकया व विशेष याना अनन्त नय दुगु

समन्तपट्ठानया[२६] बारे मनन यायां छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात। अभिधार्मिकपिनिगु धापू कथं 'रत्नघर' धयागु रत्नं दय्का तःगु छेंयागु नां मखु। न्हेगू प्रकरण *(ग्रन्थ)* या बारे बिचाः याना बिज्यागु थाय् जूगुया नितिं रत्नघर धाःगु खः। थन निगू खँ नं मिले जू उकिं नितां कायेमाः। अनं निसें उगु थाय्या नां 'रत्नघर-चैत्य' जूगु खः।

अजपाल-न्यग्रोध

१८०. थुकथं बोधिवृक्ष लिक्क प्यंगूगु सप्ताह बिते याना न्यागूगु सप्ताह बोधिवृक्षस वना अजपाल धयागु वर सिमा क्वय् बिज्यात। अन नं धर्मय् विचाः यायां विमुक्ति सुखया आनन्द काकां फेतुना बिज्याना च्वन।

१८१. उगु इलय् देवपुत्र मारं थुलिमंछि दिन तक मौका मामां वयागु ल्यू ल्यू जुया नं वयाके छु नं स्खलन *(दोष)* मखना, थ्व जिगु वशं पिहाँ वन धका दौर्मनस्य युक्त जुया महामार्गय् फेतुना भिंखुता कारणया बारे विचार यायां बँय् भिंखुध्वः ध्वः किल। जिं वंथें दान पारमिता पूरा यानागु मदु, उकिं जि वथें जुइमफुत धका बिचाः याना न्हापांगु ध्वः छध्वः किल। हानं जिं वंथें शीलपारमिता, नैष्क्रम्यपारमिता, प्रज्ञापारमिता, वीर्यपारमिता, क्षान्तिपारमिता, सत्यपारमिता, अधिष्ठानपारमिता, मैत्रीपारमिता व उपेक्षापारमिता पूरा यानागु मदु उकिं जि वंथें जुइ मफुत धका भिगूगु ध्वः किल। जिं वंथें इन्द्रिय थीथी अवस्था सम्बन्धि असाधारण ज्ञान प्रतिवेधया आशयभूत जुया च्वंगु दसपारमिता पूरा यानागु मदु उकिं जिं वंथें जुइ मफुत धका भिंछध्वः ध्वः कित। हानं जिं वंथें असाधारण-

---

२६ अभिधर्मपिटकया छगू ग्रन्थ।

आश्रय, अनुशयज्ञान, महाकरुणासमापत्तिज्ञान, यमकप्रातिहार्यज्ञान, अनावरणज्ञान, सर्वज्ञताज्ञानया प्राप्तिया उपनिश्रयभूत जुया च्वंगु दसपारमिता पूरा यानागु मदु, उकिं जिं वंथें जुइ मफुत धका भिंखुगू ध्व: किल। थुकथं थुजागु कारणं महामार्गय् भिंखुध्व: *(वँय्)* ध्व: क्यु क्युं मार्गय् फेतुना च्वन।

१८२. उगु इलय् तृष्णा,अरति व रागा धयापिं मारया स्वम्ह म्ह्यायपिंसं 'जिमि बौ आ: खने मदया च्वन। गन वना च्वन जुइ' धका स्वबलय् वयात दौर्मनस्य जुइका बँय् ध्व:किया च्वंम्ह खंका थ:पिनि बौया लिक्क वना न्यंवन – "बा ! छि छाय् दु:खी जुया ख्वा: स्यूंका च्वना दीगु ?"

"यो मै ! थुम्ह महाश्रमण जिगु वशं पिहाँ वन। न:न्हुमछि मौका स्वया च्वनानं वयाके छुं स्खलन मखना, उकिं जि दु:खी जुया ख्वा: स्यूंका-च्वनागु ख:।

थुलिं खँ ख:सा चिन्ता कया दी म्वा:। जिमिसं वयात थ:गु वशय् तया हया बिइ।"

"यो मै ! सुनां नं वयात वशे तये फइ मखुत। थुम्ह अचल श्रद्धाय् प्रतिष्ठितम्ह पुरुष ख:।"

"बा ! जिपिं मिसात ख:। आ: जिमिसं वयात राग आदि पाशं चिनां छिथाय् हये। छिं धन्दा कया दीम्वा:।"

१८३. इपिं अनं भगवान्याथाय् वना धा:वन – "श्रमण ! जिमिसं छिपिनिगु चरणय् सेवा याये।" भगवानं न त इमिगु खँय् ध्यान तया बिज्यात न त मिखा चायेका हे इमित स्वया बिज्यात। वसपोल लोकोत्तर उपधिरहित *(निर्वाणय् रत)* मुक्तचित्त जुया एकान्त सुखयागु अनुभव यायां फेतुना बिज्याना च्वन। हानं मारया म्ह्यायपिंसं विचार यात – मिजंत धयापिनिगु रुचि थीथी प्रकारयागु

दु । गुलिसियां कुमारीपिं यया च्वनी, गुलिसियां आयुया प्रथम चरणय् थ्यंपिं ल्यासेत *(मिसात)* यया च्वनी, गुलिसियां आयुया मध्यम अवस्थाय् थ्यंपिं मिसात यया च्वनी, गुलिसियां अन्तिम अवस्थाय् थ्यंपिं बुढीपिं यया च्वनी । 'छाय् जिमिसं जक थीथी प्रकारयागु रूपं वयात प्रलोभन मयाये' धका छम्ह छम्हसिनं कुमारी आदि सच्छि सच्छि रूप दयेका कुमारी, अप्रसूता *(छक हे मचा बुइके मनंम्ह मिसा)* , छकः जक मचा बुइके नंम्ह मिसा, निकः जक मचा बुइके नंम्ह मिसा, बाज्यः वंम्ह मिसा, बुढी अवस्थायापिं मिसात जुया खुकः तक भगवान्या न्ह्योने वया – 'श्रमण ! छंगु चरणय् जिमिसं सेवा याये' धका धाःवल । भगवानं इमिगु खँय् ध्यान तया विमज्याः, वसपोल लोकोत्तर उपधिरहित *(निर्वाणय् रत)* जुया विमुक्ति चित्त तया फेतुना विज्याना च्वन ।

१८४. गुलिं आचार्यपिंसं धाइ – उपिं बुढिपिं मिस्तय्गु रूप खना भगवानं – 'थुपिं थुजागु वा हाःपिं, सँ तुयुपिं जुइमा' धका अधिष्ठान याना बिज्यात' धका धाइ । परन्तु थथे सम्भे जुइ मज्यू । शास्तां थुजागु अधिष्ठान गुबलें याना बिज्याइ मखु । भगवानं – छिपिं थनं चिला हुँ, छाय् थथे सना च्वना । वीतरागी मजूपिंथाय् जक थथे यायेमाः । तथागतया ला राग नष्ट जुइ धुंकल, द्वेष नष्ट जुइ धुंकल, मोह नष्ट जुइ धुंकल धका धया थःके क्लेश मदये धुंकूगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात ।

गुम्हसियागु विजययात हानं बुके फइ मखुत, गुम्हसिया त्याके धुंकूगु – राग, द्वेष, मोह हानं ल्यहाँ वइ मखुत, उजाम्ह अनन्त गोचर जुया बिज्याकम्ह, पथ मदुम्हसित गुगु पथं यंके त्यना ? ॥२८०॥

गुम्हसिया फैले जुया वनिगु जाल मंत, गुम्हसित विषरूपी तृष्णां थ्व लोकय् गनं हे यंके मफये धुंकल, उजाम्ह वसपोल अनन्त

गोचर जुया बिज्याकम्ह, पथ मदुम्हसित गुगु पथं यंके त्यना ? ॥२८१॥

धम्मपदया बुद्ध-वर्गय् व:गु *(गाथा नं. १७९, १८०)* थुपिं निगू गाथा आज्ञा जुया बिज्यानां वसपोलं धर्मोपदेश याना विज्यात । इमिसं नं 'धात्थें हे जिमि बौनं थुम्ह पुरुष थुगु लोकय् सुगत व अर्हत् ख:, थ्वयात रागादि बन्धनय् तये फइमखुत धका धया दीगु सत्य हे जुया च्वन' धाधां इपिं थ: बौयाथाय् वन ।

मुचलिन्द व राजायतनया क्वय्

१८५. भगवानं अन छगू सप्ताह विते याना मुचलिन्द सिमा क्वय् च्वं बिज्यात । अन छगू सप्ताह तक मेघजनित शीतादि पाखें वचे जुइत मुचलिन्द नागराजया पाखें न्हेगू फन्का हिंका विवाधारहित गन्धकुटी दुने च्वनागु समानं विहार यायां विमुक्ति सुखया आनन्द काकां छगू सप्ताह बिते याना *(अनं)* राजायतन सिमा क्वय् च्वं बिज्यात । अन नं विमुक्ति सुखया आनन्द काकां फेतुना बिज्याना च्वन । थुगु प्रकारं न्हेगू सप्ताह पूवन । थुलिया दुने वसपोलं मुखप्रक्षालन याना बिमज्या:, स्नान नं याना बिमज्या:, आहार-ग्रहण याना नं बिमज्या: । ध्यान-सुख, मार्ग-सुख, फल-सुखय् आनन्द ताता बिते याना बिज्यात ।

१८६. अनंलि, न्हेगू सप्ताह बिते जुइ धुंका पीगुन्हुया दिनय् ख्वा:सिले माल धयागु इच्छा जुल । देवराज इन्द्रं हल: हया बिल । शास्तां भपा: बिज्यात । उकिं याना वसपोलयात शौच जुल । अले शक्रं *(दतिवं यायेत)* नागलतायागु दतिवं व ख्वा: सिलेत ल: हया

बिल । दतिवं याना शास्ता अनोतप्त *(अनोतत्त)* दँहलय् ख्वाः सिला म्हुतु चोला अनं हे राजायतनया क्वय् बिज्याना च्वं बिज्यात ।

तपस्सु भल्लिक

१८७. उगु इलय् तपस्सु व भल्लिक धयापिं निम्ह व्यापारीत न्यासःगू गाडी ज्वना उत्कल जनपदं मध्य देश वना च्वन । उबले इमि न्हापाया जन्मय् थःलाम्ह सुं छम्ह देवतां इमिगु गाडी रोके याना इमि पाखें शास्ताया निर्तिं भोजन ताःलाकेत प्रेरित यात । मन्थ *(बजि)* व चाकु मन्हि ज्वना - 'भन्ते ! भगवान् ! थुगु आहार ग्रहण याना कया बिज्याहुँ' धका धया भगवानया लिक्क दना च्वन । खीर ग्रहण याना बिज्यागु दिन खुन्हुनिसें भगवानया पात्र अन्तर्धान जूगुया कारणं तथागतं ल्हातं फया आहार ग्रहण याये माली' धका वसपोलं बिचाः याना बिज्यात । उबले वसपोलयागु बिचाः सिइका प्यखे दिशायापिं प्यम्ह महाराजपिंसं इन्द्रनीलमणियागु पात्र वसपोलयात लःल्हाये हल । भगवानं स्वीकार याना कया बिमज्याः । हानं इमिसं भिम्पु रंगयागु प्यंगः ल्वहँया पात्र ज्वना वल । भगवानं उपिं प्यम्ह देवपुत्रपिंत अनुकम्पा तया बिज्यासे प्यंगः पात्रनं ग्रहण याना छगःया द्योने मेगु तंनंतं तया – 'थुपिं फुक्वं छगः जुइमा' धका अधिष्ठान याना बिज्यात । प्यंगः पात्रत नं तनं तं छगः जुया मध्यम आकार दुगु छगः पात्र जुल । भगवानं उगु मूल्यवानगु पत्थरमय पात्रय् आहार ग्रहण याना कया भोजन भपाः बिज्याना अनुमोदन याना बिज्यात । निम्हं व्यापारी दाजुकिजापिं बुद्ध व धर्मयागु शरणय् वना द्वेवाचिक उपासिक *(जूपिं)* जुल । अनंलि, इमिसं भगवानयाके पूजाया निर्तिं चिं छगू फ्वन । वसपोलं जवगु ल्हातं थःगु छ्येंनय् च्वंगु सँ लिकया इमित केश धातु प्रदान याना बिज्यात । इमिसं उगु केशधातु यंका थःगु नगरय् केशधातुयात गर्भय् तया उकी चैत्य दयेकल ।

सहम्पति ब्रह्मायागु याचना

१८८. सम्यक्सम्बुद्धं नं अनं दना अजपाल निग्रोध सिमा क्वय् बिज्याना फेतुना: बिज्यात । उबले वसपोलया अन फेतुना बिज्याना च्वना बिज्याबलय् थ:म्हं प्राप्त यानागु धर्मया गम्भीर भावय् विचा: याना च्वं च्वं सकल बुद्धपिनि पाखें हानं हानं आसेवित गम्भीर धर्मयागु जिं साक्षात्कार याये धुन । मेपिंत उपदेश बिइगु खँय् *(वसपोलयात)* अनिच्छापूर्वक वितर्क उत्पन्न जुल । अनंलि, सहम्पति ब्रह्मां – 'आ: का: ! थुगु लोक नाश जुइन, थुगु लोक विनाश जुइन' धका धन्दा काकां भिद्वल चक्रवालयाम्ह शक्र, सुयाम, सन्तुषित, निर्माणवशवर्ती, महाब्रह्मापिं ब्वनां शास्तायाथाय् वया – 'भन्ते ! भगवानं धर्मदेशना याना बिज्याहुँ, सुगत ! धर्मदेशना याना बिज्याहुँ' आदि प्रकारं धर्मदेशनाया नितिं याचना यात ।

धर्म चक्रप्रवर्तन

१८९. शास्तां वयात वचन बिया 'सुयात *(न्हापां)* जिं धर्मोपदेश याये' धका विचा: याना स्वया बिज्याबले 'आलार *(ऋषि)* पण्डित ख: वं याकनं हे थुगु धर्म थुइका काये फु' धका बिचा: याना वयात *(लुमंका)* स्वबले छगू सप्ताह न्हापा हे व सीधुंकूगु खँ सिइका उद्दकया बारे लुमंका बिज्यात । व नं थौं चान्हे *(प्रथम यामय्)* जक सिइगु खँ सिइका 'पञ्चवर्गीय भिक्षुपिंसं जित आपालं उपकार या:गु दु' धका मती लुइका 'आ: थुपिं पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं गन दु' धका स्वया बिज्याबलय् वाराणशीया ऋषिपतन मृगदायय् दु धका सिइका अन वना धर्म चक्रप्रर्वतन याये धका त:न्हु तक बोधिमण्डपया छचाखेरं भिक्षाचार यायां आषाढ पुन्ही कुन्हु *(दिनय्)* वाराणशी थ्यंक

वने धका चतुर्दशीया सुथ न्हापां पात्र चीवर धारण याना भिंच्यागू योजन मार्गय् बिज्याबलय् लँय् उपक धयाम्ह आजीवक *(तीर्थंकर)* यात खन । वयात थः बुद्ध जुयागु खँ न्यंका व हे दिनय् सन्ध्या इलय् ऋषिपतन थ्यंकः बिज्यात ।

१९०. पञ्चवर्गीय भिक्षुपिंसं तथागतयात ताःपाकंनिसें बिज्याना च्वंगु खना छम्हं मेम्हसित थथे धाल – 'आवुसोपिं ! हुँ खँ ला, थुम्ह श्रमण गौतम वया च्वन, यक्व सरसामान मुंकिम्ह, पथभ्रष्टम्ह परिपूर्ण शरीरम्ह' स्फीत इन्द्रिय दुम्ह, सुवर्ण वर्णम्ह जुया, वया च्वन । वयात भीसं अभिवादन आदि याये मखु न्हां । वरु व छम्ह तःधंगु कुलय् उत्पन्न जूम्ह खः उकिं थुम्हसित आसन छगू सम्म तया बिइ माःम्ह खः । उकिं भीसं वयात आसन छगू जक लाया बियेगु फु धका कबुल यात । भगवानं देव सहित सकल लोकयागु चित्तयागु खँ सिइके फुगु ज्ञानं 'थुमिसं छु मती लुइका च्वन' धका आवर्जन याना स्वया बिज्याबले इमिगु मनया खँ सिइका बिज्यात । अनंलि, सकल देव मनुष्यपिंत समान रूपं व्याप्त जुया च्वंगु मैत्री चित्तयात विशेषकथं उपिं पञ्चवर्गीयपिंत लगे याना बिज्यात । इमित भगवानयागु मैत्री चित्त थ्यूगु कारणं गुलि थुलि तथागत न्ह्योने थ्यंकः बिज्यात, उलि उलि हे पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं थथःपिनिगु कवुलय् *(करालय्)* थातं च्वना च्वने मफया थःपिं फेतुना च्वनागु आसनं दना वया अभिवादन प्रत्युपस्थान आदि सकतां याना बिल । अथेन्हं इमिसं वसपोल सम्बुद्ध जुया बिज्यात धयागु खँ मस्यूगुलिं केवल 'नामं' वा 'आवुसो' धयागु शब्दं व्यवहार यात ।"

१९१. "भिक्षुपिं ! तथागतयात 'नामं' वा 'आवुसो' धयागु शब्दं व्यवहार याये मज्यू, भिक्षुपिं ! तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध खः" धका आज्ञा जुया बिज्यासे थःगु बुद्ध भावयात क्यं क्यं लाया तःगु श्रेष्ठ बुद्ध-आसनय् फेतुना बिज्यात । उत्तराषाद नक्षत्र योग दुबले भिंच्यागू कोटि ब्रह्मापिंसं चाःहुइका पञ्चवर्गीय स्थविरपिंत

सम्बोधन याना धर्म चक्रप्रर्वतन-सूत्र[२७] उपदेश बिया विज्यात । इपिं मध्ये अञ्ञाकौण्डिन्य स्थविर वसपोलयागु धर्म अनुसारं ज्ञान बढे यायां थुगु सूत्रयागु उपदेशया अन्तय् झिंच्यागू कोटी ब्रह्मापिं सहित श्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता अन हे वर्षावास याना बिज्यासे कन्हेखुन्हु वप्प स्थविरयात उपदेश यायेत च्वना बिज्याना च्वन । बाकी मेपिं प्यम्ह भिक्षुपिंसं भिक्षाचार यात । वप्प स्थविरं पूर्वाण्ह इलय् हे श्रोतापत्तिफल प्राप्त याना काल । थ्व हे क्रमं कन्हे खुन्हु भद्दिय स्थविर, हानं वयां कन्हे खुन्हु महानाम स्थविर, हानं वया नं कन्हे खुन्हु अस्सजि स्थविर समेत सकलें श्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । पक्षया न्यान्हु खुन्हु *(न्यागुगू दिनय्)* न्यांम्हसित नं मुंका अनत्तलक्खण-सुत्त उपदेश बिया बिज्यात । उपदेशया अन्तय् थुपिं न्याम्हं स्थविरपिं अर्हत् फलय् प्रतिष्ठित जुल ।

चारिका विधान

१९२. अनं लिपा, उखुन्हु चान्हे निर्वेद प्राप्त याना छें तोता पिहाँ वःम्ह यश कुलपुत्रयात मार्गफल प्राप्त याये फुगु क्षमता खंका – 'वा यश' धया सःता बिज्यात । उखुन्हु हे चान्हे वयात श्रोतापत्ति फलय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात, कन्हे खुन्हु दिनय् अर्हत्फलय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । वया मेपिं न्ययप्यम्ह (५४ म्ह) पासापिंत नं 'वा भिक्षुपिं' प्रव्रज्या वचनं प्रव्रज्या बिया अर्हत्वफलय् प्रतिष्ठित याका बिज्यात ।

१९३. अले थुगु प्रकारं लोकय् खुीछम्ह अरहन्तपिं दयेवं शास्तां वर्षावास च्वने सिधयेवं पवारणा याना – 'भिक्षुपिं ! चारिका

२७ स्वया दिसँ धम्मचक्कप्पवत्तन-सुत्त, सं.नि. नेपाल भाषा पृ. १११२ ।

या: हुँ', धका स्वीम्ह भिक्षुपिंत थीथी दिशाय् छ्वया स्वयं थ: उरुवेल वनेगु लँय् बिज्याना च्वंबलय् बच्छि लँ थ्यंका कप्पासिक वन खण्डय् स्वीम्ह भद्रवर्गीय कुमारपिंत दीक्षित याना बिज्यात । उपिं मध्ये दकले कमगु फल प्राप्त य::म्ह हे श्रोतापन्नम्ह ख: । दकले उत्तमम्ह अनागामि ख: । उपिं सकसितं नं 'वा भिक्षुपिं' नयं प्रव्रजित याना विभिन्न दिशाय् इमित छ्वया स्वयं थ: उरुवेल वना स्वद्व:त्या: (३५००) प्रातिहार्य क्यना द्वछिम्ह जटिल परिवार ब्वना उरुबेल काश्यप आदि स्वम्ह जटाधारी दाजुकिजापिंत 'वा भिक्षुपिं' नयं प्रव्रजित याना बिज्यात । अले वसपोलं गयाशीर्ष पर्वतय् फेतुना आदित्तपरियाय देशनायागु आधारय् इमित अरहत् अवस्थाय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । इपिं द्वछिम्ह अरहत्पिंसं चाहुइका जुजु बिम्बिसारयात बिया त:गु वचन पूवंकेगु विचारं राजगृह नगर लिक्क च्वंगु यष्ठिवन उद्यानय् थ्यंक: बिज्यात ।

भगवान् राजगृहलय्

१९४. जुजुं उद्यानपाल पाखें शास्ता थ्यंक: बिज्यात धयागु खवर न्यन । अले जुजु भिंद्व ब्राह्मण गृहपतिपिंसं चाहुइका भगवानयाथाय् वना विचित्र चक्र अंकित लुँयाम्ह चन्द्रमाथें तेज दुगु तथागतया श्रीपादय् प्रणाम याना थ:गु परिषद् सहित छखे लिक्क आसनय् फेतुत । अनं लिपा उपिं ब्राह्मण गृहपतिपिंत थथे जुल - 'छु ख: ? महाश्रमण उरुबेल काश्यपयाथाय् उत्तमगु आचरणयात आचरण याना च्वंगु लाकि उरुबेल काश्यपं महाश्रमणयाथाय् उत्तमगु आचरणयात आचरण याना च्वंगु ?'

भगवानं थ:गु चित्तं इमिगु मनयागु खँ सिइका उरुबेल काश्यपयात गाथाद्वारा थथे सम्बोधन याना बिज्यात - 'हे

उरुबेलवासी ! छ तप चर्या गंसि जुया च्वंपिं जटिलपिंत उपदेश बीम्ह – छंके न्यना च्वना, उगु मिं पूजा यायेगु छं छाय् तोतागु ?'

स्थविरं नं भगवानयागु अभिप्राययात सिइका गाथाद्वारा थथे बिन्ति यात – 'यज्ञ याना रूप, शब्द, रस *(आदि)* पञ्च काम व स्त्री जाति प्राप्त जू धका धया तल । थ्व फुक्कं पञ्चस्कन्ध धयागु उपधीया मल खः धका सिइका काये धुन । उकिं जिं यज्ञ व हवन यायेगु तोता बिये धुन' ॥२८३॥

१९५. थुगु गाथा द्वारा बिन्ति याना उरुवेल काश्यपं थःत शिष्यभाव क्यनेया नितिं तथागतया पाली भोपुया – "भन्ते ! भगवान् छलपोल जिमि शास्ता खः । जि छलपोलया श्रावक *(शिष्य)* खः ।" छमा, निमा, स्वमा यायां न्हेमा तायबसिमा जाः तक न्हेकः आकाशय् थाहाँ वना हानं अनं कुहाँ वया तथागतयात वन्दना याना छखे लिक्क फेतुत । उगु प्रातिहार्य खना अपार जनसमूहनं धाल – "अहो ! बुद्ध महाप्रतापीम्ह खनि ! थुजाम्ह सबल मिथ्यादृष्टिं युक्तम्ह, थःत अरहत् धया जुइम्ह उरुबेल काश्यपयात तक नं वयागु दृष्टि जाल ध्वस्त याना दमन याना बिज्यात" धका प्रशंसा यायां शास्तायागु गुणगान यात । भगवानं 'आः जक जिं उरुवेल काश्यपयात दमन यानागु मखु न्हापा नं जिं दमन यानागु दु' धका आज्ञा जूसे थुगु खँयात क्यनेत महानारद काश्यप जातक कना बिज्यासे प्यंगू आर्यसत्ययात प्रकाश याना बिज्यात । मगध राजा भिंछगू नहुत *(११ लाख ब्राह्मण गृहपतिपिं)* सहित श्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । बाकी मेपिं उपासकपिं जुल । जुजुं शास्ताया लिक्क तुं फेतुना थःके न्यागू प्रबल आकांक्षा[२८] दुगु खँ कना त्रिरत्न ग्रहण याना कन्हे खुन्हु भोजनया

---

२८ जुजु बिम्बिसार न्हापा कुमार जुया च्वंवले न्यागू प्रबल आकाक्षा दुगु खः, थुपिं क्रमशः खः – (१) अहो, जित राज्याभिषेक दसा गुलि ज्यू, (२) जिगु राज्यय् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध बिज्यासा गुलि ज्यू (३) वसपोल भगवाननाप

नितिं निमन्त्रणा बिया आसनं दना भगवान्यात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

१९६. राजगृहय् च्वंपिं कन्हे खुन्हुया दिनय् भगवान्यात खंपिं, मखंपिं सकलें मनूत भगवान्यागु दर्शन यायेया निर्तिं सुथ न्हापनं हे राजगृह नं लट्ठिवन *(तिं बन)* य् वना च्वन । स्वंगू गब्यूति मार्ग *(=छ माइल लँ)* नं भरीभराउ जुया मन्त्यन । सम्पूर्ण लट्ठिवन उद्यान छगूलिं दालाय् वा भये भये ब्यूथें मनूत भरीभराउ जुल । जनसमूह दसबलयागु सौन्दर्य रूप खना तृप्त मजूगु जुया च्वन । थुगु थाय् वसपोलया रूपयागु वर्णन जूगु थाय् ख: । थुजागु थासय् तथागतया *(महापुरुष)* लक्षण[२९], अनुव्यञ्जन[३०] आदियागु सकतां भेद सहित वसपोलया सौन्दर्यया बयान यायेमा: ।

१९७. थुगु प्रकारं सौन्दर्य सम्पन्न तथागतयागु रूप दर्शन यायेया निर्तिं जनसमूह उद्यानय् व लँय् न्ह्याबलें हुल हुल जूगुया कारणं भिक्षु छम्ह पिहाँ जुइत नं थाय् मंत । उगु दिनय् भगवान्यात खाना चू मला मजुइमा *(धका)* इन्द्रयागु आसन क्वाना वल । वं आवर्जन याना स्वगु बखतय् थुगु कारण सिइका ब्राह्मण माणवकयागु भेषधारण याना बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघया न्ह्यो न्ह्यो थ्व गाथा ब्वं ब्वं वना च्वन –

"दान्तगु चित्त दया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लुँयागुथें जा:गु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्,

---

सत्संगत याये खंसा गुलि ज्यू, (४) वसपोल भगवानं जित धर्मोपदेश बिया बिज्यासा ज्यू, (५) भगवानया धर्म जिं थुइके दसा .... ज्यू ।

२९ स्वया दिसँ तथागतयाके दुगु ३२ ता लक्षणया निर्तिं दी.नि. पृ. ४०६ ।

३० स्वया दिसँ तथागतयाके दुगु ८० ता अनुव्यञ्जनया निर्तिं बु.श्रा.वि.च I.पृ. ४२२ ।

दान्तगु चित्त दया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं, पुलांपिं जटिलपिं नांपं राजगृहय् दुहाँ बिज्यात" ॥२८४॥

"संसार दुःखं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लुँयागुथें जाःगु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्, संसार दुःखं मुक्त जुया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं, पुलांपिं जटिलपिं नापं राजगृहय् दुहाँ बिज्यात" ॥२८५॥

"संसार दुःखं तरे जुया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लुँयागुथें जाःगु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्, संसार दुःखं तरे जुया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं पुलांपिं जटिलपिं नाप राजगृहय् दुहाँ बिज्यात" ॥२८६॥

दश *(झिता प्रकारयागु)* आर्यवास[३१] दया बिज्याकम्ह, दशबल[३२], दश धर्मविद् *(दश कुशल कर्मपथ धर्म पूर्ण जुया बिज्याकम्ह)* तथा दश *(झिता प्रकारया)* अशैक्ष लक्षणं युक्त जुया बिज्याकम्ह, वसपोल भगवान् शास्ता द्वःछिम्ह अरहत्‌पिंसं चाहुइका राजगृहय् दुहाँ बिज्यात ॥२८७॥

थुपिं गाथाद्वारा शास्तायागु गुण वर्णन यायां इन्द्र न्ह्यो न्ह्यो वना च्वन । जनसमूहं माणवकयागु रूप स्वयाः – 'थुम्ह माणवक गपाय्‌सकं बांलास्ये च्वंम्ह खः, जिमिसं न्हापा थुजाम्ह गवलें खनागु मदु' धका मती लुइका थुम्ह माणवक गनं वःगु जुइ, सुया काय् जुइ धका न्यन । थुजागु खँ न्यना उम्ह माणवकं गाथाद्वारा लिसः बिल –

"गुम्ह लोकय् धीर जुया बिज्याम्ह खः, फुक्व इन्द्रियय् दान्त जुया बिज्याम्ह, फुक्व क्लेशं शुद्ध जुया बिज्याम्ह, ज्वः मदुम्ह जुया

---

३१ झिता आर्यवासया नितिं स्वया दिसँ दी.नि.पृ. ४६९ ।

३२ झिता बलया नितिं स्वया दिसँ म.नि. पृ. ५९ ।

बिज्याम्ह, देव मनुष्यपिनिगु पूजा विशेष ग्रहण याना बिज्यायेबहः जुया बिज्याम्ह, अरहत् व सुगत जुया बिज्याम्ह खः, जि वसपोलया हे सेवक *(परिचारक)* खः ॥२८८॥

वेलुवन विहार दान

१९८. शास्ता, इन्द्रं क्यना यंकूगु लं लं द्वःछिम्ह भिक्षुपिंसं चाहुइका राजगृहय् दुहाँ बिज्यात । जुजुं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपिंत भोजन दान बिया – 'भन्ते ! जि त्रिरत्न विना च्वने मफु । इलय् बिलय् भगवान्या लिक्क वये । लट्ठिवन धयागु उद्यान तःसकं तापाः । थ्व जिमिगु वेलुवन *(वेणुवन)* धयागु उद्यान तापाः नं मजू, सत्ति नं मजू, अपुक वये वने याये ज्यू, बुद्धया निवासस्थानया नितिं योग्य जू । थ्वयात भगवानं स्वीकार याना बिज्याहुँ' धका लुँयागु कलशं पुष्प, गन्ध सहितगु मणिवर्णथें यच्चुगु लः हाय्का वेलुवन उद्यान बुद्धयागु ल्हातय् लल्हाना बिल । उगु विहार ग्रहण याना बिज्यागु इलय् बुद्धशासनया मूल *(जग, हाः)* बसे जुल धका महापृथ्वी कम्प जुल । *(थन लुमंकेबहः जू)* जम्बुद्वीपय् वेलुवन छगू बाहेक मेमेगु विहार ग्रहण याना बिज्याबले महापृथ्वी कम्प मजू । ताम्रपर्णी द्वीपय् *(श्रीलंकाय्)* नं महाविहार ग्रहण काल अतिरिक्त अन्य शयनासन ग्रहण याःगु इलय् गुबलें नं पृथ्वी कम्प मजू । शास्तां वेलुवन विहार ग्रहण याना जुजुयागु दान अनुमोदन याना आसनं दना भिक्षुसंघ सहित वेलुवनया नितिं प्रस्थान याना बिज्यात ।

सारिपुत्रमौद्‌गल्यायन-कथा

१९९. उगु इलय्‌ सारिपुत्र व मौद्‌गल्यायन धयापिं निम्ह परिव्राजकपिं अमृतयागु खोजय्‌ राजगृहय्‌ च्वना च्वन । इपिं मध्ये सारिपुत्रं भिक्षाया निर्तिं चारिका याना बिज्याना च्वंम्ह अस्सजित स्थविरयात खंका प्रसन्न चित्तं व नापं ल्यू ल्यू वना 'गुगु धर्म हेतु पाखें उत्पन्न जूगु खः ··· ' थुगु गाथा न्यना श्रोतापत्तिफलय्‌ प्रतिष्ठित जुया थःम्ह पासा मौद्‌गल्यायन परिव्राजकयात नं उगु गाथा न्यंकल । व नं श्रोतापत्तिफलय्‌ प्रतिष्ठित जुल । इपिं निम्हं *(थःम्ह गुरु)* संजय नाप लाये धुंका थःगु परिषद्‌ ब्वना शास्तायाथाय्‌ प्रव्रजित जुल । इपिं मध्ये महामौद्‌गल्यायनं छगू सप्ताहलय्‌ *(छवाःया दुने)* अरहत्व प्राप्त याना काल । सारिपुत्रं बाच्छीं *(अरहत्व प्राप्त याना काल)* । शास्तां इपिं निम्हसितं नं अग्रश्रावकयागु स्थानय्‌ प्रतिष्ठित याना बिज्यात । सारिपुत्रं अरहत्व प्राप्त याःगु दिनय्‌ शिष्य सम्मेलन जूगु जुल ।

कपिलवस्तुगमन-कथा

२००. तथागतया व हे वेलुवन धयागु उद्यानय्‌ विहार याना बिज्याना च्वंबले शुद्धोदन महाराजं – 'जिमि काय्‌ खुदँ तक दुष्कर तपस्या याना परमपद सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्मचक्रप्रवर्तन याना आः राजगृह लिक्क वेलुवनय्‌ विहार याना बिज्याना च्वंगु दु' धयागु खँ न्यना छम्ह मन्त्रीयात सःतल – "हे भणे ! छं द्वःछिम्ह मनूत ब्वना राजगृहय्‌ हुँ, जिगु भाषां जिमि काय्‌यात धा – 'छःपिनि बौ शुद्धोदनं छःपिंत स्वये मास्ते वयेका च्वन' धका धया 'जिमि काय्‌ ब्वना हिं" धका ज्या वात । "ज्यू हवस्‌, देव !" धका वं जुजुयागु खँ

न्यना द्वःछिम्ह मनूत ब्वना याकनं हे ख्वीगू योजन लं वना *(राजगृह थ्यंका)* शास्तां प्यंगू परिषद्या बिचय् धर्मोपदेश याना च्वंगु इलय् विहारय् दुहाँ वन । वं – 'जुजुं ज्या वाना हःगु संदेश अथेंनि तये' धका विचाः याना उगु परिषद्या छगू सिथय् च्वना शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना द्वःछिम्ह मनूत दना दनां हे अरहत्व प्राप्त याना प्रव्रज्यायागु याचना यात । भगवानं इमित ल्हाः ल्ह्वना 'वा भिक्षुपिं !' धका आज्ञा जुया बिज्यात । इपिं सकलें उगु हे क्षणय् ऋद्धिं प्राप्त जूगु पात्र चीवर धारण याना च्वंपिं सच्छिदँ दुपिंथें जुल । अरहत्व प्राप्त जूसेंनिसें आर्यपिं मध्यस्थ जुल । उकिं इमिसं जुजुं बिया हःगु संदेश तथागतयात बिन्ति मयात । जुजुं वंपिं न लिहाँ वः, न खबर कंवः धका विचाः याना "वा भणे ! छ हुँ" धका न्हापाथें तुं छम्ह मेम्ह अमात्ययात ज्या ब्वया छ्वत । इपिं नं वना न्हापायापिंथें तुं परिषद् सहित अरहत्व प्राप्त याना सुंक च्वन । जुजुं नं थुगु कथं द्वःछि द्वःछि मनूत नापं गुम्ह मन्त्रीतय्त छ्वये धुंकल । इपिं सकलें थथःगु ज्या सिधय्का शान्त जुया अन हे विहार याना च्वन ।

२०१. जुजुं खबर ज्वना वइपिं सुं मखना विचाः यात – 'थुलिमछि मनूतय्सं जित स्नेह तया छुं खबर हये मफुत, आः सुनां जिगु खँ न्यनी' धका मती लुइका दरवारय् च्वंपिं सकलें मनूतय्गु बारे विचाः याना स्वःगु बखतय् कालुदायीयात खन । उम्ह जुजुया थःगु सकतां ज्या पुवंका बिइम्ह तःसकं हे विश्वासीम्ह अमात्य खः, गुम्ह बोधिसत्त्व लिसे छन्हु हे दिनय् जन्म जूम्ह नं खः । मचांनिसें धुलय् म्हिता वःम्ह पासा नं खः । उकिं जुजुं वयात सःता – "तात कालुदायी ! जिं थःम्ह पुत्र स्वयेगु इच्छां गुद्व मनूतय्त छ्वये धुन । इपिं छम्हनं वया खबर ब्यू वःपिं मदु । जिं गुलिनं म्वाइ तिनी, मस्यू । जि सिये न्ह्यो हे काय्यागु ख्वाः छकः स्वये मास्ने वः । छु सुनानं जित जिमि काय् छकः क्यना बिइ फइला ?"

"देव ! जिं क्यना बिइ फु, यदि जित प्रव्रजित जुइगु आज्ञा दसा: ।"

"तात ! छ प्रव्रजित जु अथवा मजु न्ह्याथें यानांसां जिमि काय्यात क्यना ब्यु" धका *(जुजुं)* धाल ।

वं "ज्यू हवस्, देव ! " धया जुजुयागु संदेश ज्वना शास्ताया धर्मदेशनाया इलय् परिषद्या छखे सिथय् धर्मोपदेश न्यना थ:गु परिषद् सहित अरहत्व प्राप्त याना 'वा भिक्षुपिं' भावं प्रव्रज्या ग्रहण यात ।

२०२. शास्ता बुद्ध जुया न्हापांगु वर्षावास ऋषिपतनय् याना वर्षाया अन्तय् प्रवारणा याना, उरुवेलाय् वना स्वला तक च्वना जटाधारी स्वम्ह दाजुकिजापिंत दीक्षित याना द्व:छिम्ह भिक्षुपिं ब्वना पोय्ला पुन्ही खुन्हु राजगृहय् बिज्याना अन निला तक च्वना बिज्यात । थुबले तक वाराणसीं पिहाँ बिज्यागु न्याला दये धुंकल । सम्पूर्ण हेमन्तकाल फुइ धुंकल । उदायी स्थविर व:गु नं न्हेनु च्यानु दये धुंकल । वं फागुन पुन्ही खुन्हु थथे विचा: यात – सम्पूर्ण हेमन्तऋतु फुइ धुंकल, वसन्तऋतुया आगमन जुइ धुंकल । मनूतय्सं बुइँ बाली लये धुंकल । ज्यापुत थ:थ माथाय् वने धुंकल । पृथ्वी वाउंगु घाँसं त्वपुइ धुंकल । बनखण्डय् बांलाक स्वाँ ह्वये धुंकल, लँ न्यासिं वनेबह: जुइ धुंकल, थ्व हे बुद्धया निर्तिं थ:थितिपिं लिसे नाप लाका बिइगु पायछिगु ई ख:, उकिं भगवान्या लिक्क वना *(वं थथे बित्ति यात)* – "भन्ते ! फलयागु आशां थ:गु वस्त्र *(ख्वाला)* तोता सिमा ह्याउंगु वर्ण जुइ धुंकल । इपिं अर्चिमान् *(अग्नि शिखा)* समान प्रभासित जुया च्वन । हे महावीर ! शाक्यपिंत संग्रह यायेत उत्तम समय थ्व ख:" ॥२८९॥

(आ:) नं अतिकं चिकु, न अतिकं तान्वो जू । पृथ्वी वाउँगु हलं भरि भराउ जुया च्वन । हे महामुनि ! थ्व हे उत्तम समय ख: ॥२९०॥ [३३]

थुकथं *(उदायीं)* स्वपु गाथाद्वारा तथागतया कुल नगर बिज्याकेया निर्तिं यात्राया प्रशंसा यात ।

२०३. अनंलि, भगवानं न्यना बिज्यात – 'उदायी ! छाय् छं मधुर स्वरं यात्रा वर्णन याना च्वना ?'

"भन्ते ! छपिनि पिता शुद्धोदन महाराजं छलपोलयात दर्शन यायेत त:सकं उत्सुक जुया च्वना च्वन, छलपोलं थ:थितिपिंत संग्रह याना बिज्याहुँ ।"

"ज्यू, उदायी ! जिं थ:थितिपिंत संग्रह याये, 'भिक्षुसंघयात गमिक व्रत *(यात्राया तयारी यायेगु ज्या)* ठीक या' धका धा ।"

"ज्यू हवस्, भन्ते !" धया स्थविरं वसपोलयात लिस: बिल ।

२०४. भगवान् अंग-मगधवासी झिद्वल कुलपुत्रपिं व कपिलवस्तुवासी झिद्वल कुलपुत्रपिं – जम्मां नीद्वल क्षीणास्रव भिक्षुपिं ब्वना राजगृहं पिहाँ बिज्याना न्हिं छगू छगू योजन बिज्याना च्वन । कपिलवस्तु नगरं राजगृह स्वीगू योजन दु, निलां थ्यंक: वने धका विचा: याना अतुरित चारिका अर्थात् बुलुहुं बिज्याना च्वन । 'भगवान् पिहाँ बिज्याये धुंकूगु खँ जुजुयात आकाश मार्गं ब्यूवने' धका स्वविरं मती लुइका आकाश मार्गं वना दरवारय् प्रकट जूवन । जुजुं स्थविरयात खना लय्ताया वसपोलयात बहुमूल्य वंगु आसनय् फय्तुका थ:त धका तयार याना ह:गु थीथी प्रकारयागु स्वादिष्ट

---

३३ थेर गाथा ५२७ - ९ ।

भोजन वसपोलया भिक्षापात्रय् जायक तया प्रदान यात। स्थविर दना प्रस्थान याना बिज्यायेथें याना बिज्यात।

"तात ! फय्तुना भोजन याना बिज्याहुँ।"

"महाराज ! भगवानया लिक्क वना भोजन यावने।"

"शास्ता गन *(बिज्याना च्वंगु)* दु ?"

"महाराज ! नीद्वल भिक्षुपिं ब्वना वसपोल छलपोलयात नाप लायेत पिहाँ बिज्याये धुंकूगु दु।"

जुजु प्रसन्न चित्त जुया धाल – "छपिंसं थन हे च्वना भोजन याना बिज्याहुँ, गुबले तक जिमि काय् थन थ्यनी मखुनि उबले तक वसपोलया नितिं थनं हे भिक्षा यंका बिज्याहुँ।" स्थविरं स्वीकृति बिया बिज्यात।

२०५. जुजुं स्थविरयात भोजन तये हया बिल, भिक्षा पात्रयात सुगन्धित चूर्ण इला भोजन जाय्का 'थ्व तथागतयात बिया बिज्याहुँ' धका पात्र स्थविरया ल्हाती तया बिल। स्थविरं सकसिनं खंक खंक पात्रयात आकाशय् वांछ्वया स्वयं थः नं आकाशय् वना भिक्षापात्र ज्वना वना भगवान्या ल्हाती तया बिल। थ्व हे क्रमं न्हिं न्हिं स्थविरं भोजन यंका बिल। शास्तां नं लँ जोछि जुजुया भोजन ग्रहण याना बिज्यात। स्थविरं नं भोजन धुंका न्हि न्हिं भगवान् थौं थन थ्यंक: बिज्यात, थौं थुलि बिज्यात धका *(शुद्धोदन जुजुयात)* खबर न्यंकु न्यंकुं बुद्धगुणं युक्त धार्मिक कथा कना भगवान्यागु दर्शन विना हे सकल परिवारयात भगवान् प्रति श्रद्धा सम्पन्न याना बिल। उकिं हे वयात भगवानं – 'भिक्षुपिं ! जिमि गृहस्थीपिंत मन प्रसन्न याइपिं जिमि शिष्यपिं मध्ये कालुदायी सर्व श्रेष्ठ जू' धका आज्ञा जूसे वयात अग्रस्थानय् प्रतिष्ठित याना बिज्यागु ख:।

कपिलवस्तुय् भगवान्

२०६. शाक्यपिंसं भगवान् थ्यंकः बिज्यायेवं 'जिगु थःगु जाती श्रेष्ठ पुरुषयात दर्शन याये' धका मुना भगवान् बिज्याकेगुया नितिं थाय् माला स्वबले न्यग्रोध शाक्ययागु आराम रमणीय जू धका खंका अन सकभनं सफा सुघर याका ल्हाती गन्ध, पुष्प ज्वना लसकुस यायेत दकले न्हापां तिसा ज्वांय् ज्वांय् तिका बांलाका तःपिं नगरया मस्तेतनिं न्ह्यः न्ह्यः छ्वल । अनं ल्यू राजकुमार व राजकुमारीपिंत छ्वया बिल । अनं नं ल्यू थःपिं गन्ध, पुष्प, चूर्णआदि ज्वना भगवान्यात पूजा यायां वसपोलयात न्यग्रोध आरामय् बिज्याकल । अन भगवान् नीद्वल क्षीणास्रवपिंसं चाहुइका प्रज्ञप्त बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । शाक्यत जातीय स्वभावं अभिमानीपिं खः, इपिंसं थःत श्रेष्ठ भापिइपिं खः । इमिसं 'सिद्धार्थ कुमार जिपिं स्वया क्वकालिम्ह खः, जिमि किजा धाये माःम्ह, भिंचा खः, काय्, काय्चा खः, छय्चा खः' आदि प्रकारं विचार यायां चिचिधिकपिं राजकुमारपिंत ज्या अरे यात – "छिमिसं भगवान्यात वन्दना या, जिपिं छिमिगु ल्यूने फय्तुना च्वने ।" इमिसं थथे वन्दना मयासे फय्तुना च्वंगुलिं भगवानं इमिगु थुजागु छाँत पह खना – जिमि थःथिपिंसं जित वन्दना मया, अँ, जिं इमिसं वन्दना याके अभिज्ञापादक ध्यान च्वना च्वय् आकाशय् थाहाँ वना इमिगु छ्यं फुसे धु छ्वारा छ्वारां वयेका गण्डम्व वृक्ष सिमा क्वय् याना बिज्यागु यमकप्रातिहार्य[३४] थेंहे प्रातिहार्य क्यना बिज्यात ।

२०७. जुजुं अजागु आश्चर्य खना धाल – 'भगवान् ! छलपोल जन्म जुया बिज्याः खुन्हु छलपोलयात ऋषि कालदेवलयात वन्दना याकेया नितिं यंकाबलय् छलपोलयागु पालि च्वये थाहाँ वया

३४ धम्मपद अट्ठकथा

ब्राह्मणयागु छ्यंनय् लाःगु खना जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु खः । व जिगु न्हापांगु वन्दना खः । बुँई वा प्यूवना खुन्हु उत्सव माने यानाबले जम्बुवृक्ष सिमा किचलय् श्रीशैय्याय् फेतुना च्वंगु इलय् जम्बुवृक्ष सिमायागु किचः गन खः अन तुं थातं च्वना च्वंगु खना जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु खः । व जिगु निकोगु वन्दना खः । थौं थुगु न्हापा गवलें मखनागु प्रातिहार्य खनां जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु जुल । थ्व जिगु स्वकोगु वन्दना खः । जुजुं जक वन्दना छु यात, अले वन्दना मयासे च्वना च्वंपिं छम्ह हे शाक्यत मंत । फुकसिनं नं वन्दना यात । थुकथं भगवानं थथःथितिपिंसं वन्दना याका आकाशं कुहाँ बिज्याना लायातःगु आसनय् फय्तुना बिज्यात । भगवान् फय्तुना बिज्यायेवं दकले च्वय्या जाति समागम जुल । उबले महामेघं पुष्कल वर्षा आरम्भ यात । सिजथें ह्याउँगु वाः फुति भ्वाररर सः वयेक बँय् तिकिननां च्वन । म्हय् लखं प्याके योपिनि लःखं छुत्ति जुइक प्याइगु जुया च्वन, प्याकेमयोपिनि इमिगु म्हय् वा छफुति नं तिकि मननिगु जुया च्वन । थुजागु गजपगु दृष्य खना इपिं सकलें आश्चर्य जुया हाल – 'अहो आश्चर्य ! अहो अद्भुत !!' शास्तानं – केवल आः जक जिमि वंशयापिनिगु समागमया इलय् पुष्कल वर्षा जूगु मखु न्हापा नं जूगु दु धका आज्ञा जुया बिज्याना थुगु अर्थ स्पष्ट यायेया नितिं वेस्सन्तर जातक कना बिज्यात । धर्मोपदेश न्यना सकलें दना वन्दना याना वन । कन्हेया नितिं भगवानयात जिमिगु भोजन ग्रहण याना बिज्याहुँ धका जुजुं नं मधाः, महामन्त्रीपिंसं नं मधाः, सुं छम्हसिनं नं मधाःगु जुया च्वन ।'

भिक्षाचार

२०८. कन्हेखुनु शास्ता नीद्वल भिक्षुपिं व्वना कपिलवस्तुस भिक्षाया नितिं दुहाँ बिज्यात । सुनानं वया न वसपोलयात भोजनया नितिं निमन्त्रणा यात न पात्र हे का:वल । भगवानं इन्द्रकीलाय् दना विचा: याना बिज्यात – "गुकथं न्हापायापिं बुद्धपिंसं थ:पिनिगु कुल नगरय् भिक्षाचार याना बिज्यागु ख: ? छु वसपोलपिंसं भ्रोलाक मकासे केवल एश्वर्य सम्पन्नपिं मनूतय्गु छेंय् छेंय् जक बिज्यागु लाकि सपदानचारिका *(=भ्रोलाक छसिंकथं छेंय् छेंय् भिक्षा कायेगु)* याना बिज्यात ?" उबले छम्ह बुद्धं नं भ्रोमलाक भिक्षाचार याना बिमज्यागु खना 'जिगु नं आ: वहे बुद्धवंश ख:, वहे परम्परा ख:, जिं नं थथे हे पालन यायेमा: । थथे यायेवं भविष्यय् नं जिमि शिष्यपिंसं जिगु अनुकरण यायां भिक्षाचारव्रत पूरा याइ' धका विचा: याना शुरु निसें *(सिथंनिसें)* भ्रोलाक छेंय् छेंय् भिक्षाचार याना बिज्यात । "आर्य सिद्धार्थ कुमार भिक्षाचार का:वया च्वन" धका धयागु खँया हल्ला खैला न्यना मातनय्, चोतय् भ्या: चायेका मनूत ब्वाँय् वया वसपोलयात स्व जुल ।

२०९. राहुलमाता देवीं नं आर्यपुत्र न्हापा थुगु नगरय् महान राज्य वैभवपूर्वक लुँयागु पालीकय् च्वना चाहिला बिज्याइम्ह थौं सँ दाह्री ग्वाय् खाना काषायवस्त्र पुना ल्हातय् पात्र ज्वना भिक्षा फ्वं जुया च्वन । थ्व छु जू ल्या: धका हा:हां भ्या: चायेका भगवान्यात स्व स्वं वसपोल परम वैराग्नं उज्ज्वल, शरीर प्रभा नगरया कुं कुनामय् तक चकंक खयेका, परिमण्डलाकार व्यामप्रभां युक्त, च्येता अनुव्यन्जनं युक्त, स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्त, अनुपम बुद्ध शोभां सोभायमान जुया बिज्याम्ह खंका वसपोलयागु छ्यं नं निसें पालि तकयागु वर्णन *(थ: कायूयात न्यंकुं न्यंकुं)* थथे यात –

नायुगु, क्वातुगु, वचुगु व कुलि कुलि चिंगु केश दुम्ह, सूर्यथें यचुसे चकंगु कपा दुम्ह, छचालं रश्मि ज्वाला फैले जूम्ह, वसपोल हे ख: नरसिंह *(पुरुष श्रेष्ठ)* ॥२९१॥

चक्र चिन्हं सुशोभित जुया बिज्याम्ह, ह्याउँगु व बांलागु तुति पाली दुम्ह, लक्षणं सुभूषित जुया बिज्याम्ह, ततहाकगु ग्वाली दुम्ह, चमर व चक्र चिन्हं विभूषित जूगु ल्हा: दुम्ह, वसपोल नरसिंह हे छं बौ ख: ॥२९१ 'क'॥

कुमारपिं मध्ये श्रेष्ठ कुमार जुया बिज्याम्ह शाक्यमुनि, विचित्र लक्षणं युक्त परिशुद्ध शरीर दुम्ह, वसपोल वीर पुरुष लोक कल्याण यायेया नितिं थन बिज्याना च्वन। वसपोल नरसिंह हे छं बौ ख: ॥२९१ 'ख'॥

तहाकगु व पुष्टगु न्हाय् व कान्तियुक्त ख्वा: दुम्ह, इन्द्रेणीथें अति सुन्दर व वचूगु मिखा फुसि दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'ग'॥

पूर्णचन्द्र समान चकंगु ख्वा:या कान्ति दुम्ह, नरश्रेष्ठ देव, व मनुष्य सकसियां योम्ह, मत्त गजराजया समान बांलागु गति दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'घ'॥

नायुगु, गम्भीरगु व मनोहरगु वाणी दुम्ह, हिंगुल वर्णगु ह्याउँगु में दुम्ह, च्वय नीपु क्वय् नीपु श्वेत वर्णगु सुन्दर दन्त दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'ङ'॥

अग्रगु क्षत्रिय कुलय् जन्म जुया बिज्याम्ह, गुम्हसियागु चरणयात देव मनुष्यपिंसं पूजा याम्ह, चित्त शील व समाधी प्रतिष्ठित जूम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'च'॥

बांलागु, गोलाकार जुया त:सकं बांलागु ग:प दुम्ह, सिंहयाथें वाक्कुधी दुम्ह, सिंहयाथें जा:गु शरीर दुम्ह, उत्तम काञ्चन वर्णथें बांलागु छवि दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'छ'॥

अज:थें जा:गु सुनील व बांलागु केश दुम्ह, लुँया पाताथें सुचूगु चकंगु कपा: दुम्ह, औषधि तारा अर्थात् शुक्रताराथें शुद्ध पण्डर वर्ण समान प्वालालां थीइम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'ज'॥

तारागण परिवारित नील पथय् गतिमान अभिरूप चन्द्रमा समानं श्रावकपिं मध्ये श्रामणेन्द्र जुया बिज्याकम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ ख: ॥२९१ 'झ'॥

थुकथं झिपू नरसिंह गाथा ब्वने धुंका थ:म्ह *(सस: बौ)* जुजुयाथाय् वना – "आर्य, छपिनि पुत्र छेंय् छेंय् पिण्डाचार याना बिज्याना च्वन" धका कं वन ।

२१०. काचा काचां हथाये चाचां जुजुं ल्हातं धोति च्यु च्युं तुरन्तमय् हे पिहाँ वया ब्वाँये वना भगवान्या न्ह्योने दना बिन्ति यात –

"भन्ते ! जिमित छाय् मछालेपूसे च्वंका बिज्याना ? छाय् छलपोलं भिक्षाटन याना बिज्याना च्वना ? छु जिं थुलि भिक्षुपिंत नके फइ मखु धका क्यनेत *(थथे)* बिज्याना च्वनागुला ?"

"महाराज ! जिमिगु वंश परम्पराय् न्हापां निसें थथे ख: ।"

"भन्ते ! छु झीगु महासम्मत क्षत्रिय वंश जक वंश मखुला ? झी छम्ह नं क्षत्रियापिं भिक्षाचारी जूगु मदु ।"

"महाराज ! थ्व छपिनिगु राजवंश ख: । जिमिगु दीपङ्कर, कौण्डिन्य ··· *(पूर्ववत्)* ··· काश्यप आदियापिं वंशयागु नां बुद्धवंश ख: । वसपोलपिं तथा मेमेपिं द्वलंद्व बुद्धपिं भिक्षाचारी जुया बिज्यात,

भिक्षाचारं हे जीवन निर्वाह याना बिज्यात" धका आज्ञा जुजुं व हे लँय् दथुइ दना दना हे थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात –

"उद्योगी जु, प्रमादी जुइ मते, सुचरित धर्मया आचरण या, धर्माचरण याइम्ह थुगु लोक व परलोक निथाय्सनं सुखपूर्वक न्ह्योवइकी ।"

थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात । गाथा क्वचायेवं जुजु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल ।

सुचरित धर्मया आचरण या, दुष्चरित धर्मया आचरण याये मते । धर्माचरण याइम्ह थुगु लोक व परलोक निथाय्सनं सुखपूर्वक न्ह्योवइकी ।

थुगु गाथा न्यना व *(जुजु)* सकृदागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल, महाधम्मपाल जातक न्यना अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । *(लिपा)* सिइत्ययेका श्वेत छत्रया क्वय् श्रीशय्याय् गोतुला च्व च्वं हे वं अरहत्व प्राप्त याना काल । जुजुया अरण्यय् लगे जुया ध्यानाभ्यास आदि उद्योग *(तपश्चर्या)* यायेम्वाल । सोतापत्तिफलया साक्षात्कार याना जुजुं भगवान्याके च्वंगु पात्र थःम्हं लः ल्हाना काल । भिक्षु परिषद् सहित भगवान्यात दरवारय् यंका प्रणीतगु खाद्य भोज्य भपिकल ।

२११. भोजन धुंका स्त्री निवासयापिं सकलें मिसात वया भगवान्यात वन्दना यावल । *(परन्तु)* राहुलामाता छम्ह जक मवः । वयात जहानपिंसं "वा, आर्यपुत्रयात वन्दना यावने वा" धका सःत वंवले 'यदि वसपोलया मिखाय् जिके गुण दु धयागु जूसा आर्यपुत्र स्वयं थः हे जिथाय् बिज्याइ, थन बिज्यायेवं जक जिं वसपोलयात वन्दना याये' धका लिसः बिया व *(चिला)* मवं । भगवानं जुजुयात पात्र ज्वंका निम्ह अग्रश्रावकपिं नापं ब्वना राजकन्याया शयनागारय् बिज्याना 'राजकन्यायांत यथें वन्दना यासां छुं धाये मते' धका आज्ञा

जूसे लाया त:गु आसनय् फेतुना बिज्यात । वं ब्वाँये वया वसपोलया पाली ज्वना छ्यूं दिका थ:गु इच्छानुसार वन्दना यात । जुजुं राजकन्यायागु भगवानप्रति अपार स्नेह सत्कार भाव आदि गुणया बारे बिन्ति यात –

"भन्ते ! जिमि म्ह्याायं छपिंसं काषायवस्त्र पुना बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं काषायवस्त्र धारण यात । छपिंसं छसा जक भपिया बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं छसा जक नल । छपिंसं त:जागु व त:जीगु खाता तोता बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं *(त:जागु व त:जीगु खाताय् मद्यंसे)* सिपौयागु बँय् द्यन । छपिं माला गन्ध आदिं विरक्त जुया बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं माला गन्ध आदिं विरक्त जुल । वया थ:थितिपिंसं 'जिमिथाय् वा जिमिसं छंगु हेरविचा: याये' धका धा:वलं नं सुयागुं खँ मन्यं । भगवान् ! थुम्ह जिमि म्ह्याय् थुजागु गुणं सम्पन्नम्ह ख: ।"

"महाराज ! छपिनिगु सुदृष्टी आरक्षित जूम्हं, परिपक्व ज्ञान दुम्हसिनं थ:त रक्षा यात धयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये मा:गु मदु । न्हापाया जन्मय् आरक्षा मदुगु इलय् पहाड पर्वत क्वय् विचरण याना च्वंबले परिपक्व ज्ञान मदुगु अवस्थाय् तक नं वं थ:त रक्षा या:गु दु धका कना बिज्यासे भगवानं चन्द्रकिन्नर जातक[३५] कना बिज्यात । अनंलि, वसपोल आसनं दना लिहाँ बिज्यात ।"

---

३५ चन्द्रकिन्नर जातक नं. ४८५ ।

नन्दया प्रव्रज्या

२१२. कन्हे खुन्हु राजकुमार नन्दया अभिषेक, गृहप्रवेश तथा विवाह थुपिं स्वतां मांगलिक उत्सव हने त्यंगु अवसरय् *(भगवान्)* वयागु छेंय् बिज्याना प्रव्रजित यायेगु विचारं वयात थ:गु पात्र ज्वंका मंगल वचन आज्ञा जुया बिज्यासे आसनं दना पिहाँ बिज्यात। जनपदकल्याणीं कुमारयात वना च्वंगु खना, 'आर्यपुत्र ! याकनं लिहाँ बिज्याहुँ, न्हि' धका छ्यूं थ:स्वेका क्यलेंहें स्वया धया छ्वत। 'भगवान् ! पात्र कया बिज्याहुँ' धका धाये मछाला नन्द विहार तक *(भगवान्या ल्यू ल्यू वना)* थ्यंक: वन। भगवानं वयागु इच्छा मदय्क मदय्कं नन्दयात प्रव्राजित याना बिज्यात। थुकथं भगवान् कपिलवस्तु नगरय् बिज्याना स्वन्हु दुखुन्हु नन्दयात प्रव्रजित याना बिज्यागु जुल।

राहुलया प्रव्रज्या

२१३. न्हेन्हु दुखुन्हु राहुल मातां कुमारयात बांलाक समाये याना भगवान्याथाय् छ्वया – बाबु ! स्व, नीद्व श्रमणपिंसं छचालं चाहुइका च्वंम्ह, लुँयागु वर्णथें जा:म्ह, ब्रह्माथें बांलाम्ह *(उत्तम रूप दुम्ह)* थुम्ह श्रमण छं बौ ख:। वयाके आपालं आपा: निधि *(धुकू)* दु, वसपोल छें नं पिहाँ बिज्यासेलि जिमिसं निधि मखना। वसपोलयाके अंश फ्वं हुँ। *(वना वसपोलयात बिन्ति या)* – 'पिता ! जि राजकुमार ख:, अभिषिक्त जुया चक्रवर्ती जुजु जुये, जित धन मा:गु दु, जित धन बिया बिज्याहुँ। काय् हे बौयागु धन सम्पत्तिया स्वामी ख:।' धका धाधां राजकुमारयात बौयाथाय् छ्वल। बौया लिक्क वना पितृस्नेह प्राप्त याना लय्ताया, 'हे श्रमण ! छपिनिगु किच: सुखमय जू' धाधां थ:म्हं नं धाये बह:गु आपालं खँ न्यंका दना च्वन।

२१४. भगवान् भोजन धुंका दान अनुमोदन याना आसनं दना पिहाँ बिज्यात । कुमार नं 'श्रमण ! जित अंश ब्यु, जित अंश ब्यु' धाधां वसपोलया ल्यू ल्यू वन । भगवानं कुमारयात लिछ्वया बिमज्या: । जहानपिंसं नं वयात भगवान्लिसें वना च्वंम्हसित मगं । थुगु कथं व भगवान्लिसें तुं आरामय् वन । उबले भगवानं विचा: याना बिज्यात – 'थ्वं बौयाके फ्वना च्वंगु धन संसारय् आवद्ध जुइगु व नाशवान जुइगु धन ख: । जिं थ्वयात बोधिमण्डप *(बोधिसिमा क्वय्)* य् प्राप्त यानागु न्हेता प्रकारया आर्य धन बिया थ्वयात लोकोत्तर दायज्ज *(अंश)* या स्वामी दयेका ब्यूसा वेश जुइ' धका बिचा: याना आयुष्मान् सारिपुत्रयात स:ता बिज्यात – 'सारिपुत्र ! अथे जूसा छं राहुल कुमारयात प्रव्रजित या ।' स्थविरं वयात प्रव्रजित यात ।

२१५. राहुल कुमार प्रव्रजित जुइवं जुजुयात तच्वतं दु:ख जुल । उगु दु:ख सह याये मफया वं भगवान्याके बिन्ति याना वर फ्वन – "भन्ते ! मांबौयाके वचन मकायेकं काय्यात प्रव्रजित छता याना मबिज्यासा वेश जुइ ।" वयात थुगु वर बिया कन्हे खुन्हु राजदरवारय् भगवान्या भोजन धुंका छखे लिक्क फेतुना च्वंबले जुजुं धाल – 'भन्ते ! छपिनिगु दुष्कर तपस्याया इलय् छम्ह देवता जिथाय् वया 'छंम्ह काय् सित' धका धाव:बले जिं वयागु खँय् पत्या: मजुयागु जक मखु विरोध तक नं याना वयात धया – जिमि पुत्रं सम्बोधि प्राप्त मयाय्कं सी मखु ।'

(बुद्धं) – "महाराज ! न्हापा नं छपिंत क्वँय् क्यना 'छपिनि काय् सित' धका धाव:बले छपिसं विश्वास याना बिमज्या: धा:सा आ: जक छपिसं गथे विश्वास याना बिज्याइ" धका आज्ञा जूसे थुगु खँ *(अर्थ)* यात प्रकाशित यायेया नितिं महाधम्मपाल जातक[३६] कना

---

३६ महाधम्मपाल जातक ४४७

बिज्यात । थुगु जातक कना बिज्याये सिधयेवं जुजु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । थुकथं भगवानं बौयात स्वंगू फलय् प्रतिष्ठित याना भिक्षुसंघ ब्वना हानं राजगृह बिज्याना शीतवनय् विहार याना बिज्यात ।

अनाथपिण्डिकया जेतवन

२१६. उगु इलय् गृहपति अनाथपिण्डिकं न्यासःगु गाडी वस्तुत तया राजगृहयाम्ह थः यःम्ह छम्ह पासा सेठया छेंय् वन । अन भगवान् बुद्ध उत्पन्न जूगु खँ न्यना शुद्ध नसंचा इलय् देवतापिनिगु आनुभावं चाय्कूगु धोकां पिहाँ वना शास्तायाथाय् धर्मोपदेश न्यना स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । कन्हे खुन्हु बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात भोजन बिया श्रावस्ती बिज्यायेगुया नितिं शास्तायाके वचन कया प्यीन्यागू योजन दुगु लँय् छगू छगू लाख खर्च याना छगू छगू योजन पतिकं विहार दय्का करोडौं लुँया दां लाया भिंच्यागू करोड सुवर्ण असफीं जेतवन न्याना अन विहार दय्कल । वं दथुइ शास्ताया नितिं *(विशेषरूपं)* गन्धकुटी दय्कल । उकिया छचालं चय्म्ह महास्थविरपिनि नितिं अलग अलग निवास, छवः पःखा दुगु, निबः पःखा दुगु हँय्या आकार दुगु तहाकगु सलंशाला, मण्डप आदि निवासस्थान, पुखु, चंक्रमण थाय्, रात्रिया स्थान, न्हिनेया स्थान आदि भिंच्यागू करोड खर्च याना रमणीय भूभागय् बांलागु आराम दय्कल । भगवान् बिज्याकेत दूत छ्वल । शास्तां दूतयागु खँ न्यना महान भिक्षुसंघ ब्वना राजगृहं पिहाँ बिज्याना छ्रसिंकथं श्रावस्ती नगर थ्यंकः बिज्यात ।

२१७. महासेठं उगु तःधंगु विहार दय्के सिधय्का भगवान्यात जेतवनय् लसकुस याःगु दिनय् *(न्हापां)* थःम्ह काय्यात सकतां तिसां तिका समाये याना तःपिं मेमेपिं न्यासः कुमारत लिसे

अन छ्वत । व *(कायम्ह नं)* पासापिं ब्वना न्याता प्रकारया रंगयागु न्यासः काप:यागु ध्वजा पताका ज्वना भगवान्यात लसकुस यायेत वन । इमियां ल्यू सहासुभद्रा, चूलसुभद्रा धयापिं निम्ह श्रेष्ठीया म्ह्यायपिं नं न्यासः कन्यात लिसें जाःगु लः घः ज्वना वन । इमियां नं ल्यू सकतां तिसा तिया तःम्ह सेठया जहान न्यासःम्ह मिसात लिसे जाःगु जाभु ज्वना वन । दकले ल्यूने स्वयं थः महासेठ तुयुगु वसतं पुना मेमेपिं तुयुगु वसतं पुना तःपिं न्यासःम्ह सेठत ब्वना भगवान्यात लसकुस यायेत वन ।

२१८. भगवानं थुम्ह उपासक परिषद्यात न्ह्यः न्ह्यः तया महाभिक्षुसंघं चाहुइका थःगु शरीर प्रभां सुवर्ण रसं वन जंगलयात रंजित याना बिज्यागु समान अनन्त बुद्धलीला व अद्वितीय बुद्ध-सौन्दर्ययुक्त जुइका जेतवन धयागु विहारय् दुहाँ बिज्यात । अनंलि अनाथपिण्डिकं भगवान्यात बिन्ति यात –

"भन्ते ! जि थुगु विहारया बारे गुकथं याये माल ?"

"गृहपति ! अथे जूसा थुगु विहार *(चतुर्दिशां)* व:पिं मव:पिं भिक्षुसंघयात लः ल्हा ।"

"ज्यू हवस् भन्ते !" धया महासेठं लुँया लःथलं शास्ताया ल्हातय् लःहायका 'थुगु जेतवन विहार प्यंगू दिशां व:पिं मव:पिं बुद्ध प्रमुख भिक्षु संघयात बियागु जुल' धका धाधां लःल्हाना बिल ।

शास्तां विहार स्वीकार याना बिज्यासे उगु दानयात अनुमोदन याना थुकथं विहार दानया अनिशंस *(महात्म्य)* आज्ञा जुया बिज्यात –

"चिकुगु वा तान्वगुयात हटे याना बिइ, क्रूर जनावरतय्पाखें बचे याना बिइ, सर्प, पत्ति व शिशिर हावा व वर्षादं नं बचे याना बिइ ।" "छागु फसं, गर्मीं बचे याना बिइ । थुगु आश्रयया निर्तिं,

सुखया नितिं, ध्यान व विपश्यनाया नितिं सुखावहगु खः । सङ्घयात विहार दान विइगु धयागु अग्रदान खः धका बुद्धपिनिपाखें वर्णित दु ।"

थःगु हितयात विचाः याइपिं पण्डित पुरुषपिंसं रमणीयगु विहार दय्का अन बहुश्रुतपिं तया इमिगु नितिं अन्न, पान, वस्त्र, शयनासनयागु प्रबन्ध मिले याना, ऋजु जूपिं *(सङ्घ)* यात प्रसन्न चित्तं दान ब्यु । इमिसं *(सङ्घं)* वयात *(दातायात)* फुक्व दुःखं मुक्त जुइगु उपदेश न्यंकी अले उगु धर्मोपदेश अवबोध याना थ्व हे जन्मय् अनास्रव जुया परिनिर्वाण जुइ फु ।"

२१९. अनाथपिण्डिकं सर खुन्हुं *(कन्हे)* निसें विहारया पूजा शुरु यात । विशाखां विहारया पूजोत्सव प्यला बिका क्वचाय्कूगु खःसा अनाथपिण्डिकया विहारया पूजोत्सव गुला तक बिका क्वचाय्कल । विहार पूजोत्सवय् नं झिंच्यागू करोड हे खर्च जूगु जुल । थुकथं थुगु विहार न्ये प्यंगू करोड धन खर्च जूगु जुल ।

२२०. अतीत कालय् भगवान् विपश्यीया इलय् पुनर्वसुमित्र धयाम्ह सेठं लुँयागु अप्पा लाया व हे जग्गा न्याना अन छगू योजन दुगु संघाराम दय्कल । भगवान् शिखीया इलय् श्रीवर्द्धन धयाम्ह सेठं लुँया पाता लाया व हे जग्गा न्याना अन स्वंगू गव्यूति दुगु संघाराम दय्कल । भगवान् विश्वभूया इलय् स्वस्ति धयाम्ह सेठं लुँया किसि पलाखं व हे जग्गा न्याना अन बच्छि योजन दुगु संघाराम दय्कल । भगवान् ककुसन्धया इलय् अच्युत धयाम्ह सेठं लुँया अप्पा लाया व हे जग्गा न्याना अन छगू गव्यूति दुगु संघाराम दय्कल । भगवान् कोणागमणया इलय् उग्र धयाम्ह सेठं लुँया काबले लायां व हे जग्गा न्याना अन बच्छि गव्यूति दुगु संघाराम दय्कल । भगवान् काश्यपया इलय् सुमंगल धयाम्ह सेठं लुँया अप्पा लाया उकिया मोलं व हे जग्गा न्याना अन झिंखुगू करीष दुगु विहार दय्कल । झीम्ह भगवान् गौतम बुद्धया इलय् अनाथपिण्डिक धयाम्ह सेठं करोडौं कार्षापन

लाया व हे जग्गा न्याना उगु थासय् च्यागू करीष दुगु संघाराम दय्का बिल । थुगु थाय् सकल बुद्धपिंसं तोता बिमज्यागु थाय् खः ।

२२१. थुकथं महाबोधिमण्डपय् सर्वज्ञता प्राप्तिं निसें कया महापरिनिर्वाण मञ्च तक गन गन थासय् भगवानं विहार याना बिज्यात, व फुक्व *(खँ)* सन्तिके-निदान खः । थ्व हे आधारय् क्वय्या फुक्व जातकया वर्णन याये ।

जातक अर्थकथालय् वःगु निदान-कथा क्वचाल ।

जिमिगु छुं प्रकाशित ग्रन्थत

मज्झिमनिकाय : ... त्रिपिटक वाङ्मयलय् मज्झिमनिकाययागु स्थान सर्वोच्च खः । विद्वानपिंसं थ्व हे खँयात कया थथे नं धाः त्रिपिटक व बौद्ध साहित्यया मेमेगु निकाय नष्ट जुया वंसां मज्झिमनिकाय ल्यना च्वन धाःसा थुकिं हे नं भीत बुद्धयागु पवित्र पूज्य व्यक्तित्त्व, वसपोलयागु दर्शन व शिक्षाया तत्त्वत म्हसीकेत थाकुइ मखु । जर्मन विद्वान डा. ढालकेजुं मुख्य याना थ्व हे छगू ग्रन्थया लिधंसाय् थःगु गम्भीरगु बुद्धधर्म सम्बन्धी कृतित रचना याना दीगु दु । उकिं भगवान् बुद्धया इलय्यागु राजनैतिक, सामाजिक, आर्थिक व सांस्कृतिक खँ अध्ययन अनुसन्धान याइपिं साधकपिंत, विद्वानपिंत, विद्यार्थीपिंत व सर्वसाधारण जिज्ञासु पाठकपिंत दुग्यःगु प्रामाणिकगु लिधंसा जुइ । मूल्य रु. ५००/-

संयुत्तनिकाय : बुद्ध बूगु देश नेपाःयापिंसं बुद्धधर्म अध्ययन याये माल धाःसा तःदँ न्ह्यो निसें वर्मा, श्रीलंका, थाइल्याण्ड आदि बौद्ध देशय् वना ब्वंवने माला च्वंगु परिपाटीयात थुजागु ग्रन्थ प्रकाशनं लिपा थःगु हे देशय् थःगु हे विहार वा छेंय् कोथाय् च्वना अपुक ब्वने दयेकूगु जुल । थुजागु खँ लुमंकेबले थुजागु ग्रन्थरत्न प्रकाशन यानाया गुलि महत्व दु – थ्व शब्द वर्णनं पिनेया खँ जुल । हानं गुलि गुलि थुजागु ग्रन्थरत्नया प्रकाशन जुइ उलि उलि हे बौद्धिक क्षेत्रयापिं महानुभावपिनि निम्ति थथःगु बौद्धिक स्तर थकया वनेत अवसर प्राप्त जुइ । नापं अभ्यास दय्का गुलि गुलि अध्ययन याना यंकल उलि उलि हे बुद्धधर्मया वास्तविक स्वरूप म्हसीका यने माःगु दायित्व नं थःपिंके बढे हे जुया वइ । बौद्ध ग्रन्थ वा लेख रचना आदि च्वयेत लेखक व विद्वानपिंसं थुजागु सागर समान गम्भीर, आकाश समान अनन्त साधनयात छ्यले फय्के माःगु दु । अले जक बुद्ध धर्मया वास्तविक स्वरूपयात पाठक समक्ष प्रस्तुत यायेत थःपिं सक्षम जुइ धका आशा याये फइ । स्वल्प साधनया आधारय् धार्मिक ग्रन्थ वा लेख च्वया च्वनेगु परिपाटी नं याकनं हे परिवर्तन हयेत थुजागु ग्रन्थं आपालं ग्वाहालि बिइगु आशा याये फु । मू· रु. ५००/- (सालुगु देबः) रु. ६००/- (ख्वातुगु देबः)

सूचः– संयुत्तनिकाय ग्रन्थ संग्रहकर्तापिंत ताइवानं पुनर्मुद्रित जूगु मिलिन्द-प्रश्न मदुनिसा वय्कःपिंत छगू छगू सफू धम्मदान बिइगु व्यवस्था दुगुलिं याकनं स्वापू तया दिसँ ।

फोन नं. ५३३३२६

पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य
वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय
गाबहाल, ललितपुर- १८, नेपाल ।